ZBORNIK OTOKA KORČULE

3

RADOVI O PETRU KANAVELIĆU

ISPRAVCI — ERRATA CORRIGE

Str.	Redak	Glasi	Treba glasiti
41.	8. odozgo	izostaviti slog	*pe-*
57.	10. odozdo	IPSISVS	*IPSIVS*
63.	29. odozgo	ukinuti znakove zagrada	
69.	19. odozdo	questa	*queste*
74.	11. odozdo	shipos	*schipos*
84.	12. odozdo	гоудний цюдмьъ	соудный людьмьъ
	3. odozdo	соудний людвиъ	соудный людьмьъ
100.	26. odozdo	fdebbano	*debbano*
102.	20. odozgo	kaką	*kada*
	9. odozdo	Gugnassich	*Cugnassich*
110.	2. odozdo	treba ukinuti	*str. 213*
112.	8. odozdo	uzroke	*uzorke*
119.	14. odozgo	želi	*žali*
120.	20. odozgo	blagan	*blagdan*
	21. odozgo	Sobejski	*Sobjeski*
134.	4. odozdo	d'Angolis	*d'Angelis*
135.	4. odozdo	Đ. Šurmin	*B. Vodnik*
148.	17. odozdo	objavi	*objavio*
152.	15. odozdo	desetine	*desetim*
156.	1. odozdo	dodati:	*prilozi za povijest hrvatske književnosti I. Građa za bibliografiju P. Kanavelovića (1637—1719), Građa za pov. knj. hrv., knj. XI. 1932, str. 212—216.*
159.	15. odozgo	conseguinei meritrobbero	*consaguinei meriterebbero*
	16. odozgo	giustificarssi	*giustificarsi*
	45—46. odozgo	procuramente	*procurarmele*
161.	41—42. odozgo	Intenderée	*Intendente*
162.	23. odozdo	coe	*come*
163.	7. odozgo	era questa	*era di questa*
164.	7. odozgo	L'atlra	*L'altra*
	3. odozdo	10	*lo*
165.	13. odozgo	l'intostatura	*l'intestatura*
	24. odozdo	l'intestaura	*l'intestatura*
166.	4. odozgo	simai	*stimai*
	13. odozgo	memoire	*memorie*
	„	gli	*egli*
	26. odozdo	Cipitanj	*Capitanj*
	27. odozdo	impestanze	*imprestanze*
	13. odozdo	vogliogno	*vogliono*
	11. odozdo	ebbe e abilità	*ebbe l'abilità*
	8. odozdo	treba premjestiti u prostor između 9. i 10. retka odozdo	
	7. odozdo	treba ukinuti	
167.	4. odozdo	dei	*poi*
168.	3. odozgo	ukinuti krajnje riječi *lare dell'*	
	4. odozgo	ukinuti osim posljednje riječi *di*	
169.	17. odozgo	dispresso	*dipresso*
	27. odozgo	Si	*Se*

Str.	Redak	Glasi	Treba glasiti
170.	8. odozgo	Curich	*Cunich*
	12. odozgo	perió	*perció*
	20. odozdo	conservara	*conservarla*
	13. odozdo	a	*la*
173.	22. odozgo	literaruri	*literaturi*
174.	5. odozgo	Gjurgjević	*Gjurgjeviću*
175.	6. odozgo	prvenstvo	*prvenstveno*
177.	7. odozdo	ukinuti	*Bez imena autora*
189.	23. odozdo	Preasulis	*Praesulis*
	3. odozdo	57. (2)	*58. (3)*
200.		na vrhu staviti naslov	*Dodaci*
	1. odozgo	komedie	*komedije*
	6. odozgo	nadodati	*godine 1950.*
	12. odozgo	nadodati	*od*
201.	8. odozdo	188	*184*
203.	22. odozdo	rimskim	*arapskim*
204.	1—2. odozgo	treba glasiti: *sadržava i pjesmotvor pod naslovom* Suze i tužbe Radmilove Petra Kanavelovića *kojega je autor Dž. Š. Gundulić*	
	5. odozgo	Ljubimira	*Ljubmira*
	16. odozgo	u	*od*
204.	17. odozgo	br. 305	*br. 329*
205.	2. odozdo	nostraten	*nostratem*
206.	18. odozdo	treba glasiti: Deanović, *S. Kastropil* i...	
207.	10. odozdo	b-3	b-β
	9. odozdo	b-	b-γ
210.	8. i 10. odozgo	zamijeniti redoslijed	
	10. odozdo	otekao	*oteko*
	2. odozdo	18—19. st.	*18. st.*
215.	14. odozgo	prisvitjeloga	*prisvijetloga*
219.	10. i 6. red odozdo	zamijeniti	
	10. odozdo	b	*c*
225.	1. odozgo	privredroga	*privedroga*
226.	1. odozgo	Brazia	*Brazza*
	27. odozgo	quardo	*quadro*
228.	6. odozdo	z	β
230.	4. odozgo	Ribara	*ribara*
232.	26. odozgo	Koaa	*Koia*
		pokoaa	*pokoia*
235.	19. odozdo	Himnum	*Hymnum*
236.	1. odozgo	Pharaphrasisi	*Paraphrasis*
	11. odozdo	Pharaphrasis	*Paraphrasi*
239.	5. odozgo	Zaudem	*Laudem*
	17. odozdo	sig.r	*del sig.r*
	16. odozdo	Cetvrtach	*Cetvertach*
242.	3. odozgo	1678	*1677.*
247.	između 16 i 17. odozgo	uz *Vučistrah* umetnuti 5. II 1682. (??)	
	17. odozgo	1969.	*1696.*

Zbornik radova o PETRU KANAVELIĆU

(Zbornik otoka Korčule sv. 3)

KORČULA 1973.

Zbornik otoka Korčule sv. 3

Izdavač: Marinko Gjivoje
II Armije 21
41040 ZAGREBAČKA DUBRAVA
P. p. 5025

TISKANJE OVOG ZBORNIKA POTPOMOGLI SU:
Skupština općine Korčula
Fond za unapr//eđenje kulturnih djelatnosti općine Korčula
Republički fond za unapr//eđenje kulturnih djelatnosti Zagreb
Fond za unapr//eđenje kulturnih djelatnosti Dubrovnik
Poduzeće »Gradina« Korčula
Mediteranska plovidba Korčula

Glavni i odgovorni urednik: Marinko Gjivoje

111,338
886(091)
KNJIŽNICA I ČITAONICA „Božidar Adžijević" ZAGREB OPĆINA CENTAR

Tisak: Tiskara »Ivo Čubelić« — Dubrovnik

UMJESTO PREDGOVORA

330 - godišnjica rođenja najvećeg korčulanskog pjesnika i dramatičara Petra Kanavelića proslavljena je pored ostalog i znanstvenim savjetovanjem od 15. do 17. prosinca 1967. godine. Pred punom dvoranom Doma kulture u Korčuli govorili su o ovom hrvatskom književniku poznati stručnjaci koji su pobliže rasvijetlili razna pitanja i probleme u vezi s njegovim životom, djelovanjem i radovima, a kojim se bavilo nekoliko generacija naših znanstvenih radnika.

Na savjetovanju je iznesen prijedlog da se pročitani referati, prošireni i dorađeni, tiskaju u posebnoj knjizi. Objavljujući ih s dodatkom bibliografije, opravdano očekujemo da će ovo djelo, koje izlazi kao 3. svezak već uhodanog Zbornika otoka Korčule, biti prihvaćeno kao osnov i podstrek za daljnja istraživanja u toj oblasti.

886.2(091)

Uvodna riječ o Petru Kanaveliću

Pero Portolan

Danas je više nego teško utvrditi vrijeme kada su se u Korčuli pojavila prva književna djela na hrvatskom jeziku, jer o tome nemamo nikakovih pouzdanih dokumenata. Zato polazimo od postavke da se i na Korčuli glagoljalo kao i na ostalom primorju, sve tamo od vremena kada su Hrvati dobili svoje prvo pismo, te da je i na ovom otoku cvjetala nabožna lirika naših prvih pjesnika, na što pouzdano upućuju sačuvani stihovi korčulanskih bratimskih pjesama. Svakako je korčulansko pjesništvo u tim dalekim stoljećima prolazilo kroz one iste faze kroz koje je prolazilo i u ostalim centrima na obalama Jadrana, te je stvorilo osnovu za pojavu prvih pjesnika na narodnom jeziku u doba renesanse, koji će odmah za sobom ostaviti čitave kanconjere.

Moramo dakle poći od stajališta da se i ovdje pjevahu pučke nabožne pjesme, ali da je pored njih živjela u narodu i starija književnost usmene predaje, koja je svakako utjecala na izgrađivanje stiha i pjesničke forme u kojoj će nabožni pjesnici pjevati o Isusu, Mariji i drugim omiljenim licima i motivima tog razdoblja, da bi odjednom u prvim naletima humanizma i renesanse tadašnji pjesnici svetačke likove zamijenili likovima iz svagdašnjeg života.

Tako su se u razdoblju od XI do XIV stoljeća postepeno stvarali uvjeti za procvat i pojavu jedne po sadržaju nove književnosti. Iako je o tome u povijesti hrvatske književnosti dosta pisano, treba reći da je to doba još nedovoljno istraženo,

kako ovdje tako i drugdje, pa i to početno razdoblje čeka vrijeme da se i o njemu izreknu kompletniji sudovi, manje stidljivi od onih koji se danas nalaze u našim pregledima književnosti najranijeg razdoblja.

Korčula sa svojom književnom tradicijom crkvenog karaktera neće u razvoju hrvatske renesansne književnosti značiti ono što znače drugi centri na našem obalnom pojasu. Korijenje tome treba prvenstveno tražiti u političkoj sudbini otoka koji je dolaskom pod vlast Mletaka bio u nezavidnom položaju, pogotovu u odnosu na susjedne dubrovačke teritorije. Bez političke samostalnosti i razvijene ekonomske osnove, Korčula kao i ostala Dalmacija, živjet će stoljećima kao prirepak Serenissime.

Prvo znatnije književno ime koje se javlja na našem otoku svakako je korčulanski pjesnik Ivan Vidali, koji uglavnom djeluje sredinom XVI st. Uz njega treba spomenuti i nešto starijeg Ostojića, čiji bi se stihovi uglavnom mogli izravno nadovezati na poeziju do njegova vremena, kako crkvenu tako i pučku. Prema nekim nama poznatim stihovima Ivana Vidalija mogli bismo reći da se s njime pojavio i pjesnik veće vrijednosti, ali nažalost, netragom je nestalo skoro sve što je ostavio za sobom, pa se nešto određenije ne može niti kazati. Uza svu slatkorječivost tadašnjih pjesničkih poslanica, pa i one Nalješkovićeve upućene Vidaliju, s puno komplimenata, ipak nam kazuje da je Vidalijevo djelo bilo značajno i vrijedno.

Sedamnaesto stoljeće ne samo da označava procvat književnog stvaralaštva na Korčuli, već nam nekim djelima nesumnjivo govori da je i Korčula postepeno ulazila u broj onih naših kulturnih žarišta koja su nešto novo dala razvoju naše književnosti. Mislimo na dramu iz kraja XVII stoljeća, koja predstavlja onu nužnu sponu od renesansne komediografije do pojave »frančezarija«, tj. Molièrovih preradbi, koje će potpuno dominirati u scenskim tekstovima XVIII st. Bez obzira na još uvijek prisutno sporno pitanje da li je Petar Kanavelić pisac onih 20 dramskih tekstova, kako to bilježi Matija Kapor sjećajući se Španićeve napomene, on je svakako autor jednog većeg dijela dramskih tekstova XVII st., a možda i svih komedija za koje se tvrdilo i nijekalo da su njegovo djelo.

Potomak stare korčulanske patricijske obitelji Petar Kanavelić rodio se je u Korčuli 27. prosinca 1637. godine. Kao i većina ljudi toga doba prvu naobrazbu dobio je u rodnom gradu, a zatim odlazi u Dubrovnik, centar naše kulture toga vremena. Kada je zapravo počeo pisati, za sada je to još nemoguće precizno odrediti, ali možemo pretpostaviti da je i on poput ostalih naših pjesnika započeo pisati vrlo rano, te da se i on najprije ogledao u ljubavnoj lirici. Uticaj dubrovačke sredine s velikom književnom tradicijom bio je svakako presudan za budući Kanavelićev književni rad. To je doba procvata sečentističke književnosti na našim obalama, ali nažalost bez pjesnika velikog formata, kakve susrećemo u književnosti renesanse i baroka. No, pored dosta strogih ocjena tog našeg književnog razdoblja, odnosno poezije tog vremena, treba ipak reći da su pjesnici poslije Gundulića i Bunića Vučićevića, iako u njihovoj sjeni, u ogromnoj množini stihova osrednje vrijednosti dali i zaista dobrih poetskih ostvarenja. Pjesnička osrednjost obično karakterizira sva razdoblja nakon velikih književnih uspona, pa je tako i hrvatsko književno stvaralaštvo kasnog XVII stoljeća bilo doba u kojem su se pojavili mnogi pjesnici s velikim ambicijama, s velikim brojem djela, s tisućama napisanih stihova, ali nažalost s malo istinskih pjesničkih ostvarenja. Govoreći o književnosti ovog razdoblja, treba posebno podvući izuzetne prilike nastale u doba katoličke reakcije, koje su književno stvaralaštvo svojom tematikom skrenule na stare dorenesansne puteve, kada se na književna djela svjetovnog karaktera često gledalo kao na »porod od tmine« i kada su u odgoju mladeži osnovni ton davali jezuiti. Tome treba pridodati i teške ekonomske prilike u Dalmaciji, a i u Dubrovniku nakon katastrofalnog potresa 1667. godine.

To književno razdoblje stare hrvatske književnosti dalo je svoj obol vremenu i prilikama, pa otud onoliki broj plačeva, suza, pokajanja, prijevoda iz Svetog pisma, svega onoga što je bilo daleko od stvarnog života, koji kipti ispod griješne ljudske puti. Tom vremenu platio je dobrim dijelom danak i naš Kanavelić.

Kanavelić kao spretan versifikator ogledao se u lirici i epici, te drami i prozi, ako prihvatimo mišljenje Vukasovića da je on pisac »Male kronike«.

Njegova ljubavna lirika kreće se uglavnom u okvirima osrednjosti, kao uostalom i skoro sva naša lirika XVII st., ali to ne znači da ovaj vješt versifikator neće ponekad svojim stihovima zanijeti i našu maštu i naše osjećaje. Nažalost, takvih stihova nema mnogo, ali pažljivim čitanjem pjesnikove ostavštine može se otkriti priličan broj stihova koji nisu samo puko ponavljanje onoga što je prije njega tko zna koliko puta rečeno.

Što se u njegovim stihovima osjeća uticaj talijanske poezije seičenta i dubrovačkih pjesnika tog razdoblja, ne znači da i Kanavelić u jedan njihov dio nije unio ponešto pjesničke fantazije i stvorio pjesnički ugođaj. I njegovi kasniji ljubavni stihovi u tonu arkadijske kanconete, s pastirskim motivima i idiličnim krajolikom nisu bez svake vrijednosti. Nekoliko njegovih pjesama nisu ništa drugo nego slobodni prepjevi poznatih stihova poezije seičenta, no ni oni nisu lišeni svih pjesničkih draži. Uz to je prepjevao i Guarinijevog »Vjernog pastira« za koga se može slobodno reći da je uspje-

šan prepjev i da je daleko bolji od onog starijeg, dubrovačkog pjesnika Lukarevića. Posebno treba podvući da se Kanavelić zainteresirao za pastoralnu poeziju prije nego što je Arkadija obnovila modu ovog pjesništva. Ovaj uticaj u jednom dijelu Kanavelićevih pjesama nije beznačajan, jer je tim žanrom izbjegnuto ponavljanje tipično za dubrovačku poeziju s kraja XVII stoljeća.

Čitajući njegove stihove, nameće se pitanje: nije li možda Kanavelić autor dijaloga korčulanske Moreške?

Posebnu skupinu njegovih pjesama čine »Začinke i Začinke pirne«, od kojih su neke dosta žive i raznolike u ritmu, a neke s lascivnim značajkama.

Kanavelićeva religiozna lirika je dosta brojna, ali rijetko izlazi iz osrednjosti stihova onog vremena. Tu spadaju i razni prepjevi, većinom iz Biblije, od kojih su poznatiji »Život Tobijin« i »Molitva Jeremije proroka«.

Po opsegu najveće djelo korčulanskog pisca je religiozni ep »Sveti Ivan biskup trogirski«. Kanavelić je najprije započeo pisati ep »Kara Mustafa«, ali ga ostavlja, te za predmet svog epskog iskaza uzima legendu »o sv. Ivanu Ursiniju«, čiji je glavni protagonist bio značajan posrednik između dalmatinskih gradova i ugarskog kralja Kolomana. Ipak su djela biskupa Ivana skoro sasvim potisnuta u drugi plan, dok dominiraju čudne romantične pustolovine raznih junaka, viteški megdani, čudna spasenja, iznenađujuća prepoznavanja, čarobnjački podvizi i sl. Sva je ta epska mašinerija nažalost više nego konvecionalna. Uticaj Tassa i Gundulića je očit, ali onog zanosa iz »Oslobođenog Jeruzalema« nema, nema onih likova i epizoda koji plijene čitaoca. Pjesnik je i ovdje vješt versifikator, stihovi su dosta lako pisani, ugodno se čitaju, ali kao da su nam već odnekud poznati, kako to točno primjećuje prof. Kastropil u svom »Nacrtu za književnu povijest otoka Korčule . . .« To ipak ne znači da u epu nema epizoda koje nas mogu privući, koje nisu bez svakog čara, kao na pr. ona o Argeniju, ali sveukupno uzevši djelo je opterećeno mjestima za koja Jurković u predgovoru izdanja sv. Ivana (Osijek 1858) točno zapaža da su preopširna i da nam ništa novo ne govore. Nasuprot tome ističe Jurković čistoću pjesnikova jezika, dok posebnu vrijednost spjeva nalazi u činjenici »što si je predmet ovomu svomu dilu uzeo iz domaće povijestnice«. U Kolomanu pisac gleda zajedničkog vladara Hrvata i Ugara. To isto vidi i u Josipu I kojem posvećuje djelo. Stihovi nastali povodom smrti Zrinskoga i Frankopana upućuju nas na zaključak da mu je legitimitet ugarskih i austrijskih vladara bio iznad svega.

Kanavelić je bio poznat i kao prigodničarski pjesnik. Među takvim pjesmama posebno se ističu one u kojima slavi Dubrovnik (»Grad Dubrovnik vlastelom u trešnji«, »Dubrovnik osloboden harača«), kao i one upućene Ivanu Sobjeskom prigodom oslobođenja Beča od Turaka. Uz isticanje slovinstva, patriotskih osjećanja, ovi stihovi ne izlaze iz okvira sasvim osrednje prigodničarske poezije, tako obilato prisutne u našoj književnoj baštini.

Dakako, ovdje su tek sumarno izrečene neke misli o Kanaveliću koje zbog kratkoće vremena nije moguće dublje argumentirati. Kao zaključak mogli bismo kazati: Kanavelić je pisao vrlo mnogo, ali nažalost u njegovu pjesništvu se nađe malo dobrih stihova, koji se uzdižu iz osrednjosti koja je uz rijetke izuzetke (Ivan Bunić, Ignjat Đorđić) dominirala poslije Gundulića i bila prisutna sve do preporoda. Kanavelić je u povijesti hrvatske književnosti značajniji svojim dramskim radom i u tome, mislimo, njegov udio nije malen.

Za sada prve vijesti o Kanaveliću kao piscu drama imamo od Appendinija koji u svojoj drugoj knjizi »Notizie istorico-critiche sulla antichità, storia e letteratura de'Ragusei« (Dubrovnik 1803, str. 250) kaže: »componeva e recitava drammi in lor compania«, dakle da je pisao i recitirao (izvodio) svoje dramske tekstove u društvu s književnicima svoga doba. Appendini ovdje svakako misli na dubrovačke pisce, pjesnikove prijatelje, članove Akademije ispraznijeh čiji je član bio i Kanavelić, odnosno na družine koje su u to vrijeme u Dubrovniku izvodile dramske tekstove.

Na ove dosada prve pouzdane vijesti nadovezujemo bilješku Matije Kapora iz 1827 (v. V. V. Vukasović, Il testamento . . . ., str. XVI) iz koje se razabire da je T. Španić pozajmio arhiđakonu Foretiću dvadesetak Kanavelićevih komedija koje su se kasnije zagubile. Šime Ljubić u svojim biografijama istaknutih Dalmatinaca (»Dizionario biografico degli uomini illustri della Dalmazia«, Beč 1856, str. 72) navodi da je Kanavelić pored ostalog napisao i »una raccolta di drammi e commedie di vario genere«.

U predgovoru »Sv. Ivana trogirskog« (Osijek 1858) spominje Jurković i skup igrokazah, a za komediju Andro Stitikeca piše: »U njoj podaje živu sliku ondašnjih dubrovačkih plemića«. To bi ujedno i bile najranije bilješke o Kanaveliću kao piscu dramskih tekstova uz već poznate činjenice da je on pisac »Muke Isukrstove« i prevodilac »Vjernog pastira«.

U već spomenutom »Testamentu« Vid Vuletić Vukasović između ostalog navodi da je »Andro Stitikeca« Kanavelićevo djelo.

Milan Rešetar u »Zborniku SKA« (I odjeljenje, knj. VI) iz 1922. godine objavio je »Četiri dubrovačke drame u prozi iz kraja XVII veka«. Prema Rešetaru sve četiri drame po jeziku i kompoziciji upućuju na zaključak da su djelo jednog autora i dodaje da su prve tri natrunjene talijanizmima ti-

pičnim za dubrovačke komedije, a da je četvrta »Vučistrah« pisana čistim književnim jezikom kojim su pisana ostala književna djela u Dubrovniku. Drame su prikazane u Dubrovniku potkraj XVII st. Rešetar zaključuje da ih je po svemu sudeći pisao Kanavelić, ali da bi na tom problemu trebalo još raditi. Za same drame misli da su slabo komponirane, da su pune neslanih šala, malo duhovitih. Njihova vrijednost je, prema Rešetaru, u tome što su to jedini dramski tekstovi iz kraja XVII stoljeća.

Iste godine objavio je Petar Kolendić raspravu »Komedije Petra Kanavelovića« (pretiskana u knjizi »Iz starog Dubrovnika«, Beograd 1964, str. 187). Kolendić smatra da je Kanavelić do tada potcjenjivan zbog dosadnog »Sv. Ivana«. Mišljenja je da je Kanavelić bio vrlo okretan organizator diletantskih kazališnih družina od Dubrovnika do Trogira i da je on pisac »Ljubovnika«, »Vučistraha«, »Jerka Škripala«, »Pijera Muzuvijera« i »Bena Poplesije«. Drame nisu prvoklasne, kaže Kolendić, čak su i monotone, pune nevjerojatnosti, prekrivanja vrećama, skrivanja u bačvama, objašnjenja tučnjavom, operacija s noćnim posudama, ali ipak sve se to dopadalo čovjeku pjesnikova vremena. I dalje navodi: »a usto su one, sve bez iznimke živahne, pikantne i vragoljaste, podvaljivanja prestižu dosetke, križaju se zbilja i šala, dvosmislenosti i događaji, a bezglavo se meša smeh, ironija i satira u njima, što su sve, razume se, samo spoljašne vrline, ali ipak vrline«.

Elemente sadržine mogao je pjesnik crpsti iz klasike, talijanske novelistike i realnog suvremenog života, piše dalje Kolendić.

U svojoj drugoj raspravi »Pulčinella u Kanavelovićevim komedijama« iz 1925. godine (također »Iz starog Dubrovnika«) Kolendić se posebno zadržava na činjenici da je Kanavelić bio prvi naš pisac koji je u svoja djela unio ovu najčuveniju masku talijanske commedie dell'arte. Taj lik pojavljuje se u »Iliji Kuljašu« i »Šimunu Dundurilu«. Prva komedija je ustvari slobodna prerada Molièrova teksta u kojem Kanavelić uz nove epizode unosi i ulogu Pulcinelle, lika kojeg nema u tekstovima Molièra. »Šimun Dundurilo« sadržajem podsjeća na »Iliju Kuljaša«, a u mnogo čemu se poklapa s »Jerkom Škripalom«, što sve upućuje na jednog autora (za »Jerka Škripala« M. Pantić misli da je djelo Đanluke Antice). Pulcinellu, komični napolitanski lik talijanske komedije susrećemo u našim dramskim tekstovima jedino u ove dvije navedene komedije. Njegova komičnost u tekstovima Petra Kanavelića leži u bogatoj, često prostačkoj frazeologiji, grotesknim gestama i grimasama. On je luckasti sluga, koji se ujedno najviše brine o svojim poslovima, pogotovo kada se radi o jelu i piću.

Prema mišljenju Kolendića daljnje dramsko djelo Kanavelića je komedija »Andro Stitikeca«, također slobodna prerada Molièra.

Godine 1931. Vinko Radatović je u »Zborniku za istoriju, jezik i književnost srpskog naroda« (I odjeljenje, knj. 23)

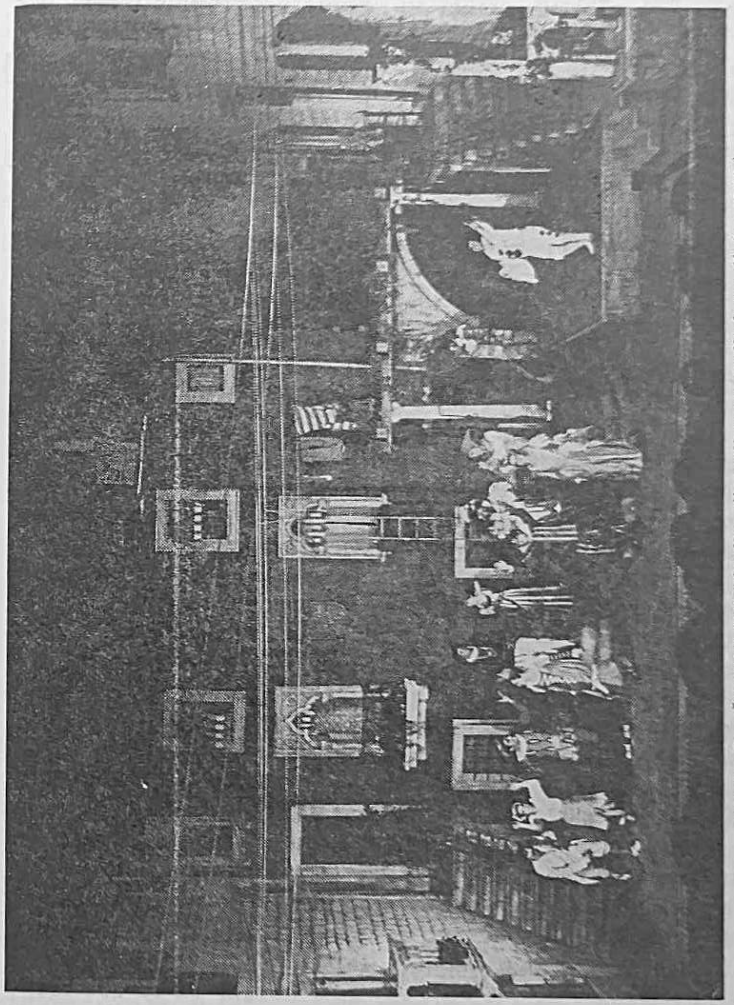

Scena iz »Šimuna Dundurila« (izvedba na Splitskom ljetu 1969.)

objavio »Šimuna Dundurila«. Njemu su kod tiskanja bila pri ruci dva rukopisa, jedan Kolendićev i jedan za kojeg misli da je iz Kanavelićeve biblioteke. Radatović je uspoređivao tekst »Šimuna Dundurila« sa tekstovima četiri drame koje je objavio Rešetar i za koje drži da su Kanavelićeve. Ova uspo-

redba je uvjerila Radatovića da je Kanavelić ne samo pisac »Šimuna Dundurila«, već i »Jerka Škripala«, »Pijera Muzuvijera«, »Bene Poplesije« i »Vučistraha«, a i »Andra Stitikece«. Mišljenja je da je »Jerko Škripalo« napisan kasnije od »Šimuna Dundurila«, pa je tako Kanavelić koristio neke prizore iz ranije napisanih komedija, unoseći ih u ovaj tekst. Uz to misli da je »Jerka Škripala« pisao na brzinu, te je zato ovaj tekst lošiji od ostalih, ali i puniji nepristojnih izraza.

Mihovil Kombol pisac »Povijesti hrvatske književnosti do preporoda« kao Kanavelićeve dramske tekstove smatra »Muku Isukrstovu« i »Vjernog pastira«, što je inače nepobitna činjenica, a vrlo sklon je mišljenju da su tragikomedije »Vučistrah« i »Sužanstvo srećno« također njegova djela. Ona su se sva prikazivala u Dubrovniku između 1696. god i 1700.

Ovim mišljenjima pridružio se i Körbler, koji je tiskao u »Građi za povijest književnosti hrvatske« (knj. 13) »Andra Štitikecu«, o čemu je pisao ranije i za koju komediju smatra da je djelo Kanavelićevo.

Godine 1931. javio se Franjo Fancev s mišljenjem da Petar Kanavelić nije bio komediograf, što se dalo nazrijeti već 1928. u njegovom radu »Dva dubrovačka komediografa iz kraja XVIII st.« (Prilozi . . ., VIII). Time on odbacuje navode svih onih koji su pisali o Kanaveliću kao autoru dramskih tekstova XVII st. Smatra da se književni rad korčulanskog pisca očitovao u drugim književnim vrstama s različitim idejnim značajkama od onih u raspojasanim komedijama, pa je nemoguće da bi Kanavelić mogao biti ujedno i autor komedija. Izgleda da je Fancev u Kanaveliću gledao čovjeka protureformacije, dok je ustvari on bio sve samo ne to, bez obzira na njegove nabožne stihove. Danas su nam poznati ljubavni stihovi i raznolike začinke u kojima se Kanavelić nedvosmisleno izražava više nego slobodno, što je dijametralno suprotno od njegove nabožne lirike.

Fancev posebno ističe da suvremenici pjesnikovi nisu ništa izričito rekli o njegovim komedijama. Mišljenja sam, da je to doba kada se prvenstveno cijene djela u stihovima i u maniru vremena, tj. poezije seičenta, dok se na prozne komedije onako slobodne i lascivne gledalo kao na manje vrijedne tvorevine, pa ih zato suvremenici izričito ne spominju, a sami autori ne potpisuju. U istom smislu pisao je Fancev i 1937. (Građa . . . . ., knj. 13) gdje navodi da su zbornici s dramskim tekstovima najvjerojatnije nađeni u Korčuli, pa da se zbog toga zaključivalo o Kanavelićevu autorstvu. Njegovo je mišljenje, da su to djela nama nepoznatog dubrovačkog pisca iz kraja XVII st., ali on za tu svoju tvrdnju ne navodi ni jednog valjanog argumenta.

Daljnja istraživanja prekinuta su uglavnom drugim svjetskim ratom, pa će biti potrebno uložiti daljnje napore oko

raščišćavanja pitanja o Kanavelićevu autorstvu s napomenom da je to moguće postići ne samo otkrivanjem novih podataka o pjesniku, već prvenstveno svestranim kompariranjem njegovih tekstova.

Ovo savjetovanje bit će nesumnjiv doprinos rasvjetljavanju pitanja povezanih za ličnost Kanavelićevu, ali će ujedno biti i nov potsticaj izučavanju djela ovog pjesnika, jedinstveno zanimljive ličnosti hrvatske književnosti XVII stoljeća. Naše je mišljenje, na temelju dosadašnjih istraživanja i onoga što je ovdje rečeno, da je Petar Kanavelić nesumnjivo autor svih ovdje spomenutih dramskih tekstova, a vjerojatno i onih nastalih na prijelazu iz XVII u XVIII st. za koje ne znamo autora. Na to nas prvenstveno upućuju jezik i kompozicija djela. Iako je danas otprilike određeno mjesto i uloga Petra Kanavelića u povijesti hrvatske književnosti, daljnja izučavanja cjelokupna pjesnikova opusa, a posebno dramskih tekstova rezultirat će, prema našem mišljenju, promjenom značenja ovog pisca u hrvatskoj književnosti. Posebno je potrebno izvršiti izbor iz njegovih djela, odvojiti ono što sadrži trajnije vrijednosti i sve to prezentirati u jednom posebnom izdanju.

Pjesnik Kanavelić umro je u poodmakloj dobi 16. siječnja 1719. godine. Kao jedan od problema javlja se i onaj vezan za njegovo prezime. U današnjoj Korčuli, a i u onoj nešto starijoj, obično se izgovaralo pjesnikovo prezime u kraćoj varijanti — Kanavelić. Tako se čuju nazivi: kuća Kanavelića, kula Kanavelića, društvo Kanavelić i slično. Kada je Vukasović prvi put pisao o našem pjesniku nazivlje ga Kanavelić, ali već u idućoj raspravi spominje rukopis iz XVIII st. pronađen u biblioteci obitelji Kapor gdje se uz naslov pjesme nalazi i pjesnikovo prezime u duljoj varijanti: »Molitva Jeremije proroka Petra Kanavelovića«. Uz to, isti pisac navodi da se u narodu čuje poslovica »Obijestan kao pas Kanavelovića«, te da se za pjesnikovu obiteljsku kuću ranije govorilo »Kanavelovića dvori«. Oblik prezimena Kanavelović nalazimo i u rukopisnoj zbirci stihova sastavljenoj od Gjona Restića 1752. Prof. Jurković izdavač »Sv. Ivana trogirskog« zove pjesnika Kanavelić, a u mnogim rukopisima susrećemo i njegovo latinizirano prezime Canavelli. Kako se prezime Kanavelović nalazi u rukopisima pored kraće varijante Kanavelić, mišljenja smo da su oba ispravna. Oblik Canavelli nije nikakav talijanizam, već kako rekosmo latinski oblik ovog prezimena, a poznato je da su naši humanisti rado latinizirali svoja imena, ali srećom ne i svoje slavenske duše. Petar Kanavelić, korčulanski patricij, mletački podanik, prijatelj Dubrovnika i predstavnik generacije koja je sebe smatrala Slovincima, svojim književnim djelima bio je i ostao hrvatski pjesnik.

Već ranije bilo je pokušaja da se u Korčuli podigne spomenik Kanaveliću. Čini nam se, budući da je na pjesnikovoj kući postavljena spomen ploča, da bi bilo vrijeme da se već jednom podigne spomenik ovom Korčulaninu, liriku, epiku i dramatiku, s čijom se pojavom u našoj regionalnoj književnosti po prvi put javio literat znatnijeg imena i čiji književni opus ima trajno mjesto u književnoj povijesti Hrvata. Bilo bi naročito lijepo da lik korčulanskog pjesnika ovjekovječi dlijeto korčulanskog kipara, pa da to djelo ujedno bude i simbol naše zahvalnosti pjesniku.

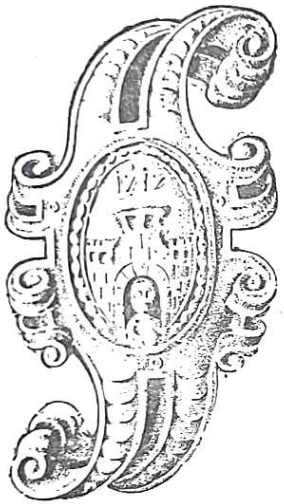

Barokni grb grada Korčule (1717)

Korčula u doba Petra Kanavelića

Vinko Foretić

Na Korčuli se je naselilo u 9. stoljeću hrvatsko pleme Neretvana, a jer je i Neretvanska oblast bila u sklopu Hrvatske države u doba narodne dinastije, to se i Korčula nalazila u to doba u Hrvatskoj.[1] No u 12. stoljeću osjetio se je jači utjecaj susjednog Zahumlja, te je neko vrijeme Korčula bila pod njim, ali nalazila se je ipak i u 12. i 13. stoljeću ponekad u sklopu Kraljevstva Hrvatske i Dalmacije udruženog od g. 1102. s Ugarskom u jednoj državnoj vezi pod supremacijom ove.[2] Korčula je također g. 1358—1420. u političkom sklopu Hrvatske i Dalmacije. Godine 1420. dođe kao i razni drugi krajevi Dalmacije kroz 15. stoljeće, neki ranije — neki kasnije, pod trajnu mletačku vlast sve do pada Mletačke Republike g. 1797. kad su dalmatinski gradovi, pa tako i Korčula, i prije mira u Cam-

[1] Nasuprot nekim novijim mišljenjima držim se pisanja Ferda Šišića u djelu *Povijest Hrvata u vrijeme narodnih vladara*, Zagreb 1925, koji Neretvansku oblast smatra sastavnim dijelom Hrvatske. To uostalom proizlazi iz sviju okolnosti i dokumenata objelodanjenih kod Račkoga: *Documenta historiae Chroaticae periodum antiquam illustrantia*, Zagreb 1877. Izričito veli Toma Arcidjakon pisac 13. stoljeća, rođen sto godina nakon pada hrvatske narodne države, opisujući njezine granice među ostalim, da se prostiru također *ab aquilone vero a ripa Danubii usque ad mare dalmaticum cum tota Maronia et Chulmie ducatu* (Izdanje Tome Arcidjakona u redakciji Račkog str. 40—41). Neretvani su se nazivali i *Morjani*, te *Maronia* u latiniziranom obliku znači i zemlja Morjana. Zahumlje je samo ponekad priznavalo hrvatsku vrhovnu vlast.

[2] O povijesti Korčule do g. 1420. vidi moju radnju *Otok Korčula u srednjem vijeku do g. 1420*, Zagreb 1940.

poformiu sami iz svoje inicijative, naravno pod dojmom opće evropske političke situacije, zbacili mletačku vlast.[3] Dugotrajno je zaista bilo mletačko gospodstvo, naime od g. 1420. do 1797. U doba Kanavelića koji se rodio g. 1637. i umro 1719. izvršile su se vrlo važne promjene u političko-teritorijalnoj povijesti Dalmacije, pa je potrebno ukazati na teritorijalno stanje baš u doba pred njegovim zrelim godinama, jer je takovo stanje znatno uplivalo i na Korčulu.[4] Kao vrlo važan faktor povijesti Dalmacije javljaju se u 15. stoljeću Turci koji su osvojili znatan dio i same obale. Zanimljivo je fiksirati političko-teritorijalni položaj našeg primorja od Kvarnera prema jugu u doba Kanavelićeva rođenja. Otoci od Krka do Korčule bili su pod mletačkom vlasti. Na kopnu prostirao se je u najsjevernijem dijelu od Rijeke do blizu Obrovca dio Hrvatske koji nije došao bio ni pod mletačku ni pod tursku vlast. Obrovac je bio pod Turcima, a od Novigrada do Splita bio je uski primorski pojas pod Mlecima. Između Splita i Omiša Poljica su bila pod vrhovnom vlasti turskom, Omiš pak pod Mlecima. Dalje primorje od Omiša sve do teritorija Dubrovačke Republike bijaše pod turskom vlasti, dakle predjeli Makarskog primorja i Neretve. Južno od Dubrovačke Republike, sjeverni dio Boke Kotorske s Hercegnovim i Risnom bijaše pod Turcima, a južno od toga počev od Perasta dalje pod Mletačkom Republikom. Korčula nije bila daleko od Turaka. Neretvanski i novski turski gusari znali su se zaletjeti i do otoka Korčule, a poznata je i

[3] Na tu činjenicu pokazivali su i razni dosadašnji historičari, ali je nijesu dovoljno isticali. Vidi o tome u mojoj radnji *Prva faza hrvatskog narodnog preporoda u Dalmaciji (od sredine 19. stoljeća)*, Kolo Matice hrvatske br. 8—9—10, 1966, str. 159—160.

[4] Petar Kanavelić se je rodio g. 1637. a umro g. 1719. Postavlja se pitanje o prezimenu, da li *Kanavelić* ili *Kanavelović*. Danas su prezimena tako reći sakrosanktna, te se bez dopuštenja vlasti ne smije ni slovo u njima mijenjati, no u starije vrijeme prezimena su se često javljala u raznim varijantnim oblicima. Naša hrvatska i srpska prezimena nastala su većinom po imenu pretka, na pr. od Petra Petrović ali i Petrić, od Marka Marković ali i Markić, od Ivana Ivanović ali i Ivanić. Prezimena nijesu bila u početku ni stalna. U Korčuli su se ustalila tek u 15. stoljeću. Javljaju se u hrvatskom obliku, ali i u latiniziranom. Kanavelići potječu bez sumnje od jednog pretka koji se zvao *Kanavel* ili latinski *Canavellus*. Iz tog imena nastali su varijantni oblici prezimena za jednu te istu porodicu, i to hrvatski oblici kraći *Kanavelić* i duži *Kanavelović*, i latinski oblik *Canavelli* što je drugi padež jednine latinskog imena *Canavellus* te njegova varijanta *Canavellis*, zapravo *De Canavellis*, što je u latinskom jeziku šesti padež množine. U književnim tekstovima većinom dolazi oblik *Kanavelović* a manje *Kanavelić*, ali i u gradu i selima otoka Korčule živa je još tradicija na ovu porodicu i na pjesnika te se tu naziva *Kanavelić*. Smatram i jednu i drugu varijantu ispravnom, ali s obzirom na živu korčulansku tradiciju upotrebljavam oblik *Kanavelić*. Vidi i natuknicu *Kanavelić* u *Akademijinu Rječniku hrvatskog ili srpskoga jezika*. Porodica Kanavelić spominje se u Korčuli kao plemićka već u 15. stoljeću, a dala je i prije našeg pjesnika ljudi koji su važni bili u zavičajnoj korčulanskoj povijesti.

turska opsada Korčule g. 1571, kad se jedno odjeljenje turske flote iz Mediterana zaletjelo bilo i u Jadransko more.[5] U Kanavelićevo doba vodila su se tri velika rata s Turcima koja su znatno djelovala i na zbivanja na Korčuli, a koja su po svojim posljedicama znatno promijenila mletačko-tursku granicu u Dalmaciji. Prvi, takozvani kandijski ili kretski rat, vodio se je g. 1645—1669, dakle počeo je, kad je Kanavelić imao tek osam godina, a završio je, kad je Kanavelić bio već u zreloj dobi od trideset i dvije godine. Od 13. stoljeća imali su Mleci veliki grčki otok na jugu Egejskog mora nazvan Kreta ili Kandija pod svojom vlasti, ali u 17. stoljeću pregnuše Turci da im ga osvoje, u čemu su napokon i uspjeli nakon dugogodišnjeg rata. Istodobno s ratom na Egejskom moru vodio se je rat i u Dalmaciji. Mnogi naši ljudi pod Turcima ustadoše protiv njih i staviše se na stranu Mletačke Republike.[6] Tako i narod Makarskog primorja ustade protiv Turaka te se jedan dio naroda iz tog primorja naseli na otocima Braču, Hvaru i Visu. U ovom ratu Mlečići su dobili važnu tvrđavu Klis, ali prema mirovnom ugovoru i razgraničenju Makarsko primorje je ostalo i dalje pod Turcima, iako turska vlast u tom kraju nije bila uvijek naročito jaka. Dio naroda koji se bio preselio na otoke, ostao je i dalje na njima. Jednu skupinu mletačka vlada preseli g. 1672. s otoka Hvara na otok Korčulu i naseli ih u uvali koja je i ranije imala naziv Račišće.[7] Za vrijeme ovog rata bio je veliki potres

[5] Vidi o tome moju radnju *Turska opsada Korčule g. 1571*, Vesnik Muzeja Jugoslavenske Narodne Armije V — g. 1958, str. 61—91, gdje spominjem historijske izvore i dotadašnje radove o toj turskoj opsadi.

[6] Kandijski rat naročitim obzirom na ratovanje kod nas prikazao sam u kratkim bitnim potezima u popularnom članku *Kandijski rat (1645—69)* u 4. svesku »Pomorske enciklopedije«, gdje sam naveo i znanstvenu literaturu o tome.

[7] Ovi novi stanovnici na otocima, a kasnije i stanovnici preostali u Makarskom primorju kad su došli pod mletačku vlast, dobili su od mletačke vlade slične povlastice koje su već prije imali Paštrovići. Stoga se često u istim zbornicima nalaze zapisane povlastice Paštrovića i ovih stanovnika. U arhivu korčulanske porodice Arneri (sada u sklopu Historijskog arhiva u Dubrovniku) nalazi se jedan rukopis iz 18. stoljeća bez jedinstvenog naslova u dva dijela s posebnim folijacijama. Prvi dio ima naslov *Privilegii, et esentioni delli Fedelissimi Popoli Pastrovichi, concessi in varii tempi, non solo de Imperatori, ma si pure con larga mano dalla Publica Sovrana benignita del Serenissimo Principe di Venezia confermati*, a drugi dio *Privilegi, Decreti, Concessioni, e Sentenze Segrete partibus auditis, in favor, et omnimoda esention, d' ogni e qualunque gravezza delli Mackariani Primorgiani e Novi Abitanti dell' Isole*. U tom drugom dijelu na listovima 30 — 48 (naime do kraja) nalaze se posebno dokumenti koji se tiču Račišća i njegovih odnošaja sa susjednim selom Pupnatom. Radi obrane svojih interesa novi stanovnici otoka izdavali su tiskom takozvane *stampe*. Dosad sam se namjerio na tri takove stampe, i to u knjižnici obitelji Kapora u Korčuli pod naslovom *Per li poveri Primorian . . .*, i dvije bez naslovnog lista, jednu u arhivu Arneri, drugu u Historijskom arhivu u Zadru. Razni dokumenti u spomenutom rukopisu ovdje su u

u Dubrovniku g. 1667. koji se s manjom žestinom osjetio i u Korčuli.[8] Među pjesnicima koji su opjevali taj žalosni događaj u Dubrovniku bio je i Petar Kanavelić.[9]

Poznat je veliki turski rat koji je g. 1683. počeo turskom opsadom Beča, a nastavio se je i dalje, te je svršio mirom u

stampama objelodanjeni. U mnoštvu dokumenata izričito i nedvoumno se spominje, kako su ti novi stanovnici na otoke došli iz Makarskog primorja. Giorgio Morosini generalni providur Dalmacije u jednoj svojoj odluci od 9. lipnja 1672. izričito, među ostalim, određuje da se neke porodice imaju premjestiti na Korčulu. Ovu odluku sam našao tiskanu i u stampi u Historijskom arhivu u Zadru i u arhivu Arneri, ali također i u arhivu mletačkih generalnih providura (također u Zadru) u originalnom svežnju *Atti del Provveditore Generale in Dalmazia ed Albania Zorzi Morosini dell' anno 1671 all' anno 1673* na foliu 374 — 377, a posebno o naselju u Račišću na foliu 376 — 376 v. U aktu generalnog providura Dalmacije od 7. lipnja 1673. već se veli: »Novi Abitanti capitati da Primorgie sopra queste Isole di Lesina, Lissa, Brazza e Curzola«. I u daljnjim aktima generalnih providura isto se kaže. O etničkom podrijetlu stanovnika Račišća neznanstveno i netačno piše Stevan Vujadinović, *Neka zapažanja o postanku sela Račišća na Korčuli i poreklu njegovog stanovništva*, Glasnik Srpskog geografskog društva XLVIII, br. 1, g. 1968. Stanovnici Račišća došli su iz Primorja, a prema jednoj bilješci iz 19. stoljeća podrijetlom su iz Neretve, zapadne Hercegovine, Vrgorca i istog Primorja; tek kasnije stigli su u Račišće Silić s područja Popova polja, Gugić i još neki. Tu bilješku napisao je korčulanski historičar Matej Kapor na temelju tradicije u Račišću.

[8] O tome vidi među ostalim Niko Gjivanović, *Odredbe korčulanskog biskupa J. Andreis-a godine 1667. uslijed velike dubrovačke trešnje*, List Dubrovačke biskupije, br. 38, g. 1905.

[9] U starije vrijeme, prije 19. stoljeća, od svih Kanavelićevih djela tiskana je, koliko mi je dosad poznato, jedino, i to g. 1667. u Jakinu, Kanavelićeva pjesma *Grad Dubrovnik vlastelom u trešnji*. Inače Kanavelićevih djela ima sačuvanih u autografu, a širila su se po Dalmaciji, osobito u Korčuli i Dubrovniku prepisivanjem, te postoje brojni rukopisi. U 19. stoljeću počela su se Kanavelićeva djela i tiskati, ali su se i dalje još širila prepisivanjem. Do nedavna nije bila sastavljena bibliografija ni prikaz svih rukopisa i svih tiskanih djela. Pomagali smo se samo nekim bibliografskim radovima. O Kanavelićevim djelima u Knjižnici Male braće u Dubrovniku vidi u njezinim tiskanim katalozima: Ivan August Kaznačić (Casnacich), *Biblioteca di Fra Innocenzo Ciulich nella libraria de' RR. PP. Francescani di Ragusa*, Zara 1860 i Mijo Brlek, *Rukopisi Knjižnice Male Braće u Dubrovniku I*, Zagreb 1952. O Kanavelićevim djelima Naučne biblioteke u Dubrovniku vidi Stjepan Kastropil, *Rukopisi Naučne biblioteke u Dubrovniku I*, Zagreb 1954. Bibliografskog karaktera su i radnje Djura Körblera: *P. Kanavelovića »Sveti Ivan biskup trogirski«*, Nastavni vjesnik XXVIII — g. 1920, br. 8 i 9 — 10 i *Autograf Kanavelovićeve pjesme »Sveti Ivan biskup trogirski« i docnija prerada*, Nastavni vjesnik XXX — g. 1921, br. 22. Vidi i Franjo Fancev, *Građa za bibliografiju Petra Kanavelovića (1637 — 1719)*, Građa za povijest književnosti hrvatske XI — g. 1932. Osim navedenih knjižnica ima rukopisa Kanavelićevih djela među ostalim u arhivu obitelji Kapor u Korčuli, u arhivu korčulanske obitelji Arneri (sada u sklopu Historijskog arhiva u Dubrovniku), u Opatskom arhivu u Korčuli, među rukopisima bivšeg franjevačkog samostana na Otoku kod Korčule (sada kod Male braće u Dubrovniku), u arhivu

Srijemskim Karlovcima g. 1699. U njemu su kao saveznici Austrije ratovali i Poljska i Mletačka Republika. Beču je priskočio u pomoć poljski kralj Jan Sobjeski i najviše mu pomogao da se oslobodi Turaka. Taj događaj odjeknuo je jako u kršćanskom i slavenskom svijetu, pa i u Korčuli, te je naš Petar Kanavelić spjevao zanosnu pjesmu u slavu Sobjeskog i tu pjesmu njemu poslao, a poljski kralj mu je zahvalio posebnim pismom.[10] U ovom ratu nalazila se je u vrlo teškom položaju Dubrovačka Republika, jer su joj sve moguće neprilike pravili Mlečići, a Turci je ucjenjivali. Među teškim i nerješenim pitanjima između Turske i Dubrovnika bilo je pitanje reguliranja harača — danka koji je Republika plaćala Turskoj počev od g. 1458. Za vrijeme ovog rata bilo je vrlo teško Dubrovačkoj Republici plaćati taj danak, jer je Dubrovnik još trpio od posljedica velikog potresa od g. 1667. a ratovanje u pozadini i blizini Dubrovnika i mletačka blokada škodila je mnogo dubrovačkoj trgovini, te su se uslijed toga i državni prihodi znatno smanjili. Kad je dubrovačkoj diplomaciji uspjelo bilo povoljno regulirati pitanje tog danka među ostalim i time da ga neće plaćati do svršetka rata, Kanavelić je to pozdravio s pjesmom *Dubrovnik slobođen od harača na blagdan sv. Vlasi 1695.*[11] Mirom u Srijemskim Karlovcima g. 1699. Makarsko primorje i donja Neretva te sjeverni dio Boke Kotorske kao i veći dio dalmatinske Zagore pripao je Mletačkoj Republici, te je tako i nestalo turske vlasti u primorju Dalmacije osim dviju turskih enklava kod Neuma i Sutorine.

Godine 1715—1718. vodile su također Austrija i Mletačka Republika protiv Turaka rat koji je 1718. svršio mirom u Požarevcu. Turski gusari prodrli su g. 1715. i na otok Korčulu, gdje je tadašnji župnik u Smokvici u matičnoj knjizi o tom

Jugoslavenske akademije u Zagrebu, u Sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu i Bogišićevoj biblioteci u Cavtatu. O tiskanim djelima i literaturi o Kanaveliću po listovima i časopisima vidi na odnosnim mjestima u *Bibliografiji rasprava, članaka i književnih radova* izdavanoj od Leksikografskog zavoda. Veliki epos *Sveti Ivan biskup trogirski* objelodanio je Janko Jurković u Osijeku g. 1858. Najnoviji prikaz Petra Kanavelića sa naznakom i ranije literature napisao je Stjepan Kastropil, *Nacrt za književnu povijest otoka Korčule*, Zadarska revija, g. 1965, br. 2. Gore spomenuta Kanavelićeva pjesma o dubrovačkom potresu g. 1667. tiskana je u 19. stoljeću više puta, pa tako i u *Slovincu*, g. 1880, br. 24. U pjesmi *Trstenko pastir* napisanoj g. 1703. Kanavelić prikazuje novi procvat Dubrovnika nakon potresa od g. 1667, a alegorički tu zapravo sebe naziva Trstenko prevodeći svoje latinsku riječ *canna=trstika*, u *Trstenko*.

[10] Ta pjesma i pismo Sobjeskog nalazi se u raznim rukopisima. Pjesma je objelodanjena u *Slovincu*, g. 1880, br. 18, a pismo više puta, među ostalim i u istom broju *Slovinca* te u radnji Vid Vuletić-Vukasović, *Il testamento di Pietro Canavelli*, kao prilog u *Bullettino di storia e archeologia dalmata*, g. 1892/1893. i posebno u Splitu g. 1893.

[11] Objelodanjena u *Zori dalmatinskoj*, g. 1846, br. 10.

napravio zapis,[12] a junačke borbe Bokelja protiv Turaka našle su odjeka kod Korčulana. Tada se je junaštvom istaknuo Đuro Bane iz Perasta, kada je u pomorskom boju kod Drača g. 1716. između njegova trgovačkog broda i turskog ratnog uspjela njegova posada odoliti jačoj sili i zaplijeniti turski brod te zarobiti preostale Turke u njemu. U tom okršaju Đuro Bane pogine. Korčulanski pjesnik iz Blata franjevac Augustin Draginić, tada s boravkom u Hvaru, spjevao je u siječnju g. 1717. o tome zanosnu pjesmu.[13]

Dalmatinski gradovi bili su uspjeli kroz stoljeća u srednjem vijeku steći znatnu autonomiju koja je naročito opsežna bila u doba, kad su se nalazili pod ugarsko-hrvatskim kraljevima u sklopu Kraljevstva Hrvatske i Dalmacije. Tako je i Korčula uživala znatnu autonomiju.[14] Kad su ti gradovi u 15. stoljeću došli trajno pod mletačku vlast, mletačka vlast je tu autonomiju znatno ograničila i dalje ju je ograničavala, ali je nikad nije potpuno ukinula, tako da se mletačka Dalmacija u primorskom svojem dijelu zapravo sastojala od niza autonomnih gradskih općina sa svojim komunalnim teritorijem. Među njima bijaše i autonomna općina Korčule koja je obuhvaćala cijeli otok. Mletačka vlada je također znatno sputavala i ograničavala ekonomiku dalmatinskih gradova, posebno u Korčuli brodogradnju. Bez sumnje gospodstvo Mletaka nad Dalmacijom moramo smatrati tuđinskim gospodstvom nad jednim dijelom hrvatskog naroda. No uza sve izrečene konstatacije dr-

[12] Vidi o tome u knjizi Petar Kuničić, *Kumpanjija ili ti družba. Narodni bojni ples.* Zagreb 1897, str. 12. Imao sam prilike vidjeti taj zapis, ali je nažalost ta matična knjiga s ostalim župnim arhivom Smokvice propala u prošlom ratu, kad su Nijemci zapalili župnikovu kuću.

[13] Vidi o tome moju radnju *Pjesma korčulanskog pjesnika Augustina Draginića Šaške u slavu Đura Bana Peraštanina poginulog u pomorskom boju kod Drača 1716*, Pomorski zbornik, knj. 5 — g. 1967, gdje sam objelodanio odnosnu pjesmu te naveo u kratko izvore i historijsku literaturu o tom događaju.

[14] Autonomiju Korčule do g. 1420. naročito sam prikazao u svojoj radnji *Otok Korčula u srednjem vijeku do g. 1420*, Zagreb 1940. Ta je autonomija bila zaista vrlo velika u doba vlasti ugarsko-hrvatskih kraljeva 1358 — 1420, ali znatna je bila iako manja, u doba ranije mletačke vlasti g. 1254 — 1358, kad je Korčulom upravljala mletačka obitelj Zorzi (Giorgi). Ne bih se stoga mogao složiti s tvrdnjom Maje Novak u njezinu djelu *Autonomija dalmatinskih komuna pod Venecijom*, Zadar 1965, koja na strani 24 veli: »Ovo što smo iznijeli dovoljno ukazuje da korčulanska komuna nije u to doba uživala nikakovu autonomiju . . . .« Doduše nastojanje mletačke obitelji Zorzi bijaše da od Korčule stvori svoju feudalnu gospoštiju, ali korčulanska autonomna općina se je tome žestoko odupirala i u tome uspijevala, te je činjenica bila da je obitelj Zorzi imala nad Korčulom stanovita prava, ali da je uz to u znatnoj mjeri postojala i korčulanska autonomija. Ja sam na temelju izvora u svojoj radnji *Otok Korčula u srednjem vijeku do g. 1420* pokazao na to naročito na strana 62 — 68, 88 — 102, 241 — 250.

žim, da su razni naši historičari i politički pisci mletačko gospodstvo prestrogo sudili i položaj naših dalmatinskih gradova nepovoljnije prosuđivali. Uza sve što je i posljednjih godina izašlo o tome nekoliko studija, ovaj se znanstveni problem mora još mnogo proučavati, da bi se konačno dobila objektivna istinita slika. Iako imamo dobrih monografija o nekim dalmatinskim gradovima, ipak se još dovoljno nije na temelju arhivskog materijala proučavala detaljno povijest svakog od njih posebno. Ne može ni biti svrha ovog referata da svu tu problematiku iznesem, pa ću se osvrnuti naravno na Korčulu u prvom redu i to s naročitim obzirom na Kanavelićevo doba. Vremenski razmak mletačke vlasti nad Korčulom godine 1420—1797. zaista je velik, pa su se prilike kroz to vrijeme i mijenjale, ali postoje neke bitne oznake i crte koje vrijede za cijelo vrijeme, pa dakle i za Kanavelićevo. Ako dakle o nekim stvarima općenito govorim, važi to također i za Kanavelićevo doba.[15]

[15] Opću studiju o dalmatinskim autonomnim općinama pod mletačkom vlasti dala je Maja Novak u već gore spomenutoj radnji *Autonomija dalmatinskih komuna pod Venecijom*. To je vrijedna radnja s mnoštvom vrlo zanimljivih i korisnih podataka te znači znatan napredak u proučavanju dalmatinskih gradova, ali je problem autorica prikazala ponešto jednostrano temeljeći se prvenstveno na pravnim odredbama i naredbama mletačkih vlasti koje su bez sumnje vrlo važne, ali ne osvrćući se dovoljno na sam faktični i praktični život kakav se on iz proučavanja arhivskih dokumenata nama ukazuje i koji često via facti razbija ograde pravno nametane od mletačke vlade. K tome autorica veže pojam autonomije na vlast plemićke klase te i rušenje monopola vlasti plemićke klase smatra rušenjem autonomije. Naprotiv jačanje pučke klase u upravi općine zapravo je jačanje autonomije, jer tu uz plemićko veliko vijeće i plemićke funkcionere nastupaju pučka skupština i pučki prokuraturi kao jedan novi dosta snažan autonomni faktor, koji se ispoljuje vis-a vis mletačke aristokratske vladavine.

Vrijedna je i studija Marko Šunjić, *Dalmacija u XV. stoljeću*, Sarajevo 1967, u kojoj često spominje i Korčulu. U njoj je autor iznio vrlo važne podatke iz Mletačkog arhiva, Historijskog arhiva u Zadru i arhiva dalmatinskih gradova pohranjenih u zadarskom arhivu, iako je ponegdje generalizirao. Šteta je samo, što pisac govoreći o Dalmaciji i susjednoj Hrvatskoj, govori osim rijetkih izuzetaka jedino o Ugarskoj, a o Dalmatincima kao jednom bezimenom slavenskom narodu. Iako se Hrvatska od g. 1102. nalazi u državnom sklopu Ugarske i pod njezinom supremacijom, ipak Kraljevstvo Hrvatske i Dalmacije sačinjava zasebni političko-geografski teritorij pa se spominje i u kraljevskom naslovu ugarskih kraljeva, a i mletački izvori 15. stoljeća nazivaju teritorij tik do dalmatinskih gradova Hrvatskom. Doduše često izvori dalmatinske Hrvate nazivaju Slavenima i jezik slavenskim ili ilirskim, ali jasno je da su to Hrvati i da se u Dalmaciji uz slavensko i ilirsko ime upotrebljava i hrvatsko u svim stoljećima pa i u petnaestom. Iako je autor napisao djelo lijepim i jasnim stilom, baš tamo gdje jedini put spominje naziv »Hrvati« na kraju djela, pozivajući se na Ljubić, *Listine IX, str. 323*, izrazio je to na nespretni način.

Navest ću glavne izvore za Korčulu, kao i one, kojima sam se poslužio. U sklopu Historijskog arhiva u Zadru nalazi se i arhiv

Od svih momenata u prosuđivanju položaja Korčule u odnosu prema mletačkoj vlasti bez sumnje je najvažniji onaj, u kojim granicama i koliko slobodno se ispoljavala ekonomska djelatnost njezina stanovništva. Razni pisci vele, općenito govoreći o mletačkoj vlasti u Dalmaciji, da su Dalmatinci morali svoje proizvode izvoziti jedino u Mletke, a da su jedino iz Mletaka morali dobaviti ono što im je trebalo. Ova generalizirajuća tvrdnja se ne može održati. Doduše to je bila zaista tendencija mletačke ekonomske politike da dalmatinski izvoz i uvoz usmjeri isključivo na grad Mletke, no ispriječavali su se razni faktori koji su činili, da se takova politika ipak nije mogla sprovesti do njezinih skrajnjih konsekvencija. Bio je jači sam život koji je činio, da se ta tendencija nije mogla do skrajnosti provesti, a onda moramo istaći da su dalmatinski gradovi, a među njima i Korčula, pokazivali često preko svojih autonomnih velikih vijeća i pučkih skupština načelan i otvoren ot-

stare korčulanske općine od g. 1338 — 1830. s daleko pretežnim materijalom za razdoblje trajne mletačke vlasti g. 1420 — 1797. Nažalost nijesam uspio proučiti cijeli taj materijal te sam dospio napraviti u njemu za razna stoljeća razne sonde. Tako sam pregledao, neke pomnije a neke sumarnije. razne arhivske jedinice mletačkog razdoblja koje su ili posebne knjige ili uvezani svesci posebnih dokumenata, a to su: br. 7, g. 1436 — 1441; br. 9, g. 1442 — 1445; br. 36, g. 1466 — 1468; br. 177, g. 1571 — 1573; br. 183, g. 1573 — 1576; br. 194, g. 1579 — 1581; br. 212, g. 1586 — 1589; br. 215, g. 1589 — 1591, br. 861, g. 1618 — 1627; br. 306, g. 1624 — 1627; br. 356, g. 1645 — 1646; br. 384, g. 1652 — 1654; br. 924, g. 1680 — 1683; br. 926, g. 1687 — 1699; br. 927, g. 1698 — 1721; br. 943, g. 1702 — 1705; br. 987, g. 1703 — 1728; br. 649, g. 1745 — 1746; br. 734, g. 1769 — 1771; br. 951, g. 1779 — 1786. Prirodno je, da upotreba ograničenijeg materijala navodi i na opreznije zaključke. No sreća je, što postoje u raznim arhivima pojedini zbornici dokumenata koji nam daju mogućnost prijegleda kroz veće vremenske razmake, kao i razne starije obradbe povijesti Korčule koje citiraju stare dokumente a služe za stanovita razdoblja i kao narativni izvor. Spomenut ću ono što sam iskoristio. Druga redakcija korčulanskog statuta je iz vremena između g. 1428. i 1455. kao i redakcija zbirke reformacija iz vremena neposredno uz g. 1451. Postoji u arhivu Arneri zbirka odluka o Korčuli raznih mletačkih organa vlasti od g. 1420 — 1558. *Raccolta di letere Ducali, terminazioni, atti e suffragii, concernenti varie prerogative e privilegii della magnifica Communità, nec non dell' università del popolo e villici dell' isola di Corzola, trascritti secondo l'ordine de tempi da un libro antico esistente in casa Arneri da me D. Giacomo canonico Arneri l' anno 1748.* Statut starije i novije redakcije, zbirku reformacija i spomenutu zbirku odredaba mletačkih vlasti izdao je J. Hanel pod naslovom *Statuta et leges civitatis et insulae Curzulae*, u Zagrebu g. 1877. U arhivu Arneri (sada u Dubrovniku) nalazi se rukopis iz kraja 18. stoljeća *Repertorio delle Materie*. To je opširan popis po materijama raznih odluka mletačkih vlasti od g. 1420. do g. 1796. U dijelu arhiva korčulanske porodice Andrijića pohranjenom sada u Historijskom arhivu u Dubrovniku, nalazi se rukopis *Raccolta di Lettere Ducali, Terminazioni, Atti, e Suffragi concernenti varie prerogative, e privileggi della Magnifica Communità, necnon dell' Università del Popolo, e Villici dell' Isola di Curzola* s dokumentima g. 1300. i 1420 — 1698, nastao prijepisom iz dvaju ranijih rukopisa vjerojatno iz 17. stoljeća, u nedatiranom vremenu razdoblja g. 1698 — 1797. s nedatiranom ovjerom prijepisa. U istom dijelu arhiva Andrijića ima jedna pozicija slobodnih listova pod naslovom *Decisioni del Conte di Curzola e Proveditor General*. To je zbirka kopija dokumenata iz vremena g. 1619 — 1722. izvršenih u 17—18. stoljeću i jedna originalna odluka kneza iz g. 1722, nepotpuno sačuvana. Nadalje u istom dijelu arhiva Andrijića nalazi se rukopis bez naslova sa zazivom *Initium a domino* s regestima dokumenata od g. 1412. do 1761. koji su sastavljeni i poredani u svrhu osvjetljenja borbe između pučana i seoskih plemića u Blatu. Postoji još sličnih zbornika u arhivu Arneri i arhivu Andrijića dovoljno neproučenih. Važne su i takozvane *stampe*, od kojih sam proučio dvije iz arhiva Arneri izdane u 18. stoljeću, u kojima su publicirani dokumenti o borbi između puka i plemića, a naročito između blatskih pučana i seoskih plemića. Važni su i katalozi knezova, jer u njima ima i drugih historijskih napomena. Te kataloge izdao je Vid Vuletić Vukasović pod naslovom *Catalogo dei Conti, Vicari e Rettori che si succedettero nel governo di Curzola (Dalmazia) dall' anno 998 — 1796*, Ragusa 1900. i popratio svojim bilješkama. Poznato je djelo korčulanskog liječnika 18. stoljeća Antuna Paulini, *Istoria ecclesiastico-profana di Curzola che contiene anco le cose principali della Dalmazia, e varie disertazioni sopra diverse cose relative a Curzola*, koje je sačuvano u brojnim rukopisima. U njemu ima citirano dragocjenih dokumenata, a za vrijeme od 15. stoljeća dalje važno je i kao narativni izvor koji je tim vredniji što se približava Paulinievu vremenu. U rukopisima postoji i djelo Filipa Riceputia (1677 — 1742), *Storia ecclesiastica di Curzola*. Najpristupačniji mi je bio rukopis iz arhiva obitelji Andrijića iz Korčule, sada u Historijskom arhivu u Dubrovniku. Isusovci Daniele Farlati (1690 — 1773) i Jacobo Coleti (1734 — 1827) napisali su poznato djelo *Illyricum sacrum*, od kojeg svezak VI izdan g. 1800. sadrži povijest dubrovačke nadbiskupije *Ecclesiae Ragusinae historia* i njezinih sufragana, pa tako i korčulanske biskupije. Riceputi i Farlati — Coleti iznose uz crkvene i svjetovne događaje. G. 1858. napisao je Korčulanin iz Blata Nikola Ostoić (1803 — 1869), *Compendio storico dell' isola di Curzola*, tiskan u Zadru g. 1878. Svi spomenuti pisci donose u citatima razne dokumente, a za osamnaesto stoljeće, pa Ostoić i za devetnaesto, mogu se smatrati i narativnim izvorom.

Naravno, i razni drugi arhivi osim Korčulanskog arhiva sadrže važne dokumente o Korčuli. Tu u prvom redu dolazi u obzir Mletački arhiv, ali nijesam bio dosad u mogućnosti duže u njemu raditi te sam se poslužio mletačkim izvorima objelodanjenim od Šime Ljubića, *Listine o odnošajih južnoga Slavenstva i mletačke republike* s dokumentima do g. 1469. Tako isto sam se poslužio s njegovom zbirkom *Commissiones et relationes venetae* s vremenskim razmakom g. 1433 — 1571. i nastavkom njihovim izdanim od Grge Novaka za vrijeme g. 1572 — 1590.

Važan je i arhiv mletačkih dalmatinskih generalnih providura u Historijskog arhiva u Zadru. Zasad sam proučio u vezi korčulanske brodogradnje dokumente iz svežnja *Atti del Proveditore Generale in Dalmazia et Albania* iz godina 1623 — 1625, 1633 — 1635, 1641 — 1643, 1662 — 1664, 1671 — 1673, 1675 — 1677.

Dosta sam dokumenata našao za povijest Korčule i u Dubrovačkom arhivu. Za doba g. 1571 — 1683. proučavao sam obavještajnu službu na relaciji Korčula — Trstenica — Dubrovnik te sam tu imao prilike upoznati i udio Petra Kanavelića u njoj, a tražio sam nešto također i za vrijeme nakon g. 1683.

Ima još mnoštvo dokumenata kojima sam se poslužio, ali preopširno bi bilo svih nabrajati.

por protiv raznih ekonomskih odredaba mletačke vlade, pa je ona iako ne potpuno, neke svoje preoštre odredbe morala ublažavati ili ukidati. K tome se mnoge odredbe nijesu poštivale, pa je neke, iako su formalno postojale, sam život ukidao. Naročito, kad je i međunarodni autoritet mletačke vlasti u 17. 18. stoljeću počeo opadati, dalmatinske gradske općine i osobito bokeljske autonomne općine postajale su faktično u ekonomskom pogledu slobodnije.[16]

Moramo reći i to, da su dalmatinski gradovi pod mletačkom vlasti vodili živahnu međusobnu trgovinu, pa tako i Korčula.

Uz poljoprivredu jadranskog tipa, vinogradarstvo i maslinarstvo, u Korčuli bijahu najvažnije grane privrede brodogradnja, kamenarstvo i ribarstvo, pa je trebalo naći i tržišta za njih.

Počev od 15. stoljeća mletačka vlast je ograničavala veličinu brodova, koju su mogli graditi korčulanski brodograditelji. No i Dubrovačka Republika je ometala na svoj način gradnju brodova u Korčuli. Otkad je podigla g. 1526. svoje veliko brodogradilište u Gružu, počela je neko vrijeme zatim, naime od g. 1569, donositi razne odredbe, sad strože sad blaže, kojima je u znatnoj mjeri ograničavala narudžbe svojih podanika na korčulanskim brodogradilištima, osobito većih brodova. Godine 1632. osobito su bile donešene stroge mjere.

Vijekovno je bilo nastojanje korčulanskih brodograditelja, da se ukinu ograničenja nametnuta od mletačke vlade. Godine

[16] Za Korčulu sam došao do tog uvjerenja proučavajući među ostalim gore spomenute historijske izvore, a to se može vidjeti i za ostale gradove iz izvora i literature. Među ostalim vidi za Hvar Grga Novak, *Hvar*, Beograd 1924. i *Otok Hvar kroz stoljeća*, Zagreb 1960; za Split isti, *Split u svjetskom prometu*, Split 1921. i *Povijest Splita*, knjiga II, Split 1961, naročito na str. 177 — 178. Vidi k tome ove rasprave u »Pomorskom zborniku« I, g. 1962: Seid Traljić, *Trgovina Bosne i Hercegovine s lukama Dalmacije i Dubrovnika u XVII i XVIII stoljeću*, II, g. 1962; Nikola Čolak, *Pomorstvo zadarske komune od dolaska Hrvata na Jadran do pada Mletačke republike;* Miloš Milošević, *Neki aspekti pomorske privrede Boke Kotorske u doba mletačke vladavine (1420 — 1797);* u »Pomorskom zborniku« 3, g. 1965: Nikola Čolak, *Brodovlasnici zadarske komune između karlovačkog i požarevačkog mira* i Seid Traljić, *Izvoz bosanske robe preko splitske luke u XVIII stoljeću;* u »Pomorskom zborniku« 4, g. 1966: Frane Dujmović, *Staro pomorstvo Šibenika od XI do XVI stoljeća*. Za bokeljske autonomne općine osim ranijih djela vidi o tome brojni materijal u *Godišnjaku Pomorskog muzeja u Kotoru* I — XV, g. 1952 — 1967. Prodor Dalmatinaca u 17. i 18. stoljeću protiv mletačkog trgovačkog monopolizma u vezi s opadanjem Mletaka prikazao je i Bernard Stulli u članku *Pregled povijesti pomorstva do početka XIX st.* unutar natuknice *Jugoslavija* u Pomorskoj enciklopediji 4, g. 1957. na str. 43, 45 — 46. Dobar je prikaz mletačkog doba u Dalmaciji u vezi s kulturom i književnicima, ali i prikaz ekonomskih prilika Tomo Matić, *Hrvatski književnici mletačke Dalmacije i život njihova doba* (Rad Jug. akademije 231, g. 1925; 233, g. 1927, gdje se dotiče također Kanavelića i Korčule.

1623, dakle malo prije Kanavelićeva rođenja, udružili su se brodograditelji u profesionalnu Bratovštinu sv. Josipa i tom prilikom su postigli, da je mletački providur Dalmacije potvrđujući statut Bratovštine donio odluku, kojom se dopušta na Korčuli gradnja brodova neograničene veličine. To je bila velika pobjeda korčulanskih brodograditelja, a takovo stanje je trajalo nekoliko decenija. No mletačka vlada je 30. travnja 1669. zabranila Korčulanima, da grade brodove za inostrance i ograničila je gradnju brodova na veličinu do 500 stara. Korčulanski brodograditelji naravno negodovali su protiv takove odluke i tražili da se ona ukine. Djelomično su u tome uspjeli. Prema zaključku mletačke vlade izdao je generalni providur 8. ožujka 1677. odluku po kojoj se mogu graditi brodovi i za inostrance kršćane koji nisu mletački podanici, te brodovi do 500 stara nosivosti, a mletački senat može u konkretnim slučajevima dopustiti i gradnju većih brodova. Zato i mletački funkcioner Valier u svojem izvještaju od g. 1680. javlja, da je ograničenje korčulanske brodogradnje štetno, jer taj obrt nastoji pobjeći drugamo. Nije nam zasada poznato, da li je nakon g. 1680. još donesena koja odredba u tom pogledu. Činjenica je, da su se u 18. stoljeću odvijale tako prilike, da su i Dubrovčani i ista mletačka vlada naručivali brodove u Korčuli. U Korčuli se je uglavnom razvila gradnja brodova srednje veličine i manjih brodova i brodica, i potražnja i za takovima bila je znatna, tako da je korčulanska brodogradnja u tim prošlim stoljećima bila u cvatu.[17]

KNJIŽNICA I ČITAONICA "Đ. Ostrogović" ZAGREB

Mletačka vlada je kočila korčulansku brodogradnju, jer se je bojala konkurencije svojem glasovitom brodogradilištu u Mlecima, a i dubrovačka vlada je čuvala monopolizirani položaj gruškog brodogradilišta. Drukčija je bila situacija u kamenarstvu, također važnoj grani korčulanske privrede. Mletačka vlada se tu nije bojala konkurencije, a u Dubrovniku iako su i sami imali svojih kamenoloma, ipak su trebali za svoju opsežnu izgradnju dobar korčulanski kamen. Tako ni jedna ni druga vlada nije pravila Korčulanima smetnja, te su se korčulanski kamen, razne ukrasne radnje iz njega i razni izgrađeni arhitektonski dijelovi u znatnoj mjeri izvozili po cijelom našem primorju, naročito u Dubrovnik, a korčulanski majstori djeluju i van Korčule. Toga je bilo i u svim stoljećima pa tako i u Kanavelićevo doba. G. 1685. udružili su se korčulanski kamenari u posebnu bratovštinu sv. Mateja sa sredi-

[17] Gradiva o brodogradnji sam za 17. i 18 stoljeće našao u izvorima Korčulanskog arhiva i Arhiva mletačkih generalnih providura Dalmacije navedenim gore u bilješci 15. O svim tim prilikama brodogradnje vidi pobliže u mojoj radnji *Vjekovne veze Dubrovnika i Korčule*, časopis »Dubrovnik«, g. 1965, br. 4, str. 24 — 27, gdje detaljnije navodim historijske izvore i dotadašnju literaturu. S povijesti korčulanske brodogradnje u 18. i 19. stoljeću se naročito bavi naš Korčulanin Vinko Ivančević, koji je o tome objelodanio više radova.

štem na Vrniku, te je ta bratovština tamo bila postala i mjesni organ vlasti.[18]

Na Korčuli je nekoć bilo mnogo razvijeno ribarstvo i trgovina sa slanom ribom. To bi bio zanimljivi predmet proučavanja. Ja sam zasada samo izvršio neke sonde u Korčulanskom arhivu smještenom već mnogo decenija u Zadru, za razne godine 16—18. stoljeća, pa i za doba u kojem je živio Kanavelić. Bilo je nešto izvoza u Mletke i ostale dalmatinske krajeve pod mletačkom vlasti, a u razdoblju g. 1702—1705. našao sam i izvoz u mletačku Istru, ali prema nađenim sondama glavni izvoz slane ribe išao je na ostale krajeve suprotne talijanske obale i na takozvani mletački Levant, naime krajeve podvrgnute Mlecima od Krfa dalje. Ponekad je mletačka vlada za neke krajeve izricala povremene zabrane. Ribolov je bio razvijen uopće oko Korčule, a našao sam za 17. stoljeće da stanovnici susjedne pelješke obale sudjeluju kao ribari u trajtama, kojima su vlasnici Korčulani. U Korčulu se je neko vrijeme uvozila slana riba iz bližeg Dubrovačkog područja, a odavle dalje u ostale zemlje. Korčula je tako neko vrijeme bila važno tržište slanom ribom. Izvoz obavljaju ponešto Korčulani i ostali Dalmatinci, ali za mletački Levant ponajviše Grci, a za Italiju većinom Talijani iz odnosnih mjesta.[19]

Vino se je moglo slobodno izvoziti kuda se htjelo, a naravno da se je izvozilo najviše u one krajeve našeg primorja,

[18] O korčulanskim kamenarima, klesarima i graditeljima pisao je Cvito Fisković u mnogim svojim djelima. Bibliografiju Fiskovićevih radova sastavio je Dušan Berić u *Prilozima povijesti umjetnosti u Dalmaciji* — Izdanja Konzervatorskog zavoda Dalmacije u Splitu knjiga 15 — g. 1963. I nakon toga je izašlo njegovih radova, u kojima se oni spominju. Opći prikaz o kamenarstvu i povezanom oblikovanju s naročitim obzirom na veze Dubrovnika i Korčule dao sam u spomenutoj radnji *Vjekovne veze Dubrovnika i Korčule* na str. 29 — 31, gdje citiram i Fiskovićeve radove. O dovozu kamena u Dubrovnik u vremenu oko g. 1686. vidi dopis br. 2130/90 u seriji *Isprave i akti XVII st.* Dubrovačkog arhiva. O radu korčulanskih majstora na obnovi Kneževa dvora u Dubrovniku nakon velikog potresa od g. 1667. vidi Božo Glavić, *Knežev dvor*, Dubrovački festival 1950, str. 26, 30. O izvozu korčulanskog kamena u Boku Kotorsku i djelovanju korčulanskih majstora u Boki u vremenu 16 — 18. stoljeća vidi u mojoj radnji *Pjesma korčulanskog pjesnika Augustina Draginića Šaške u slavu Đura Bana . . . . .*, na str. 835, gdje citiram odnosne dokumente i znanstvene radove. O osnutku Bratovštine kamenara na Vrniku vidi u arhivu dalmatinskih generalnih providura *Atti del Proveditore Generale in Dalmazia ed Albania Pietro Valier . . .*, fol. 183 — 185 v.

[19] O trgovini ribom našao sam podatke u dokumentima Korčulanskog arhiva spomenutim u bilješci 15. O suradnji u ribarstvu između Korčulana i Pelješčana protiv čega ustaje kadikad dubrovačka vlada, vidi u Dubrovačkom arhivu u seriji *Isprave i akti* dopisa 17. stoljeća pod brojevima 2130/28, 2130/29, 2139/34 i *Litterae et commissiones Ponentis*, knj. 29, fol. 183 — 187. O tome vidi i moju radnju *Vjekovne veze Dubrovnika i Korčule*, str. 28.

gdje se vino u manjoj mjeri proizvodilo. Izvozi se i u Mletke, a izvan mletačkog teritorija i u Hrvatsko primorje.[20]

Važan izvozni proizvod bijaše drvo. Građevno drvo se je manje izvozilo jer je trebalo za brodogradnju, ali se izvozilo gorivo drvo iz niske šume ponajviše u Mletke, ali i u dalmatinske gradove, a naročito se je izvozila u ostale krajeve Dalmacije luč za osvjetljivanje ribarima pri noćnom ribolovu. Sječa drva je bila toliko raširena, da je u Blatu bila g. 1646. osnovana bratovština drvosječa.[21]

Najprije sam govorio o ekonomskim prilikama, jer su one osnova i socijalnih, a k tome sam htio pokazati kako su postojala stanovita ograničenja nametnuta od Mlečića, ali da ipak ekonomski život nije bio baš u potpunosti skučen. I dalje će biti prilike reći još ponešto o ekonomskim prilikama, a sada prelazimo na pitanje socijalnih odnosa.[22]

I u Korčuli se je kao i u ostalim dalmatinskim gradovima razvijalo u srednjem vijeku domaće plemstvo od najuglednijih porodica koje su uspjele nametnuti svoju vlast. U Korčuli znamo razvoj od 14. stoljeća dalje. Plemići su se okupljali u velikom vijeću i obnašali još druge funkcije u upravi i sudstvu Općine. Plemstvo Korčule nije dakle bilo donatorno, naime nije mu tu čast i vlast udijelio vladar ni mletačka vlast, već se ono postepeno razvilo. Mletačka vlast je to domaće plemstvo, zatekavši ga, kao takovo priznalo. Pravo mletačko plemstvo postojalo je samo u Mlecima. Mletačka vlast je jedino kasnije pripadnicima nekih porodica, koje su bile za nju zaslužne, udijeljivala naslov *conte*, no taj naslov mogli su dobiti i građani koji nijesu bili plemići. Plemić dalmatinske općine u koliko se negdje desio van nje uživao je stanoviti ugled, ali plemić je uživao sva plemićka prava jedino u svojoj općini, a moglo se, iako rjeđe, desiti da neka porodica ima plemićka prava i u drugom gradu, ako mu ih je taj zbog nekog naročitog

[20] O tome također u dokumentima Korčulanskog arhiva spomenutim u bilješci 15.

[21] O drvu vidi također u dokumentima Korčulanskog arhiva spomenutim u bilješci 15. O osnutku bratovštine drvosječa u Blatu vidi u Zadru *Atti del Proveditore Generale in Dalmazia ed Albania Girolamo Grimani dell' anno 1675 all' anno 1677*, fol. 100 v — 101. U novinskim vijestima pred nekoliko godina čitali smo kao da bi u Blatu već u 17. stoljeću bila postojala šumarska škola, no netočno je shvaćen naziv »Scuola« kojim se misli na bratovštinu a ne na školu u današnjem značenju. I danas, premda rjeđe, čuje se po Korčuli za bratovštinu naziv »skula«.

[22] O socijalnim odnosima vidi među ostalim izvore i literaturu navedene u bilješci 15. Takozvane stampe iz 18. stoljeća o borbi između pučana i plemića, pretežno blatskih pučana i seoskih plemića, u arhivu Arneri (sada u Dubrovniku) imaju ove naslove:

Prva: *Per Li Procuratori del Popolo del Comun di Blatta.*

Druga: *Per Li Procuratori del Popolo del Comun di Blatta contro Li Giudici della Corte Minor Capi rappresentanti di Nobili Rurali esercenti Arte Meccanica ivi Abitanti al taglio.*

razloga priznao. Korčulanski plemići živjeli su većinom od svojih poljoprivrednih imanja po cijelom otoku, iako se ponekad desilo da neki od njih vrši i zanat, ali prava karakteristika plemića bila je da živi u gradu Korčuli. Jedan dio plemstva iz težnje da bude bliže svojim poljoprivrednim imanjima prešao je u sela, ali vrlo malo u druga a najviše u Blato. Tako su nastali seoski plemići Blata od kojih su se većina sami bavili težačkim poslom svojim rukama radeći, a bilo je među njima uz bogatije i siromašnijih. No uvijek su isticali svoje gradsko porijeklo kao i to, da su jedino po prijekoj potrebi prešli na selo.

Većinu ostalog stanovništva u gradu i selu sačinjavao je *puk*, dotično pripadnici, puka *pučani*. Sve do g. 1420. nema vijesti o klasnoj borbi između plemića i pučana, jer se je tek tokom 14. stoljeća plemstvo formiralo. Međutim za mletačkog doba od g. 1420. pa sve do pada Mletačke Republike trajala je skoro neprekidna klasna borba između puka i plemstva. U Korčuli doduše nikada nije došlo do onakova krvava ustanka pučana kao na Hvaru g. 1510—1514, ali je ta borba i na Korčuli bila žestoka. Razni građani neplemići imali su također svojih poljoprivrednih imanja, ali bilo je među njima i trgovaca, a najviše obrtnika, poglavito brodograditelja i kamenara. Pučani na selu bili su seljaci-težaci. Na Korčuli se nije razvilo *kmetstvo*, kao što je to bilo u mnogim drugim krajevima. Korčulanski pučani, i građanin i seljak, bio je lično slobodan čovjek, dakle seljak nije bio kmet nekog gospodara, ali pučani su bili i prema općini i prema mletačkoj vlasti vezani raznim ličnim dužnostima i raznim materijalnim teretima, kojim nijesu bili vezani plemići, a k tome su te dužnosti i tereti bili kod seoskih pučana jači nego kod gradskih. I na Korčuli je uz sitni i srednji posjed bilo i velikih posjednika, većinom plemića, ali donekle i pučana. Veliki posjed nije na Korčuli nastao darovanjem od strane vlasti, već mogli bismo reći na ranokapitalistički način, time što su imućniji ljudi kupovanjem akumulirali u svojim rukama sve više i više posjeda, a nekada je tome pogodovalo i nasljeđivanje. Jedan kasniji izvjestilac iz g. 1775/1776. veli općenito da je na dalmatinskim otocima došlo i do toga, da su neki plemići nasiljem grabili zemlju već obrađenu od seljaka i tako povećavali svoje posjede, a onda činili da im mletačka vlast to prizna i seljak bi tim postupkom postajao plemićevim kolonom.[23] Da li je i na Korčuli bilo takovih pojava, trebat

[23] Iako pisanje ovog izvjestioca spada u doba daleko za Kanavelića, radi cjelovitosti prikaza treba se na nj osvrnuti. To je jedan po imenu nepoznati izvjestilac koji je o Dalmaciji podastro izvještaj austrijskoj vladarici Mariji Terezi g. 1775 — 1776. Taj izvještaj s uvodima i komentarima objelodanio je Grga Novak u *Starinama Jugoslavenske akademije* pod raznim naslovima u knjigama 49, 50, 51, 52. U njemu izvjestilac govori vrlo nepovoljno o mletačkoj vladavini i mletačkoj ekonomskoj politici u Dalmaciji te nepovoljno prikazuje

će tek ustanoviti daljnjim istraživanjima. Seljak koji nije imao dovoljno svoje zemlje uzimao je od jačih posjednika zemlju na obrađivanje uz davanje stanovitog dijela prihoda vlasniku. Ti su seljaci bili *koloni*, a i crkva, općina i knez su također drugima davali svoju zemlju na obrađivanje. Kolon je bio lično slobodan čovjek i bio je vezan samo ugovorom sklopljenim s gospodarom, ali naravno bio je od svog gospodara ekonomski zavisan.

U 15. stoljeću htjeli su plemići pučane što više potištiti i nametnuti im sve veće terete, te je, iako nije bilo zavisnosti pojedinaca pučanina prema pojedincu plemiću, postojala sa strane plemićke klase tendencija da pučani, osobito oni na selu, kao klasa u svojoj cjelini budu u nekom tako reći kmetskom odnosu prema plemstvu kao klasi. Plemići nijesu uspjeli u ovoj mjeri kako su željeli, te su i puk kao cjelina i pučani kao pojedinci ostali slobodni pa prema plemstvu nijesu imali posebnih obaveza, ali su snosili glavne terete prema općini i prema mletačkoj vlasti i to u većoj mjeri oni na selu. To je dolazilo do izražaja u tome, što su morali raditi tjelesne poslove u izgrađivanju i održavanju utvrda, gradnji puteva, održavanju vodà, službi prostih vojnika i veslača na korčulanskoj galiji, vršenju straža u većoj mjeri nego plemići, vojnoj službi prema Mlecima, davanju teretnih životinja za mletačku vojsku, raznim podavanjima prema mletačkom knezu u Korčuli, vršenju pudarske službe, sječi drva za potrebe mletačke vlasti, u proganjanju bandita itd. Nijesu sve ove i druge dužnosti i tereti bili uvijek neprekidno i redovito na snazi, već su se uz one stalne, zahtijevali izvanredno, čas u većoj čas u manjoj mjeri.

Svu vlast u autonomnim službama općine Korčule imalo je prvobitno u 15. stoljeću jedino plemstvo. K tome je sa strane plemstva u odnosu prema pučanima bilo i zloporaba. Stoga je puk počeo u 15. stoljeću načelnu borbu za jednakopravnost i to konkretno za smanjivanje dužnosti i tereta, odnosno da također plemići snose veći dio njih, uz one koje su već imali, te protiv zloporaba i nastojanja plemića da ga potišti. Ta borba se vodila i na samom otoku via facti, ali ipak u glavnom time što su i pučani i plemići kao dvije odjelite klase slali svoja poslanstva i protuposlanstva vladi u Mletke, koja je riješavala razmirice između njih. Osim centralne vlade u Mlecima nekada

ekonomsko i socijalno stanje u njoj. Izvjestilac je jaki mletački protivnik. Bez sumnje iznio je mnogo toga istinito o mletačkoj vladavini i politici te stanju u Dalmaciji, ali ipak posebni bi znanstveni posao bio provjeriti sve njegove tvrdnje. No koliko se i danas može opaziti, neke tvrdnje nijesu točne, a mnoge pojedinačne pojave generalizira te zapada i u stanovita protivurječja. Uza sve što on jako ističe monopolitističku politiku Mletaka i nastojanje da se sva dalmatinska trgovina privuče u Mletke i pri tome iskoristi dalmatinski proizvođač, ipak se i iz njegova izvještavanja vidi prodor Dalmatinaca protiv mletačkog monopolizma. O gore spomenutom agrarnom nasilju vidi *Starine*, knj. 49, str. 58, 74; knj. 51, str. 103.

te razmirice rješava generalni providur Dalmacije, kapetan mora i knez u Korčuli. Uopće uzev mletačka vlast, i sama aristokratska, više je naginjala plemstvu, ali održanju njezine vlasti prijao je taj jaz između plemstva i puka, jer nije htjela da plemstvo, koje bijaše glavni pravni nosilac općinske autonomije, previše osili, a k tome je snaga i upornost puka bila faktor koji je znao izvojevati pobjedu. Doduše i plemićko veliko vijeće osim svojih klasnih interesa brani nekad i opće autonomne interese te postavlja prigovore mletačkoj vladi. Uz sva protivna nastojanja plemstva puk je uspio napokon, da mu je mletačka vlast priznala pravo da se sastaje u posebnoj pučkoj skupštini takozvanoj *kongregi* i da bira kao svoje branitelje takozvane *prokurature*. Ne znamo tačno kada je pučka skupština počela postojati kao pravno priznato tijelo, ali postoji već godine 1512. i sastaje se u crkvi Svih Svetih u gradu. Borba puka te stvaranje kongrege i postojanje prokuratura učinilo je, da se položaj puka uglavnom poboljšao, da je bilo manje zloporaba, i da je puk iako s manje prava, ipak ostao slobodan. Glavna borba se vodila dakle u 15. i 16. stoljeću, ali nastavila se je i u daljnjim stoljećima. U toj borbi puk sela i grada bio je solidaran, kao što su sa svoje strane bili solidarni plemići grada i sela. Jedino je dolazilo u puku do razmimoilaženja između seljaka i brodograditelja, jer su brodograditelji bili zagovornici racionalnog iskorišćavanja šuma, a seljaci su ih htjeli što više iskorišćavati jer je drvo bilo unosni izvozni artikal.[24]

Vrlo je važno što su predstavnici puka bili uspjeli, da budu predstavljeni i u važnoj ustanovi Fontika, naime organiziranog skladišta za žito, osnovanog g. 1568. Ta ustanova bijaše od velike važnosti za opskrbu žitom, jer otok Korčula nije rodio toliko žita da bi za cijelu godinu mogao opskrbiti stanovništvo. Žito se većinom uvozilo direktno iz raznih krajeva, a najviše iz Južne Italije.[25] Fontik se je u prigodama brinuo i za opskrbu uljem.

[24] U arhivu stare Općine Korčule (u Zadru) nailazimo na dokumente o tome, a i u privatnim korčulanskim arhivima se nailazi na dokumente i pozicije o tim sporovima o iskorišćavanju šuma. Tako među ostalim u dijelu arhiva Andrijića pohranjenom u Dubrovačkom arhivu imamo poziciju s naslovom *Sui Boschi dell'Isola di Curzola* s dokumentima 17 — 19. stoljeća. Generalni providur Dalmacije Kristifor Valier u izvještaju iz g. 1596. piše da seljaci pale šume, kako bi se na njihovu mjestu stvorili pašnjaci te da uslijed toga nestaje drva i tako se smanjuje brodogradnja. Vidi Grga Novak *Commissiones et relationes venetae V.* g. 1966, str. 207—208. U tom izvješćivanju ima istine, ali ipak je pretjerao.

[25] O osnutku fontika vidi u popisu korčulanskih knezova od g. 1425—1716: Giov. de Zorzi, *Catalogo de'Conti Veneti che governarono Curzola dal 1425 sino al 1716* . . . u već spomenutoj publikaciji Vida Vukasovića, *Catalogo* . . . pod knezom Pietro Bragadin. G. 1640. sagrađena je nova zgrada Fontika između Općinske zgrade i Kneževa dvora. Kasnije su krajem 19. ili početkom 20. stoljeća zgrade Fontika i Kneževa dvora preuđešene za potrebe pučke i gra-

Budući da se vino uvelike izvozilo s otoka Korčule i to često puta direktno iz morskih uvala u zapadnom dijelu otoka Korčule, znalo se je dogoditi da je grad ostajao bez dovoljnih zaliha vina. Pučki su prokuratori prema zaključku pučke kongrege uputili predstavku knezu Korčule dne 15. prosinca 1713. u kojoj traže da se naredi vlasnicima vinogradâ, da grad opskrbe dovoljnim količinama vina ili se dopusti uvoz stranog vina, te među ostalim obrazlažu to ovako: ». . . mogle bi naime nastati u gradu smutnje zbog nestašice vina . . .« Ističu, da osobito trebaju vina siromašni radnici koji svakodnevno rade brodove u brodogradilištu, i ostali siromašni potrebni u gradu.[26] Dakle vino se smatralo tako općim artiklom, da ga i najmanje imućni moraju imati.

I u 17. i 18. stoljeću, dakle i u Kanavelićevo doba, bilo je također borbe između plemstva i puka, ali u to vrijeme barem prema dosada proučenom, glavna borba se vodi u Blatu između pučana i seoskih plemića. Budući da su se i seoski plemići bavili ručnim težačkim poslom, to su seoski pučani tražili da i seoski plemići, i sami većinom težaci, budu podvrgnuti istim dužnostima i teretima kao i pučani. I jedni i drugi, potpomog-

đanske škole i spojene zapravo u jednu zgradu, ali su nadodane i razne nadogradnje. Time je taj historijski ambijent bio iznakažen. U doba drugog svjetskog rata bio je taj građevinski sklop bombardiran i znatno oštećen. Nakon rata izvršila se je njegova obnova s tendencijom, da se što više povrati nekadašnje stanje, kakovo je bilo prije pregradnja i nadogradnja za potrebe škola. no u tome se samo djelomično uspjelo. Postoji još stari ulazni portal u Fontik, i na njemu natpis iz g. 1640. ali je otučen grb Korčule iz nadripatriotizma, jer se tobože radilo o spomeniku tuđinske vlasti, a kad tamo otučen je grb kojim bismo se morali ponositi. U natpisu, doduše uz spomen tadašnjeg generalnog providura Dalmacije i kneza Korčule, ističe da je Općina Korčule svojim troškom podigla tu zgradu. Na kraju natpisa naime piše: ». . . hanc annonae aedem Comunitas Curzulensis proprio aere construxit anno domini MDCXL«. O gradnji te nove zgrade govori Zorzi u popisu korčulanskih knezova. Sreća je što je natpis objelodanio i opisao njega i grbove Vid Vuletić Vukasović dva puta, prvi put g. 1882. u *Bulletino di archeologia e storia dalmata* u br. 2 na str. 21, a drugi put u *Catalogo dei Conti, Vicari e Rettori* . . . u komentaru k Zorzievu popisu knezova na str. 82—83.

[26] Vidi o tome knjigu pod brojem 987 arhiva stare Općine Korčule (sada u Zadru) pod starim naslovom *Registro Congregazioni dei Corpi Cittadino e Popolare di Curzola degli anni 1703 usque 1728*, fol. 19. Ta predstavka svršava ovako: »Facciamo riverente instanza a Vostra Signoria Illustrissima di trasmetter la presente scrittura all'Illustrissimo, et Eccellentissimo signore Proveditore in Provincia, perche di quella suprema carica sia terminato, ò obligar questi Signori à mantenir la Città provista di vino secondo il loro Privileggio, ò vero che conceda licenza à questo Popolo di potersi provedere delli vini forastieri per sostentamento loro; perche, altrimenti potrebbe naser nella Città di sconcerti nel tempo della mancanza di vino, particolarmente le povere maestranze, che giornalmente fabricano nel squero, et altri poveri bisognosi della Città; et tanto humilmente suplichiamo gratie«.

nuti od velikog vijeća na jednoj strani i pučke kongrege na drugoj, obraćaju se mletačkoj vlasti koja dava pravo sad jednima sad drugima, i ta igra traje decenijima. Pogotovo je borba između puka i plemstva u Kanavelićevo doba dobila posebnu oštrinu zbog čestih ratova, o kojima sam govorio u početku, jer su tada dužnosti i tereti pučana jače dolazili do izražaja.

Tokom vremena u 18. stoljeću ugledniji i bogatiji pučani građani počeli su se jače izdvajati od ostalog puka te su većinom oni obnašali funkciju prokuratura gradskog puka.

Život u Korčuli nije dakle u mletačko doba bio tih ni miran ni u nekoj ropskoj podložnosti prema Mlecima, kao što se katkada netočno prikazuje za Dalmaciju uopće. On je pun dinamike. Tu je u prvom redu klasna borba između puka i plemstva koju donekle podržava mletačka vlast po načelu *divide et impera*, ali koja borba opet sa svoje strane uz druge činioce pridonosi slabljenju i labavljenju Mletačke Republike kao klasne aristokratske države. K tome i korčulanska autonomna općina kao cjelina i unutar nje i plemićko veliko vijeće i pučka kongrega prigovaraju mnogim mletačkim odredbama boreći se da se ukinu ili ublaže pa u tome postizavaju i djelomičnih uspjeha. Pogotovo ne poštuju se uvijek, osobito ne u 17. i 18. stoljeću, ni mletačka trgovačka ograničenja. Osobito se ustaje protiv vojnih tereta, te se među ostalim javljaju zahtjevi da ne bi Korčula više opremala ljudstvom jednu galiju, već da bi Brač, Hvar i Korčula skupa opremili samo jednu.[27]

[27] Od svih tereta i obaveza smatralo se najtežim služiti na galiji, i to najteže je bilo veslačima koje su zvali galijotima. Veslača je bilo tri vrste, kažnjenika, plaćenika i onih, koji su tu službu morali vršiti kao unovačeni po vojnoj dužnosti. Korčulani su morali služiti i na korčulanskoj galiji, ali kao i ostali Dalmatinci bili su pozivani u službu i na mletačke galije. Nije postojala opća vojna dužnost na današnji način. O opskrbi korčulanske galije veslačima i ostalim ljudstvom brinula se je korčulanska općina koja je određivala potreban broj ljudi. Galije je dalmatinskim gradovima davala mletačka vlada, a gradovi su ih bili dužni opskrbiti ljudstvom. Galija gradova dakle nije stalno postojala, već se je opremala prema potrebi, većinom u ratu, ali i u miru, ako je to ratna opasnost ili uopće izvanredna potreba zahtijevala. Kad je mletačka vlada trebala vojnika, veslača i drugih obveznika, ona je određivala pojedinoj općini u svakoj prigodi koliko mora dati vojnika, veslača i drugih obveznika, a općina je na to po stanovitom sistemu birala odnosne ljude. Veslači i vojnici i na mletačkim galijama i na korčulanskoj dobijali su od mletačke vlade plaću, ali najslabiju su imali veslači, dakle baš oni, kojim je bilo najteže. Osim toga svi obveznici za galije i ostale službe, koji u odnosnoj prigodi nijesu bili unovačeni, morali su za svoje unovačene drugove nešto pridonijeti. Služba veslača na galijama bila je vrlo teška, ali nije postojala samo u mletačkoj Dalmaciji i Istri, već je to bio opći sistem. I pučani grada Mletaka imali su tu obavezu, a postojala je i u Dubrovačkoj Republici, iako je u njoj veslačima bilo lakše. Najjače područje odakle su Mleci uzimali galijote bilo je sjeverodalmatinsko otočje, a u znatno manjoj mjeri bilo je to na južnim otocima među ostalim i na Korčuli. G. 1569. Brač, Hvar i Korčula opremili su jednu galiju. U zapisniku

Narod u Dalmaciji, pa i u Korčuli, bio se je donekle priljubio mletačkoj vlasti i to najviše zbog neposredne turske opasnosti i s kopna i s mora. Bez sumnje treba priznati da je podnašanje mletačkog gospodstva, uz sva njegova zla, ipak bilo lakše, nego onog turskog, jer je postojala barem i ograničena neka autonomija, sloboda kršćanske religije i zajednička pripadnost evropskoj kulturi i civilizaciji, te sigurniji pravni poredak. Važno je da istaknemo za Korčulu blizinu teritorija Dubrovačke Republike prema sučelnom poluotoku Pelješcu te otocima Lastovu i Mljetu. Uglavnom između Korčulana i Dubrovčana bijahu prijateljske veze, a pogotovo sa susjedima na Pelješcu, ali ipak je dolazilo kadikad do trzavica. Korčulani su imali mogućnosti uspoređivati prilike kod sebe i prilike na susjednom poluotoku Pelješcu, a naročito pak u 17. stoljeću za vrijeme kandijskog rata g. 1645—1669. i rata g. 1683—1699, dakle baš u Kanavelićevo doba. Za vrijeme jednog i drugog rata pravili su Mlečići velikih neprilika Dubrovniku. U službi Mletaka nalazili su se tada hajduci iz Makarskog primorja te iz Boke Kotorske, a među ovima bijahu znatnim dijelom Hercegovci i Crnogorci. Obično slavimo hajduke kao zatočnike vjekovne borbe naših naroda protiv Turaka. Oni su to zaista i bili, ali za vrijeme spomenutih ratova vođenih protiv Turaka njima se je Mletačka Republika služila i protiv Dubrovčana. Oni su djelovali i na kopnu i na moru sa svojim manjim brodovima, te možemo govoriti o pomorskim hajducima. Ovi hajduci često su se zaustavljali u Korčuli. Mnogo su pljačkali po teritoriju Dubrovačke Republike, pa naročito i na Pelješcu. Mleci su nekad to i podsticali, nekad samo tolerirali, a nekad su hajduci i više pljačkali nego što je bilo u intencijama mletačke vlade, ali ih je teško bilo uvijek obuzdati. Korčulani, a i isti Pelješčani, uviđali su da se na Korčuli živi sigurnije nego u vangradskim predjelima Dubrovačke Republike, pa i na Pelješcu. Neutralni službeni stav dubrovačke vlade za vrijeme borbe naših naroda protiv Turaka, makar se borbe vodile pod

korčulanske pučke kongrege (u već spomenutoj knjizi zapisnika kongrege u arhivu stare Korčulanske općine pod br. 987) na fol. 32 zabilježen je prijedlog pučkih prokuratura grada i otoka, koji traže da se pošalju dva izaslanika generalnom providuru, a po potrebi i vladi u Mletke, koji imaju tražiti da Korčula skupa s otocima Hvarom, Visom i Bračem opremi ljudstvom jednu galiju. Prijedlog je prihvaćen, te su izabrani izaslanici. Stalni pokret i naših ljudi i drugdje protiv služenja kao veslača na galiji urodio je nakon dugog vremena uspjehom, tako da je mletačka vlada g. 1721. zaključila da će veslači na galijama nadalje biti samo kažnjenici. S time su se slobodni ljudi u Mletačkoj Republici, pa tako i u Dalmaciji, riješili jedne vrlo teške obaveze i tereta. Vrlo vrijednu studiju o galeotima objelodanio je Danilo Klen *Galijoti i ratni brodovi na vesla u našoj prošlosti* Pomorski zbornik I, g. 1962, gdje su citirani izvori i navedena ostala literatura. Trebalo bi za svaku pojedinu općinu kroz prošlost istražiti, kad su sve njezini pripadnici, u kojem broju i za koliko vremena sudjelovali kao veslači, da bi se bolje upoznao zamašaj te teške službe.

okriljem mletačkim i austrijskim, stvarao je ponekad stanovito raspoloženje protiv Dubrovčana i jače simpatije za Mlečiće. Osobito je za vrijeme rata g. 1683—1699. bilo u Korčuli takova promletačkog stava, pa i kod samih Pelješčana kadikad priželjkivanja da bi sigurnije za njih bilo, da dođu pod Mletke. Naravno, govorimo samo o pojedinim tendencijama i raspoloženjima, jer nikada ni u jedno vrijeme nijesu svi ljudi jednako mislili i djelovali.[28] U Korčuli je bilo i iskrenih prijatelja prema Dubrovniku, a osobito u cijeloj Dalmaciji intelektualci pokazuju simpatije prema Dubrovniku kao gradu kulture i gradu slobodnom.[29] Veliki prijatelj Dubrovnika bio je i naš pjesnik Petar Kanavelić.

Političko pristajanje uz Mletke, dotično zapravo prilagođavanje naših ljudi mletačkoj vlasti, valja razlikovati od nacionalnog osjećaja. Na Korčuli su se ljudi osjećali Hrvatima i Slavenima, a Talijana osim ponekog doseljenika nije bilo, pa i ne dolaze do izražaja. Hrvatski osjećaj se je kroz pjesništvo naročito izražavao. Poznata je i izmjena pjesničkih poslanica g. 1564. između korčulanskog pjesnika Ivana Vidala i dubrovačkog pjesnika Nikole Nalješkovića, u kojoj hrvatski osjećaj jednog i drugog dolazi do jakog izražaja. Nalješković veli Vidalu:

Tim narod Hrvata vapije i viče
Da s' kruna od zlata, kojom se svi diče,

Vidali veli Nalješkoviću: »*hrvatskog diko i slavo jezika*«, a o gradu Dubrovniku kaže: »*hrvatskih ter kruna gradov se svih zove*«.[30]

Spomenuo sam prije Kanavelićeva suvremenika, drugog korčulanskog pjesnika iz Blata Augustina Draginića koji je opjevao junačku smrt Peraštanina Đura Bana kod Drača godine 1716. Ova pjesma spjevana već g. 1717. neposredno nakon samog događaja zadojena je žarkim hrvatskim patriotizmom. U pjesmi Bane obraćajući se svojim drugovima veli im: »*Od Harvatske stare ruke, odkle pleme naše ističe*«. Više puta spominje pjesnik *harvatski* mač kao onaj koji udara na Turke, a na kraju obraćajući se banu kaže:

Kripos, koja Đura uznosi
Na zamierne časti ove
Svoj Harvatskoj zemlji nosi
Slavu, slave od njegove.
Harvati će spominjati
Tve kreposti vriedni Đure,
I junaci viek pievati
Pod drag romon od tambure.

I u Korčuli se izražavao sveslavenski osjećaj — slovinstvo. Slovinstvom se zanose Dubrovčani, Korčulani i ostali Hrvati. Slovinstvo i hrvatstvo nijesu antiteze, već slovinstvo kao širi pojam obuhvaća sve slavenske narode. Kod Kanavelića dolazi naročito do izražaja osjećaj slovinstva, tako u njegovoj pjesmi u čast poljskog kraja Jana Sobjeskog. Narodni jezik zove Kanavelić *slovinskim*.

Iako su u javnom službenom životu prevladavali talijanski i latinski jezik, kao i u povijesnim djelima Korčulana, a talijanski i korespondenciji među intelektualcima pa i u istoj korespondenciji Kanavelićevoj, hrvatski jezik nije samo privatni jezik uskog zatvorenog obiteljskog kruga. Kao suvremenici Kanavelićevi javljaju se i korčulanski hrvatski pjesnici, već spomenuti Augustin Draginić iz Blata i Jakov Salečić iz Smokvice.[31] Godine 1663. dava se u Korčuli na javnom mjestu Kanavelićeva drama »Muka Isukrstova«, postoje iz ovog doba prvi historijski podaci o moreškama u Korčuli na hrvatskom jeziku, dok u selima imamo dijaloške proslove pri igrama kumpanije.[32] U našim bratovštinama se pogotovo njeguje hrvatski

[28] O općim prilikama Dubrovnika, odnošajima mletačko-dubrovačkim i djelovanju pomorskih hajduka u ratovima 1645—1669. i 1683—1699. vidio sam i pročitao mnoštvo materijala u Dubrovačkom arhivu, ali dosad nijesam o tome opširnije pisao, već samo kraće u već spomenutoj radnji *Vjekovne veze Dubrovnika i Korčule* i to s obzirom kako su se te prilike reflektirale na veze između Korčule i područja Dubrovačke Republike. Inače ta razdoblja su se i dosada obrađivala u našoj historiografiji, a najnovije ih je obradio Radovan Samardžić u knjizi *Veliki vek Dubrovnika*, Beograd 1962. Ostalu raniju literaturu o tome vidi među ostalim u mojem članku *Kandijski rat* u Pomorskoj enciklopediji, radu Bernarda Stulli o povijesti Dubrovnika pod natuknicom *Dubrovnik* u Enciklopediji Jugoslavije, a o radovima izašlim od g. 1945. dalje u *Bibliografiji radova, u kojima ima podataka crpljenih u Dubrovačkom arhivu objelodanjenih od godine 1945*, koju objelodanjujem u časopisu *Dubrovnik* od g. 1956. dalje.

[29] Među ostalim vidi o tome Stjepan Kastropil, *Nacrt za književnu povijest otoka Korčule do sredine prošlog stoljeća*, Zadarska revija, br. 2, g. 1965, str. 118—121.

[30] *Stari pisci hrvatski V* — Zagreb 1873, str. 335—336, 351—352.

[31] Pjesmu Salečićevu prigodom smrti Petra Kanavelića vidi u *Slovincu* g. 1880, br. 18, str. 352. O Salečiću vidi Kastropil, *Nacrt za književnu povijest otoka Korčule* . . ., str. 135—136. O rukopisu Naučne biblioteke u Dubrovniku u kojem ima Salečićevih pjesama, vidi Kastropil, *Rukopisi Naučne biblioteke u Dubrovniku* knj. I, Zagreb 1954, str. 322.

[32] O moreškama u Korčuli vidi među ostalim Marinko Gjivoje, *Prilog datiranju postanka korčulanske moreške*, Historijski zbornik IV, g. 1951; V. Foretić, *Prilozi o korčulanskoj moreški* Građa za povijest književnosti hrvatske 25, g. 1955. s navodima ranije literature i *Prilozi o moreški u dalmatinskim gradovima*, Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena 42, g. 1967, na str. 158—159, 177—182.

O kumpaniji su pisali ranije Vid Vuletić Vukasović i Petar Kuničić, a g. 1930. o kumpaniji Blata u blatskom dijalektu Franko Cetinić, *Kumpanija puški viteški ples od boja*, Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena XXVII — 2. Nedavno je izašla

jezik pobožnostima i procesijama, u davnim pjesmama još iz 15. stoljeća i novijima. Specijalnost Korčule su takozvane »molitve« u crkvi svih Svetih, koje neki pripisuju Kanaveliću ili Draginiću, a po mišljenju nekih su još starije.[33] U gradu Korčuli ima mnogo latinskih natpisa, ali u crkvi sv. Sergija na mjestu današnje sv. Justine nalazio se je natpis na hrvatskom jeziku iz g. 1606. kojim se pozivaju vjernici da udijele milostinju. Sad se nalazi u Opatskoj riznici.[34] Po selima se pjevaju junačke epske pjesme, a u selu Čari postoji tradicija o junačkoj borbi braće Crnomira protiv Mlečića.[35] Više puta se u zapis-

opširna rasprava Ivan Ivančan *Narodni običaji korčulanskih kumpanija*, Zagreb 1967.

O prvim historijskim pojavama moreškâ i kumpanijâ treba još istraživati. Zasad možemo reći da su u Kanavelićevo doba svakako postojale kumpanije. Statut kumpanije Žrnova pisan u žrnovskom dijalektu sastavljen je g. 1620. Prvi ga je objelodanio prema danas izgubljenom ili zametnutom rukopisu Vuletić-Vukasović u djelima: *Običaji na otoku Korčuli. Žrnovo*, Zadar 1887. i *Narodni običaji na otoku Korčuli I. Moreška, II. Debeli kraj*, Zagreb 1891. u časopisu »Vienac« i posebno. Prema Vuletić-Vukasoviću ponovno ga je objelodanio Ivan Ivančan, *Narodni običaji korčulanskih kumpanija*, str. 87—90. Proslov blatske kumpanije objelodanio je u svojoj radnji Franko Cetinić. Proslov žrnovske kumpanije na staroj osnovi mijenjao se je. Objelodanjen je kakav je bio za vremena Austrije, ali sad je opet drukčiji. Narodnim dramskim tvorevinama posvećuje se danas znatna pažnja, pa je tako i tekst moreške kakav se danas još glumi i raniji (iz doba Austrije) tekst žrnovske kumpanije objelodanio Nikola Bonifačić Rožin u ediciji *Narodne drame, poslovice i zagonetke, g. 1963.* kao 27. knjiga zbirke »Pet stoljeća hrvatske književnosti«. I tekst moreške i tekst kumpanije jamačno su sastavljeni po umjetnim pjesnicima, ali su se tako raširili po narodu da se dalje usmeno šire i smatraju se danas narodnim umotvorinama. Tekst žrnovske kumpanije objelodanio je ponovno Ivančan u svojoj knjizi.

[33] O najstarijim nabožnim tekstovima s Korčule iz 14. i 15. stoljeća pisali su stručnjaci u raznim specijalnim studijama i objelodanjivali tekstove. O tome sam ja kratko u bitnim crtama izvijestio u svojem djelu *Otok Korčula u srednjem vijeku do g. 1420*, str. 336—338 i S. Kastropil u radnji *Nacrt za književnu povijest otoka Korčule . . .*, str. 121—123. Neke pjesme, koje se i danas još pjevaju, objelodanjene su u maloj Korčulanskoj tiskari g. 1930. pod naslovom *Starodrevne pjesme koje se pjevaju u nekim župama otoka Korčule u procesiji na Veliki petak ujutro, »preko gora« i »od večer«*. Ivo Matijaca izdao je u Zagrebu g. 1940. knjižicu *Starodrevne molitve i pjesme koje se mole i pjevaju u gradu Korčuli i nekim selima otoka Korčule*. U toj knjižici objelodanjene su i »molitve«, koje se pjevaju u crkvi svih Svetih. Antonin Zaninović je u više brojeva časopisa »Sveta Cecilija« objelodanjivao te razne pjesme s notnim materijalom. Notni materijal je objelodanio i Zoran Palčok g. 1942. u »Kalendaru Gospine krunice«. Rukopisa pisanih još starinskim pravopisom ima u arhivima bratovština, u Opatskom arhivu i u privatnim arhivima. Vidi još Franjo Fancev, *Hrvatska crkvena priznanja*, Narodna starina knjiga XI — g. 1932, str. 5, 13—14, 15.

[34] Taj natpis je objelodanio Vid Vuletić Vukasović, *Hrvatski natpis u gradu Korčuli*, Bullettino di archeologia e storia dalmata XIII — g. 1890, str. 105—107.

[35] Vidi među ostalim *Hrvatske narodne pjesme* (izdanje Matice hrvatske) Odio prvi, knj. prva str. 309—323, 548, 560—561, knj. druga

nicima pučke kongrege i u zapisnicima bratovština vođenim inače službeno na talijanskom izričito veli, da su pojedine odluke i prijedlozi saopćeni radi općeg razumijevanja na narodnom jeziku.

Korisno će biti osim rečenog izreći još nešto o Kanaveliću, da se vidi kako se on kao čovjek uklapao u svoje doba. O Kanaveliću znamo dosta, ali i njegovu biografiju i njegov književni opus trebat će još proučavati. Zasada moramo oprezno iznijeti ono, što sigurno možemo ustvrditi. Kanavelić je zaista zanimljiva ličnost te u svojem značaju iskazuje crte one razapetosti, kojom je hrvatski narod kroz stoljeća, pa i u njegovo doba bio izložen na razmeđi raznolikih interesa raznih evropskih sila. Zbog toga se u njemu javljaju i poneke protivurječnosti. Koliko se dosada može raspoznati, on je bio lojalan prema mletačkoj vlasti, ali i u doba znatne mletačko-dubrovačke napetosti prijatelj Dubrovačke Republike. Neki bi ga htjeli prikazati kao neke vrste špijuna ili tajnog konfidenta u lošem smislu te riječi. Kanavelić je bio zaista pouzdanik dubrovačke vlade u Korčuli, ali sa znanjem mletačke vlasti, pa mu je čak mletačka vlada jednom prilikom godine 1685. povjerila bila važnu i delikatnu zadaću, da bude posrednik između mletačke i dubrovačke vlade. Kanavelić je izvještavao dubrovačku vlast o prilikama u Korčuli, te imamo nekoliko njegovih dopisa u Dubrovačkom arhivu, a i dubrovački kapetan u Trstenici spominje Kanavelića u svojim izvještajima. Bio je neke vrste neslužbeni otpravljač poslova. Zasada smo našli podatke o tom njegovu djelovanju u službi Dubrovčana do godine 1688. Kanavelić nije samo izvještavao, već je također dijelio savjete i postavljao prijedloge.[36]

str. 152—156, 373, 410; Odio drugi, sveska prva str. 152—157, 176—178, 253—254, 340—343, 394—398, sveska druga str. 35—37, 52, 76—78. Kada su nikle u Korčuli te pjesme ili u Korčulu prenešene, neznamo, ali bez sumnje pjevale su već narodne epske pjesme na otoku Korčuli u Kanavelićevo doba.

Sigurno je i vrlo stara tradicija o Črnomirima u Čari, iako je koliko dosad znamo, tek u 19. stoljeću u tisku objavljena. O njoj govori g. 1858. Ostoić u djelu *Compendio storico dell'isola di Curzola* na str. 92—94. Na temelju tradicije napisao je S. Castrapelli historijsku pripovijest *Braća Crnomiri* i objelodanio u »Slovincu« g. 1880. Vidi o tome i Stjepan Stepanov, *Korčulanska pjesma o Crnomirima* u publikacijama »Narodna umjetnost«, knjiga I. Instituta za narodnu umjetnost, Zagreb 1962. Castrapellijeva pripovijest objavljena je 1970. i u Zborniku otoka Korčule sv. 1 s oduljim uvodom urednika *Marinka Gjivoje* »Legenda o Crnomirima«, a pod tim naslovom je tiskana (kao p. o. iz Zbornika) posebna brošura .

[36] Znalo se je i ranije o prijateljstvu Kanavelića prema Dubrovniku i Dubrovčanima, ali više s književnog gledišta. Vidi o tome prikaz Kanavelića u djelu M. Deanović, *Odrazi talijanske akademije »degli Arcadi« preko Jadrana*, Rad Jug. akademije 248 — g. 1933, str. 60—73. U svojoj radnji *Vjekovne veze Dubrovnik i Korčule* na str.

Bez sumnje najznačajnije djelo Kanavelićevo, pogotovo dok se ne utvrdi autorstvo komedija njemu pripisivanih, jest njegov veliki epos o Svetom Ivanu Trogirskom u koji je upleo i vojnu ugarskog kralja Kolomana prema Dalmaciji.[37] Poznata je stvar, kako je ugarski kralj Koloman stekao g. 1102. Hrvatsku, postao tako ugarsko-hrvatskim kraljem, a Hrvatska, zadržavši i dalje svoj posebni državnopravni položaj, združila se s Ugarskom u jednu državu pod supremacijom Ugarske. Dalmatinski gradovi onog starog dalmatinskog temata bili su u tom momentu pod Mlecima, iako su od 10. stoljeća dalje bili više puta pod Hrvatskom te hrvatski kraljevi nosili naslov kralja Hrvatske i Dalmacije. Ugarski kralj Koloman postavši godine 1102. i hrvatskim kraljem htio ih je svakako steći i to mu uspije g. 1105. U tome mu je mnogo na miroljubivi način po-

48 i 52 ukazao sam u kraćim potezima kako je Kanavelić bio pouzdanik dubrovačke vlade na Korčuli. Tu sam nabrojio i sva dotada nađena Kanavelićeva pisma u Dubrovačkom arhivu. Nakon toga sam i dalje u tom Arhivu tražio njegova pisma te sam našao još jedno pismo, i to od 5. listopada 1685. pisano kapetanu Trstenice Nikoli Sorkočeviću pod signaturom *Isprave i akti 17. stoljeće*, broj 2033/17. Ovom prilikom ispravljam tiskarsku pogrešku u bilješci 53 na strani 48 mojeg članka *Vjekovne veze Dubrovnika i Korčule*, gdje mjesto signature jednog Kanavelićeva pisma 2027/27 mora stajati 2072/27.

Također u spomenutoj radnji nabrojio sam i dopise dubrovačkog kapetana Trstenice Nikole Sorkočevića u kojima ovaj spominje Kanavelića. Nije isključeno, da se neće naći i u daljnjim pismima kapetana Trstenice spomena o Kanaveliću, što treba biti predmetom daljnjeg istraživanja. Kasnije se spominje Kanavelić u zapisnicima dubrovačkog vijeća umoljenih u vezi reguliranja njegovih imovnih pitanja u Dubrovniku.

[37] Problematiku komedija pripisivanih Kanaveliću zorno je iznio S. Kastropil, *Nacrt za književnu povijest otoka Korčule* . . ., str. 131—134, iako prestrogo sudi o Franju Fancevu koji je bio predstavnik struje protiv pripisivanja odnosnih komedija Kanaveliću. Naravno, ne znači da se moramo u svemu složiti s Fancevom. Problematiku komedija iznio je pregledno i instruktivno na znanstvenom savjetovanju u Korčuli 16. prosinca 1967. Jakša Ravlić, a dosta je zadro u taj problem u svojem referatu i Ambroz Kapor. To mora biti još predmet daljnjih istraživanja.

U eposu »Sveti Ivan Trogirski« dosta se je pisalo. Vidi o njemu u bibliografiji o Kanaveliću u djelima: Branko Vodnik, *Povijest hrvatske književnosti*. Knjiga I. Zagreb 1913, str. 383 i Mihovil Kombol, *Povijest hrvatske književnosti do preporoda*, II. izdanje u priredbi Milana Ratkovića i Jakše Ravlića, Zagreb 1961, str. 433; *Bibliografija rasprava, članaka i književnih radova Leksikografskog zavoda u Zagrebu* I — 1, I — 2, II — 5 na odnosnim mjestima. Epos je potporom biskupa Jurja Strossmayera objelodanio Janko Jurković u Osijeku g. 1858. s uvodom. Od novijih djela o eposu, osobito o rukopisima značajne su rasprave Đura Körblera, *P. Kanavelovića »Sveti Ivan biskup trogirski«*, Nastavni vjesnik XXVIII — g. 1919 — 1920. br. 8 i 9—10 i *Autograf Kanavelićeve pjesme »Sveti Ivan trogirski« i docnija prerada*, Nastavni vjesnik XXX — g. 1921—22, str. 432—441. Vidi i Dušan Berić, *O autorstvu uvodne pjesme uz epos Petra Kanavelovića*, Anali Historijskog instituta u Dubrovniku X—XI za g. 1962—1963.

mogao tadašnji trogirski biskup Ivan, inače rodom iz Italije. Biskup Ivan smatrao je prirodnim da ti gradovi trebaju pripadati Hrvatskoj, te bez obzira koji su ga razlozi rukovodili u tome, on je stoga značajna ličnost u hrvatskoj povijesti. Biskup Ivan počeo se je u Trogiru štovati kao svetac. Vrlo je zanimljiva stvar i jedna od historijskih protivurječnosti, da se on, iako zagovornik sjedinjenja Dalmacije s Hrvatskom, štovao u Trogiru i za cijelo doba mletačke vlasti kao patron grada Trogira, štaviše mu je u to doba u 15. stoljeću sagrađena prekrasna kapela u trogirskoj katedrali. Eto i Kanavelić, lojalni mletački podanik, piše o njemu i o Kolomanovu sticanju dalmatinskih gradova veliki epos. Madžarski slavist Jozef Bajza napisao je o tome eposu opsežnu raspravu[38] Bajza drži da je u njemu Kanavelić preko nekih lica alegoričkog značenja izrazio misao sjedinjenja Dalmacije s Hrvatskom. Ne želim se zasada o tome izjasniti, jer čitava stvar iziskuje daljnja i temeljitija proučavanja, no u koliko je tačna Bajzina postavka, to bi bila vizija daljnje budućnosti. Prvobitno je Kanavelić to svoje djelo posvetio austrijskom vladaru i njemačkom caru, koji je ujedno i ugarsko-hrvatski kralj, Habsburgovcu Josipu I koji je vladao g. 1705—1711. Međutim nakon njegove smrti je preudesio posvetu i djelo posvetio njegovu nasljedniku Karlu VI. Iako u ovoj posveti ističe Kanavelić *carsko* dostojanstvo odnosnih vladara, bez sumnje smatra ih legitimnim nasljednicima ranijih ugarsko-hrvatskih kraljeva, dakle i istog Kolomana. Karlo VI, da mimogred spomenemo, bio je vladar koji je naročito radio oko potiskivanja mletačke premoći na Jadranskom moru osobito unapređujući austrijske luke Trst i Rijeku. U 17. i 18. stoljeću kad je Tursko carstvo znatno opadalo konkretno se počinje misliti i raditi o propasti njihove vlasti u Evropi. Razni naši pjesnici u svojoj viziji gledaju skoro propast tog carstva i čak u panegiričkom tonu apostrofiraju razne evropske vladare i druge ličnosti kao one koji će konačno istjerati Turke. Među njima je i Kanavelić. U prvom zanosu nakon velike pobjede Jana Sobjeskog pod Bečom godine 1683. Kanavelić vidi u poljskom kralju Sobjeskom onoga koji će tu zadaću izvršiti, te mu zanosno među ostalim u završnim kiticama ovako pjeva:

[38] O toj raspravi pod naslovom *Horvát eposz Kálmán királyról* (Hrvatski epos o kralju Kolomanu) izašloj u budimpeštanskom mjesečniku »Budapesti Szemle« g. 1928. izvijestio je u »Obzoru« (g. 1928. br. 287) hrvatski historičar Milan Šuflaj u članku *Hrvatski epos o kralju Kolomanu. Kanavelićeva alegorija o ujedinjenju Dalmacije i Hrvatske. Psihoanalitička studija prof. Bajze*. Iako Kanavelić u ovom eposu mnogo govori o kralju Kolomanu i o raznim njegovim vojskovođama, ipak je ispravno i točno po pjesnikovoj intenciji i koncepciji zvati ovo djelo eposom o Svetom Ivanu Trogirskom, kako uostalom i stoji zapisano na brojnim rukopisima ovog djela.

[39] Vidi Tomo Matić, *Urota P. Zrinskoga i F. K. Frankopana u prigodnim hrvatskim pjesmama njihova doba*, Građa za povijest književnosti hrvatske knjiga 28 — g. 1962, str. 238. 260—261.

Uputi se smion i hodi
Glasoviti kralju Ivane,
Ispod jarma oslobodi
Križ i tužne sve kršćane,
Tebe je nebo odredilo
Na ovako slavno dilo.

Z draz'jem djelom u imenu
Novi će se Cezar r'jeti
I u tvoj kući uspomenu
Vjekovitu ostaviti,
Str'jela iz luka r'ječ iz usti
Natrag neće kad se ispusti.

Proročanstva od Poljaka
Jesu, Cara istočnoga
Da ima strti ruka jaka
Od kraljevstva Slovinskoga.
Slavni kralju ove slave
Podaj vrh tve slavne glave.

Dosl' ustav' se pjesni moja,
Sivi Oro od sjevera
Raskrilio 'e krila svoja,
Turski Mjesec plaši i tjera,
Spravlja ptićim s ljeta mlada
Gn'jezdo posred Carigrada.

Poljski kralj Jan Sobjeski umro je g. 1696, dakle prije dovršenja velikog rata. Poljska je nakon njega bila od manje važnosti u borbi protiv Turaka. U izmijenjenim prilikama Kanavelić namjenjuje austrijskom vladaru — njemačkom caru i ujedno ugarsko-hrvatskom kralju oslobođenje balkanskih naroda od Turaka te u prvom pjevanju svoga eposa pjeva:

Dok li budem sladje tada
Slave Tvoje pripievati,
Sred bieloga Carigrada
Kad te vidim stolovati.

Kanavelić želi oslobođenje Balkanskog poluotoka od Turaka, ali u praktičnoj politici u odnošajima hrvatskih zemalja, on stoji na stanovištu status quo, na principu legitimiteta zakonske vlasti. On je lojalni podanik Mletačke Republike, a razmatrajući prilike u Hrvatskoj nije se složio s urotom Petra Zrinjskog i Frana Krsta Frankopana u g. 1671, te je spjevao čak i jednu pjesmu u kojoj nakon njihove pogibije u Bečkom Novom Mjestu ističe svoje neslaganje s njihovom akcijom.[40] Kanavelić nije bio jedini takav među našim intelektualcima. I glasoviti hrvatski historičar iz Trogira Ivan Lučić dokazuje u svojim djelima legitimitet mletačke vlasti u Dalmaciji.

Koliko je moguće u jednom referatu, kakav se običava na znanstvenim savjetovanjima, i u danim mi vremenskim granicama, kušao sam u bitnim potezima prikazati Korčulu Kanavelićeva vremena, pa i samog Kanavelića u tom vremenu, no nijesam htio ostati u samim lokalnim okvirima Korčule, već sam htio uklopiti Korčulu u opća naša hrvatska i svjetska zbivanja i kazati kako su se ona odrazila u Korčuli i posebno na Kanavelića. Zadaća će biti daljnjih proučavanja i opširnije rasprave detaljnije prikazati Kanavelićevu biografiju i njega u svome vremenu.

[40] Poslije nego što sam ovu radnju napisao i ona bila složena u tiskari, Miroslav Pantić je objelodanio raspravu »Petar Kanavelović i Dubrovnik« (Zbornik Matice srpske za književnost i jezik knj. XVIII/2 i XVIII/3 za 1970) pisanu na temelju povijesnih izvora, najviše onih iz Dubrovačkog arhiva. U bilješci 18 upućuje primjedbu mojoj osobi. Odbijam je kao neumjesnu.

Urbanističko usavršavanje Korčule Kanavelićeva vremena

Cvito Fisković

Teško je utvrditi otkad potječe urbanistički plan Korčule prije nego što se izvrše arheološka ispitivanja, a ta su otežana jer je današnji grad uglavnom sagrađen na samoj stijeni. Može ga se uspoređivati sa Selinuntom[1], a i pretpostavljati da je oblikovan tako kako bi se odupro buri koja se na nj zalijeće s pepeljeških brda[2], ali ne smije se mimoići ni pretpostavka da je tlocrt grada nastao i razvijao se u vezi s obranom, te da su sve ulice usmjerene prema položaju kula i zidina, omogućujući stanovnicima da se u času pogibelji nađu na njima a i da trajno budu u neposrednom dodiru s njihovim stražarima.[3]

Ovaj poluotočić je vjerojatno ponukao svojim zgodnim položajem i prikladnim oblikom kao onaj budvanski, cavtatski, dubrovački, zadarski i porečki prastanovnike naše obale

[1] A. Hoenig, *Eine dorische Stadtanlage*. Deutsche Bauzeitung, br. 97, str. 185, 1926. J. Gantner, *Grundformen der Europäischen Stadt*, str. 94, sl. 35, 36, 57, Wien 1928. Očito je da plan Korčule nije onako pravilan kao Selinunta; osobito se razlikuju u sjeveroistočnom dijelu.

[2] N. Gobbin, *Korčula, ein Beispiel dalmatinischen Städtebaus*, Berlin 1930. O planu i utvrdama grada i V. Foretić, *Turska opsada Korčule, g. 1571*, Vesnik vojnog muzeja 5, Beograd 1958.

[3] Po odredbi *Korčulanskog gradskog zakonika* svaki je građanin morao biti naoružan i dolaziti na pregled oružja, ali dovoljno je, bez obzira na ranije odredbe, pročitati u *spisima korčulanskog arhiva* strogu odredbu kojom se određivalo noćno stražarenje na zidinama, da se uvidi povezanost stražara i stanovnika. Gradski knez Paolo Balbi odredio je u doba Kandijskog rata između Mletaka i Turaka 1649. godine da svaki stražar mora imati svoju pušku sa streljivom i sablju

na izgradnju utvrđenja ili naseobine. Umjereno je strm a strši sred prometnog kanala i približava se kopnu, opkoljen je sa tri strane morem, a kraj njega je i par prostranih luka. Očito je, da je pogodan da primi obrambenu utvrdu i smjesti naselje na ovom suženom dijelu Pelješkog kanala, iza kojeg veliki prirodni put, doline Neretve, vodi iz balkanske unutrašnjosti k moru i usmjerava se k plodnoj i šumovitoj Korčuli.

Stoga pretpostavljam po ulomku pleterne ornamentike IX—X st. koji sam našao u samom gradu, da je na ovom poluotočiću bila neka predromanička crkvica uz naselje već u to vrijeme. Poznato je da je na tom jezičku koji se ispružio i skoro ima ulogu prevlake, nastalo u XIII stoljeću utvrđeno naselje male srednjovjekovne općine, koja je uporno nastojala od sredine tog stoljeća da okupi u njemu stanovnike, da ih potiče povlasticama za gradnju kuća, da im čak zaprijeti zakonom o njihovu izvlaštenju ako ih ne poprave i urede[4] i da im zabranjuje odnašanje kamena i kamenih ploča sa ruševnih kuća. Takve mjere, poduzete uglavnom radi uvođenja reda u društveni život i obranu otoka, doista su oblikovale srednjovjekovni grad koji je sve više zbijao i redao svoje kuće u ulice, gradeći ih u podatnom i trajnom kamenu drevnih antičkih kamenoloma, koji su pružali stanovnicima čvrstu građu za gradnju domova, utvrda i crkava te okupljali klesare i graditelje.

Sada se, doduše, u Korčuli jedva primjeti kuća XIII—XIV stoljeća, sačuvana u većem broju pretežno u svim našim primorskim gradićima, jer su te čedne građevine pregrađivane kasnije, ponajviše u XV i XVI stoljeću češće nego po drugim mjestima, u kasnogotičke i renesansne. Korčulanski su graditelji i kamenari u to doba zidali i klesali kamen za mnoge gradnje od Ulcinja do Mletaka[5], pa je prirodno da su sami poljepšali i učvrstili zavičajni grad. Uske i male romaničke i ranogotičke kuće, od kojih su neke bile pokrivene kamenim ploča-

(moschetto colla monizione ordinaria e colla spada) i stražariti upućen od pretpostavljenog po zidinama *(rondar la mura)*. Posebni će stražar provjeravati da li straže bdiju, a početak i svršetak svake straže će se oglasivati zvonom. Stražari ne smiju noću napuštati svoja mjesta, a moraju uzimati svaku veče u Kneževoj palači pušku, streljivo i uže za upaljivanje, a ujutro ih vraćati na isto mjesto. Svakog sata moraju zazvoniti na zvono obližnjih crkava koja su konopom povezana sa zidinama *(Ogni hora dovrano andar la mura e toccar le campane delle chiese vicine le corde de quali sono attacate)*. Kad zazvoni na uzbunu *(campana a martello)* bombardjeri ulaze na položaje artiljerija, a svi ostali s puškom i oštrim oružjem okupljaju se na mali trg pred Kneževom palačom da prime kneževa naređenja. U toj palači svaku noć gori prižega *(micia)* za eventualno pripaljivanje vatrenog oružja. *Spisi kneza Paola Balbi*, str. 236—237. Historijski arhiv u Zadru, (od sada HAZ).

[4] V. Foretić, *Otok Korčula u srednjem vijeku do g. 1420*, str. 101, Zagreb 1940; *Liber legum ac statutorum civitatis et insulae Curzolae. Reformationes*, str. 3, 23. Venetiis MDXXXXIII.

ma, a rijetke djelomično građene u drvu[6], dobijale su u XV i XVI stoljeću raskošniji izgled. Već su u XIV imale grbove, kao ona s ranogotičkim vratima vrh kojih je mali grb sa svastikom. U početku XV stoljeća imale su trifore[7], a zatim su, iako zbijene pružale svoje duge i vitke balkone, pa i stubišta u dvorištima i uskim ulicama, ne remeteći mirni sklad osnovnog gradskog rasporeda ni onda kada su bogatije obitelji kao Gabrielis-Ismaelis u XVI, a Arneri u XVIII stoljeću rastvarale raskošna renesansna i barokna dvorišta. Kasnogotičke, renesansne i barokne kuće su postajale više i malne svugdje se zidahu iz temelja, tako da i skoro nisu postojale nadogradnje na ranija prizemlja, koja se vide na crkvama i koje upravo u naše vrijeme narušavaju starija cjelovita pročelja dalmatinskih stilskih kuća.

Početkom XVII stoljeća srednjovjekovni korčulanski grad bijaše već potpuno sagrađen. Gotičke i renesansne kuće i palače već se i ranije bijahu sljubile u čvrste sklopove i prostor se već bio omeđio obručem gradskih zidina, pa je korčulanski humanist Antun Rozanović, prijatelj pjesnika Nalješkovića i Hektorovića opjevao urbanistički sklad Korčule u XVI stoljeću:

Circulus in medio densusque hinc inde viarum
Ordo cingatur Corcula picta manet

Mletački izvjestitelji također su u tom stoljeću zapazili »krasan položaj« ovog grada, koji je u XVIII stoljeću ovako sažeto opisan: »skoro odasvud je okružen morem, izvrsno opkoljen zidinama i kulama, predivno ukrašen javnim i privatnim zgradama, a popločani trgovi i ulice skladno uređene, križaju

[6] 1459. Magister Andreas Marcovich čini ser Petru de Dolzigno ... portas et fenestras lapideas laboratas . . . de bonis lapidibus . . .
Spisi kneza D. Leon, HAZ.

[6] 1400 . . . domum copertam de plancis positam in civitate . . .
Bilježnička knjiga 1400—1426, HAZ.

1507 . . . domum de muro et de ligno ad pedem planum coperta lastris in civitate; 1508 . . . domunculam copertam planchis posita in civitate apud portas novas.
Korčulanski bilježnički spisi 1507—1508, HAZ.

3. III 1533. Magister Joanes Carlich lapicida . . . vendidit . . . Magistro Josepho Andriich . . .unum casamentum de muro . . . copertum lastris positum in civitate in contrata omnium sanctorum . . .
Spisi bilježnika Ivana Goriglavića 1532—1533, HAZ.

[7] 1412 . . . Magister Cranich Dragosevich promixit et se obligavit facere ser Maroe Medoeuich vnam balconatam cum duabus columpnis . . .
Korčulanski arhiv, sv. I, kutija II, br. 25, str. 3; HAZ.

Kuća vrh čijih se gotičkih vrata nalazi grb sa svastikom pripado sada obitelji Fabris, a nalazi se u trećoj (Bencilićevoj) ulici istočnog gradskog dijela.

se međusobno.«[8] Renesansni i barokni eruditi su, dakle već odavna cijenili urbanističku cjelinu Korčule.

Barok stoga nije mogao rasprostrijeti svoje složene tlorise, niti rastvoriti slikovite trgove i stepeništa, jer sva mjesta u gradu bijahu do kraja zauzeta i iskorišćena. Da se podigne neko novo barokno pročelje ili rastvori sjenovito dvorište sa stepeništem, trebalo je rušiti srednjovjekovne kuće i zbiti se u njihovim uskim prostorima. Nikakvih novih poteza nije, dakle, omogućavao stješćeni i utvrđeni grad uskih ulica i dugoljastih trgova, koji su kao onaj pred crkvom sv. Petra k tome bili i djelomično ispunjeni grobljem. Tom su se redu morale pokoriti i općinske zgrade, crkve i palače bogatijih rodova. Preokupljanje javnih i općinskih zgrada nije također bilo moguće, a i utvrde i zidine nisu mogle širiti svoj opseg pa se srednjovjekovna Korčula nije opasala u XVII i XVIII stoljeću kao Zadar, Split i Trogir novim bastionima. Ali se 22. listopada 1617. godine, iz straha da Španjolci ne zauzmu grad, započela odjeljeno od njega na susjednom brijegu zidati kraj srednjovjekovne crkvice sv. Vlaha nova tvrđava u obliku kvadratnog bastiona s dva ispružena trokutna šiljka.[9] Tu je izgradnju na

[8] D. Farlati, *Illyrici sacri*, tomus VI, str. 402, Mleci 1800; O Rozanoviću V. Foretić, *o. c. (2)*, str. 72, 73; V. Foretić, *Vjekovne veze Dubrovnika i Korčule*. Časopis »Dubrovnik« br. 4, str. 37, Dubrovnik 1965; *Commisiones et relationes venetae II*, str. 18, Zagreb 1877.

[9] 20 detto gionsero dell'Armata due Galie ciò del Clarissimo Gussoni e Falco Canal portando ordini da Signoria Sua Eccelentissima che si dovesse fabricar sopra il monte di S. Biagio la fortezza. Comise pertanto l'Ilustrissimo Signor Conte che si facesse capitar gente dall'Isola per le cose bisognevoli. 21 detto Ottobre Fù fatto il disegno della fortezza nella forma sequente

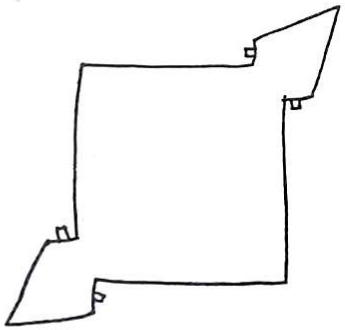

Adi 22 ottobre 1616. si diede principio alla fabbrica con la gente delle Galere e degli abitanti di Lombarda, Zernova e Pupnata sia che arrivasser gli altri dall'altre ville. 23 detto Si scoprirono da ogni lato i siti per piantar le fondamenta. Ma avanti che si piantassero le prime pietre venne il monsignor Eccelentissimo, e Reverendissimo vescovo Diedo con il capitolo e clero e benedissero esso luogo con le solenità consueti. Lavoravasi con somma fretta e tracavansi impiegare tra maestranze e manovali circa cinquecento persone. Rilevavasi da più avisi che i Spagnoli meditavano di piantar una fortezza nelle riviere

tom mjestu preporučivao već sredinom XVI stoljeća mletački sindik G. B. Giustinian u svom poznatom izvještaju. Ta utvrda zbog udaljenosti od grada i predgrađa nije remetila njihov urbanistički razvitak. Arsenal, nekoliko kula, Knežev dvor, vijećnica i fontik bijahu već zgodno okupljeni uz južne gradske zidine na najpouzdanijem i kopnu bliskom mjestu. Gradska vrata već davno bijahu utvrđena, a luka i javni zdenci sagrađeni.[10]

Ali u XVII stoljeću grad se iznutra usavršavao i dobijao ponegdje suvremeniji izgled, jer su se nekim romaničkim i gotičkim kućama izmijenila pročelja, postavljene jednostavnije monofore četverouglasta otvora i šira vrata. Ulice su se uređivale, popločavale i uzidavala im se razina, pa se ponegdje primjećuje da su se prizemna gotička vrata djelomično zatrpala.

della Dalmazia. Quivi perciò acceleravasi il lavoro per prevenirli in caso che questo fosse il luogo da essi destinato. Continuandosi in progresso de giorni la fabbrica vennero lettere di Signoria Sua Eccelentissima li 27 detto spiegando che si dovea far questo forte ma senza danno e spesa alcuna del publico erario, il che pose estremo rumore del paese. Tuttavia fù determinato che sia tassata tutta l'isola, e la città per pagare i merzenari.

28 detto, Si lavorava con fretta grande a cagione delle novità che arivavano dell'armata spagnola, e fù incominciato a spianar il monte ch'era all' incontro dell' detto forte cioè dalla parte de Zernova presso la strada.

9. Novembre. Si fini di portar più delle pietre e fù terrapienato con pietre in dieci piedi di altezza.

13 detto. Gionsero le due galie da Lesina e subito partirono verso l'armata. Per si seguitava la fabbrica con la gente dell'isola. Sene partì anco e ingegnere con dette galie giacchè la fortezza era già in buonissimo esser.

14 detto. La fabbrica continuava con gran prestezza per finire quanto prima.

15 detto si lavorava sopra il forte tuttavia e si stava gia per finirla.

16. detto furon finiti di empir li cassoni di terra per li parapetti; e solo mancava di far li scalini per la moschettaria intorno il forte acciò nel bisogno si possa veder meglio sotto il castello ne mancava altro che far fuori il rastello.

19 detto. Fù inalzato lo stendardo dell'Illustrissimo signor Bernardin Contarini conte al presente di Corzola nella fortezza nuova di S. Biagio presidiata di publiche milizie e fù salutata con tre pezzi di artiglieria e tutta moschettaria . . .

Successi appartinenti alle cose di Corzola dall'anno 1617 sin all 1623 registrati da Giacomo di Vicenzo Spanich nobile corzolano.

Rukopis iz ostavštine Petra Dimitri.

Nacrt tvrđave donosi V. Coronelli, *Mari, golfi, isole, spiaggie porti, città, fortezze . . . di Dalmazia*, tabla 80, Venezia 1678.

[10] O pojedinim gradnjama piše I. Zorzi u svom *Popisu gradskih knezova Korčule 1420—1795*. Rukopis iz ostavštine Petra Dimitri. Jedan primjerak ovog rukopisa je objavio V. Vuletić-Vukasović, ali ja se služim i navodim ovdje jedan stari prijepis.

Na kući vrh Giunijeve ulice, sučelice započete barokne kuće s vratima u bunjatu, uzidan je natpis:

1637
ZVANE · DRAGHI
NEO · FECE · ACCO
MODAR · LA · STRADA
(brisano) GIVDICE

Ivan Dragineo se spominje već 1629. godine kao sudac, a nalazi se i slijedećih godina u Korčuli.[11] On je, dakle, u četvrtom desetljeću XVII stoljeća dao popraviti ulicu koja je i ranije postojala, jer se u njoj nalaze gotičke i renesansne kuće, među kojima je i ona Frana Marina Tomkova[12] iz XV stoljeća, koja ima »gibelinskim« zubcima utvrđen stariji zid dvorišta i dužinsku mjeru urezanu u istočni nadvratnik dvorišnih vrata. Dragineov natpis spada među rijetke koji govore o popravku ulica u Dalmaciji.[13] Možda je Dragineo dao 1637. godine popločati ulicu, jer su se neki trgovi i ulice popločavali postepeno. I. Zorzi piše da je trg pred stolnom crkvom popločan u drugom,[14] mala loža uz gradsku vijećnicu u trećem, a trg pred njima, zvan »Salizo«, upravo radi pločnika, pri kraju sedmog desetljeća XVI stoljeća.[15] U nekim dalmatinskim gradovima popločavanje ulica je vršeno i kasnije, u Trogiru krajem XVIII stoljeća,[16] a Placa sred Dubrovnika još ni u XVIII stoljeću nije bila popločana.[17]

[11] 27 marzo 1629. Francesco Banichievich testimonio ut ante... esaminato et interogato alla presenza del spetabile Zuanne Dragineo giudice . . .

15 agosto 1643 . . . D. Zuane Dragineo . . .

10 genaio 1655 . . . signor Zuane Dragineo . . .

Spisi gradskog kneza Pavla Balbi, HAZ.

1677 spominje se i njegov nezakoniti sin Zuane Draginich naturale di quondam s. Zuane Dragineo proti koga je digla optužba Palma Bosnić jer je oklevetao: . . . che meco havette egli hauto comercio carnale et che anco lo havessi io infetto di male galico la qual ignominia hora disseminata per tutta nostra villa di Blatta . . .

Spisi kneza P. Pasqualigo, HAZ.

[12] V. Foretić, *o. c. (4)*, str. 333. Teško je pretpostaviti da je u tom reljefu ime France u narodnom obliku, jer je nad njim kratica, pa se može čitati Francesco. Kuća sada pripada obitelji Giunio.

[13] C. Fisković, *Naše urbanističko nasljeđe na Jadranu*, Zbornik Društva inženjera i tehničara u Splitu, str. 49, Split 1958.

[14] *O. c.*, str. 6'.

[15] *O. c.*, str. 7, 9'.

[16] C. Fisković, *Ignacije Macanović i njegov krug*. Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji 9, str. 253—254, Split 1955.

[17] M. Novak, *Dubrovnik u sedamdesetim godinama XVIII stoljeća*, Anali Historijskog instituta u Dubrovniku VI—VII, str. 271, Dubrovnik 1959.

Glavni urbanistički naglasak Korčule bila je od Srednjeg vijeka stolna crkva, koju je još jače isticao vrh gradskog brežuljka oblikovan kao trodjelni trg, a na koji se već u XVI stoljeću uzlazilo stepenicama iz susjednih ulica.[18] Uz crkvu se dizao biskupski dvor, koji je bio čak uz nju povezan visećim hodnikom ucrtanim u katastralni plan Korčule još i 1836. godine. Slično povezivanje kuća, bratimskih dvorana i crkvi poprečno i visoko nad ulicom sagrađenim hodnikom, pod kojim je ulični prolaz slobodan, bilo je uobičajeno u Korčuli više nego li u ostalim dalmatinskim gradovima. Gradski zakonik je 1426. godine dopustio gradnju tih hodnika, ali uz uvjet da im svodovi nad ulicama budu visoki toliko da se ispod njih može prenositi bačve i badnje, što svjedoči da je u gradu bilo mnogo visokih konoba. Viseći hodnici ne bijahu dopušteni u ulicama uz gradske zidine i u središnjoj uzdužnoj ulici koja se prostirala od Kopnenih gradskih vrata do kule zvane do tada Berim a nakon preinake u zadnjem desetljeću XV stoljeća prozvane po gradskom knezu Tiepolo,[19] čiji se grb nalazi vrh luka njenog začelja. Nekoliko zgrada je u drugoj polovici XVII stoljeća poljepšalo uske gradske trgove i dalo im velebniji izgled.

Očito je da barokne korčulanske biskupe nije zadovoljavao njihov srednjovjekovni dvor pa ga je biskup Frane Manola, Splićanin, koji je biskupovao od 1643. do 1664. godine proširio i ukrasio. Postavio mu je raskošnija vrata sa cvijetnim ukrasima na pobočni zid sučelice stolnoj crkvi i ona su tek pri kasnijoj obnovi prenesena na pročelje. Pročelje je opasano visokim balkonom, jednim od najduljih u Dalmaciji, čija ljepota je pohvaljena i u Farlatijevu *Illyricum sacrum*, gdje je istaknuto da se sa tri njegove strane vidi more. Tri natpisa ponavljaju obnovu ove palače. Sred pročelja je plitki reljef s biskupskom mitrom i uz nju početna slova Manolina imena i godina: FM 1650. Na dvoru je bio i natpis koji je krajem XVIII stoljeća objavio Farlati, a otkriva da je Manola dovršio gradnju:

ANNO DOMINI 1653
FRANCUS · MANOLA
SPALATENSIS
EPISCOPVS CVRZOLEN
PERFECIT

[18] 1595 . . . penes scalas platee S. Marci . . .

Knjiga bilježnika V. Rosaneo, HAZ.

[19] *Liber statutorum* . . . str. 71; I. Zorzi, o. c., str. 4; N. Trojanis, *Sui monumenti di storia e di arte esistenti nella città e isola di Curzola*, str. 20, Trst 1911. Obojica je zovu Za Krnjan, ali to je vjerojatno bio naziv čitavog sjeveroistočnog dijela starog grada. Naziv se i danas čuje, ali je vrlo star; V. Foretić, o. c., str. 319. On spominje turris sub domo Berini. Da nije to Berim iz Statuta?

Na sjevernoj pročeljnoj strani kule su tri grba: s istočne strane J. Marcella generalnog providura Dalmacije iz 1483. godine s inicija-

ali je zatim rastavljen i V. Vuletić-Vukasović je našao tek njegove ulomke. Natpis na ogradi balkona,[20] može označavati završetak obnove, koja je trajala nekoliko godina:

S. MARCI EPUS. FRANCISCUS MANOLLA SPALATEN.
POSVIT ANN. DNI MDCLIV

Danas ne znamo kako je izgledao prvotno biskupski dvor jer je krajem XIX stoljeća pregrađen. Iz onodobnih fotografskih snimaka tih radova,[21] vidi se da mu je bio skinut balkon koji je ponovno postavljen. Barokna vrata su premještana sa pobočnog sjevernog zida na novo pročelje, gdje su dva manja vrata »na koljeno« zamijenjena dvostrukim prozorima a na prvom katu otvoreni novi prozori. Ne zna se da li je položaj balkona izmijenjen ali prema navedenom opisu u Farlatija čini se da je i prije bio visoko uzidan. Nije jasno ni da li su grbovi umetani ili ostali in situ. Kasnogotički prozori iznad balkona vjerojatno potiču sa starog dvora i preneseni su pri obnovi na današnje mjesto. Tada su uzidani uz njih i grbovi biskupa sakupljeni na različitim mjestima. Bilo je to krajem XIX stoljeća uobičajeno da se zidovi obnovljene zgrade obogate odasvud po gradu sakupljenim grbovima i ukrasima, pa je to učinjeno ovdje i na gradskoj vijećnici u Trogiru. Balkon je zgodno smješten jer se nadovezuje na bogati zabat pročelja stolne crkve.

Iz Paulinijeva pisanja se doznaje da je Manola uz palaču bio uredio i mali viseći vrt iznad ulice u kojemu je bio postavio stupiće koji su vjerojatno podržavali odrinicu.[22] Iako nam je teško rekonstruirati izgled tog malog ali zanimljivog zahvata, jer je na tom mostu biskup Triali podigao 1770. god. kapelu, a na ogradici mosta su grbovi biskupa Malumbre i Leona iz XV stoljeća, ipak ga treba spomenuti. I u tome se odrazuje smisao baroka za sitna hortikulturna rješenja unutar uskih gradskih prostora, začeta već ranije na ogradnom zidu dvorišta jedne gotičke kuće koja se nalazi uz sjeverozapadnu

lima: I. M., u sredini dužda Moceniga u obliku duždeve kape uz koju su inicijali I. M. i na zapadnom dijelu grb Georga Viaro gradskog kneza, koji je dobio dozvolu za gradnju 1481. godine (I. Zorzi, o. c.). Uz Viarov grb, sred čijeg štita je okomiti pojas, ostalo je samo slovo G (Georgius dok je V (Viaro) oštećeno.

[20] *Vjesnik za erheologiju i povijest dalmatinsku* V, str. 26, Split 1882. V. Vuletić Vukasović riječ PFECIT pogrešno čita p(ortas) fecit, međutim to je skračena riječ perfecit što znači da je Manola dovršio palaču. Natpis na balkonu objavio i M. Gjivoje, *Otok Korčula*, str. 293, 323, Zagreb 1968.

[21] Fotosnimci se nalaze u Regionalnom zavodu za zaštitu spomenika u Splitu.

[22] *Vjesnik za arheologiju i povijest dalmatinsku V*, str. 26, Split 1882. Usporedi odrinu vrh vestibila Dioklecijanove palače u Splitu iz XVII stoljeća.

kulu i Kanavelićevu kuću.[23] Na tom zidu se vidi rijetki spoj obrambenog i hortikulturnog motiva. Na svaki obrambeni zub vrh ogradnog vrtnog zida postavljeni su stupići za odrinu uske terase. Jači obrambeni zid ograđuje još jedan mali perivoj, onaj s odrinom u dvorištu dominikanskog samostana.

Manola je pokazao zanimanje za hortikulturu i u obnovi biskupskog perivoja, vrta i ljetnikovca u selu Lumbardi, gdje su se u XV—XVI stoljeću dizali ljetnikovci korčulanskih plemića i gdje se u današnjem vrtu Markovine čita njegov natpis na kamenom nadvratniku.

Ali veći hortikulturni zahvat započeo je jedan od njegovih nasljednika, Korčulanin Nikola Španić. On je obnovio na brijegu koji se prema pretpovijesnoj gradini zove Gradac,[24] srednjovjekovnu crkvicu sv. Antuna i odabrao je za svoj mauzolej. Popravio je crkveno dvorište s pustinjačkim stanom i po-

[23] Prema arhivskim dokumentima kuća Kanavelića se može ubicirati kraj crkve sv. Barbare: 1677. 21. novembre . . . nella casa delli signori fratelli Canavelli posta in questa città presso Santa Barbara . . . *Spisi kneza Pelegrina Pasqualina 1677—1679.*

Sudbeni spisi, HAZ. Prema Zorzijevu pisanju: . . . tore granda del Barbarigo appresso Canavelli, *o. c.*, str. 4; Jakov Španić, *o. c.* piše: »L'Illustrissimo signor Conte . . . ordinò che gli sia tirato dentro dalla torre del Canavelli.« Čini se da je to posebna Kanavelićeva kula, jer Španić je znao da se kula uz njegovu palaču nazivlje po gradskom knezu Barbarigo, a ona sjeverna Tiepolo. O jugoistočnoj kuli knez Pietro Bragadino piše duždu 4. III 1566 godine: ». . . ho ritrovato una di queste torre chiamata la Capella, che sta in grandioso pericolo di andare in ruina per esser le sue fondamenta d'intorno concavate e minate dal continuo batter del mare.«

Spisi kneza Pietra Bragadina, HAZ.

Kanavelićeva kuća se smatra ona uz kapelu Blagovijesti u sjeverozapadnom dijelu grada. Na njenom ulazu je barokni grb mletačkog plemića Gajetana Dolfina za kojega se Kanavelićeva udovica Kata Antica udala poslije pjesnikove smrti. (V. Vuletić-Vukasović, *Pietro Kanavelović, Il testamento di Pietro Canavelli*. Vjesnik za arheologiju i povijest dalmatinsku XVI, dodatak, str. XIX, bilješka 1, Split 1893). Dolfin je naslijedio po njoj Kanavelićevo imanje te je na kuću u gradu i na ljetnikovcu u Prapratni, gdje bijaše pjesnikovo imanje (Ibidem, *Vjesnik za povijest i arheologiju dalmatinsku* XV. dodatak, str. 5, Split 1892), postavio svoj grb. Ljetnikovac u Prapratni je jednokatnica običnih četverouglastih prozora s dugom konobom i mlinicom uz nju te uz crkvicu sv. Izidora i Ane s baroknom preslicom vrh pročelja. Oba grba na kući i na ljetnikovcu imaju tri vodoravno položena dupina. U Prapratni ima i starijih ljetnikovaca kraj polja. Na jednom s tragovima gotičko-renesansnog stila je grb s ptičjim krilom na nozi, križem i još nekim znakovima uz koji je urezan monogram

N P
G
MDXXXX

Kanavelićevu kuću u gradu narod je nekoć zvao »Kanavelovića dvori« (V. Vuletić-Vukasović, *Vjesnik* . . . XVI, str. XVI). Njegov grb je, čini se, onaj s glavom vola nad pojasima. Jedan se nalazi u gradskom lapidariju, a potječe iz XV stoljeća, dok je njegova renesansna palača uz crkvicu Navještenja bez grba. Pregradila ju je talijanska manjinska škola i ostaše joj tek neki renesansni pro-

stavio velika vrata vrh čijeg luka je njegov obiteljski grb. K ulazu se uspinje stotinjak stepenica između drvoreda starih čempresa očito pod uplivom talijanske, a u vezi s dubrovačkom hortikulturom.

Obnovom biskupskog dvora zaokružen je trg stolne crkve. Zjapila je na njemu još srušena kasnogotička kuća obitelji Arnerija i istaknuti njen član Jakov htio je na njenom mjestu, sučelice stolnoj crkvi podignuti crkvu posvećenu Loretskoj Gospi, koja bi ujedno bila i mauzolej njegove obitelji. Međutim, tu svoju zamisao nije ostvario ni on ni njegovi nasljednici kojima je to preporučio.[25]

Pored crkvenog poljepšao se i općinski trg pred gradskom vijećnicom. Kao Split,[26] Hvar,[27] a možda i Šibenik,[28] pogra-

zori profiliranih okvira i renesansni balkon na konzolama iz XVI stoljeća. Crkvica ima vrata s polustupovima kompozitnih glavica koji drže nadvratnik s triglifima. Na uglovima pročelja su polustupovi kompozitnih glavica, koji nose plastični vijenac protegnut uzduž pročelja i pobočnog zida. Sred pročelja je prozor u obliku uobičajene ruže, a na vrhu uokvireni trokutni zabat s preslicom na čijem luku je natpis: XPS. REX. VENIT. IN PACE. ET. DEVS HOMO FACTVS. EST Vrh preslice su plamičci, očiti ostatak gotičkog lišća. Pobočni prozor je u obliku položene elipse. Crkvica, dakle, pokazuje u svojim ukrasnim motivima i u otežaloj cjelini očite znakove manirizma XVII stoljeća. Po svom teškom obliku i jakoj plastičnosti, po lišću vrh preslice, rebrima križnog svoda poduprtim gotičko renesansnim konzolama u unutrašnjosti i po prozoru povezanim s kućom podsjeća na neke dubrovačke kapele XVI stoljeća. Svojim pročeljem podsjeća na Crijevićevu kapelu sv. Jelisavete. U izrezbarenom drvenom okviru s anđelima i lišćem je osrednji triptih s Navještenjem i svecima.

[24] Natpis iz Lumbarde je objavio V. Vuletić-Vukasović u Vjesniku za arheologiju i povijest dalmatinsku XIII, str. 121, Split 1890.

Postoji već u prvoj polovici XVI stoljeća (1477. godine) naziv crkvice sv. Antuna de Sagradaz. *Spisi bilježnika I. Millioni*, HAZ. Vidi i V. Foretić, *o. c. (4)*, str. 355.

[25] Iz oporuke Jakova Arneri: Adi 4 luglio 1693 . . .

Ridotto in etta di sessanta tre anni io Giacomo Arneri . . . e perche tengo non voto ma una infervorata dispositione di edificar nel casamento in Piazza col volto tutto di nostra raggione, come si richava dalle carte . . .
una chiesetta ad honor et gloria della Beata Vergine di Lovretto sentata sopra la casa santa portata per aria da gl'angioli e di sitto in mezzo S. Gaetano e da una parte S. Giacomo e dall'altra S. Maria Madalena et Angelo Raffael, voglio che il detto mio herede, quando a me fosse permesso, debba edificarla, e farvi dentro una sepoltura per esser sepolto in quella io et tutti altri di mia casa e se cosi paresse transportate anco le ossa di antenati . . .

Knjiga Jakova Arneri, str. 107, Historijski arhiv u Dubrovniku.

[26] C. Fisković, *Doprinos upoznavanju kliške tvrđave*, str. 17, Sarajevo 1959.

Pretpostavku da je u Splitu bilo četiri Foskolova kipa teško je prihvatiti. K. Prijatelj, *Umjetnost XVII i XVIII stoljeća u Dalmaciji*, sl. 36, str. 54, Zagreb 1956; G. Novak, *Povijest Splita II*, str. 151, sl. 18, Split 1961.

[27] U Hvaru su nepoznate osobe oštetile krajem 1662. godine Foskolov kip, pa je generalni providur Dalmacije Girolamo Contarini

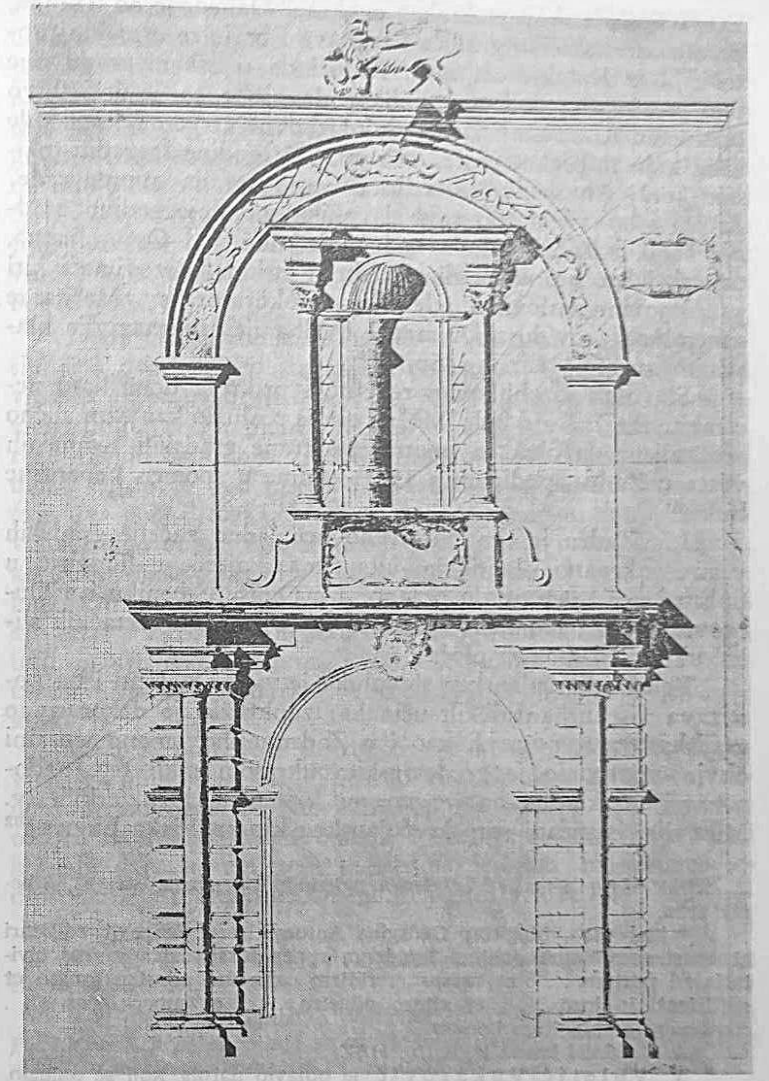

1. Foscolov slavoluk u Korčuli

nični mletački grad Korčula je htio vidno istaknuti slavu mletačkog vojskovođe i generalnog providura Dalmacije Leo-

tražio od gradskog kneza da pronađe i kazni krivca: . . . Si ritrovò mano temperarja che con scandalosa licenza ardi denigrare il simulacro erretto à Lesina dall' affetto e fervoloza divotione di quelli habitanti alla gloriosa memoria del Eccelentissimo Generale Lunardo Foscolo fù Procurator Generale in queste provincie . . . Spalato 18 dicembre 1662.

Spisi generalnog providura Dalmacije i Albanije Girolama Contarini I, str. 355, HAZ.

narda Foscola, koji se istakao u obrani Dalmacije od Turaka, preoteo im nekoliko gradića i tvrđava i borio se uspješno protiv njih u Kandijskom ratu. Budući da u uskom gradu nije bilo prostora za podizanje velikog slavoluka, taj je dosjetljivo prislonjen na stražnji zid srednjovjekovne četverouglaste kule kroz koju se preko mosta, koji je 1523. godine sagradio majstor Juraj Antojević,[29] silazilo iz starog grada u predgrađe. Kićeni i laskavi natpis sred slavoluka spominje godinu gradnje 1650, i ističe Foskola kao pobjednika nad Osmanlijama, pa čak i kao najrazboritijeg među svjetskim knezovima i kiti ga njegovim naslovima mletačkog prokuratora sv. Marka te generalnog providura Dalmacije i Albanije koje nazivlje klasičnim imenima Ilirije i Epira.[30]

Slavoluk je oblikovan reljefno i prikriva domišljato neizraziti, stražnji zid kule. Možda mu je poslužio kao uzor slično postavljeni slavoluk sa unutrašnje strane gradskih Kopnenih vrata u Zadru, podignutih 1571. godine u spomen Lepantske bitke.[31]

I u Zadru je tim pokriveno neugledno začelje gradskih vrata, zakrpano i antičkim ulomcima, koje je u Trogiru, u Splitu i u Kotoru ostalo prazno, a u Omišu, Šibeniku i u Dubrovniku tek djelomično ukrašeno postavljanjem svetačkih slika, ukrasa ili spomen ploča.

Položaj korčulanskog slavoluka je vješto izabran i on postizava više urbanističkih učinaka: zaokružio je dekorativno gradska vrata, postavši kao i u Zadru njihov monumentalni okvir, upotpunio je građevinskim ukrasom mali trg, nadovezavši se skladno na renesansnu Vijećnicu, ložu, crkvu sv. Mihovila, istančani stup korčulanskog kipara Vicka Lujovog[32]

[28] Krsto Stošić, *Galerija uglednih Šibenčana*, str. 33, Šibenik 1936.

[29] juni 1523. Magister Georgius Antoevich se obligavit edificari et construere unum pontem lapideum super fossa extra muros civitatis ad portam . . . et versus meridiem cum uno pilastro grosso et sufficienti in ipso . . . et altero pilastro . . . et super ipsos . . . construere archivoltum bonum.
Spisi kneza Z. Baffo, HAZ.
V. Vuletić-Vukasović je objavio natpis, koji se nalazio, kako on kaže, na mostu a i danas je uzidan u južne gradske zidine kraj novog mosta: MCCCCLXXXXIIII DIE P°SEPTEBRIS. U primjerku Zorzijeva popisa knezova, odakle vadim i ostale podatke, ne piše da je tada sagrađen most nego samo la porta del ponte levador et il revelino grande. Nacrt mosta od Josipa Zmajića našao sam u arhivu Giunio i ovdje ga objavljujem. Godine 1972. zidine i Revelin oslobođeni su od Zovettijeve višekatnice iz XIX stoljeća.

[30] Natpis je objavio N. Trojanis, *o. c.*, str. 26, a i ostali spisi.

[31] L. F. Cassas-Lavallée, *Voyage pittoresque et historique del' Istrie et de la Dalmatie*, tabla 28 na str. 86, Paris 1802.

[32] V. Vuletić-Vukasovićev članak u *Starinaru* god. 3, br. 3, str. 83, Beograd 1887; C. Fisković, *Naši graditelji i kipari XV—XVI stoljeća u Dubrovniku*, str. 49, 76, Zagreb 1947.

i susjedne kuće, postavljen je na kraj glavne i središnje gradske ulice ističući u daljini njen završetak. Takvo uklapanje novog veličanstvenog spomenika u uski gradski prostor, izazvano i nastalo doduše skučenim privrednim i prostornim mogućnostima, pokazuje ipak istančani urbanistički osjećaj, jer se novogradnja nije nametnula glomaznošću ili isticanjem reljefnosti mirnim plohama skladne vijećnice, a niti se izgubila pred njom. Nije zatajila svoj barokni stil iako je plošna i nema istaknutijih profilacija. S dva svoja luka, otvorenim i slijepim, nadovezala se na renesansnu prizemnu ložu vijećnice[33] i malog bočnog trijema.[34]

Donji dio slavoluka je izrađen u bunjatu[35] uz koji su prislonjena dva ponešto stiješnjena polustupa,[36] među kojima su vrata s grbom. Gornji dio je po zahtjevima statike i kompozicije oblikovan u plićem reljefu. Sred njega je niša natkrita renesansnom školjkom između dva stupa koja drže zabat. Tablicu s natpisom pod nišom drže također po renesansnom običaju dva gola dječaka.[37] Volute uz nišu izmiruju donji dio slavoluka s gornjim i tom sitnicom postignut je unutrašnji sklad, koji je pojačan završnim lukom uzdignutim na dva plitka pilona. Luk je iskićen reljefima, a bio je okrunjen i kipom Markova lava s grbom. Taj je u otvorenom obrisu završavao cjelinu manirističke kompozicije svojom punom razigranom plastikom, koja se podudarala sa središnjim plastičnim likom Foskola.

Iako je postepeni razvoj čitave kompozicije statički uvjerljivo oblikovan i odmjeren od vrha do dna, a reljefna razigranost oživljena, osobito kada jutarnje sunce s pobočne ulice obasja slavoluk, ipak spomeniku nedostaje jedinstvo zamisli koju bi daroviti umjetnik iz sredine Seičenta bio proveo jedinstvenije i plastičnije. On ne bi okitio visoki luk sitnim re-

[33] V. sl. Ć. M. Iveković, *Dalmatiens Architektur und Plastik*, t. 299, Wien 1927.

[34] U njemu je naknadno postavljen oltar sastavljen od ulomaka. Početkom XIX st. spominje se tu Madonna della Salute. Plan Korčule u Arhivu mapa za Dalmaciju i Istru u Splitu.

[35] Taj način uokvirivanja vrata vidi se već na unutrašnjem dijelu Primorskih vrata, zatim na fontiku, dvorištu Ismaellija itd, a u Dubrovniku na Gundulićevoj palači kraj pravoslavne crkve.

[36] V. sl. *Reise-Aufnahmen aus Dalmatien im Jahre 1914 von der Lehrkanzel für Baukunst an der K. K. Technischen Hochschule im Wien, unter Leitung des Professors Freiherr von Kraus und des Konstrukteurs Dr Max Theurer*. Mitteilungen der Architekten — Vereinigung »Wiener Bauhütte«. Band XXXII. IV Lieferung t. 32. Wien 1915. Jedan primjerak ima Arheološki Muzej u Splitu. Odatle sam uzeo dva nacrta, Foskolova slavoluka i barokne kuće, koja ovdje objavljujem.

[37] A. Dudan je u svojoj propagandističkoj knjizi pogrešno smatrao da su pod uplivom Jurja Dalmatinca (»giorgiani«). Međutim, to je uobičajeni renesansni motiv. A. Dudan, *La Dalmazia nell'arte italiana II*, str. 366, Milano 1922.

ljefima koji se teško uočavaju s trga, već bi snažnijom, zvučnijom jednostavnošću postigao izrazitiji sklad. Ovako je pečat pokrajinske osrednjosti uočljiv ne samo u usitnjenoj i plošnoj kompoziciji, već i u slabom oblikovanju reljefa. Gradski grb nadutog okvira, dječaci prinuđena stava i nevješto oblikovanog tijela, znamenja ratnih pobjeda, česta na vojničkim spomenicima,[38] oklopljeno poprsje iskićeno perjem, zadimljeni topovi s kuglama, bojni srpovi koplja i bradatice, trublje i bubnjevi, zastave i štitevi s malim Foskolovim grbom,[39] jednako kao i lav koji stajaše na vrhu nespretno su oblikovani i pokazuju propadanje kiparskog osjećaja u sredini XVII stoljeća.

Niša za generalov lik je prazna. Kip je skinut iz nje vjerojatno naredbom mletačke vlade iz 1691. godine kojom je bilo zabranjeno u pograničnim dalmatinskim gradovima slavljenje pojedinih njenih predstavnika trajnim oznakama, spomenicima, natpisima i grbovima, pa su im spomen i pohvale uklesane u kamen brisane, a kipovi uklonjeni i spremljeni u skladišta municije.[40] U arhivu obitelji Kapor u Korčuli je sačuvana bilješka da je Foskolov kip skriven u gradski arsenal. Generalov kip koji je Jakov Arneri, njegov tajnik[41] postavio ponešto skrovito u dvorište svoje u baroknom stilu obnovljene kuće nije, dakle, onaj koji je bio na slavoluku .Jakov je ovoga dao napraviti 1678. godine i majstor Antun Ismaelli (Smaich, Ismaicho) mu je za nj sastavio nišu u zidu pod balkonom,[42] a Ivan Pomenić postavio kip.[43] Koristio je stari okvir kamenog zidnog umivaonika neke kasnogotičke kuće i u njegovu nišu umetnuo kip, dodavši mu natpis[44] na kamenoj srcolikoj tablici da se, kako uklesana slova kažu, njegovi potomci sjećaju kako im je predak Jakov vjerno služio tog kreposnog čovjeka. Nevješto klesan kip u dvorištu koje su radili isti majstori koji su Jakovu podigli ljetnikovac i gospodarsku kuću u korčulanskom selu Blatu,[45] prikazuje generala u oklopu s plaštem u gizdavom stavu pobjednika. Ljevicu je podbočio kao na suvremenim bakrorezima koji ga prikazuju[46] u pobjedonosnom slavlju, mnogo uspjelije nego ova kamena lutka. Dovoljno ga je tek usporediti s osrednjim drvenim kipom antičkog ratnika u ovom sjenovitom dvorištu, koji su nekoć također smatrali Foskolom,[47] da se vidi kako je u XVII stoljeću kiparstvo bilo u Korčuli sasvim opalo, što uostalom nije čudno. U tom gradu klesari nisu nikada, od XIV do XVIII stoljeća, uspjeli umjetnički oblikovati punu plastiku ljudskog lika, pa ni kipovi Navještenja na Andrijićevu ciboriju stolne crkve, najbolji među djelima korčulanskih kipara, nemaju izrazite likovne vrsnoće. Slični Foskolovi kipovi s izrazitim crtama njegova lica, sačuvani su u Splitu, a vjerojatno im je bio sličan i onaj u Hvaru koji su 1662. godine nepoznati ljudi bili oštetili i nagrdili,[48] što nas ne može začuđavati kad se zna da su pored bezbrojnih laskavih natpisa u Dalmaciji kolali pamfleti protiv mletačkih predstavnika. O onima u Šibeniku pisao je B. Dulibić pred nekoliko godina u »Šibenskom listu«.

[38] Npr. na zidnom umivaoniku kliške tvrđave uzidanom naknadno u džamiju odnosno crkvu sv. Vida (C. Fisković, *o. c.*, (26), str. 19) na spomeniku Š. Fanfogne u zadarskoj crkvi sv. Marije i na ulomku u dvorištu trogirske vijećnice.

[39] V. Coronelli, *o. c.* (Blasone veneto). Grb se vidi i na navedenim bakrorezima Foskolovim.

[40] C. Fisković, *Izgled splitskog Narodnog trga u prošlosti.* Peristil I, str. 89, Zagreb 1954.

[41] *Vjesnik za arheologiju i povijest dalmatinsku IV*, str. 141, Split 1881. Ta Paulinijeva vijest se djelomično popunjava pisanjem samog Jakova:

Adi 2 genaio 1678

Ritornato da Levante io Giacomo Arneri con l'Eccelentissimo Signor Andrea Corner fù capitano generale che servij in qualità di Canceliere . . .

Knjiga Jakova Arnerija, str. 66. Rukopis u Historijskom Arhivu u Dubrovniku.

[42] 29 Agosto 1678

Il detto (maistro Antonio Ismaelli ili Smaich) lavorò in corte per agiustar il nichio della statua dall Eccelentissimo Foscolo giornate tre.

Ibidem, str. 43.

[43] Adi 4 settembre 1678

Il detto (maistro Zuane Pomenich) lavorò una giornata e meza per metter la statua dell Eccelentissimo Foscolo et altro in corte 23:15.

Ibidem, str. 75.

[44] Natpis je objavio J. G. Jackson, *Dalmatia, the Quarnero and Istria II*, str. 269, Oxford 1887.

[45] Bili su to protomajstor Toma Azali, majstori Marko Čeljubin (maistro Marco Cegliubin di Biasio tagliapetra), Vlahuša Čeljubin, Antun Ismaelli ili Zmajić, Ivan i Frano Pomenić i ostali.

Knjiga Jakova Arneri, Historijski arhiv u Dubrovniku.

Vidi o tome i C. Fisković, *Primorske vjetrenjače*, Slobodna Dalmacija XVI, 1—3, I 1959, Split. Godina zidanja je 1690 a ne 1630! Ivan Pomenić, Antun Ismaelli i Marko Čeljubin spominju se kao protomajstori stolne crkve u Hvaru. O njima ću posebno pisati.

[46] V. sl. G. Novak, *Naše more*, str. 220, Zagreb 1932; G. Ortolani, *La guerra di Candia dal 1645 al 1669*. »La Lettura« luglio 1941. Na bakrorezu je šablonski prikazan i Klis iza generalova lika.

[47] N. Trojanis piše da je drveni kip skinut sa Foskolova spomenika i postavljen u Arnerijevo dvorište, o. c. str. 26. To mišljenje je prihvatio i Max Theurer, *o. c. (36)*, A. Dudan, *o. c.*, str. 345, a ranije i Lj. Karaman *(Šetnja kroz grad Korčulu. Rab Hvar Korčula.* Izdanje »Nove Evrope« (Knjiga XXI), str. 51, Zagreb 1930). Već sam ranije upozorio da taj drveni kip u antičkoj odjeći nije Foskolo s javnog spomenika *(Javni spomenici starijeg doba u Dalmaciji.* Novo Doba, str. 29, Split 25. XII 1939), nakon čega je i Lj. Karaman to prihvatio. *(Eseji i članci*, str. 149, Zagreb 1939), ali on piše da je javni spomenik Foskolu postavio jedan Arneri, što je isključeno, jer na njemu piše da su ga podigli korčulanski »građani i patriciji.« Dva drvena kipa antičkih vojnika dospjeli su iz zbirke pjesnika Kavanjina na Braču u Muzej grada Splita.

[48] Vidi bilješku 27.

Ni na Foskolovim bakrorezima, ni na splitskom kipu sred generalova oklopa nema mletačkog lavića kao na kipu Arnerijeva dvorišta. Taj umetak odava i ovdje sklonost korčulanskih kipara k pretjeranom ukrasivanju, koja se ispoljila i na slavoluku, ali i već ranije, na zabatu njihove stolne crkve u XV, a i kotorske na kojoj su oni radili u drugoj polovici XVII stoljeća. Tim više nas iznenađuje pročelje njihove renesansne vijećnice na ovom trgu, koja se širinom i jednostavnošću svojih ploha i prozora odvaja od ukrasom natrpanih i raščlanjenih renesansnih dalmatinskih zgrada i po tome ima posebno mjesto među primorskim gradnjama XVI stoljeća.

Iako se, dakle, Foskolov slavoluk, jedan od najvećih dalmatinskih javnih počasnih spomenika, čini zaljepljen, te je opaženo da djeluje kao »kartonska kulisa«,[49] ipak predstavlja vješto urbanističko rješenje u tjesnoći malog grada, jednako kao i postavljanje istančanog stupa Vicka Lujovog pred Gradsku vijećnicu. Na tom mjestu vjerojatno samo zbog urbanističkih razloga nije podignut javni stup sramote, standarac, već vješto postavljen 1515. godine u ugao crkvenog trga. To inače nije bilo uobičajeno, jer se on najčešće postavljao pred zgradama svjetovne a ne crkvene vlasti, npr. u Splitu i u Trogiru. Ali ni to nije bilo redovito kao što pokazuje stup slične namjene u Zadru. I na ovom korčulanskom vide se tragovi lanca za vezivanje kažnjenika. Inače se berlina u korčulanskom zakoniku spominje početkom XV stoljeća. Podizanje Foskolova spomenika bio je za malu Korčulu ipak pothvat, pa je vjerojatna Zorzijeva vijest da se gradio nekoliko godina,[50] što u siromašnim dalmatinskim općinama nije bilo rijetko.

I u središtu Korčule bilo je krajem XVI stoljeća ruševina, pa je i crkva sv. Mihovila, značajnog srednjovjekovnog sveca koja se spominje početkom XV stoljeća,[51] bila zapuštena. Prema Dimitrijevu pisanju njeno pročelje je obnovila početkom XVII stoljeća Bratovština sv. Mihovila,[52] čija je kuća spojena s crkvom slikovitim kamenim mostom ograđenim stupićima renesansnog oblika »dvostruke kruške«. Ta kuća je nekoć bila gotičkog stila u kojem joj ostaše prizemni dućani u ulici, ali je u XVII i kasnije pregrađivana. Natpis na njoj uzidan otkriva da ju je Ambroz Zeni, porijeklom Trevižanin ostavio u svojoj oporuci 1654. godine Bratovštini Gospe utjehe.[53] Nakon toga prvih godina XVIII stoljeća, prema Dimitrijevu pisanju[54] sagrađen je između nje i crkve spomenuti kameni most koji slikovito upotpunjava mali trg, od tada konačno zaokružen. Crkva sv. Mihovila se svojim novim pročeljem uklopila i podredila staroj prostornoj cjelini, dobivši na trgu vlastito određeno i posebno mjesto. Nije se isprsila nadmetanjem okolini i susjednoj renesansnoj kući već i dalje ostala povučena. Upravo se tim uskladila s trokatnicom sagrađenom prije nje, u sedmom desetljeću XVI stoljeća na istaknutom mjestu za gradskog liječnika,[55] po čemu se vidi kako mu je data prednost i položajem njegova stana.

U tome se također vidi istančanost u rješavanju malih urbanističkih oblikovanja. Pročelje sv. Mihovila ili Gospe utjehe je maniristično u svim pojedinostima i u cjelini. Godina 1646. uklesana na preslici i zapisi jubileja

IVBILV̄
1651

na vratima jasno očituju da je pročelje dovršeno u prvoj polovici XVII stoljeća. To uostalom odavaju oblici plitkih polustupova dovratnika, dvokrilni i rastvoreni trokutni zabat vrata s renesansnom nišom u sredini u kojoj je mali kasnobarokni kip Gospe, to pokazuju reljefna znamenja rasuta po okviru vrata, lubanja i plamena tvrđava, srce, pješčani sat, kalež, tri krune, ruka i knjiga s opomenom na posljednje časove života, sličnom onoj u Hektorovićevu Tvrdalju:

ME NO
MO VIS
RA SIMA
RE TVA

Sva ta simbolična narativnost priječi i kida, skupa s obnovljenim oblicima gotike u ruži i plitkim ukrasima na preslici, čistoću građevinskih oblika i usitnjava pročelje crkve, ali se taj građevinski ukras ipak podvrgava jednostavnosti

[49] K. Prijatelj, *o. c.*, str. 29, 86.

[50] *O. c.*, str. 14.

[51] V. Foretić, *o. c.*, (4), str. 353.

[52] P. Dimitri, *Descrizione di tutte le chiese ed altari che esistono nella città di Curzola.* Rukopis.

[53] *Vjesnik za arheologiju i povijest dalmatinsku VI*, str. 183, Split 1883. U Prapratni se uz Kanavelićev nalazi i Zenijev ljetnikovac s natpisom na pročelju:

HAEC PRAEDIA LEGATA
A: Q. D. LAVRA PRAETERLICH
D. IO. BAPT. ZENI. VIRO SVO
DILECT°. AMBROSIVS. IPSIVS. IO
BAPT. FRATER. SIC PEREGIT
ANNO. DNI.
1652

[54] P. Dimitri, *o. c.*

[55] Na njoj je ploča s natpisom gradskog kneza Baffa (1607—1610):

FRANCISCO BAFFO
PRAETORE VIGILANTI
SSIMO PROCVRANTE

I. Zorzi piše da je to »la casa per il chirurgo«, *o. c.*, str. 13.

okolnih zgrada i sklapa s isto tako usitnjenim ukrasom Foskolova slavoluka i stupa kipara Vicka Lujovog. Pročelje sv. Mihovila obrubljuje i kamena klupa koja se proteže i uz pobočni zid susjedne kuće, pa tako se još jače uklapa u trg, čineći ga, kao i kamena klupa u podanku vijećnice, prikladnijim. Slična sjedala koja su građanima omogućavala odmaranje postavljena su uz podanak stolne crkve i Primorske lože. Uklopljena su u građevine dajući im čvršći izgled, a ujedno su imala praktičnu upotrebu i oživljavala trgove.[55a]

Nešto više slobode u novom prostornom rješavanju nego li skučeni gradski trgovi i uske ulice pružila je zapadna gradska obala. Bila je prikladnija od istočne jer su se njene hridine blaže spuštale k moru, a zaklonjena je od istočnih i južnih vjetrova, pa i manje izložena neprijatelju koji se očekivao ponajviše s jugoistoka. Tu su se, dakle, rastvorila gradska vrata i sazidala luka s pristaništem, mostovima i mandračima. Zatim se podigla loža za suđenje i sklanjanje od nevremena, zdravstveni lučki ured, carinarnica, mesarnica i ribarnica, a zaokružen je i mali trg na stepeništu ulaza u grad. Na toj strani unutar gradskih zidina bijahu javni zdenci, skladište za žito i knežev dvor koji je prema pisanju I. Zorzija drvenim mostićem spojen sa zidinama da knez može nadzirati i gledati rad u luci. Dalje se nadovezivalo i susjedno brodogradilište koje je Camutio ucrtao na tom mjestu u drugoj polovici XVI stoljeća.

I ovdje su sve te zgrade bile iskićene građevinskim ukrasima. Iako ti sitni klesarski reljefi nisu bili vrsno i istančano obrađivani, ipak su se uvijek vješto i usklađeno povezivali s bridovima i plohama građevina, pače njihova rustičnost u doba baroka potpuno se podudara s glomaznošću zidova. To se usklađivanje ispoljilo u Korčuli već početkom XV stoljeća. Usavršavalo se u »cvjetnoj gotici«, u toku tog i XVI stoljeća, kada se nastavilo u renesansnom stilu, osobito na velikoj Gabrielisovoj palači, pa nije sustalo ni u baroknom Kanavelićevom stoljeću. Kićeni otvori, vijenci i grbovi oduzimahu zidnim plohama dojam glomaznosti kao i u drugim primorskim gradovima, samo što je u ovom gradu brojnih kamenarskih obitelji taj ukras slabiji u svojoj vrsnoći. Njegovu bujnost nije ovdje obuzdavao nijedan veći kipar. U Korčuli nije bilo ni Radovana ni Mavra,[56] Jurja Dalmatinca ni Nikole Firentinca ili Alešija, pa stoga korčulansko kiparstvo nije postiglo veći umjetnički izraz, ni vremenski niti stilski prednjačilo u razvoju dalmatinske umjetnosti. Ono je u XV—XVI stoljeću, dakle u doba drugog cvata hrvatske primorske

[55a] U crkvi sv. Mihovila je na glavnom oltaru slika Francesca Maggiotto. C. Fisković, slika Francesca Maggiotto u Korčuli, Zbornik za likovne umetnosti (svezak posvećen Dejanu Medakoviću) Novi Sad 1971.

umjetnosti, bilo doseglo svoj najjači izraz u djelima Andrijića i Vicka Lujovog, ali je u XVII—XVIII stoljeću opalo. Mogli bismo reći da se iste nespretnosti i suvišnosti umrtvjelog manirizma, koje se sretaju u Kanavelićevim stihovima, nalaze u njegovo doba i u likovnom naporu kipara i klesara njegova zavičaja. Ti su kamenarski majstori jednako kao i on održavali veze s Dubrovnikom, a sudjelovali su u njegovoj obnovi nakon potresa mnogo više nego što su arhivski dokumenti to dosad dokazali, te bi se moglo pretpostaviti da je ponovna izgradnja Dubrovnika i Kotora, nakon te katastrofe znatno pridonijela ponovnom procvatu korčulanskog kamenarstva. Ali je ranija vrsnoća, upravo zbog te brze i česte potražnje, opala a opći nazadak dalmatinskog kiparstva u drugoj polovici XVII stoljeća nije je mogao unaprijediti.

To pokazuju i zapadna gradska vrata, koja ne treba poistovjetiti s onim istočnim čijih tragova danas nema, a spominju se u prvoj polovici XV stoljeća kao »nova«[57] jer su zidana ili popravljena upravo u to doba, za vrijeme kneževanja Tome Michelija.[58] Zapadna su zvana »Primorska« zbog svog niskog obalnog položaja. Utvrđena su četverouglastom srednjovjekovnom gradskom kulom. Na tom sklopu (edifizio di marina) zidali su oko 1448. godine majstori Cvitić i Apuljac Jakov iz Tranija,[59] inače zaposlen na stolnoj crkvi. Na toj izgradnji nije imao onoliko udjela ni upliva koliko mu se ranije pripisivalo,[60] jer je na njoj zidao unoseći motive lombardijske gotike Bonino Milanac, kipar najljepšeg gotičkog kipa u Korčuli, lika sv. Marka na vratima glavne crkve.[61] Na istočnoj strani spomenute kule je dio starog zida sagrađen sitnim kamenom s dvije strijelnice,

[56] C. Fisković, Trogirski majstor Mavar, Anali Historijskog instituta u Dubrovniku, XII, Dubrovnik 1970, str. 59.

[57] 1447 . . . ripam ad portam novam civitatis . . .
Spisi bilježnika J. Millioni, HAZ.

Treba napomenuti da je Camutio u svom crtežu Korčule označio 1571. g. »Porta della città« sred istočnog gradskog bedema. To također potvrđuje da su tu doista i bila. Michelijevi grbovi, s poredanim dinarima u štitu, su skinuti s njih pri rušenju njihove kule i sada se nalaze jedan u crkvenoj zbirci, drugi uzidan u kuću Portolan u istočnom, a treći u kuću Vilović u sjevernom dijelu grada.

[58] I. Zorzi, *o. c.*, str. 1'. On piše »fù refatta la torre della porta nuova, con la porta stessa.« Bila su tu, dakle, i ranije vrata.

[59] *Općinska računska knjiga za doba kneževanja Pietra Soranzo*, str. 125. HAZ.

[60] Lj. Karaman, *o. c. (Eseji . . .)*, str. 139.

[61] C. Fisković, *Korčulanska katedrala*, str. 75, Zagreb 1939; D. Kečkemet, *Bonino da Milano*, Enciklopedija likovnih umjetnosti 1, str. 433, Zagreb 1959; M. Prelog, *Dalmatinski opus Bonina da Milano*, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji 13, str. 194, 216, Split 1961; I. Fisković, Boninov reljef sv. Petra u Korčuli, Peristil 12—13, Zagreb 1970, str. 89.

[62] V. sl. M. Vasić, *Arhitektura i skulptura u Dalmaciji*, sl. 12, 92, 108, Beograd 1922.

a unutrašnjost kule je nadsvođena svodom razdjeljenim u dva traveja podržana širokim pojasima koji sliče onima iz XII stoljeća u zvoniku zadarske crkve sv. Marije i kotorske stolne crkve.[62] Rušenjem kuće koja je bila u XIX stoljeću prekrila njen zapadni zid otkrivena su nakon drugog svjetskog rata njena jednostavna starinska vrata. Ova kula svojim vratima, četverouglastim oblikom i obradom zidnog kamena sliči Revelinu, pa se čini da su sagrađene u isto vrijeme, a i popravljene u isto doba kneževanja Alviza Loredana u osmom desetljeću XV stoljeća, pa stoga i nose isti njegov i ostale grbove. Kula je sve do kraja XIX stoljeća bila veća ali je nakon toga snižena,[63] tako da je njena urbanistička istaknutost umanjena.

Krajem XVI stoljeća njen istočni ulaz u grad je popravljen, okružen okvirom bunjata nad kojima je barokni iskićeni grb gradskog kneza Antonija Leonija i natpis u kojemu je zabilježena predaja da je Korčulu utemeljio Antenor, ugledni i razumni Trojanac koji je napustio svoj zavičaj nakon njegove propasti. Ta predaja je oživjela vjerojatno u doba humanizma kada se isticalo antičko porijeklo gradova, pa su se tim dičili Bar, Padova i toliki ostali gradovi. Leoni je stoga uz Antenorovo dao uklesati i svoje ime, istaknuvši da je on obnovio drevne gradske zidine davši im doličniji izgled. Ta predaja o antičkom porijeklu, podržavana vjerojatno od drevnih rodova i humanista bila je u Korčuli jaka te za natpis o Antenoru ne samo na ovim, već i južnim gradskim vratima zna i splitski pjesnik Kavanjin, koji ih svojim nespretnim i izvještačenim stihovma spominje u osmom pjevanju svog kulturno-povijesnog spjeva, zovući ih »kratka piesan«:

Sad Korčula nasliduje
grad plemenit i odavan
koga njegda podignu je,
stari Antenor vavik slavan,
kad s Trojanske biguć tiske,
liuke projde Ilirske.

Tako i kaže kratka piesan,
kod vrat morskih ku uzdignu,
Leun njegda knez uzviesan,
da starine ne pobignu;
tako i druga vrh davnega
ulazišta nam razliega.

Pisac rukopisa »Istoria della chiesa di Curzola con la serie delli suoi vescovi e la vita in succinto di cadauno« iz ostavštine P. Dimitrija: »Vi furono quattro versi su la soglia superiore della parete della Città, che conducono al Borgo, scritte a lettere gottiche le cui vestigia ancora appariscono tutto che siano state scancellate e si leggono anco registrati nelle moderne croniche della citta di Padova dell Portinari:

Hic Antenoridae Corcyrae prima Melenae
Fundamenta locant; Nobile gentis opus.
Illiricos inter non ultima gloria surgit;
Quaeque premit Venetos sedula cura patet.

V. Vuletić-Vukasović je doista zabilježio da je i na Kopnenim, južnim vratima bio natpis o Antenoru. Možda je bio uklesan na onoj otučenoj pločici uzidanoj u Revelin uz zapadnu stranu Foskolova slavoluka ali ta ima barokni okvir. Predaja o Antenorovu utemeljenju Korčule preuzeta je iz davne predaje. Putopisci i pisci XVII—XVIII stoljeća pisali su pak da je korčulanske gradske bedeme zidao Dioklecijan.[64] Godine 1643. za vrijeme kneževanja Federika Molina, a dopuštenjem Ivana Grimanija, generalnog providura, obnovljena su sjeverna vrata kule i u kićenom baroknom natpisu i na njima se ističe njihovo poljepšanje.[65] Pri tom se ponovno javlja smisao za umjetničko i urbanističko usavršavanje istaknutih gradskih dijelova. Ovaj, a i bezbroj sličnih latinskih natpisa sastavljali su vjerojatno eruditi i humanisti, pa bi ih zbog toga trebalo, bez obzira na njihovu povijesnu važnost, bolje proučiti kao radove hrvatskih latinista i epigrafičara kojih je bilo u svim primorskim gradovima. Nad natpisom su u razigranim kartušama tri grba od kojih su dva otučena odredbom mletačke vlade. Molinov je onaj s okruglom kapicom ravna završetka koja označuje čast gradskog kneza, srednji dužda Erizzo nad kojim je rogata duždeva kapa, a koji nije otučen jer predstavljaše poglavara Republike, i treći sa čijeg polja je brisan obiteljski znamen, je providura Grimanija. Taj je natkrit oklopnom kacigom.[66] Upravo zbog tih znakova, a i brisanja grbova mletačkih predstavnika u Dalmaciji ovaj reljef je ikonografski i povijesno zanimljiv. Reljefnost cjeline je po-

[63] Prema kazivanju Stijepa Ivančevića i starim fotografijama. Skinuto kamenje još se nalazi na njoj.

[64] O natpisu koji spominje Antenora na južnim vratima, *Vjesnik za arheologiju i povijest dalmatinsku IV*, str. 91, bilješka 1, Split 1881.

O Antenorovoj gradnji Bara: Š. Ljubić, *Commissiones et relationes venetae II*, str. 233, Zagreb 1877. O Dioklecijanovoj navodnoj gradnji korčulanskih bedema. G. Wheller, *Voyage d'Italie, de Dalmatie De Grece e du Levant*, str. 37, Anvers 1689; *Alter und Neuer Staat Königreichs Dalmatien*, str. 203, Nürnberg 1718. O Antenorovoj gradnji Krfa: R. L. Beaumont, Greek Influence in the Adriatik sea before the fourth century b. C. Journal of hellenic studies LVI, 1936, Part 2, str. 159.

[65] Objavio ga je N. Trojanis, *o. c.*, str. 30.

[66] Uporedi iste grbove na bakrorezu tiskanom na početku *Reformacija korčulanskog statuta*, str. 1, Mleci 1643.

većavao i mletački lav izrađen u visokom reljefu nad njima.[67]

Ovako iskićena vrata profilirana okvira i nadvratnika, čiji uži okvir ima više reprezentativni negoli obrambeni izgled, I. Zorzi nazva »maestosa porta alla marina con tutti gli ornamenti«.[68] Taj kroničar, čiji redoslijed gradskih knezova predstavlja u biti kratki pregled urbanističkog razvoja grada, je zažalio što je 1691. godine i u njegov zavičaj kao i u ostale dalmatinske gradove stigla naredba mletačke vlade da se brišu svi natpisi, oklešu grbovi i skinu kipovi postavljeni u počast njenih predstavnika u pokrajini. »Zbog toga su« bilježi on »svi bili skinuti i oklesani, izuzev nekih sitnica, tako da je čitav grad ostao nagrđen i to uz izričitu i odlučnu zabranu da se više nikad ne postavljaju.«[69] Ta naredba međutim nije u cjelini izvršena, jer se i danas čitaju pohvalni natpisi i spomen ploče a i vide grbovi nekih mletačkih namjesnika, podignuti i prije toga u Dalmaciji. U Korčuli su ostala i tri istaknuta javna spomenika: Foskolov slavoluk i dva pilona pred Primorskim vratima podignuta 1589. i 1680. godine, dakle također prije te naredbe.[70]

Pored reljefne kompozicije s grbovima i lavom Primorska gradska vrata su bila dobro učvršćena i vješto prikrivena. Nad njima je stršio uzdignut na dvije podvostručene konzole viseći zidić poznat u Srednjem vijeku, a ponavljan i na tvrđavama čak i početkom prošlog stoljeća.[71] Vrata nisu otvorena izravno na obalu niti okrenuta sučelice moru, već uporedo s gradskim zidinama.[72] Zaklanjao ih je posebni bočni zid sprečavajući izravan pogled na njih. Ne bijahu okrenuta ni unutrašnjim vratima već je prolaz između njih kroz kulu u obliku slova L, po čemu sliče na onaj Kopnenih vrata, a podsjećaju na ulaz u utvrđeni antički sklop koji sam našao na otočiću Majsanu.[72a] I doista kao da se naslućivalo kada se usavršavalo i svinulo taj gradski ulaz da će doskora početi Kandijski rat između Mletaka i Osmanlijskog carstva u kojemu je i pogranična Korčula mogla biti izložena neprijateljskim napadajima. Zbog toga su oko 1664. godine popravljene njene zidine i na njima sazidane stražarnice,[73] a zatim

[67] V. sl. Ć. M. Iveković, *o. c.*, t. 300.

[68] *O. c.*, str. 13'.

[69] Ibid, str. 17; *Vjesnik za arheologiju i povijest dalmatinsku V*, str. 74, Split 1882.

[70] A. Dudan donosi pogrešno godine podizanja jednog i drugog obeliska. *O. c.*, str. 366.

[71] Na pr. na engleskoj tvrđavi Jurja III u Viškoj Luci, C. Fisković, *Spomenici otoka Visa od IX do XIX stoljeća* u *Viški spomenici*, str. 170, 171, Split 1968.

[72] Fotosnimci u Regionalnom zavodu za zaštitu spomenika kulture u Splitu.

[72a] C. Fisković, Tri ranokršćanske lucerne s Majsana, Adriatica praehistorica et antiqua Gregorio Novak dicata, Zagreb, 1970, str. 689.

[73] I. Zorzi, *o. c.*, str. 14.

zazidana istočna ili »nova« gradska vrata, jer iako ih je branila Michelijeva kula, ipak se sa istočne obale kroz njih moglo prodrijeti Karlićevom ulicom[74] do samog središta i najviše točke grada.

[74] Ibid. Poznato je nekoliko srednjovjekovnih imena korčulanskih ulica [V. Foretić, *o. c. (4)*, str. 320]. Iznijet ću nekoliko imena iz kasnijih vremena:

Iz XV stoljeća: Contrata Sancti Laurentii (*Spisi kneza M. Micheli*, HAZ); in platea Polud (*Sudbena knjiga 1431—1441*, HAZ); Contrata S. Bartholi de castello (*Spisi bilježnika A. Millioni*, HAZ).

Iz XVI stoljeća: 1506 Platea Sancti Marci (*Bilježnička knjiga 1506—1507*, HAZ); 4. XII 1532., Contrata Sancti Petri (*Spisi bilježnika I. Rosaneo*, HAZ); 3. III 1533, Contrata Omnium Sanctorum, (*Ibid*).

U XVII—XVIII stoljeću: 1651 in questa città nella calle del signor Jacomo Banisio confina da maestro il signor Nicolo Canavelli; . . . nella cale di m. Antonio Vilovich in questa citta; . . . in questa città nella calle del signor Zorzi Cacich; 12 setembre 1652 in calle Carlich (*Spisi kneza P. Balbi 1649—1651*, str. 35, 62, 220 HAZ); 1677 Salizzo apresso la cancelaria; 1678 Calle Costa; 1678 Contrada di S. Spirito ove salite le scale della medesima . . . (*Spisi kneza P. Pasqualino 1677—1679*, HAZ); calle del Tronconeo (J. Španić, *o. c.*); Porta nuova della città che fù dentro il turione Michieli appresso la calle Carlich (I. Zorzi, *o. c.*, str. 14); 1652 calle Carlich (*Spisi kneza P. Balbi*, str. 220, HAZ); calle Santa Cattarina (I. Zorzi, *o. c.*, str. 11). Početkom XIX stoljeća u katastralnom planu Korčule zabilježena su imena svih trgova i ulica ovako: Piazza Salizzo, stari naziv trga pred gradskom vijećnicom, Piazza Santo Marco također stari naziv trga pred stolnom crkvom. Uzdužna ulica od južnih Kopnenih gradskih vrata do kule Berim (*Liber legum*, str. 71). Poslije 1490. je nazvaše po gradskom knezu Tiepolo, (I. Zorzi, *o. c.*, str. 4) nema naziva već se samo njen sjeverni dio od Trga sv. Marka do te kule zvao Cale Banisio (pogrešno je zapisano Vanisio, ali vidjesmo da se i u XVII stoljeću ulica zvala po Jakovu Banisio). Poprečne ulice zapadnog dijela počevši od juga nazivlju se: Cale Fontico po gradskoj žitnici, cale Smaich, po Zmajićevoj obitelji, cale Junio po obitelji Giunio, cale Ismaeli, po palači u toj ulici, cale Mirossevich, cale Vilovich, cale Bartoli, cale Spanich po obiteljima koje stanovahu u tim ulicama. Od Španićeve ulice dvije mijenjaju smjer i idu od juga k sjeveru, uporedo s ulicom Banisio. To su cale Medin i cale Braicich, zvane također po obiteljima. U istočnoj polovici grada prva od ulica koje se redaju poprečno, počinjući s južne strane, zvala se Cale Publica Benificenza, jer je u njoj bila kuća Javne Dobrotvornosti. Ali budući da je to jedina ulica koja u gradu nema stepenica zvahu je dvama imenima, u kojima se otkriva dosjetljivost i duhovitost građana: Cale dei pensieri, jer se po ulici može koracati mirno i razmišljati o bilo čemu, ili Cale senza pensieri, jer se u njoj moglo kretati slobodno ne misleći na stepenice! Za njom se u tom dijelu nižu: cale San Michele, po crkvi arhanđela Mihajla, koji je kao branilac kršćana dobio na važnom i obrambenom mjestu svoju bogomolju. Dalje se redaju ulice zvane po obiteljima: Cale Bencilei (tu obitelj zvahu i Bencilić; 22. II. 1604, Spectabilis ser Antonio Bencilich, *Liber matrimoniorum 1593—1664*, Opatski arhiv u Korčuli. Vidi bilješku 89), Cale Nalis, cale Andrijch, po najdarovitijem korčulanskom klesarskom rodu, čija je renesansna kuća na istočnom kraju te ulice, cale Boschi, cale Calafati, (valjda su u njoj bili po srednjovjekovnom običaju okupljeni), cale Lessio, cale Biliani i cale Barcini.

Zadnje dvije poprečne ulice su, ona bezimena i cale Troncoleo, također zvana po istoimenoj obitelji.

Ipak su Primorska vrata urbanistički bila vješto naglašena. Pred njima se već u XIII stoljeću prostirao gat.[75] Iako je u XV stoljeću postojala istočna obala,[76] u XVI stoljeću spominju se na zapadnoj mali[77] i veliki gat, koji je u drugoj polovici toga vijeka trebalo popravljati zbog trošnosti.[78] Coronelli mu donosi izgled[79] te se vidi da je već u XVI—XVII stoljeću bio uređen i današnji mandrač. Nešto dalje od njih bila je početkom XVI stoljeća i mesarnica,[80] koju su popravljali 1751. godine.[81] U blizini je bila carinarnica[82] i ribarnica koja je 1540. godine dobila kameni i ukrašeni stol. U Justerovoj slici iz 1708. pred ložom je na obali posebna ograda,[83] a u planu grada iz 1836. je više nema, ali je zid u obliku slova L, također kao neka ograda pred Barbarigovom kulom. Stajao je uz ovu stranu grada i lučki zdravstveni ured, kojemu je prvih godina XVIII stoljeća drvena ograda

Tih pet ulica Medin, Braičić, Banisio, Troncoleo i bezimena odvajaju se od ostalih poredanih istok-zapad i usmjerene su k sjeveru prema zidinama očito iz obrambenih razloga, da im stanovnici izravno i brzo stignu na najvažnije stražarske položaje. Stoga, uzevši u obzir i smjer drugih ulica, smatram da je strategija igrala vidnu ulogu u planu starog grada.

[75] V. Foretić, o. c., str. 319; *Liber legum et statutorum* . . . str. 22.

[76] 1447 . . . ripam ad portam novam civitatis . . .
Spisi bilježnika I. Millioni, HAZ.

[77] 1558 . . . molo piccolo della marina . . .
Spisi kneza M. Barbaro, HAZ.

[78] Sa sjednice Gradskog vijeća 31. listopada 1563 . . . andarà la parte che col denaro di questa spetabile comunità sia reparato, acconciato e fortificato il molo grande della marina qual al presente menazò ruina per universal comodo di questa città e habitanti soi.
Capta fuit per omnes balotas non obstantibus.
Spisi kneza G. Mülle, HAZ.

[79] O. c.

[80] 1507 . . . ultra logiam marinam versus macelum Curzole . . .
Bilježnički spisi 1507—1508. HAZ.
Točno mjesto mesarnice označio je G. Juster 1708. L. Beritić, *Obalna utvrđenja na našoj obali*. Pomorski zbornik I, str. 249, Zagreb 1962.

[81] 1751. Cassa corente tenuta da me Mattio Matulavich camerlengo deve dare ut infra: Per spetabile Comunità lire nove cento e trenta doi soldi quatordeci si forma creditore. Mattio Matulavich camerlengo per spesi da lui in materiali e fatura per la fabricha della becharia come foglio aprobato dalli spetabili signori capi et boleta N. 8 dico L. 932. 14. 1751. Per spetabile Comunità lire quatro mille cinquecento cinquanta nove, soldi dieci otto si forma creditore Nicolò Spanich camerlengo altretanti dal medesimo spesi per la fabrica della beccaria e per boletta L. 4559. 18.
Računska knjiga kamerlenga 1720—1772, str. 280, 282, HAZ.

[82] 1617 . . . Fù fatto il rastello alla marina davanti le porte della città infra gabella e le mura della città.
J. Španić, o. c.

[83] I. Zorzi, o. c., str. 8; L. Beritić, o. c. (80), tabla XIV.

zamijenjena kamenim zidom.[84] Tu zgradu je zamijenila u doba austrijske vladavine lučka kapetanija, na kojoj nije bilo tragova gradnje starijeg vremena, pa je oštećena njemačkim bombardiranjem srušena nakon prošlog rata.

Na ovom zapadnom pristaništu spominje se u prvoj polovici XV stoljeća i sudnica s klupom,[85] a početkom 1458. godine loža (loza nova, loza a la marina). Vjerojatno je to ista zgrada, koju je zidar Cvitić pokrio krovom,[86] a koja se zatim spominje slijedećih godina.[87] Vjerojatno je služila i za časovito sklonište putnika i mornara poput trogirske.[88]

Ovdje je, dakle, na zapadnom pristaništu vrvio i bučio lučki život u zvučnoj mješavini sredozemnih jezika u kojoj je prevladao hrvatski.[89] Gradski zakonik je u šezdeset i drugoj

[84] 1678 . . . palli e stangate per ristauro delle stangate sive restelate di Sanità . . .
Spisi kneza P. Pasqualigo 1677—1679, HAZ; I. Zorzi, o. c., str. 18.

[85] 1446 . . . conte sedens ad bancum iuris ad portum Curzole . . .
Spisi kneza M. Micheli 1444—1446, HAZ.

[86] 1458. 19 dito (siječanj) ali maestri per lavoro legnami di loza nuova . . . A di dito a Civiticio murer per cuvrir la loza de la marina.
Računska knjiga općine 1458—1460, HAZ.

[87] 1493 . . . sub la loza ala marina . . .
Knjiga troškova općine 1481—1492, HAZ.
1497 . . . loza ala marina,
Registar dužnika općine 1493—1546; str. 23, HAZ.

[88] I. Delalle, *Trogir, vodič*, str. 53. Split 1936.

[89] Pored već poznatih činjenica o hrvatskom jeziku koje je naveo V. Foretić, o. c. (4), str. 335, spomenut ću još neke iz XVI—XVII stoljeća. Obitelj Bencilei piše se i Bencilić (25. IV 1599, Cristoforo Bencilich, *Zapisnik sjednice gradskog vijeća*). Polatinjena imena imaju i hrvatski oblik: 30 XII 1633 . . . et D. Franciscum Ardentinum, alias Goriglavich. Odvojeni crkveni spis. *Arhiv Arneri*, sad u Historijskom arhivu u Dubrovniku.

Korčulanin Antun Bello piše svojoj obitelji 10. ožujka 1648. godine iz Tunisa, gdje je čamio u zarobljeništvu na talijanskom, a završava na hrvatskom jeziku:

. . . ora vi aviso come semo scapullato della armata e semo venuti in tunesi . . . Là venirà un mio camarata sè Dio vorrà esso vi contara tutte le mie miserie . . . Dio vi dia sanità e a mi liberta . . . A sada posravite velle drago tettu vizu lu (istrošeno) s nie musem.
Spisi kneza A. Balbi 1649—1651, HAZ.

U knjizi Francesca Scalletari, *Condotta navale e vera relatione del viaggio da Carlistat a Malta dell'Illustrissimo e Eccelentissimo Signor Giovanni G. D'Herberstein*, izdanoj u Grazu 1688, na str. 332, govori se o Herbersteinovu dolasku u Korčulu, u kojoj »i habitatori parlano shiavon e italiano mà la prima linqua è naturale.«

Korčulani su u svojim knjižicama imali i u Kanavelićevo vrijeme knjiga na hrvatskom jeziku, npr. u popisu stvari pokojne Margarite Migović sastavljenom 2. srpnja 1651. godine nalaze se ove knjige:
Una cesta piccola con sette libri cioè:
libro delle lettere di componimenti del Gabrieli
l'Amori di Giasone
Un libro vecchio

glavi svojih Reformacija dozvoljavao početkom XV stoljeća ovdje igre za novac. Stara korčulanska pjesma, koja se pjevala u jesenjem ugođaju po gradu o svečanosti sv. Martina spominje vesele družine uprav na ovim pristaništima:

Martin sidi blizu rive
Di su pijanci od starine,
Tu se Martin boje ćuti
Di se rujno vince pije.[90]

Sudbeni spisi iz Kanavelićeva vremena bilježe stoga nekoliko svađa, tuča i igru karata u loži[91] i u luci. U prepirkama bi se svadljivci laćali i oružja, pa je gradsko zvono pozivalo građane u pomoć i na uzbunu.[92] U večer kada bi se zatvorila gradska vrata stišao bi se život u luci, ali bi se vesele družine okupljale u gradu i predgrađima. S fenjerom i kitarom obilazile su ulice i trgove i pjevale ljubavne, često nepristojne podoknice,[93] pa je prirodno da su u toj sredini nastale i neke lascivne Kanavelićeve pjesme jer je on ponekad sastavljao stihove prijateljima koji »udarahu u kitaru i moliše ga da im reče što će zakantati«.[94] Čak i u studenim prosinačkim danima ulice su noću bile bučne pa je o božićnim svečanosti-

Olimpia d'amore
Compendio di cento meditationi sacre
Lettere amorose
Un libro in schiavo . . .

Spisi kneza P. Balbi 1649—1651, HAZ. Nije li spomenuti Gabrieli bio korčulanski pjesnik?

Neki dijelovi građevina imali su također hrvatske nazive. Vidi bilješku 127.

Pored već poznatih hrvatskih naziva predjela i zgrada u gradu (V. Foretić, o. c. (4) str. 319), treba spomenuti javne zdence »Donju« i »Slatinu« (I. Zorzi, o. c., str. 5, 7, 8) i kulu »Parilo« (Torrion Parilo) koju spominje Španić 1617.godine, *(o. c.)*. Naš jezik je u XVII stoljeću bio prodro i na korčulanske kamene natpise kao i u susjednom Visu, Hvaru, Braču i Pelješcu i to u stihovima. Poznati su stihovi na ploči iz crkve Sv. Justine u gradskom predgrađu *(Vjesnik za arheologiju i povijest dalmatinsku XII*, str. 105, Split 1890).

Njima ću pribrojiti i natpis na jednom nadvratniku, ispisan vješto klasičnom kapitalom, koji sam našao u jednoj pregrađenoj i nagrđenoj ali renesansnoj kući Ivana i Jakova Baničevića u korčulanskoj luci Zavalatici, gdje su korčulanski plemići imali svoje gotičko-renesansne i barokne ljetnikovce:

YAZIKOV TAMNIH SLAST // YEST GRADIT ZASTAVV
ZA POTARI MNOZIM CAST // IME STAN I GLAVV
ZATO NE VIRVY GLAS // KI TI NOSI TRECHI
NI PRIYA RICI ZGLAS // NEG MISLI SCA CH RECHI

Dvije kose crtice koje su umetnute sred stihova sretaju se u tekstovima renesansnih pisaca i uklesane su u Hektorovićevim kamenim natpisima na Tvrdalju i u Starigradu iz druge polovice XVI stoljeća (C. Fisković, *Hektorovićev Tvrdalj*, Bulletin Instituta za likovne umjetnosti JAZU V. br. 2, str. 104 (Zagreb 1957) i na Gazarićevu ljetnikovcu u Visu (C. Fisković, *Gazarićev ljetnikovac u Visu*, Hrvatsko kolo, Zagreb 1946). Riječ ZASTAVA sa ovog natpisa znači vjerojatno zavjera (Vidi F. Iveković — I. Broz, *Rječnik hrvatskog jezika II*, str. 815, Zagreb 1901).

Jedan od najmožnijih korčulanskih rodova Gabrielis, vlasnici palače na glavnom gradskom trgu koju spominje u oporuci Julije Gabrielis 10 listopada 1558. godine (. . . la casa mia grande in città di Curzola posta in piaza de Sancto Marcho apresso il stendardo . . . *Spisi kneza M. Barbaro*, HAZ), imali su i ljetnikovac u Zavalatici (a Zavalatiza apud ecclesiam Sancti Martini) koji je 15. studenog 1483. g. kupio Juraj Gabrielis, *(Bilježnički spisi 1483*, Arnerijev arhiv u Korčuli). Arnerijev ljetnikovac u toj uvali je višekatnica s balkonom i obiteljskim grbom s tri kruške uz kojega je godina MDCCIV. Kapelica uz ljetnikovac ima apsidicu, a možda je starija od njega. Navedeni natpis sa stihovima našao sam u ljetnikovcu, koji ima oštećeni grb sa štitom u obliku konjske glave (testa di cavallo) ovjenčan renesansnim vijencem voća i lišća s vrpcama, iz XVI stoljeća. Na ostalim ljetnikovcima, koji su međusobno zbijeni i povezani, a ne odijeljeni perivojima kao u drugim, osobito dubrovačkim lukama, vide se građevni ulomci vrata i prozora iz XV—XVIII stoljeća. Krajem XVI stoljeća postojao je u Zavalatici kameni most pa je gradsko vijeće 24. I 1599. g. zaključilo: che sia presa parte di cozar il mollo della città et il mollo di prigradiza et zavalatizà. *(Knjiga bilježnika V. Rosaneo*, HAZ).

Korčulanski plemići su već početkom XV stoljeća zidali svoje kuće i skladišta u Zavalatici. Odredbe za izgradnju u toj uvali zavedene su u korčulanski zakonik u 92. i 133. poglavlju.

Nitko nije mogao sprečavati novogradnjom u toj uvali izgradnju kata ili mjesto za gradnju drugome, a morao je poštovati i općinske ceste. Ako nije poštovao tu odredbu, općinska uprava mu je mogla rušiti novogradnju, *(Liber legum . . .* str. 39, 61). Iz Zavalatice se uvozilo lađama vino u grad, pa su u luci stoga i sagrađeni most i kuće, koje ujedno bijahu i skladište vina i ljetnikovci, *Ibid*, str. 93.

U arhivu Kapor su i dva nacrta J. Zmajića luke i zgrada u Zavalatici, iz prve polovice XIX stoljeća.

[90] Prema kazivanju P. Giunia i dr V. Foretića. M. Gjivoje mjesto »rive« piše »rike«, ali to će biti tiskarska greška. O. c., str. 234.

[91] 1677 . . . dove sotto la loggia giocava . . . giocava a carte . . . *Sudbeni spisi kneza P. Pasqualigo 1677—1679*, str. 460, 464. Vidi o igri i str. 334, HAZ.

[92] Godine 1678. u tuči u kojoj je ranjen proto brodogradilišta svi su brodograditelji na znak zvona »a martello« potrčali u luku na mjesto sukoba, *Ibid.*

[93] *Spisi kneza P. Balbi 1649—1651*, HAZ; 1647 Anzolo e Nicolo fratelli Silvia di questa città . . . portandosi in più fiate sotto i balconi del Costa medesimo a cantare versi imodesti . . . *Ibidem*, str. 346.

1676 . . . era mio fratello Antonio Pavissa Dreglio rosso col detto Nicolò Martinis, et il fante di Sanità che attende alle stangate, ma questi erano un poco avanti, col feraletto e con la chittara . . .

1676 . . . fù domenica havendo desinato con la fradelanza di S. Sebastiano in Borgo io come scrivano restai anco a cena, et mi capitò il detto Nicolò Martinis con la chittara per star un poco allegramente.

Spisi kneza P. Pasqualigo 1677—1679, str. 11, 22, HAZ.

[94] F. Fancev, *Sitni prilozi za povijest hrvatske književnosti*, Građa JAZU, XI str. 218, Zagreb 1932.

Na Orebićima sam našao dva različita prijepisa jedne pjesme u dvije inačice. Ova se po rukopisu čini starija a po svom jeziku i riječima dubrovačka:

ma gradski knez 1649. godine zabranio pjevanje i sviranje u zvučna glazbila.[95]

Živahnost i promet u luci tražio je i sve prikladnije urbanističko rješenje i uređenje pristaništa. Stara lučka loža

Piesni, ù kojeh Marusca kupuje ù Ribara Gruja.

Otiscla biesce Marusca
da kupi ribbe put Gruxa
kad dojde pod varh skaloça
Poce xelitti Glamoça
Allijoj srecchia vessela
Ribara biesce izniela
Koj xenam sctoje najdraxe
golemna Gruja nosasce.
Pocese mlada cieniti
za togaj Gruja kupiti
Al jojga Ribar smioni
vesselo na dar pokloni
Velech, skut spridgni razimi
Terega mlada ugn primi
Plahoga s'oghgna nè dixi
dokl'ù tvojoj vri lopixi
er kadse dobro on skuha
gustach'od gnega bit juha.

Druga nosi naslov i izgleda po jeziku i promjeni djevojčina imena da je korčulanska:

Sacinka

Gosp: Petra Kanavelovichia dike ilirskog naroda slave Korculanske

Otisla bisce Mandusa
Kupit ribe put Grusa;
Kad doide po vârh Skaloçça,
Poce xelit glavoçça.
Alioi srecha vessela
Ribara bisce isniela.
Xenam sctoje najdraxje,
Golega gruja nosasce.
Pocmese mlada ziniti
Za toga gruja kupiti;
Alioi ribar milosni
Gruja na dar pokloni,
Velech, skut prigni zavarni:
Terga mlada ugn primi.
Plakoga s'ognja ne dixi
Dokli vri u tuoi lopixi,
Er kadse dobro on skuha
Gusta od gnega jest juha —

Kanavelić je održavao vezu s Orebićima, (M. Pantić, Petar Kanavelović i Dubrovnik, Zbornik Matice srpske za književnost i jezik, XVIII, 1, 2, Novi Sad ,1970.)

U Orebićima su bile poznate Kanaveličeve pjesme. Župnik Mato Štuk je objavio pod Kanavelovićevim imenom pjesmu koja počinje:

Staše majka bolesljiva
Blizu križa i suzljiva,

u svom molitveniku »*Kita duhovnoga cvieća*« u Zadru 1870.

U povodu Pantićeva pisanja, držim da se može upotrebljavati stariji oblik pjesnikova prezimena Kanavelović i noviji Kanavelić.

[95] 1649 . . . Circa il strepitar con instromenti, urli et altro. Sono alcuni temerarij che nulla stimando viver senza scandalo, ardiscono

je prema natpisima i datumima koji su na njoj urezani u reljefima s grbovima knezova, bila obnovljena i uređena 1545—1549. godine. A tada je prema Zorzijevu pisanju »popločan i oblikovan pred njom i mali trg«.[96]

Loža je tim zahvatom sjedinjena s gradskim vratima u cjelinu malog priobalnog trga na koji se s obale uzlazilo stepenicama. Na njemu je podignut visoki i vitki stup profiliranih bridova i zaobljene sredine s proširenim završetkom koji nad istaknutim vijencem ima grbavu izduženu volutu vrh koje pupti izduženi lisnati akroterij. Sred volute je reljefni grb u izrezuckanom kartušu, a na pobočnim zavijutcima su joj dvije piramidice s kuglicom na vrhu. Dvostruko oblikovano tijelo pilastra i taj razigrani ali uravnoteženi završetak otvorena obrisa daju pilonu osobitu vitkost u kojoj se osjeća maštovitost mletačkog baroka. Taj spomenik je podignut u čast gradskog kneza Alviza Telani (Polani) 1589. godine i na njemu je uklesano njegovo ime, pohvaljene njegove vrline i zabilježena godina podizanja (v. sl. 2).

Godine 1680. podignut je na istom malom trgu drugi stup. Iako je između podizanja Telanijevog i ovog prošlo više od jednog stoljeća, ipak je iz urbanističkih razloga ovaj drugi, postavljen u čast gradskog kneza Pelegrina Paskvaliga, napravljen u istom obliku i stilu. Oni se tek međusobno razlikuju u nekim sitnicama, u kartužu grba i akroteriju.[97] Upravo se u istanjenim oblicima tih pojedinosti vidi sustalost u obradi građevinskog ukrasa, a u pohvali upisanoj uz Paskvaligovo ime porast laskanja i dodvaranja u Seičentu. Grbovi stupova su otučeni vjerojatno po već spomenutoj duždevoj naredbi iz 1691. godine, ali su visoko uklesani i sa pločnika jedva čitljivi natpisi ipak ostali.

tutta la notte con urli, gridi e sono di diversi strepittosi stromenti perturbar la quiete e scandalizar le persone, che sono in stato di prepararsi alla confessione, e communione per questa sollenità prossime, e volendo l'Illustrissimo Signor Conte, cosi riciliatto dà chi inviggila alla salute dell'anime, incontrar il disordine coi dovuti remedij, fà saper à chiara inteligenza de tutti, che non sij alcuno, et sij, chi si voglia, che ardisca più streppitar la notte, ne il giorno con quali sià instromenti, nè tam poco farsi sentire con urli, o gridi, ma contendosi nella modestia come si conviene. In pena per cadauno e cadauna volta di L. 50, bando, et altre ad arbitrio.

Adi 21 decembre 1649 publicata.

Spisi kneza Ivana Pavla Balbi, HAZ.

[96] *O. c.*, str. 8,8'. Sred stražnjeg zida lože su otučeni mletački grb i početna slova dužda F D i gradskog kneza I B (Ivana Balbi) koji je kneževao 1545—1546. Na njenom sjeverozapadnom stupu uz sjeverni ulaz je uz mletački i grb gradskog kneza Zakarije Salomona i natpis da je 1549. g. on dovršio ložu. I. Zorzi piše da je Salamon kneževao tek 1557!

[97] Nacrte obih stupova vidi u *Reise-Aufname* . . . (*o. c.* u bilješci 36. Natpis Telanijeva stupa je tu pogrešno ispisan, iako ga je N. Trojanis ranije točno objavio, o. c., str. 24.

Dizanjem ovog drugog stupa i njegovim usklađivanjem u podudarnosti s Telanijevim postignut je novi urbanistički učinak. Izgled stupova je pojačan njihovim uzdizanjem na rub ogradnog zidića trga. Omeđivali su tako s obje strane slobodni i široki ulaz na trg vrh prostranog, blagog uspona od tri niske stepenice koje su podignute krajem XVI stoljeća, a zatim se, čini se, obnovljene, bar kako kroničar Zorzi piše, u osmom desetljeću XVIII stoljeća[98] niskim stepenicama pred gradskim vratima.[99] Možda se upotpunjavanjem ovih stupova imalo u vidu dva veličanstvena stupa sv. Marka i sv. Todora na Piazzetti pred Duždevom palačom sred Mletaka, ali bez obzira na to, korčulansko rješenje je izvorno, ima svoje prostorne odnose i vlastita mjerila, a i slikovitije je iako je bilo zbijeno i sitno prema prostranosti i velebnosti mletačkog.

Ovu prostornu cjelinu je upotpunila mala i jednostavna kamena klupa sred trga prislonjena kosim naslonom na srednjovjekovni gradski zid. Iznad nje je zjapio otvor za top kojim se moglo između stupova slobodno pucati na napadača. Takva bočna obrana vrata je često vidljiva npr. na dominikanskoj crkvi u samoj Korčuli ili na franjevačkoj crkvi u susjednim Orebićima.

Na stupovima podignutim na ovako prometnom mjestu lijepili su se javni oglasi. Na njima bijahu zalijepljeni proglasi o padu mletačke aristokratske vlade,[100] i podrugljive pjesme o glumcima koji su u siječnju 1825. godine predstavljali Metastasijevu dramu »Siroe«.[101] Kada se uvela u prošlom stoljeća petrolejska javna rasvjeta, na njima su bila postavljena dva fenjera.[102]

[98] I. Zorzi, *o. c.*, str. 12, 22. Vidi katastralni plan Korčule, *Arhiv mapa za Dalmaciju i Istru u Splitu.*

[99] 1677 . . . sulli scalini del Salizado della marina . . .; . . . al salizo della marina preso la loza publica vidi che venero fuori di città . .
Spizi kneza P. Pasqualigo 1677—1679, HAZ.

[100] 13 giugno 1797, di mattina si trovarono affisse due stampiglie una per cadauna delle collone alla marina. Quella a destra portava l'anunzio in data 16 maggio sudetto del Serenissimo Principe d'essersi sudito volotariamente ed a perpetualità il Maggior Consiglio Capo supremo della Republica ed aver presto abdicato il governo in favore del popolo . . . L'altra a sinistra era l'aviso che attesa l'abdicazione sudeta il governo rimase affidato ad'un municipalità provisoria.
Memorie per servir di appendice alla storia di Curzola del Paulini. Rukopis.

[101] 29. genaio 1825 Curzola
Come si è notto li 23 corrente nel teatro in fondaco di Curzola fù rappresentato il Siroe drama del Metastasio. Li 24 . . . fù attaccato alle porte della città, che riquarda la marina un madrigale satirico . . .
Spisi »Il teatro«, u Muzeju grada Korčule, nekoć u arhivu Boschi.
O tim kazališnim priredbama pisat ću posebno.

[102] Fotosnimak u Regionalnom zavodu za zaštitu spomenika kulture u Splitu.

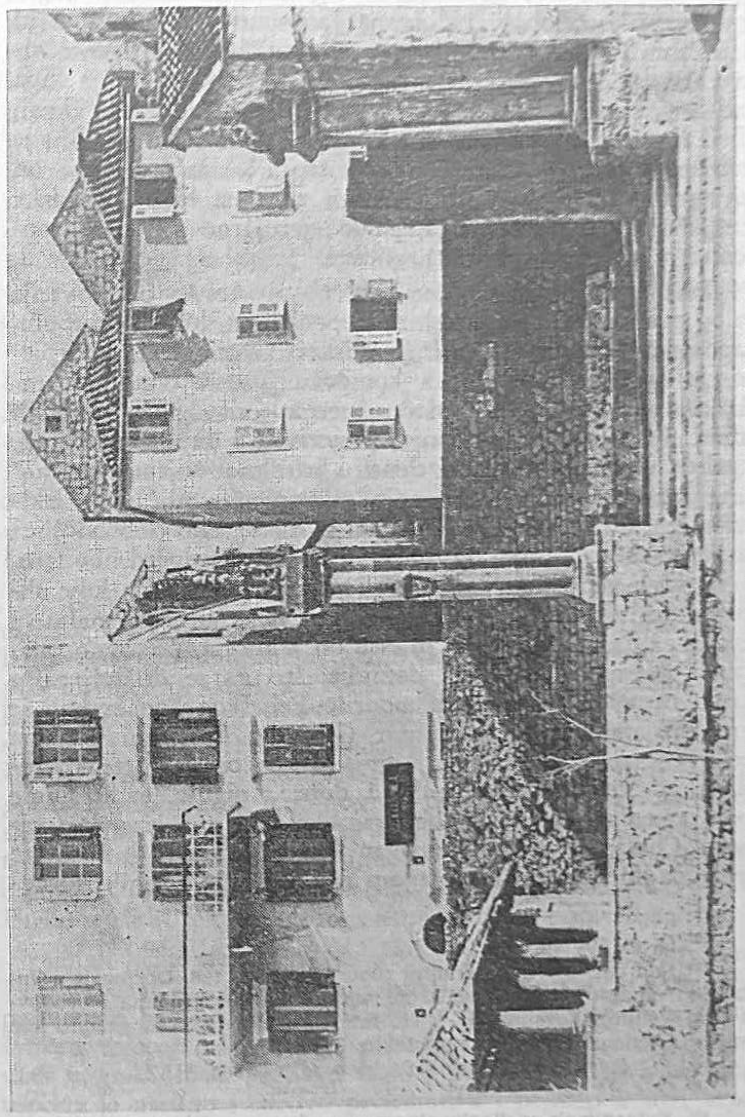

2. Zapadna gradska vrata u Korčuli (nekadašnji izgled)

Prema Zorzijevu pisanju na gradskom zidu iznad pristaništa bio je u niši postavljen kip koji je prikazivao Marka Lipomana, gradskog kneza od 1681. do 1683. godine.[103] Možda je kip upotpunjavao prostor uz gradska vrata, jer nije na onom dijelu zida, koji se prostirao uz zdenac »Slatina« sagrađen oko 1509. godine,[104] od gradskih vrata do jugozapadne kule na obali, vidljiv na Jacksonovu crtežu,[105] a ni na jednom starom fotografskom snimku[106] prije njegova rušenja u prošlom stoljeću nema te niše. To postavljanje kipa gradskog kneza na gradske zidine, gdje su se inače dizali reljefi krilatog lava Republike ili svetački likovi,[107] sasvim je neobično i skoro izuzetno, pa nije stoga isključeno da je on bio upravo na malom primorskom trgu uz ložu i gradska vrata. Sada mu nema traga, pa je vjerojatno uklonjen spomenutom naredbom iz 1691. godine.

Iako usitnjeno i zbijeno ovakvo prostorno oblikovanje malog pristupnog trga s niskim stepeništima, ložom, klupom, stupovima i reprezentativnim gradskim vratima bilo je uspješno zaokruženo. Ta prostorna kompozicija se rastvarala i zračila kao vedri predah u čvrstom i stegnutom obruču gradskih zidina. Svrsishodnost se u njoj povezivala s reprezentacijom, a pristajala je, iako je dovršena u barokno vrijeme gotičko-renesansnom gradu ispunjenom raščlanjenim ulicama i iskićenim kućama i crkvama. Pružila se, dakle, kao dobrodošlica a i nagovještaj putniku da utvrđeni i oklopljeni grad nije stroga tvrđava već zbir slikovitih ulica, trgova i zdanja koje slikovito nadvisuju gradske zidine, pojačala mu radoznalost i nukala ga da uđe. Na tom mjestu on je morao ponovno proživjeti iznenadni i snažni doživljaj što ga se doživljava u većem rasponu pri ulazu u modrilo Pelješkog kanala koji je generalni dalmatinski providur Giacomo Foscarini u doba zrele renesanse, kada je u ljudima sazreo osjećaj prema krajoliku, nazvao »preljepim«.[108] I doista, nigdje uzduž naše obale nema tako usklađenog krajolika koji ima jezersku prisnost. Ovdje se plavi i izrovani pelješki visovi i slikovite strme padine povezaše s blagom razigranošću zelenih korčulanskih brežuljaka i brojnih otočića, uvala i rtova, bujno zelenilo čempresa i borova, guste makije i perivoja splelo se podno strmoglavih surovih stijena a rastrkani zaseoci okružiše čvrsti kameni grad. Ušavši u nj putnik bi uvidio da ga kićeni priobalni trg nije prevario: sreo je izbrušene i prozračne palače, slikovita dvorišta i trgove s bezbroj ukrasa koji oživljuju i umanjuju tjesnoću jednolično poredanih, stješćenih i kosih ulica. Mali trg pred gradskim vratima nije, kako vidjesmo, odjednom onako slikovito oblikovan a niti nastao po planu nekog darovitog i iskusnog urbaniste, već postepenim rastom i upotpunjavanjem u toku triju stoljeća. Daleko od skučene i male općine bijahu smioni potezi baroknih arhitekata i urbanista, ali su se u njoj brusila i nadovezivala drevna životna iskustva koja su istančala ukus u ovim malim, ljudskim, mjerilima i znala ujediniti korisno s lijepim u omeđenim urbanističkim dostignućima. Ovo korčulansko je jedno od ljepših.

Nijedan naš primorski grad nije na tako domišljat način rastavio svoje sure zidine, pa ni Dubrovnik otvorenim lukovima svog lučkog arsenala, Split galerijama svoje Dioklecijanove palače ili Zadar čvrstim slavolukom Kopnenih vrata. Postavljanje priobalnih loža ili zdravstvenih ureda uz bedeme Šibenika i Zadra, Trogira i Splita nije bilo tako usklađeno s tim kamenim oklopnjačama nad titravom površinom mora, kao ovo korčulansko rješenje.

Ta sklonost k raskošnijim reprezentativnim rješenjima u skladu je s ondašnjim građevinskim stilovima, a pojačana je laskavošću i dodvoranjem malih pokrajinskih sredina prema predstavnicima vlasti, a i taštinom, samodopadljivošću i hvalisavošću tih istih gradskih knezova i providura koji su nastojali da na kamenim spomenicima ovjekovječe svoje ime. Ukrasivanje grada zaokupljalo je stoga gradsku upravu da je ponekad zapostavila najosnovnije potrebe — popravak gradskih zidina koje su već u drugoj polovici XVI stoljeća bile trošne[109] na najosjetljivijoj njihovoj točki, na sjeveroistočnom dijelu, pa se u zadnjem desetljeću jedan njihov dio kraj kule Parilo srušio i tek nakon toga skupa s njom popravljen.[110]

Mali lučki trg i njegove stepenice su, na žalost, uništeni 1907. godine i na njihovom mjestu je bez osobite potrebe podignuto neobarokno, dvokrilno i strmo stepenište s trbušastom terasom. Stoljetni i prirodno usklađeni i odmjereni ulaz u grad ispod svodova kule i preko stepeništa laganog uspona je nasilno i surovo prekinut, a i pristup k loži kroz njena prvotna južna vrata uništen. Pred njima su stvorene zemljane udubine i oba pilona su spuštena u njih. Porušen je dio srednjovjekovnog zida i nestala klupa uza nj. Cjelina se,

[103] O. c., str. 16.

[104] *Ibid*, str. 5. Vidi o gradnji zdenca bilješku 118. Općina je odlučila 1561. godine da gradi veliki zdenac za potrebe građana i brodovlja kraj Velikog Revelina (. . . sia fabricata una cisterna grande alle spese e del denaro di questa spetabile Comunità . . .)
Spisi kneza Marina Barbaro 1558—1560, HAZ.

[105] O. c. *II*, tabla XXXIII.

[106] Fotosnimak u Regionalnom zavodu za zaštitu spomenika u Splitu.

[107] Gospin renesansni reljef na sjevernim zidinama u Splitu, reljef sv. Mihajla na zidinama u Šibeniku, kipovi sv. Vlaha u Dubrovniku i u Stonu, reljefi sv. Donata u Zadru itd.

[108] *Mletačka uputstva i izvještaji IV*. Sabrao G. Novak, str. 40, Zagreb 1964.

[109] *Ibid.*

[110] I. Zorzi, o. c., str. 18.

dakle, srušila i pojedinosti koje ostadoše, loža, piloni i gradska vrata su obezvrijeđene. Taj povijesni, autentični prostor je uništen samo zato da se isprsi bahato stepenište i terasa s glomaznom prošupljenom ogradom u čijem se lisnatom ukrasu, secesionističkih odraza nadimlju orolavovi s bezličnim grbom. U terasi je uklopljena i mala prividna česma nad čijom školjkom izlazi iz debela lišća — žaba! Sav taj nerazumni zahvat je učinjen da se navodno poljepša izgled susjednih višekatnica, koje su u toku XIX stoljeća svoja gotičko-renesansna pročelja zamijenile bezličnim ožbukanim plohama, željeznim balkonima i umrtvjelim prozorima.

Danas se može dočarati izgled nekadašnje cjeline samo fotografskim snimcima, crtežima i ponekim arhivskim podatkom ali i to je dovoljno da konačno priđemo obnovi ovog gradskog ulaza, i da se gotičko-renesansnom gradu, čije je mjerilo i sklad inače i bezobzirni barokni stil poštovao u XVII i XVIII stoljeću, bar vrati jedan izvorni od oba uništena prilaza.

U bezobzirnim predgradnjama prošlog stoljeća nestao je u starom dijelu grada još jedan značajni spomenik: fontik ili spremište žita i ostale hrane skupljane za pučanstvo, koje je kao svaki dalmatinski grad imala u Srednjem vijeku i Korčula.[111] Sve do sredine XVI stoljeća bila su, čini se, ta skladišta mala, a možda i na različitim mjestima dok nije korčulanski humanist Nikola Petrović Petreius [112] ostavio u svojoj oporuci 1559. godine novac za osnivanje »fondaka« i taj je zatim bio utemeljen. Imao je posebnog činovnika »fontikara« koji je nabavljao hranu i nastojao da se ona na vrijeme otkupljuje i ne kvari.[113] Godine 1768. zgrada se popravljala i nadograđivala, a pelješki pomorski kapetan Antun Krša je za

[111] V. Foretić, *o. c., (4)*, str. 320.

[112] Istaknuto je bilo mišljenje da je Petreius Grk, iako su ga korčulanski pisci smatrali Korčulaninom (J. Tadić, *N. Petreius rektor dubrovačke gimnazije*. Prilozi za književnost, jezik, historiju i folklor XVIII sveska 1—2, Beograd, 1938), dok nisam u Historijskom arhivu u Dubrovniku našao potvrdu da je on doista Korčulanin:

(Die XVIII augusti 1545)

Dominus Nicolaus Petreius de Corciula Gimnasij Ragusini rector benemeritus, sklapa ugovor s dubrovačkim zidarima i radnicima da odu u Korčulu ad mundandos conductos nesessariorum dicte civitatis Corciule, da odnesu u taj grad shipos i da se jave kanoniku i prepoštu Ludoviku Giglio u Korčuli. *Div. canc. 130. (1544—1545)*, 318'. Historijski arhiv u Dubrovniku.

Mišljenje da je Krfljanin nastalo je stoga što je njegovo ime bilo označeno da je de Corcira, a što ujedno znači i Krf i Korčula, jer se Korčula javlja često pod imenom Corcira. Npr. 20. III 1544. g. dobavlja Vicko Pucić tantam quantitatem borovine de Corcira nigra za krečaru. *Div. canc. 129, 271.* Ibid. Vidi o tome i: C. Fisković, o. c. *(32)*, str. 171; V. Foretić, *o. c. (8)*, str. 36.

[113] Godine 1651. je »fontinaro« Domenik Andrijić.

Spisi kneza M. Michiel 1444—1446, str. 36, HAZ.

to posuđivao općini novac.[114] Kroničar Zorzi je zabilježio da su joj krajem četvrtog desetljeća XVII stoljeća napravljena veličanstvena vrata s ukrasima i stepeništem.[115] Ta vrata, uokvirena izrazitim bunjatom i lukom i danas postoje. Vrh njih je natpis koji kaže da je fontik zidan općinskim novcem 1640. godine. Ta prostrana zgrada, kako nam njena vrata pokazuju, nalazila se uz Knežev dvor, a k njoj je iz općinskog trga vodila prva gradska zapadna ulica, zvana Ulica fontika.[116] To okupljanje barutane, arsenala, gradskog mosta, kneževa dvora, vijećnice, revelina, kneževe kule i kule tamnica,[117] fontika, javnih zdenaca[118] i gradskih vrata u povezanom sklopu uzduž južnih i zapadnih zidina pokazuje smisao za svrsishodna, iznad svega obrambena urbanistička rješenja.

Fontik, u kojem je u trećem desetljeću prošlog stoljeća oblikovano malo kazalište gdje su domaći glumci igrali Metastazijeve drame, srušen je pri gradnji nove škole početkom našeg stoljeća i danas se ništa ne može reći o njegovom rasporedu i unutrašnjosti, a tek se iz sačuvanih vrata i Zorzijeve bilješke dade zaključiti da se barokni stil, koji se isticao u gradnji slikovitih stepeništa i raskošnih vrata, primjenjivao

[114] 1768. Per spletabile comunità lire duecento ottanta otto si forma creditore il capitano Antonio Chersa da Sabioncello per l'importar di zecchini sei a Lire 48 l'uno per altre tanti a lui dovuti per corso di un anno terminato li 20 genaro prossimo pasato pro il capitale di zecchini centi impiegati per ultimare la nova fabrica del fontico di questa città e come per sua attestazione L. 288.

Računska knjiga kamerlenga 1720—1772, str. 372, HAZ.

[115] I. Zorzi, *o. c.*, str. 13'.

[116] Natpis sa fontika je objavljen u *Vjesniku za arheologiju i povijest dalmatinsku V*, str. 35, Split 1882.

Plan grada Korčule iz 1838 *(Arhiv mapa za Dalmaciju i Istru u Splitu)* ima još zabilježen naziv »Cale Fondaco.«

[117] 1445 . . . turis carceris . . .

Spisi kneza M. Michiel 1444—1446. str. 36, HAZ.

Tragovi zida te »kule tamnica« se vide na starim slikama grada iz XIX stoljeća, a i danas se primjećuju iako je pretvorena u kuću. Bila je u južnom dijelu zidina četverouglasta i uz knežev dvor.

[118] 17. IV 1437. Ugovor s majstorom Scimone de Jadra . . . predictus magister Scimun teneat aptari et construere cisternam in loco ubi nunc est ad ripam maris usque ad sumum murorum . . .

Spisi bilježnika Petra B. de Qualis, HAZ.

9. VI 1445. majstor Jakov iz Trani zida . . . cisternam comunis . . . ad portam maris . . .

Spisi kneza Michele Michiel 1444—1446, str. 44, HAZ. Vidi i C. Fisković, *o. c. (61)*.

1445 die 21 marcij. Spectabilis et gloriosus dominus Michael Michael honorabilis comes curcule suo proprio ore precepit magistris Paulo Marcovich Cresulo Bogdanich Andree Marovich Marco Carlich Antonio Caticich lapicididbus quali hinc usque noto die non debeant facere aliud opus nisi incidere lapides pro comuni pro turi cepta civitatis a parte ponentis et pro muro cisterne sub pena pp C pro quolibet eorum etc.

Ibidem str. 199.

i na javne zgrade utilitarne namjene i u Korčuli o kojoj je zbog kamenih ukrasa njenih građevina nastao u prvoj polovici XVII stoljeća stih:

Ornamente od svieta, famoza Korčulo[119]

U vezi s prodajom žitarica na trgu vijećnice bile su postavljene 1655—1658. godine kamene mjere za provjeravanje i ispravljanje ostalih pojedinačnih mjera za žito.[120] Slične mjere su bile i pred splitskom vijećnicom[121] vjerojatno u obliku udubljenih kalota, koje su se sačuvale u Omišu, iako ne na izvornom mjestu. Njima na malom korčulanskom trgu nema više traga, ali ih je V. Vuletić-Vukasović vidio i napisao da su bile tri, za četvrtinu, pola četvrtine i trećinu.[122]

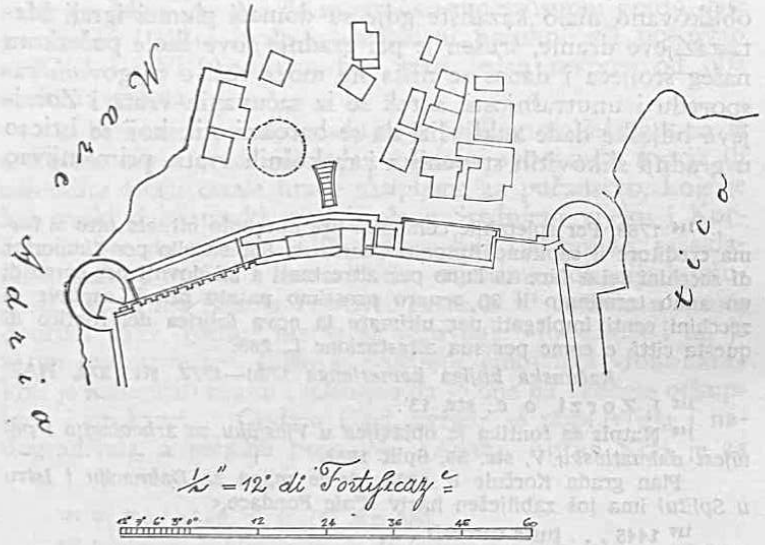

3. *Josip Zmajić, Nacrt južnih zidina, mosta i dijela pregrađa u Korčuli iz prve polovice XIX stoljeća*

U predgrađu se u toku XVII i početkom XVIII stoljeća moglo slobodnije zidati nego unutar staroga grada. Tu je stoga i podignuto nekoliko kuća uz brodogradilišta, a i nekoliko suburbalnih ljetnikovaca koji nisu imali ladanjsko-privredni značaj kao oni u Lumbardi, Brni, Blatu, Žrnovu, Zavalatici,[123] Smokvici, Čari i u ostalim mjestima plodnog i šumovitog otoka, jer ne bijahu vezani za veća poljska ima-

[119] F. Kurelac, *Runje i pahuljice*, str. 70, Zagreb 1866—1868.
[120] I. Zorzi, *o. c.*, str. 15.
[121] C. Fisković, *o. c. (40)*, str. 83.
[122] *Vjesnik za arheologiju i povijest dalmatinsku V*, str. 25, Split 1882.
[123] Vidi bilješku 89.

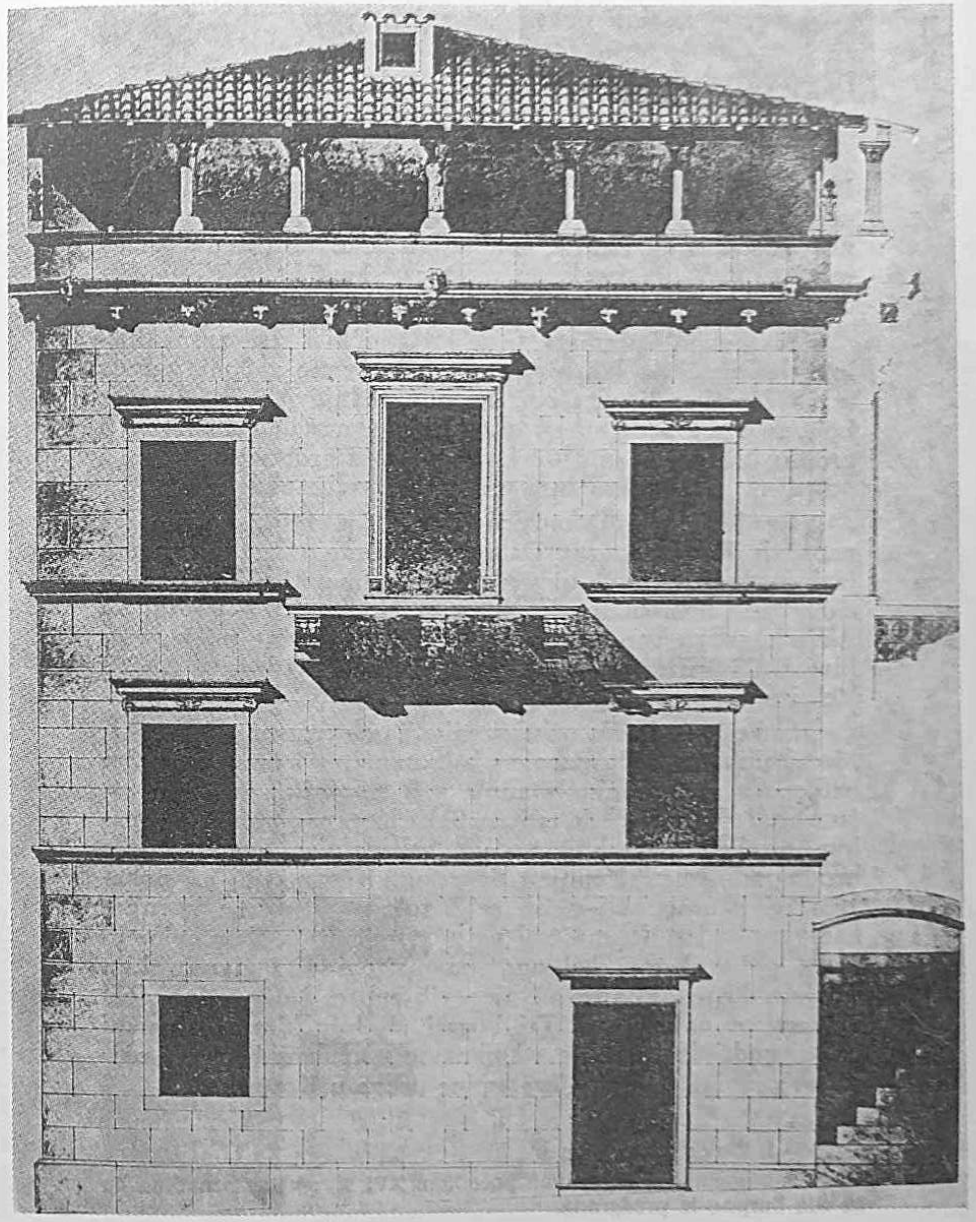

4. *Barokna kuća u predgrađu Korčule*

nja. Uz njih se poredaše kuće i radionice zanatlija, brodograditelja, kovača, i klesara o kojima pjeva i Jerolim Kavanjin u osmom pjevanju svog kulturno-povijesnog spjeva:

Grajski pučani i zagraja
meštrici su kamenari,
drivodilje, ki vrst plavja
mnozieh gradu, a ribari
i težaci svud po školju
rade o mrižah i o polju.

Predgrađe je, dakle, u Kanavelićevo vrijeme dobilo uglavnom veći oblik naselja, začetog već u Srednjem vijeku, a označenog kod Camutia, 1571. godine, uz cestu usmjerenu prema južnim, glavnim gradskim vratima, koja ga dijeli u dva dijela i koja se zatim razgranala uz obale i brodogradilišta.

Na nekim kućama vide se još gotički i renesansni dijelovi, što znači da je u predgrađu bilo čvrsto zidanih zgrada u XV i XVI stoljeću, a poznate su i srednjovjekovne crkvice koje su ovdje podignute i oko kojih su nastali mali trgovi i groblja kao što je ono od kojeg su neki grobovi označeni i otkriveni na glavnom trgu predgrađa poslije ovog rata.

Gradski knez Domenico Tiepolo je 1491. godine iza napadaja Katalanaca na Dalmaciju zabranio iz obrambenih razloga gradnju kuća u predgrađu, osim potleušica u suhoziđu, da ih neprijatelj ne bi koristio. Godine 1571. popalili su Alžirci mnogo varoških kuća i njihove ruševine bijahu vidljive i u XVIII,[124] jer u XV stoljeću oba predgrađa, Mali i Veli Borak, bijahu, čini se, dosta naseljeni.[125]

Neke kuće imaju očite oznake kasne renesanse i baroka. Među njima se ističu nekoje s balkonima pa i ona s ugaonim balkonom i dvorišnim vratima vrh stepeništa, na trgu sv. Justine. Jedinstvenije je riješena Bakarićeva trokatnica na malom trgu uz ulicu koja vodi k nekadašnjem jugoistočnom brodogradilištu. Prizemlje s dvorišnim vratima joj još pokazuje renesansne oblike, ali se barok ispoljava na gornjim katovima u jastučićima nad natprozornicima s akantovim lišćem, u ukrašenom balkonu, na maštovitim i životinjskim glavama krovnog vijenca i njegovih zubaca i u završnoj loži uzdignutoj na stupiće. Taj bogati ali loše klesani kiparski ukrasi podsjećaju na one s kojima su korčulanski klesari okitili vrh zvonika obnovljene stolne crkve u Kotoru.

[124] I. Zorzi, *o. c.*, str. 9'.

[125] Mnogima je građanima početkom XVI st. u ime označeno da su »de burgo«, iz predgrađa.

Bilježnička knjiga 1507—1507, HAZ.

Gradski zakonik spominje »Borak picolo«.

Liber legum . . . Reformationes, str. 21. Riječ vjerojatno dolazi od borgo. U Hvaru je Burak.

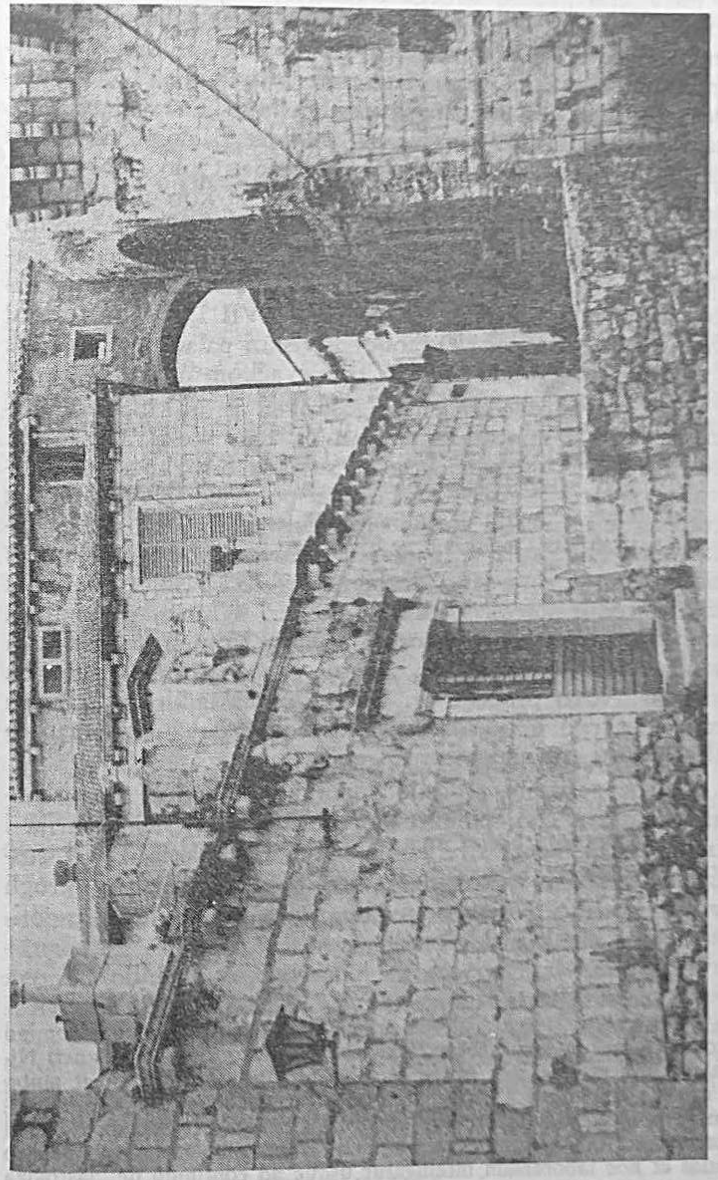

5. Dvori Kanavelića u Korčuli

Među suburbalnim ljetnikovcima ističe se Španićev s vanjskim stubištem i dva balkona na uskom pročelju. Uzdignuto dvorište s vanjskim i unutrašnjim stepeništem pokazuje skučeno ali izrazito barokno prostorno rješenje koje je efektno iskoristilo padinu brijega i raskršće triju cesta. Ogradni pročeljni zid dvorišta iskićen je piramidama i loptastim vazama, a sred njega su vrata nad čijom lunetom strši obiteljski grb. Ti nabijeni i izraziti ukrasi nastavljaju se uz unutrašnje stepenište dvorišta natkrito odrinom na stupovima i okruženo trbušastim postoljima za vaze, sličnim onima u Arnerijevu baroknom dvorištu sred grada. Oblo i zaokruženo oblikovanje pojedinosti, pokazuje da su korčulanski majstori osjetili pune, zvučne obline baroka, ali bijahu nesposobni da izraze njegove istančanosti i kiparski patos. To pokazuje i karikirana čovječja maska vrh stražnje strane dvorišnog ulaza, motiv koji se ponavlja u XVII i XVIII stoljeću u Milesijevoj splitskoj i Dojmijevoj viškoj palači, na zvoniku sv. Mihovila u Trogiru i onom franjevačkom u Makarskoj.

U Kanavelićevo vrijeme zaokružen je i sklop dominikanske crkve i samostana sazidan na Rtu vješala[126] zadnjih desetljeća XV stoljeća na kojemu su tada bili zaposleni dubrovački zidari.[127] Početkom druge polovice XVII stoljeća sagrađena je uz raniju gotičko-renesansnu nova ali slična barokna crkva,[128] koja je nadodana starijoj podvostručenjem pročelja i unutrašnje lađe. Stvorena je tako basilica geminata poznata već u starokršćanskom Solinu, a zatim ponavljana ponajviše radi uskoće prostora u Splitu i Komiži, u poljičkim Jesenicama i Podstrani, na Šipanu i u Starome Gradu na Hvaru.[129] Novo pročelje sv. Nikole se uskladilo sa starijim i tek je otkrilo u pojedinostima barokni izraz i zaokružilo mali terasasti trg nad morem.

Starije zapadno pročelje dominikanske crkve ima renesansna vrata u čijoj polukružnoj luneti je smještena starija i manja gotička luneta s reljefnim likom sv. Nikole iz XV stoljeća neke srednjovjekovne crkvice. Sred pročelja je okrugli prozor u gotičko-renesansnom stilu, a vrh zabata nevješto oblikovani kasnobarokni kip sv. Nikole koji još jednom potvrđuje nespretnost korčulanskih kipara da oblikuju čovječji lik.

[126] *Ibidem.*

[127] Die 9. octobris 1491

Venerabilis frater Andreas prior Sancti Nicolai una cum domino Nicolao Obradi et ser Jacobo Zilcovich procuratoribus dicti Sancti Nicolai ex una et magister Antoe et magister Jacobus murarii et ambo de ragusio ex altera... magistri Antoe et Jacobus simul et insolidum se obligaverunt facere seu coperire concham ecclesie dicti Sancti Nicolai cum suo volto integraliter facto et laborato preterque ponere tegulas et hoc laborerium intelligatur usque ad confinum de lastoviza de qua non obligant.

Spisi kneza D. Tiepola 1490—1493, HAZ.

[128] M. Gjivoje, *o. c.*, str. 312; C. Fisković, *Prilog životopisu i djelu slikara Ponzonija*, Mogućnosti XV, br. 3. str. 350, Split 1968.

[129] C. Fisković, *o. c. (71)*, str. 113.

Da bi se uskladilo to starije pročelje s novijim koje ima barokna vrata dvokrilnog zabata, renesansno-gotički okrugli i barokni eliptični prozor, zatvorena su mu dva ranija četvrtasta prozora i otvoren slični eliptični prozor, kao i na novom pročelju. Tim i ostalim ukrasima usklađena su oba pročelja, ali je vrh istočnog ostavljen cvijetni gotički akroterij sličan onome vrh stolne i Gospine crkve na središnjem gradskom trgu.

Trajanje gotičkog stila očituje se i u kovrčastim lisnatim glavicama kasnobaroknih oltara sv. Križa i sv. Vicka u ovoj crkvi i u svodovima obih lađa. Vidi ga se i u lisnatom reljefnom okviru na oltaru sv. Križa iako na tim i ostalim žrtvenicima prevladava dekadentni domaći stil. Među oltarnim slikama je važna kopija Tizianove »Smrti sv. Petra«, jer je izvorno djelo nestalo, i italobizantinska Gospa, koja se sreta u Dalmaciji, a nalazi se i jedna kod književnika P. Šegedina u Zagrebu, porijeklom iz Račišća. O Pončunovom »Čudu u Surijanu«, najvrsnijoj slici u ovoj crkvi, već sam opširno pisao, ali je dosad ostala nezabilježena pala najvećeg oltara koja prikazuje sv. Nikolu s anđelom pred morem nad kojim je u nebu Bogorodica sa sinom i anđelčićima. Slikar Baldissera d'Anna je na njoj pokazao svoju osrednjost kao i na ostalim djelima u Dalmaciji o kojima je pisao K. Prijatelj. Podno slike je slikarev potpis: BALDISSERA D'ANNA i zapis restauratora:

RESTAURATA LA P nte
A. D. MDCCL
ANT o DA PONTE PITTe DAo

Reljefno poprsje Stvoritelja nad vratima sakristije je inačica onoga nad vratima crkve u Karmenu iznad Orebića.

Tim je stari grad dobio malu građevinsku protutežu, a urbanistička panorama Korčule se zaokružila na širem prostoru i završila slikovitim naglaskom u kojemu su barokni zvonik, obje crkve, samostan sa skučenim dvorištem, »fruštürica« s mandračem i mali terasasti trg povezani u cjelinu koja nije nagrdila svojim okupljenim, vezanim oblicima i omjerima osjetljivi i izloženi krajolik malog rta, već ga jače naglasila pojačavši slikovitost prometnog kanala, koji su oživljavala na tom vjetrovitom rtu i krila Arnerijeve vjetrenjače, okruglog kamenog mlina za žito podignutog 1667. godine.[130]

Tim se slikoviti urbanistički sklop kamenog grada s predgrađem, brodogradilištem i lukom, za kojeg jedan putnik u drugoj polovici XVIII stoljeća reče da »porge al di fuori

[130] C. Fisković, *o. c. (45)*.

una bellessima veduta teatrale«,[131] zaokružio na širem, okolnom potezu i stopio sa susjednom obalom i brijegom, ali se njegovi obrisi nisu poništili, jer se novi izgrađeni prostori ne nametnuše staroj jezgri. Iako zamišljen kao tvrđava,[132] čiju su važnost uvažavali mletački izvjestitelji a Nikola Ostojić još i u prošlom stoljeću zabilježio staru izreku da je »u gradu toliko topova koliko je u godini dana« žaleći da austrijska vlast nagrđuje »točno odmjerene« utvrde i da je mnogi građevinski ukras skinut i zabačen u konobama,[133] ipak Korčula danas predstavlja okružena ljepotom okolnog krajolika i ispunjena umjetninama estetsku vrijednost koju bi trebalo opreznom i vjernom obnovom, zaštitom i njegom njenih prirodnih i spomeničkih vrednota jačati i poštovati.

[131] J. Nagy, *Iz korespondencije I. L. Garanjina*, Bulićev zbornik, str. 606, Zagreb 1924. O razvitku predgrađa: Igor Fisković, Kulturno umjetnička prošlost Pelješkog kanala, Split, 1972; C. Fisković, Stara korčulanska brodogradilišta, Godišnjak Pomorskog muzeja u Kotoru, XIX, Kotor 1972.

[132] C. F.i.s.k.o.v.ić, *Za urbanističku cjelinu Korčule*, Mogućnosti II, br. 1, str. 36—41. Split 1955. Vidi i bilješku 74 u ovom članku.

[133] N. Ostojić, *Compendio storico dell'isola di Curzola*, str. 68, Zadar 1878. Uzrečica da je u gradu bilo toliko topova koliko je godini dana je vjerojatno i z starijeg vremena jer po Justeru se zna da je 1708. godine bilo u njemu dvadeset i devet topova, a početkom XIX stoljeća u gradu i tvrđavi bilo je samo četiri topa (L. Beritić, o. c., str. 249), a ima i podataka o naoružanju Korčule iz starijeg vremena, pa je ta uzrečica pretjerana [V. Foretić, *o. c. (2)*].

Korčulanska komuna u Kanavelićevo vrijeme (1637 - 1719)

Ante Marinović

Kada je Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, još u drugoj polovici prošlog stoljeća, donijela odluku i počela sistematskim objavljivanjem naših pravnih spomenika i zato ustrojila svoju posebnu poznatu VI zbirku *Monumenta historico-iuridica Slavorum Meridionalium*, u prvoj knjizi te zbirke što se pojavila u Zagrebu svega deset godina nakon osnivanja Akademije (1877), objavljena su STATUTA ET LEGES CIVITATIS ET INSULAE CURZULAE, dakle *Statut i zakoni grada i otoka Korčule*. Pravi član Akademije, po narodnosti Čeh, prof. Hanel, kojemu je Akademija povjerila izvršenje tog zadatka, ovako je u Predgovoru svog izdanja obrazložio davanje prioriteta tiskanju Korčulanskog statuta pred svim ostalim našim pravnim izvorima: »... statuta atque leges civitatis et insulae Curzulae *primo loco ideo trado, quia inter omnia, quae apud Slavos meridionales extant huius generis monumenta historico-iuridica, antiquissima sunt.*«[1] (... statut i zakone grada i otoka Korčule prve objavljujem zato, jer su oni između svih pravnopovijesnih spomenika te vrste kod Južnih Slavena najstariji.) Dakle, otok Korčula drži jedan vrlo značajan primat u našoj pravnoj povijesti. Njegov

[1] *Cf. Statuta et leges civitatis et insulae Curzulae (1214—1558.), opera prof. Dris J. J. Hanel*, u »Monumenta historico-juridica Slavorum Meridionalum« Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, pars I. Statuta et leges, vol. I, Zagreb 1877, *Praefatio*, str. [V].

sredovječni statut je najstariji (barem koliko je dosada poznato) kodeks-zbornik sistematski sabranih i zapisanih zakonâ ili zakonik i to ne samo kod nas Hrvata, nego i kod Južnih Slavena uopće, uključivši ovamo, naravno i Bugare.[2]

Otok Korčula se može također pohvaliti još jednim jednako tako važnim, ako ne i važnijim historijskim spomenikom. Na njegovu tlu, upravo na lokalitetu, brežuljku Koludrtu kod Lumbarde, pronađen je jedan od najstarijih dosad poznatih nam pisanih historijskih spomenika uopće (dakle, ne samo pravnih!) na južnoslavenskom prostoru, sve do nedavno smatran upravo i *najstarijim*. To je u znanosti dobro poznati, iako još uvijek nedovoljno proučeni ni protumačeni grčki natpis, *psefizma*, specijalna odluka o utemeljenju zidanog grada i o načinu razdiobe zemljišta u gradu i izvan njega među kolonistima kojih na kraju donosi i popis. Sada se čuva u Arheološkom muzeju u Zagrebu, pa iako mu nedostaju neki manji fragmenti, svi učenjaci koji su se dosad njime bavili, slažu se jednoglasno u

[2] Bilo je, istina, i prije njega i kod nas Hrvata, a i kod ostalih na Slavenskom jugu pojedinačnih zakonâ koji su nam se sačuvali ili samo u usmenoj predaji, ili i u izvornom pismenom obliku, ili pak u kasnijim prijepisima. Tako, na pr., *kod Bugara* starodrevni *Krumovi* (nepisani) *zakoni* iz početka IX st. (815. g.), sačuvani tek u bilješci bizantinskog pisca iz druge polovice X st., leksikografa Svide; zatim »*Responsa papae Nicolai I ad consulta Bulgarorum*« u kojima se spominju pisani zakoni koje taj papa posla Bugarskom caru Borisu ili Mihajlu 866. g., pa dobro poznati „Законъ соудинѝ людьмъ" (*Sudni zakon*) ili „Соудебникъ цара Костантина" iz kraja IX i početka X st. — *Kod Srba*, to su *povelje* osnivača stare srpske (raške) države *Stevana Nemanje* (najstarija sačuvana iz 1198—1199, *povelja Hilandaru* kojom dariva nekoliko sela tom manastiru). — *Kod nas Hrvata:* dobro poznate *listine — povelje narodnih vladara* iz polovice IX do kraja XI st. i *zakoni* slobodne *Dubrovačke komune* (kasnije *republike*), doneseni prije *Statuta* (1272.), kao i *povelja* s trgovačkim povlasticama Dubrovčanima izdana od *bosanskog bana Kulina* u Dubrovniku 1189. g. (O svemu tome opširnije u knjizi V. Bogišića, *Pisani zakoni na Slovenskom jugu, Bibliografski nacrt, I. Zakoni izdani najvišom zakonodavnom vlašću u samostalnim državam*, izdala JAZU u Zagrebu 1872, passim i posebno str. 10—21; 23. i dalje; 71. i dalje; 90. i dalje;121—171. Vidi također i Михаил Андреев-Димитър Ангелов, История на българската дръжава и право второ прерадотено и допълнено издание, София 1959 posebno str. 19 — 30. Isti autori, История на българската феодална дръжава и право, трето издание, Наука и изкуство, София 1968. posebno str 21. i dalje; pa M. Андреев, Къде е бьел създаден „Законъ соудинѝ людмъ", Българска Академия на науките, Славеенско филология, ton V, str. 113 — 136.

Ali, to su sve ili pojedinačni zakoni, ili, kao što je to slučaj kod bugarskog »Sudnoga zakona«, doduše zbirke zakona ali tek privatne kompilacije koje su dugom upotrebom u Srednjem vijeku od privatnog običajnog prava malo po malo dobile ugled i silu zakona. Korčulanski statut je, međutim, zakonski zbornik (kodeks) od zakonodavne vlasti (makar i jedne manje, upravno teritorijalne jedinice, a ne samostalne političke jedinice — države) u obliku sistematskog zakonika donesen, zapisan i proglašen. Bugarski „Законъ соудинѝ людвиъ" ima u toliko ipak prednost pred našim statutom, što je pisan na narodnom bugarskom jeziku , dok je naš statut pisan latinski.

tome da potječe iz početka IV ili najkasnije III st. pr. n. e., t. j. prije punih 24, odnosno 23 stoljeća. (U najnovije vrijeme, ozbiljnije se natječe s njime, što se tiče starosti, jedino sličan grčki natpis sa susjednog otoka Hvara, grčkog Pharosa).[3]

Što nam pokazuju ta dva značajna i prevažna historijska spomenika?

Dalmacija je a s njom, naravno, i Korčula bila nastanjena još u dalekoj prethistoriji, u neolitu (mlađem kamenom dobu), t. j. pred više od 5—6000 godina pr. n. e. (ukupno, dakle, pred punih 8000 i više godina). Prvi poznati nam njezini stanovnici od drugog tisućljeća pr. n. e. bila su razna indoevropska plemena koja su kasniji Grci i Rimljani nazivali skupnim imenom Iliri. Od VII st. pr. n. e. poznate su nam već trgovačke veze Grka s našom obalom, koji su u V a možda čak već i u VI st. (uvijek pr. n. e.) već osnivali tu i svoje stalne kolonije. To je sve bilo dobro poznato i prije otkrića Lumbardske psefizme, već prema još uvijek — zbog naše nebrige — oskudnim arheološkim nalazima, kao i iz vijesti starih pisaca i kronika,[4] i tu nam grčki natpis iz Lumbarde nije donio ništa naročito novog, osim, naravno, što je sve to jače istaknuo i još jednom nedvojbeno potvrdio.

Ali ono što je ovaj natpis bjelodano pokazao i dokazao je to, da je na Korčuli *najkasnije u IV, ili barem u III st. pr. n. e.* (dakle pred više od 2.400 godina), a najvjerojatnije i ranije, postojao već i zidani grad kojemu, doduše, sâm natpis nije sačuvao naziva (ukoliko se taj možda ne krije u zasad iz-

[3] *Cf.* Brunšmid, *Die Inschriften und Münzen der griechischen Städte Dalmatiens*, Abhandlungen des arhaelogischen Seminares der Universität Wien, Wien 1913., str. 2. i dalje; Usp. također Grga Novak, *Stari Grci na Jadranskom moru*, Rad JAZU, knjiga 322, Zagreb 1961. g., str. 161—165. i 189—196. i tamo navedenu literaturu: Petar Lisičar, *Crna Korkira i kolonije antičkih Grka na Jadranu*, izdao Filozofski fakultet na Univerzitetot — Skopje, Istorisko-filološki oddel, posebni izdanija, kniga 2, Skopje 1951. i tamo navedenu literaturu; Duje Rendić-Miočević, *Iliri u natpisima grčkih kolonija u Dalmaciji*, Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku, knjiga LIII (1950—1951), Split 1952, str. 25—57; Idem, *Nuovi contributi di epigrafia*, Atti del III. Congresso Internazionale di epigrafia, Roma 1959; Isti je autor *(D. R. Miočević)* na znanstvenom simpoziju naših i stranih arheologa i historičara, održanom u Hvaru krajem listopada 1968. g., a koji je imao za temu »*Predhistorija istočne jadranske obale i grčka kolonizacija Jadrana*«, izvjestio o svojim nedavnim istraživanjima na Koludrtu, da je pronašao još jedan fragment lumbardske psefizme i još neke nalaze koji upućuju na antičku naseobinu na tom krajnjem istočnom rtu otoka Korčule. Nadajmo se da će mu to još više pomoći da unese što više svijetla u probleme primata i (druge) grčkih natpisa na našoj obali.

[4] Upravo je ovdje na Korčuli, kod Blata, nađena jedna korintska vaza koja vjerojatno pripada VI st. pr. n. e. Usporedi o tome G. Novak, *Stari Grci na Jadranskom moru, o. c.*, posebno str. 153 i dalje. Više o svemu tome vidi i G. Novak, *Prošlost Dalmacije I (Od najstarijih vremena do Kandijskoga rata)*, Zagreb 1944, str. 7—25.

gubljenim manjim njegovim fragmentima, što je malo vjerojatno). Vrlo su zanimljive također iz istog natpisa i odredbe o razdiobi zemljišta unutar i izvan toga grada, pa o razgraničenju među kolonistima koji su sudeći po imenima Grci i Iliri. To sve dalje znači da je na Korčuli već u to davno doba postojala za onda čvrsto organizirana vlast po uzoru na dobro poznate stare grčke slobodne polise, gradove — državice, koji su eto u to pradavno doba čak i međunarodnopravni subjekti.

Prema sačuvanim izvorima nemoguće je, dakako, utvrditi i pratiti kontinuitet vlasti i stupanj njezine autonomije iz vremenâ tog starog grčkog polisa Korkire Melaine te kako se ona dalje razvijala i dovukla do u Srednji vijek.

Ipak, sredovječni Korčulanski statut jasno i nedvojbeno dokazuje, kako je otok Korčula i kasnije, mnogo bliže našem vremenu, u Srednjem vijeku, nakon što je doživio i preživio vladavinu Grka, Ilira, Rimljana, Gota, Bizanta, provale i seobe udruženih Avara i Slavena, pa naseljenje, konačnu etničku prevagu i vladavinu slavensko-hrvatskog plemena Neretvana, njihove borbe s Mlečanima i mnogo još toga,[5] *najkasnije već sredinom XIII stoljeća*[6] imao svoju dobro uređenu i organiziranu općinu, komunu.

Ta je komuna kao i ostale naše, posebno dalmatinske sredovječne komune, imala svoju široku autonomiju i autodikiju.

(Ovdje je neophodno nužno učiniti jednu malu digresiju).

Budući da je pravni pojam autonomije kroz historiju varirao prema razvitku države i njezinih tipova sve do naših dana, to je potrebno što je moguće točnije odrediti značenje tog pojma u Srednjem vijeku, posebno ukoliko se odnosi na sredovječne komune.

Etimološki gledano, grčku riječ *autonomija* (αὐτός νόμος) možemo najpribližnije prevesti s našom hrvatskom riječi *samouprava*. Međutim, kako rekosmo, pravni i politički pojam samouprave se kroz stoljeća mijenjao, a i danas označuje različite vrste, odnosno stupnjeve samouprave. Dovoljno je promotriti stanje u SSSR-u i u ostalim suvremenim socijalističkim zemljama u kojima postoje autonomne republike, autonomne pokrajine (odnosno oblasti) i čak autonomni nacionalni okruzi i jasno je da autonomije svih tih političkih jedinica nijesu ni izdaleka jednake, niti imaju jednaki stupanj samosvojnosti.

Od tolikih tipova samouprave u Srednjem vijeku (koje nas ovdje zanimaju) izdvojila su se ipak dva osnovna tipa:

[5] O najstarijoj povijesti Korčule usporedi iscrpnu studiju Vinka Foretića, *Otok Korčula u Srednjem vijeku do g. 1420.*, izdanje JAZU, Djela, knjiga XXXVI, Zagreb 1940. i tamo navedenu literaturu.

[6] Prvotni Statut je, naime, po nekima donesen već 1214, po drugima pak 1254, po trećima opet 1256., dok po nekima tek 1265. g. Vidi o tome opširnije V. Foretić, *Otok Korčula u Srednjem vijeku . . .*, o. c., posebno str. 225 i dalje, i tamo navedenu literaturu.

1. *autonomija u najširem i punom smislu te riječi*, t. j. takva administrativna politička jedinica koja, iako — naravno — priznaje nečiju vrhovnu centralnu vlast nad sobom (jer bi se inače radilo o suverenoj državi, a ne tek o administrativnom dijelu države), ipak sama donosi zakone za svoje područje i preko svojih slobodno izabranih organa ih i provodi u praksi, i to kako u upravnoj, tako i u sudskoj (autodikija), t. j. gledano pod kutom kasnije dobro poznate trodiobe vlasti, ima potpunu autonomiju i autodikiju koje vrši preko svojih vlastitih slobodno izabranih zakonodavnih (vijećâ), upravnih (magistratâ) i sudskih (kurijâ) organa, i 2. *lokalna samouprava* koja, doduše, samosvojno upravlja i djeluje na svom području također preko svojih slobodno izabranih političkih organa, ali na osnovu i provodeći u život zakone i odredbe koje ona sama nije donijela (osim onih najužih i manje važnih), već naprotiv neka njoj nadređena, viša centralna vlast. Takva obično lokalna samouprava nema samostalnosti ni u sudstvu (nema autodikije), već je, naprotiv, sudstvo i na njezinom području u rukama viših centralnih organa.

Ta su se dva tipa samouprave u Srednjem vijeku toliko izdiferencirala, da neki pravni pisci, ne bez svakog razloga, iako ponešto pretjerano, oštro luče autonomiju od samouprave, priznajući samo onom prvom tipu značaj autonomije, a ovom drugom jedino lokalne samouprave.[7]

Međutim, ta se dva osnovna tipa ne dadu u praksi nipošto oštro lučiti, niti im se mogu odrediti međusobne točne i ustaljene granice. Budući da su pravo i pravni odnosi eminentno društveni odnosi, pa prema tome podložni neprestanim promjenama, to se i svaka konkretna administrativno-politička jedinica mora u tom pogledu promatrati posebno. Čistog tipa, kako je u teoriji postavljen, teško ćemo naći. Najobičniji je slučaj da svaka politička jedinica ima elemenata i jednog i drugog tipa, već prema tome koliko je uspjela izboriti za sebe samostalnosti u borbi s centralnom višom vlasti. Ne treba, naime, zaboraviti da su samouprava i autonomija rezultat neprestane borbe kroz historiju između centralne vlasti koja teži jedinstvu i lokalnih administrativnih koje se nastoje što više osamostaliti. Pitanje je, dakle, svakog pojedinog slučaja kako ocijeniti neku sredovječnu autonomiju.

Naši sredovječni dalmatinski i ostali primorski gradovi mogu se, uglavnom, svrstati u prvi tip, jer su imali neki više, neki pak manje doista pravu autonomiju i autodikiju — svi su oni imali svoje posebne gradske statute kao najviše zakone na

[7] *Cf.* Heilborn, *Autonome Provinzen* u K. Strupp, *Wörterbuch des Völkerrechts und der Diplomatie*, sv. I; R. Redslob, *Abhängige Länder*, Leipzig 1914.; C. Piccioni, *Autonomie (Territoires autonomes)* u A. F. Frangulis, *Dictionnaire diplomatique*, sv. I; *Federal Union, a symposium* (više autora), London 1940.

svom području, koji su često potpuni kodeksi kako javnog tako i privatnog prava (mogu se donekle usporediti s ustavima u suvremenim ustavnim državama). Ti su naši sredovječni gradovi u određenim vremenima i u po njih najpovoljnijim prilikama nastupali katkada i potpuno samostalno u međunarodnopravnom smislu, te su bili zaista neke vrsti samostalni, suvereni gradovi — države. Najpoznatiji i najslobodniji od svih njih bio je, dakako, naš Dubrovnik.[8]

I otok Korčula imao je eto svoj statut još od sredine XIII stoljeća. On, doduše, nije nikad stekao ni približno toliki stupanj autonomije, da bi se poput Dubrovnika mogao smatrati samostalnom republikom. Ali, ima i u korčulanskoj povijesti primjera kada je komuna potpuno samostalno nastupala kao međunarodnopravni subjekt.[9] Uvijek je, inače, priznavala nečiju vrhovnu vlast nad sobom.

Ali i naš najslobodniji grad — republika Dubrovnik je kroz svu dugu prošlost svog samostalnog života priznavao nečiju vrhovnu vlast, pa mu se ipak ne mogu osporiti elementi državnosti. Ta, dakle, činjenica priznavanja, odnosno nepriznavanja nečije vrhovne vlasti nije i ne može biti bitna i glavna razlika između državopravnog položaja Dubrovnika i ostalih naših dalmatinskih gradova, odnosno pouzdano mjerilo stupnja njihove samostalnosti. Po mom skromnom, ali i čvrstom uvjerenju, sve do prelomne 1358. g. državopravni položaj Dubrovnika se nije ni u čemu bitno razlikovao od onog ostalih naših dalmatinskih gradova koji su, kao i on, priznavali mletačku vrhovnu vlast i imali Mlečanina za kneza. Tek od te godine, kad je Dubrovnik mletačku vrhovnu vlast zamijenio onom hrvatsko-ugarskih vladara koji su mu zaista ostavili punu autonomiju, počinje se Dubrovnik u tom pogledu sve više razlikovati od ostalih naših dalmatinskih gradova. Bitno je kod toga bilo to, da nova vrhovna hrvatsko-ugarska vlast nije uopće imala svog čovjeka za predstavnika u Dubrovniku, već ju je kao knez predstavljao domaći čovjek, vlastelin dubro-

[8] O svemu tome vidi opširnije Marko Kostrenčić, *Nacrt historije hrvatske države i hrvatskog prava I*, Zagreb 1956, posebno str. 75. i dalje; Isti, *Postanak dalmatinskih sredovječnih gradova*, Šišićev zbornik, Zagreb 1929, str. 113—120; Ivan Strohal, *Pravna povijest dalmatinskih gradova*, dio I, izdanje JAZU Zagreb 1913.; G. Novak, *Prošlost Dalmacije I.*, o. c., posebno str. 93 i dalje; Isti, *Prošlost Dalmacije II*, poglavlje XI, str. 245 i dalje; Isti, *Split u Marulićevo doba*, *Zbornik Marka Marulića*, izdanje *JAZU*, Zagreb 1950, str. 31—123; Isti *Nobiles, populus i cives-komuna i universitas u Splitu 1525—1797*, RAD JAZU, knjiga 286, Zagreb 1952, str. 5—40. Za Dubrovnik, vidi posebno Jorjo Tadić, *Dubrovnik od postanka do kraja XV stoljeća*. Historija narodâ Jugoslavije I, Zagreb MCMLIII, poglavlje XII, str. 629—667. i tamo navedene izvore i literaturu.

[9] Usp. V. Foretić, *Otok Korčula u Srednjem vijeku* ... o. c., passim, posebno str. 23-61.

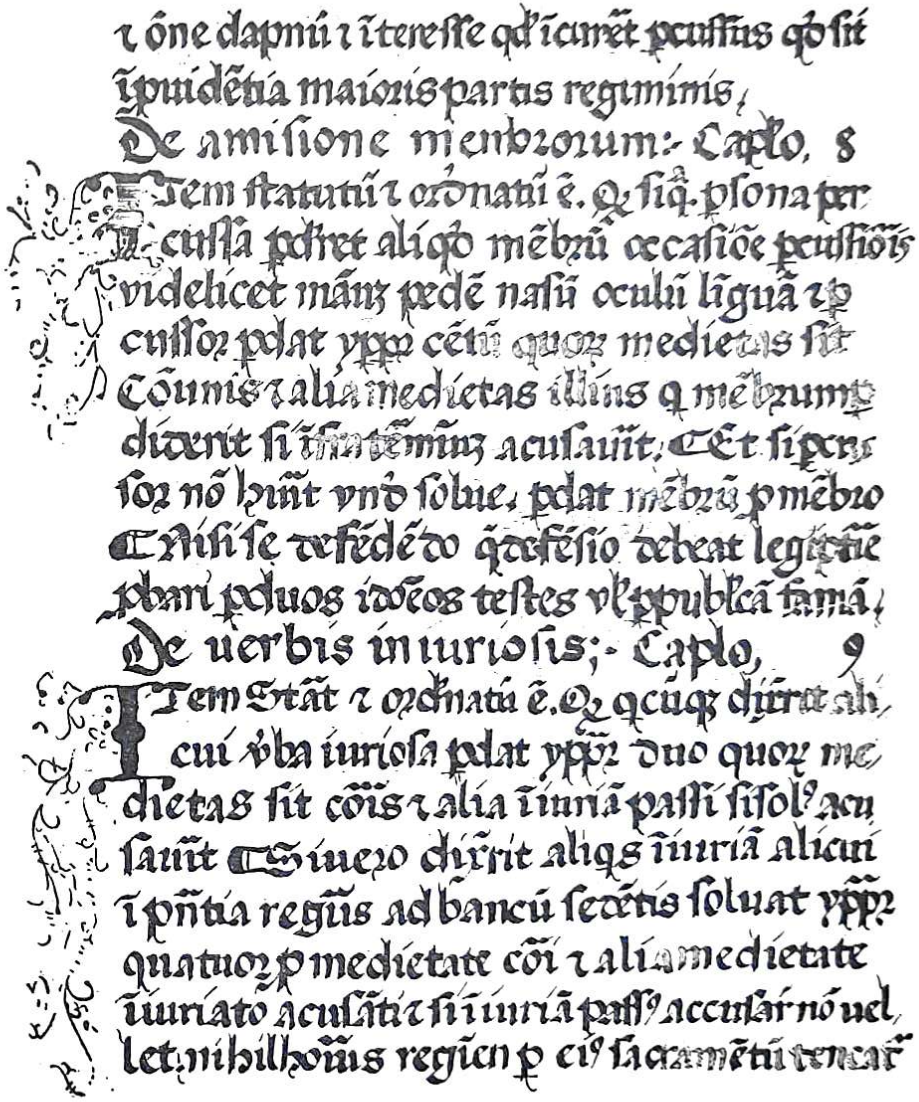

Faksimil Kaporova kodeksa Korčulanskog statuta, folio 4.

vački. Hrvatsko-ugarska vrhovna vlast bila je zaista u Dubrovniku samo nominalna.[10]

Tako, međutim, nije bilo s ostalim našim dalmatinskim gradovima koji su priznavali mletačku vrhovnu vlast, pa ni s Korčulom. Svi su oni imali mletačkog plemića za svoga kneza koji je, naravno, uza svu priznatu autonomiju gradskih vijećâ, ipak kao predstavnik strane, tuđe vlasti, ako ništa drugo, a ono nadzirao njihovu djelatnost, a i uvelike je i kočio. Često su pojedini knezovi kao jake ličnosti znale prigrabiti za sebe, uz pomoć moćne Venecije, veliku vlast u takvim komunama.

Kroz svoju dugu prošlost Korčula je mijenjala više gospodara koji su nad njom imali sad jače, sad slabije izraženu vrhovnu vlast. Nakon dvostoljetnog (u IX i X st.) života u sklopu Neretvanske oblasti, ona priznaje naizmjence vrhovnu vlast Mletaka, Zahumlja, opet Neretvana, odnosno, kad je ta naša oblast prestala biti samostalnom tijekom XI st. i pridružila se Hrvatskoj, tada je Korčula priznavala vlast hrvatskih narodnih vladara, a neko kraće vrijeme i bosanskih. Sve su te vlasti, međutim, bile problematične i nijesu jače zahvatile korijena na Korčuli, tako da nipošto nije slučajno što je prvotni statut donesen upravo u to mutno doba nesigurne vrhovne vlasti, kad je Korčula čak ponekad i potpuno samostalno istupala u međunarodnopravnom pogledu. Od 1254—1358. je pod mletačkom porodicom Zorzi, a od te do 1420. g. pod vrhovnom vlasti hrvatsko-ugarskih kraljeva i samo kraće vrijeme (od 1413—1417) pod Dubrovačkom Republikom. Od te godine ponovo dolazi pod vrhovnu vlast Mlečana, pod kojima ovog puta ostaje trajnije, sve dok Napoleon Bonaparte 1797. g. nije ukinuo njihovu republiku.[11]

Tako smo eto u jednom letimičnom pregledu došli do vremenâ koja nas ovdje naročito zanimaju, t. j. do onih u kojima je živio i djelovao stari hrvatski književnik, naš Korčulanin Petar Kanavelić.

U to, dakle, razmatrano vrijeme (kroz XVII i u prvoj polovici XVIII st.) Korčula je dobro uređena sredovječna komuna koja bilježi već nekoliko stoljeća svog autonomnog života. Ona se već dotad afirmirala i na međunarodnom planu i othrvala mnogim najezdama stranih zavojevača. Dobro je poznata sjajna pobjeda Korčulana nad nadmoćnijim turskim brodovljem kojim je zapovijedao Uluz-Alija, 1571. g.[12] Inače je

[10] Opširnije o tome vidi V. Foretić, *Godina 1358. u povijesti Dubrovnika*, Starine JAZU, knjiga 50, Zagreb 1960, str. 251—278.

[11] Iscrpno o svemu tome pisao je V. Foretić, *Otok Korčula u Srednjem vijeku* ... o. c., posebno do str. 224.; Isti, *Korčula u prošlosti*, Dubrovnik (mjesečna ilustrirana revija), Godina I, broj 6, Dubrovnik 1929, str. 177—186.

[12] Usp. G. Novak, *Prošlost Dalmacije I*, o. c., str. 195.; Isti, *Jadransko more u sukobima i borbama kroz stoljeća*, »Vojno delo«

sada pod vrhovnom vlasti Mletaka, koju priznaje od 1420. g. i na čelu joj je mletački vlastelin kao knez.

Da izbliže malo promotrimo kako je izgledala, prema statutu i ostalim sačuvanim nam arhivskim podacima,[13] ta naša sredovječna komuna, njezino društveno i političko uređenje, gospodarstvo i odnosi u njemu kao baza, pa njeno pravno ustrojstvo kao nadgradnja, čuvar i zaštitnik tog i takvog gospodarskog poretka.

Prije svega, prostorno, geografski omeđujući tu komunu, moramo odmah naglasiti kako je ona zapremala čitav otok Korčulu i sve njemu pripadajuće manje otočiće, školje. To je jasno istaknuto već u samom naslovu sredovječnog statuta STATUTA ET LEGES CIVITATIS ET INSULAE CURZULAE (dakle, *Statut i zakoni grada i otoka Korčule)*. To je naročito važno uočiti i naglasiti, jer je naša pravna historija sve do najnovijih, naših dana, promatrajući naše sredovječne primorske komune, pa tako i korčulansku, jednostrano i zato netočno tvrdila, kako su sve one bile uglavnom centralistički organizirane, pa u svojim statutima tobože oštro luče područje grada kao centra komune od izvangradskog područja. Ukoliko se i spominjalo to izvangradsko područje, to je bilo tek onako uzgred, tretirajući ga kao nešto drugorazredno u pravnom ustrojstvu tih naših sredovječnih komuna. Neki su ga čak potpuno ignorirali, smatrajući sredovječnom komunom sami grad, sjedište komune.[14] Primjer Korčule, međutim, to pogrešno shvaćanje najrječitije opovrgava.

Nastojat ću pokazati kako sredovječni korčulanski statut nije tek formalno dobio onakav naslov, već je, naprotiv, on sadržavao statute i zakone ne samo grada nego doista i čitavog otoka Korčule. (Opet jedna kratka digresija). Ni naš najslobodniji grad — država Dubrovnik nije imao tako strogo centraliziranu vlast unutar gradskih mirâ. Pored dobro poznatih ladanjskih knezova i kapetana na izvangradskom području, koji su, istina, bili tek izvršni organi centralne gradske uprave male Republike, tu su dobro poznate autonomije Lastova i Mljeta sa svojim posebnim statutima, pa Lopudska Universitas koja je također imala stanoviti stupanj samouprave, što sam pokazao na drugom mjestu.[15] Uopće uzevši, te naše sredovječne komune nijesu bile toliko centralizirane, kako se općenito dosada mi-

Beograd 1962, str. 259. — O toj sjajnoj pobjedi nastale su (kako to već obično biva) i narodne i druge umjetničke pjesme i prozni sastavi. Usporedi *Povijest korčulanske pobjede proti Uluz-Aliji Algjerskome polukralju održane dne 15 kolovoza 1571. godine. Napisao Antun Ružić.* Preveo iz latinskoga P(etar) F(ranasović), u Dubrovniku 1871.

[13] Usp. bilješku 1. — O arhivskim i drugim izvorima za korčulansku povijest, vidi V. Foretić, *Otok Korčula u Srednjem vijeku* ..., o. c., posebno str. 1—10 i 225—241.

[14] O tome opširnije vidi u literaturi citiranoj u bilješci 8.

slilo. U tom pravcu, po mom mišljenju, trebalo bi usmjeriti daljnja arhivska i druga istraživanja, pa dosljedno korigirati dosadašnja, neću reći sasvim kriva, ali ipak jednostrana mišljenja.

Kad je Venecija na osnovu nesretne i sramotne prodaje izvršene još 1409. g. od kralja Ladislava Napuljca stala širiti svoju vlast po Dalmaciji, sva naša obala od Kvarnerskih otokâ do uključivo Boke Kotorske, izuzevši jedino područje slobodne Dubrovačke Republike, bila je do 1420. g. ujedinjena pod vrhovnom vlasti krilatog lava Sv. Marka. Te je godine i Korčula *po četvrti put* u svojoj povijesti morala priznati mletačku vrhovnu vlast, pod kojom je skupa s ostalom Dalmacijom ostala sve do njezinog sloma 1797. g. prouzrokovanim Napoleonovim osvajanjem.

Tada je, na početku svog vladanja, Venecija zatekla u svim dalmatinskim gradovima, pa tako i na Korčuli, oštro izdiferencirana i podijeljena dva staleža: plemiće i pučane. Svećenstvo, kler nije samo po sebi predstavljalo posebnu klasu, iako je pojedini svećenik, ili grupa njih naročito uglednijih mogla imati i sigurno je imala znatnog utjecaja na komunalnu upravu, ali ne možda zato što su bili svećenici, već u prvom redu prema tome da li su bili članovi plemićkog, ili pučkog staleža. Upravo zato su i kod svećenikâ redovito uživali veći ugled oni plemićkog roda.

U XVII st. (koje nas ovdje najviše zanima) postoje u svim dalmatinskim gradovima, pa naravno i na Korčuli, već sasvim formirana i odijeljena tri staleža: plemići, građani i pučani.[17]

Kako je došlo do toga? (Samo u najkraćim crtama!)

U najstarije vrijeme staleških razlika, dakako, nije bilo ni na Korčuli, kao uostalom ni drugdje u svijetu. S vremenom su se, međutim, izdvajali ugledniji ljudi, i to na osnovu imovinskog stanja. Veliki posjednici, plutokracija, dakle bogataši se sve više odvajaju i okupljaju, pa postepeno dolaze do glavne riječi u javnim poslovima. Oni se kasnije zatvaraju u zasebnu društvenu klasu, aristokraciju. To, međutim, nije nikakav specifikum Korčule, niti naših sredovječnih dalmatinskih gradova; to je, naprotiv, opća i zakonomjerna pojava u razvitku ljudskog društva općenito. Poznato je da su se u starom Rimu također patriciji izdvojili na osnovu cenzusa, t. j. procjene

[15] Usp. Ante Marinović, *Lopudska Universitas (Pravni položaj otoka Lopuda u Dubrovačkoj republici)*, Anali Historijskog instituta JAZU, Godina III, Dubrovnik 1954. i tamo navedenu literaturu.

[16] Usp. Nicolò Ostoich, *Compendio storico dell'isola di* Curzola, Zara 1878.; G. Novak, *Prošlost Dalmacije I i II*, o. c.; V. Foretić, *Korčula u prošlosti*, o. c.

[17] Usp. G. Novak, *Prošlost Dalmacije I*, o. c., posebno str. 206 i dalje; Isti, *Prošlost Dalmacije II*, o. c., posebno str. 245 i dalje; i naročito Isti, *Nobiles, populus i cives-komuna i universitas u Splitu 1525—1797*, o. c.

imetka.[18] I u staroj Grčkoj u početku također vlada plutokracija, bogataši.[19] Sad su oni odjednom kao „ἄριστοι" — »bolji, plemenitiji« od ostalih, u namjeri da za vječna vremena (kako su mislili) osiguraju sebi i potomstvu povlašteni društveni položaj, a jer, prirodno, nijesu mogli zakočiti gospodarski razvoj, niti spriječiti druge da se ekonomski izdižu, stali zazirati od novih bogataša, ne smatrajući ih sebi ravnima. Tim novim bogatašima, skorojevićima sada bogatstvo nije više bilo valjani uvjet, niti je bilo dostatno, da na osnovu njega uđu u krug plemenitaša. Za ulazak u taj zatvoreni krug potrebno je od sada bilo pojedincu da su mu pređi (otac, ili djed) pripadali tome krugu.[20]

Međutim, razvitkom proizvodnih snaga, naročito ovdje kod dalmatinskih gradova u trgovini, posebno u pomorskoj, mnogi su se iz puka gospodarski podigli i ojačali, pa su, razmjerno svom ekonomskom stali tražiti i odgovarajući društveni i politički položaj, naime, tražili su da se izjednače s plemićima.[21]

Treba ovdje naročito naglasiti, kako u dalmatinskim gradovima, pa tako, naravno, ni u Korčuli nije bilo klasičnog feudalizma, znači ni kmetstva, ili barem ne kao dominirajućeg, vladajućeg gospodarskog poretka, iako se, razumije se, ne može nijekati da je bilo kmetskih, ili još bolje kmetstvu sličnih odnosa, jer feudalizam kao opće priznati vladajući sustav u čitavoj sredovječnoj Evropi nije, naravno, mogao potpuno mimoići ni Korčulu. Ipak je sasvim krivo i neznanstveno kad se društveni odnosi, a pogotovo agrarni koji su općenito priznati kao

[18] Iz nejednakosti zemljišnog posjeda razvio se postepeno patricijat na taj način, što je jednom manjem dijelu građana uspjelo prigrabiti u svoje ruke više posjeda i imetka, i time steći i veću vlast i bolju priliku da se posveti političkoj djelatnosti. Ti su se kasnije izdvojili i zatvorili u zasebnu klasu, patricijat. Opširnije o tome vidi: V. S. Sergeev, *Očerki po istorii drevnego Rima*, Moskva 1938.; Arangio Ruiz V, *Istituzioni di diritto romano*, 5. izdanje, Napoli 1941.; R. Monier, *Manuel élémentaire de droit romain I, II*, Paris 1939, 1940. (2. izdanje); *I. S. Pereterskij, Drevnij Rim* (u *Vseobščaja istorija gosudarstva i prava*, čast I, vipusk II), Moskva 1945.; Otokar Sommer, *Učebnice soukromého práva římského I, II*, Praha 1933—1935.

[19] Politička se prava, na pr, atenskog građanina odmjeravahu prema teretima koji je on mogao snositi za zajednicu. Vidi o tome opširnije: Croiset, *Les démocraties antiques*, Paris 1909.

[20] »... captum fuit, quod aliquis homo, cuius pater non fuit consiliarius Curzulae, non possit esse consiliarius, nec petere ponere...« (Cf. *Statuta et leges civitatis et insulae Curzulae*..., o. c., cap. XXVII, str. 79. Usp. također i moj rad, *Razvitak vlasti u srednjovjekovnom Kotoru*, Historijski zbornik Povijesnog društva Hrvatske Zagreb, God. X, broj 1—4, Zagreb 1957, str. 94 i dalje.

[21] Usp. moj rad, *Prilog poznavanju dubrovačkih bratovština*, Anali Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku, Godina I, svezak I, Dubrovnik 1952.; G. Novak, *Prošlost Dalmacije I dio*, o. c., posebno str. 206 i dalje.

najkompliciraniji društveno-gospodarski odnosi, pokušaju smjestiti u unaprijed skrojene i određene teoretske kalupe. Ovdje na našem terenu, u Dalmaciji, nedostaje feudalizmu da bi se mogao potpuno razviti, glavni preduvjet: veći kompleksi obradivog zemljišta, nedostaje mu ono što ga čini feudalizmom i odvaja od ostalih poznatih nam društveno ekonomskih poredaka kroz historiju, i čemu i zahvaljuje svoj naziv, nedostaje mu feud, leno. U vezi s time, na sitnim, raštrkanim, sušama podložnim parcelama, kraškim udolinama, vrtačama, docima, i tek rijetkim većim poljima, odvajkada je najbolje uspijevala i bila najrentabilnija kultura vinova loza, a taj je produkt tipična roba, dakle proizvod namijenjen u prvom redu tržištu, a tek sporedno i zadovoljenju vlastitih potreba, jer se bez vina ipak dade živjeti. To je, dakle, već kapitalistička, ili kako smo navikli za ono dosta rano sredovječno vrijeme kazati, ranokapitalistička, a nikako feudalna kategorija. K tome razvijena trgovina, napose pomorska, pa s tim u vezi i zanatstvo u svim sredovječnim dalmatinskim gradovima, nužno su trebali slobodniju radnu snagu od one kmetovske.

Glavni vlasnici zemlje na Korčuli bili su, dakako, plemići i bogati građani koji su često i sami bili i neposredni obrađivači, ili su je obrađivali uz pomoć najamne radne snage (nadničarâ), ili su, pak, tu zemlju prepustili sasvim na obrađivanje drugim siromašnijim poljodjelcima, uz ugovorom određeni dio godišnjeg prihoda s te zemlje. Njihov međusobni odnos utvrđivao se pojedinačno za svaki slučaj posebnim privatnopravnim ugovorom, sklopljenim pred javnim bilježnikom (notarom) i vezao je samo zemlju, ali ne i njezinog obrađivača koji je ostao za svo vrijeme predviđenog trajanja ugovora, potpuno lično slobodan čovjek, ničim nevezan prema gospodaru, vlasniku zemlje, izuzev, dakako, obaveze davanja *ugovorom* utvrđenog dijela doprinosa sa zemlje. Po tom kolonatskom, ili još bolje quasikolonatskom odnosu, zemljište je ostalo, naravno, i dalje u vlasništvu gospodara, ali utoliko ograničeno, što taj gospodar odsada kroz svo predviđeno vrijeme trajanja ugovora nije mogao više njime slobodno raspolagati. A s obzirom na vrstu kulture koja je ovdje dominantna, t. j. na vinovu lozu, to je taj zakupni ugovorni odnos bio prirodno dugoročan, u najmanju ruku za svo vrijeme trajanja loze, a to je oko 40 godina. Ti su, međutim, zakupni ugovori znali često biti sklopljeni i na neodređeno vrijeme, *ad perpetuum*, pa su se tako pretvorili u nasljedni zakup. Lako je, prema tome, uočiti kako su brojčano velike porodice s jakom muškom radnom snagom bile u mogućnosti sklapati više takvih i sličnih privatnopravnih ugovora i na taj način postepeno gospodarski sve više jačati. A kako su bile lično slobodne, to su one mogle slobodno i raspolagati svojim dijelom viškova koji im je preostao, nakon što su izvršile svoje obaveze iz ugovora prema vlasniku zemljišta i namirile vlastite potrebe. Razvijena trgovina, pa karakter proizvoda, vino kao roba omogućilo im je dalje realizaciju viškova i njihovo pretvaranje u novčani ekvivalent, kapital koji su po slobodnoj volji mogli dalje upotrebiti, pa i u kupnju novih zemljišnih površina, i tako se postepeno obogaćivati.

Tako je nastao taj treći, nazovimo ga međustalež, građanstvo koje se po gospodarskoj snazi toliko izdiglo iznad puka od kojega je poteklo, pa ne samo što se time približilo plemićima nego ih često i premašilo. U društvenom, političkom pogledu ostalo je ono, međutim, na razini puka, što mu, razumije se, nije bilo pravo. Zato su nastajali društveni, socijalni potresi, klasne borbe između plemićâ s jedne i ostalog društveno-politički obespravljenog naroda, pučana s druge strane, pa opet između istaknutijih i gospodarski jačih pučanâ — građanâ prema jednima i drugima, t. j. prema plemićima i »prostom« puku.

Taj se razvoj dade lijepo pratiti, prema sačuvanoj arhivskoj građi, i na Korčuli. Prema najstarijim dokumentima, o svim važnim pitanjima Korčulanske općine odlučuje u početku očito *Contio publica* — Narodna skupština, *Universitas*, zajednica, ukupnost čitavog naroda grada i otoka.[22]

No već dosta rano spominje se i posebno Veliko vijeće korčulanskih plemićâ. U dodatku Statuta iz 1271. g. ono se već spominje (dakle već u drugoj polovici XIII st.)[23] Ono je postepeno prigrabilo svu vlast i *najkasnije pri koncu XIV st. (1387)*[24] zatvorilo se u sebe i isključilo sve ostale. To je dobro poznata *serrata di gran Conseglio* koja se zbila u svim dalmatinskim gradovima, pa tako evo i na Korčuli. Od sada u to vijeće imaju pristupa samo one plemićke porodice i njihovi potomci, kojih se domaćin, otac zatekao kao njegov član te godine. Svi muški punoljetni članovi (a punoljetnost se sticala s navršenom 18-om godinom života) takvih porodica sačinjavaju odsada Veliko vijeće korčulanskih plemića. Ono postaje vrhovno zakonodavno tijelo općine, ničim nesputavano, osim kneževske vlasti, to je ustvari sredovječna *Communitas*, dok ti isti plemići sa svim ostalim stanovnicima otoka tvore *Universitas*, zajednicu grada i otoka. I tako se odsada oštro luče pravni pojmovi *Communitas* (zajednica plemića) koja, imajući

[22] Opširnije o tome, V. Foretić, *Otok Korčula u srednjem vijeku*..., o. c., posebno str. 241 i dalje.

[23] Ibidem.

[24] Ibidem. Cf. etiam *Statuta et leges civitatis et insulae Curzulae*..., o. c., *Reformationes communis Curzulae*, cap. VI: »Consiliariorum non admittendorum. In eodem consilio coadunato, vt superius dictum est, *captum, obtentum* et firmatum fuit, quod nullus homo, cuius pater non fuerit consiliarius Curzulae, de caetero ponere possit petitionem in consilio,...« str. 74—75. Usp. također cap. XXVII, str. 79 istog izdanja *Statuta*.

svu vlast u komuni, predstavnik je komune i *Universitas*, ukupnost cjelovitost svih stanovnika otoka bez obzira na stalešku pripadnost.[25]

Veliko vijeće (u izvorima: *Majus, major, generale, plenum et generale Consilium*)[26] korčulanskih plemića, kao predstavnik sredovječne komune, u doba pune autonomije, vijeća i zaključuje o svim najvažnijim općinskim poslovima, donosi važne zaključke, t. zv. *Reformacije* kojima se mijenjao i nadopunjavao komunalni statut, prima i šalje općinska poslanstva. Ono je sasvim isključilo i zamijenilo raniju Narodnu skupštinu, pa se kao i ona sastajalo u zasjedanja po prastarom običaju na glas zvona, najprije u katedralnoj crkvi Sv. Marka, rjeđe u crkvi Svih Svetih, kasnije u trijemu, loži na trgu pred crkvom.[27] Odluke se donose prostom većinom prisutnih vijećnika, ali se nijedan zaključak ne može donijeti ako nije prisutno najmanje 50 vijećnikâ, a da bi se ukinula koja reformacija, dakle zakon, potreban je kvorum od najmanje 60 vijećnikâ. Glasanje je tajno pomoću kutija i kuglica. Zakonska inicijativa t. j. pravo stavljanja prijedloga pripada knezu i sucima (velikim). Kad oni podnesu prijedlog, općinski kancelar razdijeli kuglice među vijećnike i sâm uzme u svaku ruku po jednu kutiju (od kojih je jedna, i to ona zelene boje za protuprijedlog — *bussula verde del non!)* i tako obilazi vijećnike koji su dužni po jednu ruku metnuti u svaku kutiju i ispustiti kuglicu u kutiju koju žele. Veliko vijeće s vremena na vrijeme bira i specijalne svoje odbore za pojedine važnije poslove, kao na primjer za dobavu žita i slično.[28]

Korčula ipak kroz svo vrijeme svoje duge prošlosti nije nikad ni u vrijeme pune autonomije (osim možda u rijetkim i kratkotrajnim prilikama) istupala kao samostalan državopravni subjekt.[29] Autonomna vlast i ranijih Narodnih skupština

[25] Razliku između ta dva pravna pojma opširno sam izložio u svojoj radnji *Lopudska Universitas . . ., o. c.* Vidi tamo posebno str. 187—194.

[26] »... in consilio generali Curzulae ...« *(Statuta et leges,* cap. CXXXVII, p. 61); »... in pleno et generali consilio Curzulae ...« *(Ibidem,* cap. CXLI, p. 63); »... In pleno et generali consilio ciuitatis et insulae Curzulae ...« *(Ibidem,* cap. CXLII, CXLIII, CXLIV, p. 64 et passim); »... In maiori consilio Curzulae ...« *(Ibidem,* cap. CLV, p. 71). Ili, kasnije u drugoj polovici XVI st. (1583.): »Die Dominico 30 . . . (izjedeno od vlage) 1583. — Conuocatum fuit spectabile *Maius* et Generale Consilium Ciuitatis et Insulae Curzole ...« *(Stari arhiv Korčule* u *Zadarskom historijskom arhivu,* br. 204, sveščić 3, str. 5).

[27] »In pleno et generali consilio ciuitatis et insulae Curçulae ad sonum campane more solito in ecclesia Sancti (Diui) Marci congregato ...« *(Statuta et leges . . .,* o. c. cap. CXLIV, p. 64 et passim); »In pleno et generali consilio ciuitatis et insulae Curçulae coadunato in ecclesia omnium Sanctorum ...« *(Ibidem,* cap. CLVII, p. 72).

[28] Kasnije se izmjenio način biranja. Vidi o tome opširnije V. Foretić, *Otok Korčula u srednjem vijeku . . .,* o. c., posebno str. 241 i dalje.

[29] Ibidem, str. 60-61 i 123—124.

i kasnijeg Velikog plemićkog vijeća bila je znatno sputavana prerogativama i vlašću predstavnika strane vrhovne vlasti. Taj predstavnik u latinskim izvorima nazvan *comes,* talijanskim *conte,* što odgovara hrvatskom izrazu *knez,* stoji na čelu komune pa i Velikog vijeća, koga i saziva u sjednice. Prvi poznati nam korčulanski knez bio je *Ilija* iz 1231.

Upravo u međusobnoj borbi za vlast između kneza kao predstavnika strane vrhovne vlasti i Narodne skupštine, odnosno kasnije Velikog plemićkog vijeća iscrpljuje se i ogleda stupanj autonomije komune u pojedinim vremenskim razmacima. Što je vrhovna vlast države zaštitnika bila jača, a ona sama geografski bliža Korčuli, to je autonomija komune bila slabija, i obratno. Ista je stvar i s obzirom na osobu kneza, predstavnika te strane vrhovne vlasti. Ukoliko je on jača ličnost, utoliko je autonomija komune slabija.

Zna se, na primjer, za oštre borbe između Korčulana i njihovih knezova iz mletačke porodice Zorzi, koji su htjeli pretvoriti Korčulu u svoju nasljednu feudalnu domenu, u čemu, međutim, nijesu uspjeli, zahvaljujući odlučnoj borbi i upornosti naših pređa.

Najširu autonomiju uživala je Korčula u vrijeme priznavanja vrhovne vlasti hrvatsko-ugarskih kraljeva. Kralj je, istina, i tada postavljao svog čovjeka za kneza, ali taj je redovno kraljevski admiral koji je ujedno i knez susjednih otokâ Hvara i Brača. Zbog toga taj knez — admiral šalje na Korčulu redovno svoga zamjenika koji nosi naslov *vicecomes, ili vicarius, potknez.* Često se, međutim, događalo da je izostalo imenovanje tog potkneza, pa se već od 1384. g. javlja na Korčuli nova institucija *rektora* kao zamjenika kneževa. Taj je rektor (što naročito upada u oči) domaći čovjek, biran od Velikog vijeća na mjesec dana (baš kao i u Dubrovniku toga vremena!), koga su kasnije birali bez obzira da li je imenovan knežev vikar ili ne i koji će vršiti dužnost kneževa zamjenika u slučaju eventualne odsutnosti vikarove. Lako je razumljivo, da je u to doba, kad je biran domaći čovjek za rektora, Korčula uživala najpotpuniju autonomiju. Zanimljivo je ovdje upozoriti, da je upravo tih godina došlo do poznatog zatvaranja Velikog vijeća — *serrata di gran Conseglio* 1387. Možda su se baš tada Korčulani, predvođeni plemićima, po uzoru susjednih Dubrovčanâ, pokušali potpuno osamostaliti, u čemu, na žalost, kao što znamo, nijesu uspjeli poput Dubrovčanâ.

Za vrijeme mletačke vrhovne vlasti autonomija komune je najograničenija. Sada knez, ukoliko sâm osobno (a ne tek po zamjeniku-vikaru) boravi na Korčuli, pa ako je još k tome snažna ličnost, uživajući jaki oslonac u onda moćnoj Veneciji u borbi s Velikim vijećem, uglavnom vodi presudnu riječ u poslovima komune. On sâm čestoput donosi važne odluke i bez Velikog vijeća. Čak se i sama Vlada u Veneciji, pa njezin ge-

neralni providur za Dalmaciju u Zadru, na traženje i blagoslov korčulanskog kneza također Mlečića, ponekad miješaju u unutrašnje stvari korčulanske komune.[30]

Kao i u ostalim dalmatinskim gradovima, tako je Venecija i ovdje na otoku Korčuli vještom politikom koristila antagonizam i klasne suprotnosti u tadašnjem korčulanskom društvu, te se postavila kao arbitar i tobožnji zaštitnik sad jednih, sad drugih (plemićâ, odnosno građanâ i pučanâ) a u stvari, po iskušanom načelu *divide et impera*, razbuktavala strasti i na taj način na staleškoj neslozi i razmiricama učvršćivala svoju vlast.

Izvori nam, doduše, nijesu sačuvali (barem ne oni dosada poznati i proučeni) spomena o nekim jačim klasnim sukobima na Korčuli poput poznatog pučkog ustanka na susjednom otoku Hvaru pod vodstvom Matije Ivanića (1510—1514),[31] ali ipak sasvim je sigurno da se velika većina naroda, građani i pučani, naročito oni bogatiji — moćniji nijesu lako mirili s postojećim stanjem, u kojem plemići vladaju komunom, dok su ostali sasvim isključeni iz vlasti. Bilo je manjih čarkanja i ovdje na Korčuli, za što imamo potvrde u izvorima,[32] posebno između plemića i bogatijih pučana u najvećem otočkom mjestu Blatu, i to baš u ovo Kanavelićevo doba, sredinom XVII st.

Uza sve to, dalmatinski gradovi, među njima i Korčula, doživljavaju naročito u XV i XVI, a nešto slabije još i u XVII st. (u doba našeg pjesnika) svoje najsjajnije dane, dane punog prosperiteta i blagostanja. To je doba najvećeg uspona i procvata i našeg Dubrovnika koji je sve njih nadvisio, jer je bio slobodan.

Treba naglasiti, da bi svi ti dalmatinski gradovi i otoci, pa tako i Korčula, u ono doba za njih izvanredno povoljne ekonomske konjukture, kao prirodne usputne stanice na trgovačkom putu onda svjetskog značaja Zapad—Istok i obratno, bili dali daleko više, da su po sreći bili slobodni. Ovako pod tuđom mletačkom vlasti bili su, dakako, prilično sputavani u svojoj gospodarskoj, a po tom i svakoj drugoj djelatnosti. Sva njihova pomorska trgovina, glavni izvor njihova blagostanja,

[30] Ibidem, passim, posebno str. 38—40, 57—125, 241 i dalje.

[31] Usp. A. Marinović, *Hvar u Hektorovićevo doba*, »Dubrovnik«, god. IV, br. 3—4., str. 57—61.

[32] Najviše su se i najčešće sporili oko korištenja i sječe šume (kojom je otok Korčula od davnine bogat), zatim oko održavanja redovnih straža u gradu i na ostalim istaknutim strateškim točkama na otoku. O tome i sličnom ima više sačuvanih dokumenata u *Historijskom arhivu u Zadru* i naročito uprav u ovo Kanavelićevo doba. Usp. *Atti del Provveditore Generale in Dalmazia ed Albania Leonardo Foscolo dall' anno 1645—1650, libro II*, str. 143—143'; *Atti del Provveditore Generale in Dalmazia ed Albania Girolamo Grimani dall'anno 1675 al 1677*, vol. I, str. 100'—101; *ibidem*, str. 82—82'; *Atti del... Girolamo Cornaro 1680—82.*, libro I, str. 585—586'. libro II, str. 180, 300; *Atti del... Angelo Emo 1714—1717*, libro IV, str. 180'—181, 240—240', i t. d.

na primjer, morala je uglavnom ići preko Venecije. Poznata korčulanska brodogradnja nije smjela graditi brodove veće nosivnosti, od one što je dopuštala Vlada u Veneciji. Pa ipak, istini za volju mora se priznati, da su, našavši se svi skupa pod jednom vlasti koja je k tome u ono doba bila nesumnjivo gospodarica Jadrana (koji je gordo i nazivala *Golfo di Venezia*) i jedna od prvih trgovačkih pomorskih velevlasti na Sredozemlju, ti naši gradovi razvili živu pomorsku trgovinu koja je uvjetovala materijalno, a po tom i duhovno blagostanje. Nije nipošto tek slučajno da je XVI st. rodilo jednog Marulića, Zoranića, Barakovića u sjevernoj i srednjoj Dalmaciji, pa Šiška Menčetića, Gjoru Držića, Andriju Čubranovića, Mavra Vetranića, velikog dum Marina Držića i tolike druge u Dubrovniku »*cvijetu književstva hrvatskoga*«, a evo ovdje na Korčuli samo nešto kasnije rodio se i naš Petar Kanavelić.[33]

Rekli smo da na čelu komune stoji *knez, comes, conte*. On, međutim, ne upravlja sâm, pa pored već istaknutog Velikog vijeća kao zakonodavnog organa komune, postoje uz kneza i tri suca (u latinskim izvorima: *judices*, u talijanskom *çudiçi*). Knez skupa s njima sačinjava *kuriju* (latinski *curia*, talijanski *corte*), ili *vladu* (*regimen*, ili *regimentum*) koja predstavlja užu izvršnu upravnu i sudsku vlast ujedno, jer još, dakako, nije bilo stroge podjele, trodiobe vlasti (na zakonodavnu, sudsku i upravnu), kao u kasnijem buržoaskom pravu.

Međutim, uz tu kuriju koja obavlja tekuće poslove komune, javlja se u izvorima još i *Malo vijeće* (*Minus, parvum Consilium*) koje je ovdje na Korčuli tek proširena kurija, često zato nazvana *Curia ad plenum*. To vijeće sačinjavaju, naime, knez s tri već spomenuta suca (dakle kurija) i uz to još i tri vijećnika (*consiliarii*) Malog vijeća, koji se u nekim dokumentima nazivaju i *Mali suci* (*judices minores*) za razliku od onih prvih koji se razivaju *Veliki suci* (*judices maiores*). Tri mala suca dolaze u izvorima najčešće pod nazivom *Mala kurija* (*Curia minor — Corte minore*), dok se knez s trima velikim sucima naziva često *Velika kurija* (*Curia maior — Corte maggiore*). Već po samim nazivima lako je zaključiti kako ta tijela vrše sudsku vlast, i to veliki suci s knezom u većim stvarima, a mali (*Curia minor*) u manjim, dok svi skupa kao proširena kurija, ili Malo vijeće vrše i upravnu administrativnu vlast, t. j. djeluju kao neka vrst izvršnog tijela, vlade autonomne korčulanske komune. Najstariji sudac velike kurije bio je također i čuvar općinskog pečata.[34]

Upravo prema sastavu i funkcijama koje obavlja Malo vijeće, pa prema načinu na koji obavlja te funkcije, ogleda

[33] Više o tome u G. Novak, *Prošlost Dalmacije I i II dio*, o. c., passim.; Usp. također i moj članak *Hvar u Hektorovićevo doba*, o. c.

[34] O tome opširnije kod V. Foretić, *Otok Korčula u srednjem vijeku*..., o. c., posebno str. 241 i dalje.

se najbolje prije spomenuta i naglašena decentralizacija sredovječne Korčulanske komune.

Već prema odredbama starog Statuta pojedini su, u većini slučajeva Mali suci obilazili i vršili sudačku vlast i na licu mjesta po korčulanskim selima. Bilo je i slučajeva kada je čitava Velika kurija, pa čak i puna kurija, t. j. Malo vijeće zasjedalo po selima.[35] Imamo, međutim, potvrdu u vrelima već vrlo rano, *iz 1338. godine* da su za pojedina sela bili kod samog izbora određeni posebni suci, pa čak i advokati, tako za Žrnovo, Čaru, Smokvicu i Blato.[36]

Kasnije, međutim, upravo u doba Kanavelića, imamo jasnu potvrdu u dokumentima (iz 1656, 1681, 1715, 1794, i t. d.[37])

[35] To je već dobro zapazio i V. Foretić, *Otok Korčula u srednjem vijeku* . . ., o. c. posebno str. 259 i dalje.

[36] »In Christi nomine Amen. Anno domini Millesimo CCC^{000} trigesimo octauo inditione sexta die secundo exeuntis mensis augusti. Dominus comes fecit suos judices in suo conscilio:

In primis de Blata Nicxa Nessriste,
Item de Smoquiça Stipcho Bancouig,
Item Zernoa Volcxa Chucino.

advocati de Blata: Dobrosclauus Sclaucho,
de Smoquiça Lucha Gherdauçig,
de Kçara Grubxa Sciutije,
de Zernoa Griueç . . .«

(*Stari Arhiv Korčule*, svezak I, kutija I, br. 1, str. 24'—25, Historijski arhiv Zadar).

[37] »Noi Zuanne Barozzi Conte. Per cause monuenti l'animo Nostro commettemo efficacemente alli SSri. Giudici della Corte Minore, (potcrtavanje moje!), et alli Procuratori della Villa di Blatta, che uisto il presente Ordine nostro debbano immediatamente e senza alcuna interposizione di tempo portasi alla Città alla nostra presenza per caso che sommariamente attienne all' Interesse della Giustizia, in pena all'innobedienza di bando, galera et altri ad arbitrio nostro. In quorum . . . Curzola li 18. Decembre 1656. Zuanne Barozzi Conte. Comuni denominato.« (L. s. — mali pečat, prekriven papirom). Ista je naredba ponovljena sutradan. (*Stari Arhiv Korčule*, br. 392: *Processo contro li Giudici, e Procuratori di Blata, Criminale occasione, ut intus, et contro*, Historijski arhiv Zadar); »Ci uiene esposto per parte delli SSri. Procuratori del Castelo di Blata, come habbino essi per inueterata consuetudine del luoco tenute le due aste dell'ombrella, sotto la quale si porta nelle Processioni il Santissimo Sacramento, tenendone pure altre due li SSri. Giudici della Corte minor d'esso Castello (potcrtavanje moje!) che sono li capi dell'ordine Nobili; . . . Spalato 22 Ottobre 1681. Curzola Blatta. Per la tenuta dell'aste del Baldachino in Blatta«. (*Atti del . . . Cornaro 1680—82*, libro II, str. 300, Historijski arhiv Zadar); »Non essendo giusto, che li Sudditi s'usurpino supériorità, e commando sopra gli altri sudditi, né un ordine s'igerisca negli affari, et interessi dell'altro, e dolendosi li Procuratori de popolari del Casale di Blatta, che li Giudici de Nobili Rurali (potcrtavanje moje!) in molte occasioni si sono estesi, e s'intendono à uoler dilatare l'autorità le prescrizioni e commando sopra quelli del popolo benche questi habbiano i lor Capi de quali deuono dipendere, e benche questi siano sempre pronti, et attenti all'essecuzione dei commandi del Principe, e della Giustizia, et all'adempimento

kako je u Blatu postojala *stalna* CURIA MINOR (Mala kurija). Ona je zastalno i od ranije već tamo postojala, no svakako već osamdesetih i devedesetih godina XVI st. Sačuvano nam je i više dokumenata u Historijskom arhivu u Zadru, prema kojima je Veliko korčulansko vijeće 1583. g. izabralo

dell'incombenze a loro spettanti, et al loro ordine, nec non à tutto ciò che loro conuiene per loro parte negli affari, et interessi communi . . . In quorum etc. Spalato 23 Agosto 1715. Popolari di Blatta contro i Nobili.« (*Atti del . . . Angelo Emo 1714—1717*, libro IV, str. 180'—181', Historijski arhiv Zadar); »A di 12. Agosto 1794. Zara. L'illustrissimo, Eccellentissimo Signor Alvise Marin Proveditor General in Dalmazia, ed Albania, dietro l'esame prestato alle Instanze prodotte in divoto Memoriale da Antonio Zaknich come Procuratore ad hoc instituito anche dalli suoi Colleghi Giudici della Corte Minor di Blatta (potcrtavanje moje!) della Giurisdizione di Curzola, hà coll'autorità della Proveditoriale sua Carica decretando assentito ed hà impartito facoltà alli Guidici medesimi di gettare sopra le famiglie del Ordine, e riscuotere dalle stesse ripartitamente una tansa ristretta a zechini 90 onde poter esercitare e sostenner le ragioni del Ordine medesimo al Consilio Maggior di 40 C, N. (*Civil Nuovo* = Sud u Veneciji uz Vijeće Četrdesetorice, koji raspravlja predmete iz mletačkih provincija, za razliku od *Civil Vecchio*, također Sud uz isto Vijeće koji je nadležan za Veneciju i t. zv. *Terra fermu*, t. j. za zemlju maticu, odnosno mletački posjed na Apeninskom poluotoku, osim Friulija) in confronto al altro ordine Popolare del luoco medesimo con riseruatione etc. (Na lijevoj margini): Decreto di Tansa Blatta« (*Atti del . . . Alvise Marin 1793—1795*, libro II, carta 64—64', Historijski arhiv Zadar). — Poznato je kako Venecija nije dozvoljavala organiziranje posobâ, ligâ niti ikakvih društava na bilo kom području, na kome je ona imala vrhovnu vlast, bez posebnog odobrenja svoje upravne vlasti ili njezinog predstavnika na autonomnom području. Nije dozvoljavala niti sakupljanje priloga u bilo koje svrhe, bez izričitog odobrenja, opet predstavnika svoje središnje vlasti. To su bile posebne upravno-policijske mjere, dokaz nepovjerenja u lokalne autonomne vlasti u pokrajinama. Zato ovdje, kako se iz prednjeg dokumenta vidi, blatski plemići, odnosno njihovi suci, preko svog prokuratora izabranog ad hoc, Žaknića, također jednog od sudaca, mole mletačkog generalnog providura za Dalmaciju i Albaniju u Zadru da im odobri razrez jedne »tanse«, t. j. nameta, takse od 90 cekina, koja će biti proporcionalno razrezana na plemićke obitelji Blata, da bi se mogli pokriti troškovi viseće parnice koja se vodila pred *Civil Nuovo* Vijeća Četrdesetorice u Veneciji između njih i blatskih pučana. (Znači, raspre između blatskih plemića i pučana dolazile su i do tog najvišeg sudišta u Veneciji). Nakon što je generalni providur donio odluku sa zakonskom snagom, kojom udovoljava zahtjevu plemića, obavještava on o tome korčulanskog proveditora — kneza, također Mlečića, koji ima jurisdikciju nad čitavim otokom, pa tako, razumije se, i nad Blatom. Blato je ipak, čini se, u višem rangu od ostalih sela. Tamo su stalno nastanjeni *Rurali Nobili* — Seoski plemići u velikom broju tako da formiraju posebno plemićko tijelo sa svojim sudskim i drugim organima, ili, kako se u istom dokumentu, kojim generalni providur iz Zadra obavještava o odobrenoj spomenutoj taksi korčulanskog proveditora — kneza, naziva *Corpo Nobili di Blatta i Giudici della Corte Minor del Corpo Nobili di Blatta* . . . (potcrtavanje moje!). Oni ne samo da mogu, nego i moraju, kao i svi ostali plemići, nastanjeni u gradu ili u nekom drugom mjestu na otoku, prisustvovati sjednicama korčulanskog plemićkog Velikog vijeća, i to pod prijetnjom globe za svaki neopravdani izostanak.

Velike i Male suce — od šestorice predloženih u vijeću za Velike suce izabrana su trojica, po prezimenima očito svi iz grada Korčule (Ivan Arneri, Jerolim Gabrieli i Nikola Ismaeli), dok su od šestorice predloženih za Male suce izabrana također trojica, ali po prezimenima očito svi iz Blata (Marko Marinović, Kuzma Cetinić i Franko Kunjašić[38]). Isto se ponavlja slijedeće 1584., pa 1585. g. Suci Male kurije prema prezimenima očito su svi iz Blata, i to ne samo oni izabrani, već i svi predloženi. Izbori se vrše dvaput godišnje: 25. travnja (na blagdan gradskog i komunalnog patrona sv. Marka) i 29. listopada.[39]

Kako je došlo do toga?

Svi korčulanski plemići, dakle, svi članovi Velikog vijeća nijesu stanovali u gradu. Kako se pretežne i glavne poljoprivredne površine, pogodne za obrađivanje, nalaze u zapadnom dijelu otoka od Čare do Velaluke, to su već od davnina korčulanski plemići imali tamo svoje posjede, a neki su se kasnije i stalno tamo nastanili, ili su možda od starine tamo i bili još prije poznatog zatvaranja Velikog vijeća *(serrata di Gran Conseglio* iz 1387.) kaka su se po tadašnjim propisima uspjeli ubrojiti među plemiće. No to je opsežno i zamršeno pitanje, kojim se mi nećemo i ne možemo ovdje baviti, niti je to naš zadatak. Bilo kako mu drago, svakako već vrlo rano imamo potvrda u dokumentima kako neki korčulanski plemići stanuju stalno izvan grada na selima i tamo obrađuju svoja imanja. Vrlo je zanimljivo kako se u jednom dokumentu iz 1482 godine[40] ističe, kako plemići kojima je sudbina bila nesklona, pa ih prisilila da stanuju izvan grada na selu i da se bave obrađivanjem zemlje, nijesu zato ni u koliko izgubili od svog plemenitog stanja koje im je prirođeno. Zato su oni punopravni članovi Velikog plemićkog vijeća korčulanske komune i uvijek su bez izuzetka pozivani na njegova zasjedanja kojima su obavezno bili dužni prisustvovati. Ako bez opravdanog razloga izostanu, bivaju kažnjeni, jednako kao i oni koji stanuju u gradu.[41]

[38] »Die Dominico 30 . . . (izjedeno i nagriženo od vlage!) 1583. — Conuocatum fuit spectabile Maius et Generale Consilium Ciuitatis et Insulae Curzole . . . Electio Judicum Curie Maioris Joannes Arnerius, Hieronimus Gabrieli quondam Francisci, Nicolaus Ismaeli. — Electio Judicum Curie Minoris Marcus Marinovich, Cosmas Cettinich Senior, Franciscus Gugnassich.« (*Stari arhiv Korčule*, br. 204, sveščić 3, str. 5, Historijski arhiv Zadar).

[39] *Ibidem*, str. 8, 11, 13, 17—18.

[40] ». . . Nos uero considerantes, quod nobiles, qui a natura ipsa gradum nobilitatis acceperunt, si propter aliquod infortunium urbem deserere et agriculturam exercere cogerentur, nobilitatem ipsam ammittere, et commutare non possunt, . . . Datum in trireme nostra apud Curzulam die XVII. Junij, MCCCCLXXXII, Joanes Burinus cancellarius, mandato scripsi. »(*Statuta et leges ciuitatis et insulae Curzulae* . . .,

Ali, jer su trajno stanovali izvan grada, to su oni u mjestima gdje ih je bilo više porodica formirali svoje zasebno od pučana odjelito tijelo *(Ordo dei Nobili, Corpo dei Nobili)*. Ti, u izvorima nazivani *Nobili rurali* (dakle *Seoski plemići)* birali su između sebe i svoju plemićku kuriju, *Curia minor, Corte minore.*

U dijelu starog arhiva Korčulanske komune, koji se danas čuva u Historijskom arhivu u Zadru, uspio sam pronaći više dokumenata, i to upravo iz vremena Kanavelićevih, koji govore o (citiram): *Gli habitanti di Blatta in due ordini diuisi, cioè Nobili della Città nel luoco stesso permanenti, e semplici Popolari* — dakle: *Stanovnici Blata, podijeljeni u dva reda, staleža, t. j. gradski plemići koji stalno tu stanuju i prosti puk)*, pa *Signori Giudici della Corte minor d'esso Castello* (t. j. Blata), zatim *Capi d'ambi gli ordini* (t. j. plemićâ i pučanâ) *del Casale di Blatta*, pa *Giudici de Nobili Rurali di Blatta, Giudici della Corte minor del Corpo Nobili di Blatta*, i tome slično.[42]. (Sve do pred II Svjetski rat u Blatu su neki stariji ljudi s naročitim ponosom isticali, kako su oni »*od ditte*«, t. j. od plemenite krvi i prilično se na to pazilo kod sklapanja brakova, a i inače. Danas se već to gubi, iako još ima ostataka).

Prema jednom sačuvanom popisu stanovništva iz druge polovice XVIII st. (iz 1769/70[43], dakle pedesetak godina poslije smrti Kanavelića, proizlazi da su u susjednoj Lumbardi živjele stalno dvije plemićke porodice, u Žrnovu 5, u Smokvici 2, a u Blatu čak 73 prema 280 pučkih, dok su na području grada u isto doba stalno živjele tek 11 plemićkih porodicâ prema 20 pučkih i 14 građanskih. Upada u oči, kako u to doba nijedna građanska porodica ne živi na selu, pa ni u najvećem otočkom mjestu Blatu, već su sve na skučenom prostoru, unutar gradskih zidina (kasnije na žalost srušenih) i neposrednoj njihovoj blizini (u predgrađima — »Borghi«).

Naročito je zanimljivo istaknuti, kako su za sva sela taj popis na traženje mletačkog providura i kneza Korčule Andrije Contarini, izradili mjesni svećenici — župnici, dok su za Blato pored župnika izradili i svoj vlastiti popis, ali samo za svoj stalež plemićâ suci Male kurije, prema kojemu je u Blatu tada

o. c., p. 191. XXXIV. Decisio Capitanei Generalis maris de nobilibus ruralibus, qui ad contributionem teneantur non cum ruralibus, sed cum nobilibus.)

[41] Usp. V. Foretić, *Otok Korčula u srednjem vijeku* . . ., o. c., str. 257.

[42] Cf. *Atti del* . . . *Girolamo Cornaro 1680—82*, libro I, p. 585—586', libro II, p. 300; *Antonio Renier 1766—68*, libro I, p. 152'—153; *Angelo Emo 1714—1717*, libro IV, p. 180'—181'; *Alvise Marin 1793—1975*, libro II, carta 64—64'; *Girolamo Maria Balbi 1751—1753*, libro IV, carta 38; *Paolo Boldù 1781—1783, libro II*, carta 286' etc., sve u *Historijskom arhivu u Zadru.*

[43] Usp. *Stari arhiv Korčule*, br. 734, Historijski arhiv Zadar.

bilo 67, a ne 73 plemićke porodice, kako to stoji u župnikovu izvještaju. Da li je to *lapsus calami*, ili Mala kurija možda šestorici porodica ne prizna plemićki status, (što je vrlo vjerojatno), stvar je posebnog proučavanja, što bi bilo sigurno zanimljivo.[44]

Bilo kako bilo, u Blatu je očito stalno stanovao veliki broj korčulanskih plemića, koji svakako nije za potcjenjivanje i koji su tamo uhvatili, štono se kaže, čvrsta korijena, pa je često dolazilo i do svađa i razmirica između njih i pučana, što je u izvorima i zabilježeno. Prema istom popisu, u Blatu je tada bilo muškaraca plemićâ od 16—60. godine starosti 122, više 14 staraca preko 60. godine života, ukupno dakle 136 odraslih plemićâ. Ukupno je plemića muškaraca i žena bilo 418 od 1425 svih stanovnika koliko ih je Blato tada imalo, dakle skoro 1/3 stanovnika su plemići.

Kako je otok Korčula od davnine bogat šumom, po čemu je uostalom i dobio naziv Crna Korčula *(Korkira Melaina, Nigra)*, to su u njezinom iskorišćavanju sudjelovali i pučani, ali i plemići, *Nobili rurali*. Zbog toga je, čini se, često dolazilo do svađa između jednih i drugih, pa je po naredbi mletačkog generalnog Providura za Dalmaciju u Zadru, Leonarda Foscola, već 1646. g. osnovana u Blatu posebna bratovština drvosječa, dakle obrtna korporacija, ceh. Od tada su samo članovi te bratovštine imali ovlaštenje da se koriste sječom iz općinskih šuma, i to kako za svoje potrebe, tako i za prodaju, za škver i ostalo.[45]

[44] *Ibidem*. Popis je uopće nepouzdan, naročito što se tiče grada i predgrađa. Tamo je označeno da je u svega 45 porodica (11 plemićkih, 14 građanskih i 20 pučkih) stalno nastanjenih u gradu živjelo ništa manje nego 1072 osobe, što bi značilo preko 20 osoba prosječno po jednoj porodici, a to je upravo nevjerojatno. Kako je, međutim, popis rađen u razdoblju od dvije godine (1769/70) a završna skupna tablica za čitav otok, nakon sakupljenih popisa svih otočkih naselja, 1770. g., to su vjerojatno iste osobe, ili i čitave porodice dvaput popisane i ušle u dva različita popisa. To je naročito moguće i najvjerojatnije u slučaju blatskih plemića kojih nalazimo tako velik broj u usporedbi prema onima u gradu (73 odnosno 67 u Blatu, prema tek 11 u gradu Korčuli!) Vrlo je vjerojatno, da je velika većina tih plemića, odnosno i njihovih porodica, zaista trajnije stanovala u Blatu, gdje je imala svoju ekonomsku bazu, svoja gospodarstva, ali su sigurno često navraćali i u grad Korčulu, i to ili službeno, ili i inače, pa su tamo najvjerojatnije imali i svojih kuća (u istom popisu stoji, na pr., da su u gradu Korčuli i predgrađima 45 označenih porodica posjedovale čak 208 kuća, a to bi značilo skoro 5 kuća svaka porodica, što je malo vjerojatno). Odatle i nejasnoća i proturječnosti u popisu, naročito glede plemićkih porodica i broja njihovih kuća u gradu i Blatu. Možda su se u vrijeme popisa u gradu Korčuli, mnogi od njih, ili i čitave njihove porodice, zatekle u Blatu, ali nije isključen ni obratan slučaj, pa zato i onako nerazmjerno velik broj osoba na mali broj porodica u gradu i predgrađima.

[45] Ta se bratovština u izvorima pisanim talijanskim jezikom, sačuvanim u *Historijskom arhivu u Zadru*, naziva — kao i ostale slične u Dalmaciji onog vremena — *Confraternità, Fraternità, Arte*, ali i

Vjerojatno je i naš Kanavelić često navraćao, a možda i poduže stanovao u Blatu. Tradicija je jaka sve do naših dana, koja priča o njegovim dvorima u Blatu, dok su naši književni historičari već davno utvrdili kako je: *»Kanavelović, dakle od svoje mladosti, pa do starosti pokazivao osobitu naklonost pastirskoj poeziji«*.[46] To pokazuje, između ostalog njegov prijevod *Gvarinija »Il pastor fido«* — *Vijeran pastijer*, pa njegova *Stojka pokojna*, zatim *Zahvala vile Zorislave*, gdje je prepjevao isti motiv kao i talijanski književnik *Girolamo Preti* u pjesmi *L'Aurora*, u kojoj, opisujući ljepotu pastirice, uspoređuje je s krasotom zore. A tek njegov *Trstenko pastier*, u kojem sebe istoga prikazuje kao starog pastira pod tim imenom, kojim je eto i svoje prezime u talijanskoj ver-

Scola Dei Boscheri, što je neke zavelo u bludnju kako se, tobože, tu radi o nekoj posebnoj školi kao pedagoškom, naukovnom zavodu. Tako bi, po njima, u Blatu već sredinom XVII st. postojala posebna šumarska škola, a jer i danas postoji u Blatu starjska zgrada koju još i sada nazivaju »skularica«, to se neki novinar požurio pred nekoliko godina da u jednom našem dnevniku lansira tu sasvim krivu, proizvoljnu i netočnu vijest. Ovdje se, međutim, zaista radi samo o obrtnoj korporaciji drvosječa, cehu, bratovštini, pa su, prema tom istom arhivskom dokumentu, birani i gastaldi, predstojnici za tu bratovštinu. Evo, uostalom, tog dokumenta u izvornom obliku, u cjelini:

»Noi, etc. Ci è stato rappresentato un notabilissimo abuso da Cosmo Mirosceuich Procuratore della Villa di Blatta, giurisdizione di Curzola, che la maggiore parte delli habitanti de quella Villa attendono à tagliar legni, et legnami, si per uso di squero, come per uenderne à particolari et che quando occorre farne per seruitio publico soportano quelo peso i più poueri, et men potenti; al che douendosi prouedere coll'acetta del Generalato nostro terminemo, che nella detta Villa s'instituisca un arte, ouer Scolla di Boscheri (potcrtavanje moje!), et di quelli, che iui tagliano legni, e legnami per uenderli, et trà li detti sia elleto un Gastaldo d'anno in anno, senza licenza del quale non possa nessun tagliar legni, ne legnami per uenderli, et che ogn'uno di detti taglia legni, e legnami debba obedir allo Gastaldo, particolarmente mentre li comanderà impiegarsi in seruitio publico acciò che tutti quelli, che nel detto ministerio sentono commodo, debbano esser sottoposti all'aggrauio, che n'occorresse. Douendo l'Illustrissimi Signori Conti di Curzola far osseruar la presente nostra terminatione sotto quelle pene, che pareranno alla sua giustizia. In quorum fidem etc. — Zara li, 11. Agosto 1646. (na lijevoj margini, na početku akta): N°. 6 Scuola de'boscheri instituita a Blatta circa il taglio delle legna.« *(Atti del Provveditore Generale in Dalmazia ed Albania — Leonardo Foscolo dall'anno 1645—1650*, libro II, p. 143—143'; Historijski arhiv Zadar). Usp. također i *Atti del Provveditore Generale in Dalmazia ed Albania, Girolamo Grimani dall'anno 1675 al 1677*, vol I, p. 100'—101, 82—82'; *Atti del . . . Girolamo Cornaro 1680—82.*, libro I, p. 585—586'; libro II, p. 180, sve Historijski arhiv Zadar).

[46] Usp. Mirko Deanović, *Odrazi talijanske akademije »degli Arcadi« preko Jadrana*, RAD JAZU, knj. 248, Zagreb 1933, posebno str. 60—73. Više o Kanaveliću kao pjesniku i književniku uopće vidi Mihovil Kombol, *Povijest hrvatske književnosti do preporoda*, II izdanje, Matica hrvatska, Zagreb 1961, posebno str. 293—299, kao i Stjepan Kastropil, *Nacrt za književnu povijest otoka Korčule do sredine prošlog stoljeća*, posebni otisak iz »Zadarske revije« broj 2/1965, Zadar 1965.

ziji Canavelli htio prevesti na hrvatski jezik (talijanski *canna* znači, naime, u hrvatskom *trstika*, odakle Trstenko). — Koliko je, međutim, to odraz njegova življenja i boravljenja na selu, konkretno u Blatu, ili je pak to samo stvar njegova književna uzora i oponašanja, nije moje da sudim. Ja sam tek nabacio taj problem, kao što sam u najkraćim crtama pokušao evo prikazati i Korčulansku komunu u Kanavelićevo vrijeme, ukazavši naročito na unutrašnje pravne i ekonomske, uopće uzevši društvene probleme.

Još samo na kraju radi cjelovitosti prikaza, da bi se dobila zaokružena slika stare Korčulanske komune, tek da spomenem kako je pored *kneza*, *Velikog vijeća* (odnosno ranije *Narodne skupštine*), *Malog vijeća* i obje *Kurije* kao glavnih organa vlasti u komuni, bilo, razumije se, i raznih općinskih činovnikâ *(Oficiali)*, od kojih neke spominje već i stari Statut iz XIII st. To su: *kancelar (cancelier)* koji vodi komunalnu kancelariju i piše zapisnike sjednica Velikog i Malog vijeća, te sudskih rasprava. On je čestoput ujedno i *notar* koji uz druge notare sastavlja razne privatnopravne ugovore i oporuke, te ih unosi u svoje notarijalne knjige. Notari su, inače, većinom stranci iz susjedne Italije, učeni pravnici koji su završili studije na tamošnjim poznatim sveučilištima, kao što je i inače bio slučaj i u ostalim našim sredovječnim dalmatinskim gradovima, pa i u samom Dubrovniku.[47]

Općinsku blagajnu vodi činovnik, u latinskim izvorima nazvan *camerarius*, ili *camerlengus*, u talijanskim *camerlengo*, dakle *blagajnik*. Postojali su i posebni *advokati* za civilne, građanske sporove i oni za krivične, i to u prvo vrijeme po dva, a kasnije po četiri.

Za nabavu i nadzor nad trgovinom i raspodjelom žita u gradu i na otoku brinu se *Sindici*, posebni činovnici birani od Velikog vijeća. Općina drži i plaća u gradu stalnog *liječnika (medicus)*, čini se jednog za čitav otok. Isto tako i jednog gradskog *učitelja (magister scolarum)*, dok su po selima vjerojatno svećenici držali privatne škole, kao i u ostalim našim mjestima po Dalmaciji onog doba.

Za objavljivanje i razglašavanje općinskih naredaba postojao je u gradu i za svako selo posebni *glasnik*, u latinskim dokumentima zvani *preco*, ili *plazarius*, u talijanskim *piaçaro*.

[47] U izvorima, a ni u literaturi, nismo dosada našli potvrde da bi naš pjesnik obavljao možda notarsku, ili kancelarsku, ili možda neku drugu službenu funkciju u korčulanskoj komuni, osim što je, razumije se, kao plemić bio zastalno članom Velikog vijeća. Jedna, međutim, kratka vijest prigodom njegove smrti potvrđuje nam, kako se Kanavelić, pored u pjesništvu isticao također i u govorništvu i pravničkoj praksi: »*In obitu Ill. Domini Petri de Canavelli, vir poetica ac oratoria arte nec non U(tri usque) Juris peritia insignis.*« (potcrtavanje moje!) (Usp. S. Kastropil, *Nacrt za književnu povijest otoka Korčule . . .*, o. c., str. 134, bilješka 59).

On često poziva stranke i pred Sud, ali se u izvorima za tu službu spominje i posebni *nuncius curiae*. Zatim se još spominju niži općinski činovnici: *pistaldi*, ili *gastaldi* kojima je dužnost nadzirati kradljivce i krađe, pa *polšici* za procjenu poljskh šteta, *pudari* za čuvanje polja i vinograda, pa *čelnici*, nadstojnici nad bravarima i pastirima; *justicijeri*, utjerivači dugova i ovrhovoditelji, zatim još *gajari* koji vrše nadzor nad općinskim gajevima[48].

[48] O prvom ustrojstvu Korčulanske komune, o njezinim glavnim organima (knezu, Vijećima i ostalim), kao i o svim nižim općinskim službenicima iscrpno je pisao V. Foretić, u svom opširnom, više puta ovdje citiranom djelu, *Otok Korčula u srednjem vijeku . . .*, posebno na str. 241 i dalje, pa nema zaista nikakve potrebe to ovdje ponavljati, a to nije ni bio naš zadatak

Petar Kanavelić, pjesnik

Rafo Bogišić

1

Jedan od rijetkih ali zaslužnih istraživača Kanavelićeva književnog djela, Mirko Deanović, na temelju vlastitog znanstvenog rada i na temelju književno-historijskih i bibliografskih analiza Franje Fanceva uočio je i iznio slijedeći podatak: »Kanavelović se kroz cio svoj dugi vijek bavio poezijom; pjevao je od rane mladosti pa gotovo sve do kraja života i ostavio više djela raznolične vrijednosti i karaktera«.[1]

Ova istina uvjetovala je oblikovanje Kanavelićeva književnog lika u povijesti hrvatske književnosti, ali je ona, također, i neposredno omogućila da Kanavelić u povijesti te književnosti zauzme svoje mjesto.

Kanavelić je bio jedan od naših najplodnijih pjesnika starijih razdoblja. Spada među one književne trudbenike koji duboko uvjereni u ispravnost i korisnost svoga posla djeluju i stvaraju uporno, marljivo i neumorno.

Teško je pretpostaviti da bi jedan život posvećen književnosti i jedan opsežni pjesnički opus mogao biti bez naglašenog značenja i vrijednosti. I upravo ova činjenica zahtijeva da se u pristupu Kanavelićevu pjesničkom djelu pokaže i trajno očituje puna pažnja.

[1] Mirko Deanović, *Odrazi talijanske akademije »degli Arcadi« preko Jadrana*. Preštampano iz Rada JAZU, knj. 248 i 250. U Zagrebu, 194, str. 61. Na istom mjestu, u bilj. 151 podaci o ubikaciji radova F. Fanceva.

U ovom času i želeći najprije utvrditi samo podatak zaustavit ćemo pažnju na istini da je Kanavelićev život u aspektu duhovne, kulturno-književne, dakle egzistencije koja nas jedino sada i zanima, bio zapravo život pjesnika. Ne ćemo odmah naglašavati i utvrđivati onu drugu, također bitnu i neizrecivo važnu dimenziju te istine, dimenziju koja se javlja i nameće kad je riječ o oblikovanju i razvoju čitave jedne književne manire, poetskog izraza, književnih i kulturnih običaja i uopće formiranja jedne nacionalne kulture. To ćemo naglasiti u zaključku ovog izlaganja.

Čuli smo kako je Mirko Deanović utvrdio da je Kanavelić »pjevao od rane mladosti pa gotovo sve do kraja života«. Međutim, zanimljivije od same te činjenice, ako se uopće mogu praviti takve usporedbe, može biti saznanje i uvjerenje Kanavelićeve okoline da je među njima pravi pjesnik. Kad je taj podatak naglašavao Franjo Fancev nije, dakako, mislio da utvrđuje i pokazuje još jedan slučaj kako »kreposna« i divna humanistička funkcija može obuzeti čitava čovjeka. Fancev je mislio jednostavno na to da dokaže kako je Kanavelić bio prvenstveno pjesnik a ne pisac nekih drugih i drukčijih pjesničkih ostvarenja. Međutim, iako doneseni u drukčijoj namjeni podaci i primjeri koje je Fancev naveo mogu idealno poslužiti i našoj tezi.

Kad je jednom zgodom Kanavelić napuštao Dubrovnik, prijatelj njegov Bruno Ricciardi piše kako se tom prigodom, da bi ispjevao pjesmu, obratio Apolonu proseći vijenac od lovora, ali je dobio odgovor:

Plijen učini moga od dvora
krepos Petra Kanaveli,

čime je, dakako, posebnom determinantom: »krepos«, Kanavelić smješten u sferu poezije, među ljude duha.[2] A kad je Kanavelić umro, onda je korčulanski pastir Krilko, tj. kanonik Jakov Salečić u oduljoj pjesmi i u suvremenoj maniri »informirao« sugrađane tko je umro. Odmah na početku Salečić ističe da su žalosne »Slovinkinje slavne vile« napustile ostale krajine i skupile se na korčulanskim »žalima« i tu zbog Kanavelićeve smrti

pune jada i žalosti
dažde od suza prolijevahu.[3]

Zbog Kanavelićeve smrti zavladala je opća žalost. Ona je, dakako, u prvom redu velika zbog naglašene Kanavelićeve pripadnosti svijetu duha, »kreposti«, poezije:

[2] Franjo Fancev, *Sitni prilozi za povijest hrvatske književnosti, I. Građa za bibliografiju Petra Kanavelića (1637—1719).* Građa za povijest književnosti hrvatske. JAZU, Knj. XI. U Zagrebu 1932, str. 90. i dalje; 121—171. Vidi također i
[3] Isto.

Kanaveli Petar znani,
koga plemstvo i krepos prava
bi svoj ovoj našoj strani
čast, čestitost, dika i slava,
Ah, umro je, i hvaljena
lira svoja umukla je,
polag njega razrušena
leži i budi gorke vaje.[4]

U daljnjim stihovima pjesnik objašnjava kakva je sve bila Kanavelićeva lira, što je sve pisala, kuda se je sve javljala. Ali da je Kanavelić zaista pripadao jednom posebnom svijetu to je prigodničar otvoreno naglasio:

Sve što pjeva, pisa i reče
bî nauk i svit čudnovati.[5]

Kanavelića pjesnika odredio je i Splićanin Jerolim Kavanjin:

Kanavelić koji toke
da na svijetlo pjesni vrle,
i privede na visoke
slave i dike neumrle . . .[6]

U spoznaji splitskog pjesnika o Kanavelićevu širem značenju ne moramo gledati samo konvencionalnu pohvalu. Za njega je korčulanski pjesnik »čast i hvala zemlje naše« (Pj. IX, 45).

Opće uvjerenje suvremenika kako je Kanavelić bio znameniti pjesnik i dokaz kako je kao takav bio i prihvaćen nalazi se i u mnogim rukopisnim kodeksima iz 17. i 18. stoljeća što su se pronašli u raznim mjestima Dalmacije. Korčulanski pjesnik zastupljen je i u mnogim anonimnim pjesmaricama. Fancev je utvrdio da — »nema gotovo jedne takve anonimne pjesmarice iz kraja 17. i 18. stoljeća a da u njoj ne bi bila i po koja Kanavelićeva pjesma«.[7]

Osim svega navedenog sama činjenica što se onako totalno uključuje u dubrovačku kulturno-književnu sferu i što je asimilirajući Dubrovnik u svim njegovim kulturnim emanacijama postao zapravo nedjeljivi dio dubrovačkog pjesničkog subjekta dovoljno, i najbolje, svjedoči o tome kako je supstanca Kanavelićeva duhovnog bića bila pjesnička.

Konačno, u svoje pjesničko poslanje bio je uvjeren i sam Kanavelić. To potvrđuje njegov život i cjelokupno njegovo pjesničko djelo. Svoje srodstvo s muzama nekoliko puta je i

[4] Cit. dj, str. 214.
[5] Isto.
[6] Cit. dj, str. 215.
[7] Cit. dj, str. 217.

izričito naglasio. U pjesmi »Ljubav promijenjena o omrazu«, otvoreno je izrazio nadu da će ga pjesme nadživjeti, da će »pjesni« njegove živjeti i u »došasnim« stoljećima:

I mož biti u koj strani
da i mê pjesni živjet budu,
zasve er plakah ja zamani
neću pisat daj zaludu.
Došasni će vijek gledati,
a i naš isti može biti,
pjesni moje žive stati . . .

2

Sveukupno djelo bilo kojeg pjesnika jedna je jedinstvena cjelina koju je neobično teško tematski i stilski dijeliti i raščlanjivati. Ipak određeni metodološki postulati u književnoj historiji i kritici opravdavaju i takve postupke. Štoviše, praktični razlozi sistematizaciju čine neophodnom.

Jedinstvenost pjesničkog djela u Kanavelića posebno je uočljiva, jer se radi o pjesniku izričito smještenom i uokvirenom jednom epohom i jednom manirom. Sva Kanavelićeva pjesnička djela plod su zapravo jednog jedinstvenog kulturno-književnog trenutka. Pa ipak književni historičari koji su davali pregled njegova pjesničkog rada na osnovu tematskih preokupacija svrstali su Kanavelićevo pjesničko djelo u nekoliko kategorija.[8] Tu podjelu zbog praktičnih razloga i mi danas prihvaćamo pa govorimo o Kanavelićevoj ljubavnoj, prigodničarskoj, religioznoj i epsko-historijskoj poeziji.

Sasvim je vjerojatna pretpostavka i treba je kao sigurnu prihvatiti da je Kanavelić u mladim danima započeo ljubavnom lirikom. Isto tako nije moglo biti dvoumljenja kojim će i kakvim stilskim tokovima i putovima mladi pjesnik krenuti. Marinističko-sečentistička manira onako uporno, svestrano i svojevrsno realizirana u Dubrovniku nametnula se kao poetski jezik i stil epohe. Ivan Gundulić, Julije Palmotić, Jaketa Palmotić-Dionorić, Vladislav Menčetić i Vlaho Skvadrović izgradili su i učvrstili pjesnički jezik, zaokružili izraz, pokazali uzroke i sigurno zacrtali put. Svi oni koji su se u nas u 17. stoljeću odlučili da krenu putem »skladanja« i »začinjanja« pošli su jedino mogućim i jedino poznatim: dubrovačkim putem. To je učinio i Korčulanin Petar Kanavelić.

[8] Branko Vodnik, *Povijest hrvatske književnosti I.* Zagreb 1913, str. 265. — Mihovil Kombol, *Povijest hrvatske književnosti do Narodnog preporoda.* Zagreb 1945, str. 280—283. — Stjepan Kastropil, *Nacrt za književnu povijest otoka Korčule do sredine prošlog stoljeća,* Zadarska revija, XIV, 1965, br. 2, str. 117—146. Mirko Deanović, *cit. dj,* str. 60—73.

Istražujući stih Kanavelićeva ljubavnog pjesništva Mirko Deanović je dobro uočio da se u starijim godinama, pri kraju stoljeća, i Kanavelić priklonio novom načinu pjevanja, tj. neopastoralnom zahtjevu da treba napustiti sečentističke pretjeranosti a približiti se čistoj i nepatvorenoj ljubavi priprostih i naivnih pastira. Međutim, već je spomenuti ugledni istraživač uočio da je i prije ovog zahtjeva u cjelokupnoj hrvatskoj lirici 16. i 17. stoljeća pastoralni motiv bio trajno prisutan i omiljen. Sada pak sve što se više bude išlo prema kraju stoljeća a pogotovo u 18. stoljeće pastorala hrvatskih pjesnika sve manje će posjedovati one prvotne renesansne prirodnosti i idilične neposrednosti, a sve više će to postajati rafinirana moda i najobičnija konvencionalnost.

Na relacijama i u okvirima marinističkih i neopastoralnih arkadijskih dometa, zahtjeva i mogućnosti kretala se i čitava poezija Petra Kanavelića. Unutar ove škole, odnosno ovog procesa kretat će se, živjeti i razvijati njegov pjesnički poticaj i samo unutar ovih okvira treba tražiti u Kanavelića i ona mjesta koja su tipična za epohu i maniru, kao i ona u kojima naslućujemo i uočavamo jednu posebnu ličnost.

3

Vrhunska želja ljubavnog pjesnika Kanavelića kao i drugih njegova vremena bila je sjedinjenje mladih u ljubavi:[9]

Zavezajem jednijem tako
dva su srca zavezana,
nje veselje ja sam svako,
ona je rados mâ izbrana.

(Ljubav sjedinjena)

U istom tonu je i poznati zov na cjelivanje:

Lijepa moja celivajmo
usti s ustim sadruženi,
celivajuć uživamo
slađe i jače zagrljeni.

(Boj od celova)[10]

Svoju radost i sreću u ljubavi očitovao je u nizu pjesama, svega deset, nazvanim »Svojoj vjerenici«. U tim pjesmama

[9] Svi citati Kanavelićevih stihova prema rukopisnim kodeksima iz Arhiva JAZU u Zagrebu: I b 21 i I b 41.

[10] Pjesma »Boj od celova« pogrešno objavljena među pjesmama M. Buresića (SPH, XI, 240).

zaručnici nestrpljivo čekaju onaj radosni dan kad će se »sjediniti« i »samiriti«:

Ah, tada ću rijet ovako:
ja ne mogu željet veće,
evo uza me dobro svako,
evo uza me moje sreće.

(Svojoj vjerenici, VIII)

Krećući se utrtim stazama sečentizam će preuzimati mnoge fraze i izričaje iz petrarkističkog arsenala. Tako se i u Kanavelića javljaju izrazi kao: rajski pogled, raskošni pokoj, vedri zrak sunčani, noćna sjena, srce zatravljeno, moj nepokoj, zora bijela, dan čestiti, dan žuđeni, svijetle oči, ljuveni pokoj, želje ognjene, sreća blaga i mila, slatke želje, nje drag ures i gizdavi, ljuvene požude, luk zlaćani, strijela ognjena itd. Njegovo oduševljenje prepoznajemo:

Visoke su moje sreće
ljubeć dragu tač ljepotu
i ma ljubav pristat neće
dokli budem u životu.

(Svojoj vjerenici, VII)

Na prvi pogled izgleda kao da imamo pred sobom petrarkista iz 16. stoljeća. U jednom određenom smislu Kanavelić je bio petrarkist kao što su bili svi ljubavni pjesnici 17. stoljeća. Samo ipak razlika je vidljiva i osjetljiva. U laganom i lepršavom baroknom nizanju osmeraca ima nešto neusporedivo lakše, jednostavnije i površnije od onih teških dvostrukorimovanih dvanaesteraca petrarkista. U sečentista su riječ i fraza znatno jače prigušile osjećaj, preuzele odlučujuću ulogu, postale su same sebi svrhom izgubivši pri tome osobine prvotne, naivne i nevine mladenačke petrarkističke preokupacije.

U ogromnoj većini ljubavnih pjesama ovog vremena pa tako i u Kanavelića velike želje pjesnika ostaju neuslišane. Ona, gospoja, vila, djevojčica ili diklica tvrda je i okrutna srca i ne gleda na pjesnikove uzdahe. Tako i Kanavelić izričito kaže da njemu uzalud dolazi proljeće, za njega se priroda uzalud budi.[11] Tužan je i žalostan jer ga »magla plaha« udara

plasijem vjetrim svojih uzdaha,
vječnijem daždom moga cvila.

(Zaman se povrati premaljetje)

On propada bez ikakve nade (»Mre bez ufanja«), jer je Rakle okrutna, tvrda je kao kamen mira (zidina) koji ju okružuju. Uzaludna su pjesnikova upozorenja da u proljeće svak uživa,

[11] Pjesma »Zaman se povrati premaljetje« pogrešno objavljena među pjesmama M. Buresića (SPH, XI, 241.)

uzaludan je i stari renesansni zov na užitak izrečen, dakako, na nov način.[12]

Utučen, razočaran i uvjeren kako mu je »služenje« uzaludno pjesnik odlučuje da će promijeniti svoj odnos prema njoji čitav svoj dosadašnji život. Napustit će »gospoju«, zaboravit će je.

Ovakvih odluka vidjeli smo već u petrarkista. Vidjeli smo također da su te odluke veoma kratko trajale: pjesnik se vraćao »svojoj gospođi«, molio je za oprost i nastavljao s tuženjem i «služenjem«.

Kanavelićeva pjesma »Ljubav promijenjena u omrazu« nije izvorna pjesma; to je prerada jedne pjesme talijanskog pjesnika sečentista Girolama Pretija. Prerada je neobično zanimljiva. Talijanski original poslužio je Kanaveliću samo kao poticaj da opširno i polako govori o sebi, svojim namjerama i odlukama. Pri svemu tome najzanimljivije je uočiti i naglasiti da je u ovoj preradi korčulanski pjesnik, opisujući svoj bijeg od ljubavi i grada i svoj odlazak na selo, pružio na nekoliko mjesta prijatnih i uvjerljivih tvrdnji o ljepoti i privlačnosti prirode. Iskrenu pjesnikovu obuzetost treba, dakako, potražiti ispod pokrova riječi, ispod stereotipne arkadijsko-pastoralne fraze. Razočaranog pjesnika priroda će utješiti i ohrabriti:

Ah, kô lijepo, ah, kô drago
vrsim ovijeh od dubrava
zrak svoj kaže sunce blago
milo nebo ures dava.

Slađi prši vjetric odi
hladnije vele voda ističe,
manje studen zla gospodi,
ljetno podne manje peče.

Od cvjetica i od trave
zemlja sebi platno veze
i zamjerne kroz naprave
svê naravne resi urese.

A u žuber i žamore
brze ptice, viri živi,
čini mi se da govore:
utješi se i oživi.

S vijencem lira oko čela,
s rukam punijem rusa odi
sva razbludna, sva vesela
ljepša i svjetlja zora ishodi . . .

[12] U pjesmi »Veselje premaljetlju«, objavio F. Kurelac pod naslovom »Proljetje«, pogrešno uvrštena među Začinke Ignjata Đurđevića (*Runje i pahuljice*, Zagreb 1866—68).

Sjeni od dubja i gustine
ki su u ovoj u dubravi,
čuvat me će od vrućine
i od sunca i od ljubavi . . .

U bijegu od nemilosrdne »diklice« ima nešto i od dobro poznatog pjesničkog bijega od života, bijega prema poeziji, prema, također dobro poznatom, nadzemaljskom idiličnom svijetu zaborava.

Povoljne uvjete za mir, odmor i inspiraciju naći će pjesnik u prirodi čija je ljepota stvarnija od ljepote okrutne žene:

Hridna gora, pustoš živa
čestokrati sred litica
zlato od kosi pridobiva
i pribijeli lijer od lica . . . .

Priroda je podatna, nije gluha:

Odi na uzdah od vjetrica
česvina se giblje stara . . .
I vidjet mi jes ugodan
gdje se stere put nebesi
zelen dubok voćem plodan
koga s listjem cvijetje resi . . .

Za razliku od okrutne žene ljepota prirode u proljeće je bliska, istinita:

Himbeno je nje prolitje,
a ovo je zbiljno i pravo.

Pjesnikova odluka je jasna: neće ga više zanositi njezin »ljubežljivi govor«; vratit će se prirodi gdje se čuje samo: »bistre vode jezer živi« i pjesma »od lužkijeh slavica«.

Dakako, i ova pjesma puna je konvencionalnih pojedinosti i pjesničke igre u stilu barokne i arkadijske životne poetske filozofije. I ovdje se idila javlja — »kao kontrast između česti i ljubavi, između grada i ladanja, između društvenih zakona i zakona prirode . . . Sreća prebačena u zlatni vijek, dakle izvan muka i uzbuđenja stvarnog života, u mir i spokojstvo duše, seoski život, s prirodnim ljepotama, s jednostavnim užicima, s jednostavnim i nepokvarenim osjećajima, to je prirodna protuteža konvencionalnom svijetu . . .«[13]

Ipak kad slušamo pjesnika kako uporno nižući pojedinosti ponavlja kako će u prirodi uživati, kako će tamo naći svoj mir, kako se u prirodi nalaze stvarni uvjeti i razlozi za posebno zadovoljstvo, skloni smo da mu povjerujemo kako je zaista i osjećao ljepotu korčulanskog pejsaža. U tim časovima kao

[13] F. de Sanctis, *Povijest talijanske književnosti*. Zagreb 1955, 468. Preveo I. Frangeš.

da ga vidimo u jedinstveno lijepim lokacijama Lumbarde, Vignja i drugih mjesta korčulanskog i pelješkog kraja gdje je imao svoje posjede ili odlazio u posjet prijateljima.

4

Stara humanistička sklonost da se pojedine prigode iz društvenog života pjesnički iskažu i oblikuju doživjela je u 17. stoljeću svestranu primjenu. Svaki pa i najobičniji »događaj« bio je povod da se napiše pjesma. Ali je ujedno na taj način stara humanistička sigurnost i čvrstina uvjerenja u punu vrednotu čovjekova pripadništva svijetu «Kreposti« i poeziji dobila jednu sasvim običnu, svakodnevnu, pa često i banalnu primjenu. Ipak sklonost pjesnika da svaku prigodu poetski oblikuje ima u krajnjoj liniji i jedan osobito značajni poetski kvalitet čovjekova vrednovanja pojedinih očitovanja u životu.

Mnoge i različite prigode izazvale su i Kanavelićevu muzu. U raznim prilikama iz društvenog života svog vremena u Korčuli i Dubrovniku sudjelovao je pjesnik kratkim i pijevnim »začinkama«. To su mahom pjesme ispjevane povodom nekog pira ili zaruka ili su nastale povodom sastanka nekog veselog društva u kojemu je i pjesnik sudjelovao. Zajednički naziv izrazito u skladu s pijevnim oblikom ovih pjesama izaziva jednu posebnu reminiscenciju. Na neki način Kanavelićeve »začinke« nalaze se na istom onom putu davno zacrtanom od Marulićevih »začinjavaca« koji su svoje pjesme komponirali uz određene prigode, uz te prigode ih pjevali ili pjevanjem rukovodili, »začinjali«.

Kanavelićeve »začinke« nisu imale većih poetskih ambicija. Pa ipak osim lakoće u izražavanju i osebujnosti u metrici nalazimo u njima i vidljiv odraz suvremenog društvenog života gornjih slojeva. Tako npr. u jednoj »začinki« ispjevanoj (čitanoj ili pjevanoj) na piru Maroja Gradića doznajemo neke pojedinosti o tome kako su dubrovački mladići provodili svoju mladost. Nije nam u tom pogledu Kanavelić otkrio nešto što nismo i prije znali, ali sjećanje na proteklu i bezbrižnu mladost posebno zvuči u pjesmi družine koja svog prijatelja podsjeća na protekle avanture baš na svadbenom piru. Doznajemo tu za neki događaj mladoženje »pod Minčetom što se zgodi«, kad je htio »njeku mantenjati«, ali uzalud. Drugoj koja je ostala — »s tobom bređa« (kako mu pjeva družina) dao je »kamižolu« koju ona i sada nosi. Podsjećaju ga zatim kako je na jednom mostu jednom zgodom čekao čitavu noć pa zaključuju:

Mogli bismo tri dni stati
tve prodece spovijedati . . .

nu nećemo neg rijet tebi:
sve burdjele što je pod nebi
od Molunta do Kunana,
od Lastova do Mrkana
s mnogom pomnjom obišo si
i svud, druže, povonjo si.

Idući putem plodne tradicije hrvatske renesansne poezije Kanavelić je pisao i pjesničke poslanice. Kao njegov sugrađanin Ivan Vidali iz prošlog stoljeća tako se i Kanavelić najviše i najradije dopisivao s Dubrovčanima.

U poslanici »Maru Rastiću pjesan u odgovor« javlja svom dubrovačkom prijatelju da ne može udovoljiti svim njegovim zahtjevima, jer nema sve ono što ovaj traži, a što se odnosi na ribarske potrebe, pa i sam oskudijeva ribom:

A od ličine samo ovo je
da uzroka cjeća tvoga
meni vrše puste stoje
na pržinam kraja ovoga,
a ja križam zube i usta
i bez ribe i bez gusta.

Nije bez slikovitosti distih u kojemu pjesnik kaže kako »križa zube i usta« tj. kako jede bez ribe i bez užitka. Posljednja strofa pjesme posjeduje ugođaj intimnog prijateljstva:

Non dico altro. Sluga ti sam,
samo od mene spomeni se
i ako štogod dobar ti sam
mom slabostim posluži se,
er ćeš vidjet da svej želi
tvoj bit Petar Kanaveli.

Poslanica je zapravo i jedna od najpoznatijih Kanavelićevih pjesama o velikom dubrovačkom potresu »Trešnji« iz godine 1667.[14] To je pjesma od 74 četverostihovne osmeračke strofe, svega dakle 296 stihova. U ovoj oduljoj poslanici Kanavelić svom dubrovačkom prijatelju Sigismundu tj. Šišku Gunduliću priča svoj susret u snu, susret s jednom krasnom »djevojčicom«, slovinskom muzom, kraljicom »slovinskoga« jezika sa sjedištem u Dubrovniku:

Slovinskoga ja jezika
kraljica sam s tobom odi
sred slavnoga Dubrovnika
ka kraljuje i gospodi.

[14] Pjesma »Grad Dubrovnik vlastelom u trešnji« objavljena u Jakinu zajedno s Bunićevom »Trešnjom« 1667, a zatim u »Danici ilirskoj« 1841, br. 42, 43 i 45.

»Slovinska kraljica« iz Dubrovnika pruža usnulom korčulanskom pjesniku strašnu sliku Dubrovnika nakon potresa. Nitko se nije našao da pomogne Gradu koji je postao ruševina. U ruševine se kaže pjesnik sažeto i slikovito ubrzo uvukla vatra, »oganj vrli«,

ki se usjeknu Gradu u kosti
sve požeše i opali
bez obzira, bez milosti.

Dubrovnik je srušen kao nekada Troja, Korint, Argo, Mikena i Rim. Ali dok su ovi gradovi dopali ropstva, ona, vila Dubrovkinja, a »slovinska« kraljica, još je slobodna:

Na pristolju od slobode
jošte sjedim s mojom vlasti.

Zasluga za to pripada dubrovačkoj vladi koja ne želi truda za spas i obranu grada:

I ponavljat vidim sada
mê zakone stare u meni
čim uzdrži mene i vlada
skup za slobod sjedinjeni,
Ki posvetiti sebe sebi
spravan stoji i gospodi
i umrijet će pri potrebi
za slobodu u slobodi.

Na kraju pjesme kraljica se tuži kako se među njezinim Dubrovčanima nije našao pjesnik koji bi opjevao strahote potresa, uzroke njezina »poraza«. Moli Kanavelića da piše Dubrovčanima, da ih potiče na pjesnička djela. Kraljica posebno želi da se njezina molba i želja javi Šišku Gunduliću. Javljajući Kraljičinu želju Kanavelić dodaje:

Piši, zašto vas svijet čeka
od tve vidjet sve pameti,
piši od zgode ove neka
prava istina veće leti.

Ova Kanavelićeva poslanica i poticaj Gunduliću da pjeva nastali su vjerojatno povodom nekih Gundulićevih »pjesničkih« namjera s kojima je, po svemu sudeći, i Kanavelić bio upoznat. Ponovni procvat Dubrave — Dubrovnika opjevat će i sam Kanavelić u pjesmi »Trstenko pastijer«.

Ne znamo kako treba razumjeti jednu Kanavelićevu poslanicu »Pjesan prijatelju . . .« u kojoj pjesnik misli da mu se prijatelj ne javlja zbog toga jer ne smije. Tim povodom Kanavelić kaže kako je on slobodan, kako smije raditi što hoće:

Vjetri oholni ne imaju
nijedne ovlasti vrhu mene,
mene oblaci ne udaraju
kroz trijeskove svoje ognjene.

Teško je danas odrediti u kojem smislu i u kakvim relacijama treba tražiti i vidjeti ovu pjesničku slobodu što je ne bez ponosa ističe korčulanski pjesnik.

Posebno je zanimljiva pjesma »Jednoj mladici kojom je bio obraz oteko«. U neku ruku ovu pjesmicu o djevojci kojoj je lice nateklo treba svrstati među poznate prigodnice galantnog stoljeća u kojima pjesnici tuguju što se gospođa npr. ozlijedila pavši s konja ili je poskliznula negdje u lovu. »Nateknut obraz u mladice« može se u usporedbi s ovim nezgodama otmjenih dama spustiti i na razinu humora, ali i u takvu slučaju pjesma bi čak dobila neobično značajnu dimenziju autorove duhovitosti.

Ipak, najzanimljivije su one Kanavelićeve prigodnice koje su povezane uz suvremene historijske događaje i ličnosti. Ovom prigodom spomenut ćemo tri takve pjesme. To su: »Dubrovnik slobođen od harača na blagan s. Vlasi 1695«,[15] »Pjesan slavnomu kralju poljačkomu Ivanu Sobejski, Turaka predobitniku i Beča obranitelju«[16] i »Dođi, o ljubi ma ljubljena«.[17]

Radujući se što je Dubrovnik uspio da se jedne godine oslobodi turskog harača Kanavelić napušta »svoju« izabranu »diklicu« — muzu Klio, pa hita da slavi Dubravu tj. Dubrovnik koji pored ostalog, ističe pjesnik, ima svoje brodove na svim stranama svijeta:

I er na svakom svijeta kraju
drijeva kitam nje uresena
gledaju se i primaju
i poznana i scijenjena.

Bit će zanimljivo spomenuti da se poljski kralj posebnim pismom Kanaveliću zahvalio na pjesmi.

Među »historijskim« prigodnicima svakako je najvažnija ona o hrvatskom banu Petru Zrinskom na stratištu. Pjesma svjedoči o velikom odjeku pogibije Zrinskog i Frankopana, a zanimljiva je i zbog toga što i ona kao i druge pjesme nastale uz istu prigodu svu krivnju zbog katastrofe pripisuju navodno beskrajno ambicioznoj i častohlepnoj supruzi Petra Zrinskog.

Na početku pjesme Zrinski se javlja bolno, rezignirano i ne bez prijekora:

[15] Pjesma »Dubrovnik oslobođen od harača« objavljena u »Zori dalmatinskoj«, 1846.

[16] Pjesma »Ivanu Sobjeskom . . .« objavljena u Dubrovniku (kod Martekina), 1850.

[17] Pjesma »Dođi, o vilo ma ljubjena« objavio T. Maticu »Zborniku u slavu V. Jagića«, Berlin 1908, 338.

Dođi, o ljubi ma ljubljena,
dođi vidjet draga tvoga
ponosito uzvišena
vrh pristolja kraljevskoga.

A na kraju:

— tko s privarom živje mnogom,
živjet ne ima. Prijatelji,
ženo, sinci, družbo, zbogom!

U sažetom obliku (pjesma ima samo 20 stihova) pjesnik je na jedinstveno originalan način pokazao da je dobro osjetio svu tragičnu bezizlaznost, očaj i ljudske lomove što su zaista bili povezani uz Zrinsko-Frankopansku urotu.

U skladu s kompleksom duhovnih preokupacija svog vremena Kanavelić se okušao i u pobožno-refleksivnom pjesništvu. Kao i mnogi drugi prije i poslije njega znao je zabugariti o prolaznosti svijeta i života, o vlastitoj nemoći i o smrti koja se svakim danom sve više približava. Gledajući tako stakleni sat u kojemu se presipa prah što označava vrijeme pjesnik meditira:

Star krilati tužno meni
prikažuje sved prid oči
sklo u komu zatvoreni
prah umrlijem ure toči.
Gledam ure i u njima
mjerim čase smrti moje,
dovršiti koja ima,
ke za isteć veće stoje.

(Nemoćnik na času smrti)

5

Najveću važnost u pjesničkom djelovanju Kanavelić je podavao epskom načinu pjevanja. Od epa je i za sebe očekivao najviše uspjeha i slave.

Govoreći o velikoj popularnosti epske poezije u Italiji, posebno nakon Tridentinskog koncila, De Sanctis je uočio da se nikada kao u to vrijeme, u to »tako neherojsko stoljeće«, nije više epski pjevalo.[18] Iako je stari, srednjovjekovni herojski svijet davno već bio mrtav, a novo doba nije imalo svoj jedinstveni, pa ni herojski pogled na život, ipak su pjesnici uporno komponirali opširne poeme i spjevove. Barokna sklonost da se

[18] De Sanctis, *cit. dj.* 476—477.

o svemu priča »polako«, »opširno« i »temeljito« našla je najbolju mogućnost u poemi i epskom spjevu.

Sadržaji baroknih epova i poema neobično su raznovrsni. I pored nedostatka jednog jedinstvenog motiva i polaznog književno-idejnog poticaja ili upravo zbog toga, svaki »događaj« i svaki motiv mogao je biti i bio je prikladan povod za poemu. Formalistički religiozni odnos i isto takav službeni religiozni status u društvu omogućio je da se u svakoj temi i u svakom sadržaju nađu prikladni elementi za suvremeno poetsko iživljavanje. Klasična herojska vremena, viteško doba, mitologija, starija i novija religiozna tradicija i crkvena povijest, historijski događaji, legende, događaji iz svakodnevnog života pa i najobičnije dogodovštine, sve je moglo poslužiti i služilo je epskom pjesniku da potanko »priča« i »opisuje«. Nije bilo prigode ni događaja koji nije mogao »inspirirati« pjesnika da u patetičkom zanosu nekoga ili nešto oduševljeno »slavi« i »uznosi«.

Epski poetski jezik, stil i instrumentarij u starijoj hrvatskoj književnosti utvrdili su dubrovački pjesnici 17. stoljeća. Oni su utvrdili epske zakone i kanone za sve vidove poeme: od one »ozbiljne« i »historijske« do »obične« ljubavne, prigodne i šaljive. Putovima što su ih zacrtali dubrovački pjesnici u ovom stoljeću ići će hrvatska poema i u slijedećim stoljećima. Utvrđenog šablona i jezično-stilskog arsenala ne će se osloboditi ni u novija vremena, sve do 19. stoljeća.

Snažnom utjecaju i sveopćoj popularnosti epike prepustio se i Petar Kanavelić. U dugom i »opširnom« pričanju »događaja« i on je pronašao najbolju prigodu da se pjesnički očituje i iživljava.

Tu svoju sklonost korčulanski pjesnik je nekako i posebno formalno isticao kad je za svoju omiljenu »diklicu« i »djevojčicu« izabrao muzu Klio, muzu epa i povijesti. Ovo uočavamo premda je već i prije njega, npr. u Nalješkovića, muza Klio predstavljala bilo koju, dakle svaku muzu.

Epske sklonosti pokazivao je Kanavelić u raznim i raznolikim svojim pjesmama i poemama. Takav je prvenstveno u onim prigodnim pjesmama koje svojom »historijskom« tematikom na neki način izazivaju i pružaju prigodu pjesniku da postupa opširnije i »svečanije«. Pohvala poljskom kralju koji je oslobodio Beč od Turaka ili pjesma o katastrofalnoj »Trešnji« bile su idealne prigode da se pjesnik okuša u pjesmi šireg zahvata. Poticaj za opširniju temu pronalazio je Kanavelić, kao i drugi, i u tradiciji katoličke religije pa je tako i on »opjevao« poznatu starozavjetnu priču o putovanju mladoga Tobije.

Svoje epske namjere Kanavelić je želio realizirati i u »pravom« epu. To je i napravio. Nakon pokušaja sa »suvremenim« odlomkom »Kara Mustafa vezijer Adem«, promijenio je mišljenje i odlučio da obradi jednu temu iz daljnje prošlosti. Nastao je tako »Sveti Ivan biskup trogirski i kralj Koloman«, ep u 24 pjevanja, jedno od najopsežnijih djela u hrvatskoj pjesničkoj literaturi.[19] U djelu se pjeva o vojni ugarskog kralja Kolomana na Dalmaciju početkom 12. stoljeća. Dalmatinske gradove pomaže sv. Ivan svojom nadnaravnom moći i posebno djelujući na oholog kralja. Oko ove, nazovimo je tako, temeljne osi u djelu nanizao je Kanavelić mnoštvo epizoda romantičarsko-viteškog svijeta smatrajući to, poslije Tassa i Gundulića, neophodnim u književno-epskom postupku. Način izražavanja, stilski arsenal i ton u kazivanju u Kanavelićevu epu susreli smo već u njegovim prigodnim poemama. Jezik i stil sečentističke manire priljubljen je uz dobro poznati gundulićevski epski način pričanja i moraliziranja.

Svojim epom Kanavelić u književno-umjetničkom pogledu nije dostigao svog učitelja Ivana Gundulića. Takva usporedba, međutim, nema nikakva historijskog opravdanja, jer idući putem jednog uhodanog stila prihvaćenog kao poetski zakon Kanavelić nije ni mogao nadmašiti osnivače škole. Ipak za razliku od Gundulića koji je za temu svog epa uzeo zbivanja u dalekoj Turskoj i Poljskoj, korčulanski pjesnik se zadržao na svojoj vlastitoj, domaćoj tematici: odlučio je da pjeva o borbi dalmatinskih gradova protiv osvajača sa sjevera.

Napravivši ovaj presudni korak, svrstavši pogled na svoju zemlju, Kanavelić nam je, premda je otišao u daleka stoljeća, u određenom smislu bliži. Ovu iako samo jednu od komponenti u ocjeni književnog djela treba u Kanavelića uočiti. Ona će i unutar djela, u pojedinim epizodama doći do izražaja premda, dakako, neće biti isticana ni naglašavana. Tako će npr. i jedna od najzanimljivijih viteških epizoda, ljubav između Pelinka i Rozinde biti smještena u historijske okvire ove zemlje. Doznat će se tako na kraju »romana« da je Rozinda kći ugledne zadarske porodice, a Pelinko sin »hrvatskoga bana slavna«. Ovim »banskim« podatkom skloni smo da Kanavelića svrstamo o bok Hanibala Lucića, jer je i korčulanski pjesnik kao nekada Hvaranin Lucić u konstelaciji suvremenih političkih zbivanja doveo na pozornicu djecu uglednih obitelji.

6

Ime pjesnika Petra Kanavelića nije upisano na vrhuncima hrvatske poezije. Pa ipak, bez imalo straha od pretjerivanja možemo reći da pjesnik Kanavelić u putu i razvoju naše književnosti zauzima značajno mjesto.

[19] Djelo je zaslugom J. J. Strossmayera objavljeno u Osijeku 1858. (J. Jurković).

Književni historičar koji izreče ovakvu tvrdnju nalazi se pred obavezom da pokaže u kojim se relacijama i dimenzijama nalaze i utvrđuju elementi Kanavelićeve značajne prisutnosti i djelovanja u razvoju i povijesti jedne kulture i jedne književnosti.

Ovaj zadatak kolikogod težak i delikatan, kao uostalom i u »slučaju« svakog drugog kulturno-književnog trudbenika, nije nezahvalan i nije neizvediv. Štoviše, u Kanavelića on je prijatan i u svojoj izazovnosti upravo nadahnjuje.

Sve ovo, dakako, ne znači da se ovom prigodom može taj zadatak u cjelini izvršiti. Želimo samo ukazati na problem i u stilu jedne određene, zapravo konvencionalne metodike pregleda jednog pjesničkog djela imamo namjeru da upozorimo na jedan od mogućih okvira ličnosti i djela, odnosno da u smislu gornjih tvrdnji naglasimo barem neke uvjerljive podatke.

Značenje i uloga neke ličnosti u jednoj književnosti može se nalaziti u različitim izvorima, u različitim povodima. To je dobro poznata stvar i ne bi je trebalo ovdje naglašavati, kad se u slučaju Petra Kanavelića ne bi radilo o pjesniku čije značenje i sigurno mjesto u povijesti hrvatske književnosti ne ćemo obrazlagati isključivo na taj način što ćemo njegova djela, pjesme i stihove smještati na mjesta koja se nalaze negdje na razmaku između vrhunskih dostignuća i običnog stihotvorstva.

Ne treba pri tome pomisliti da Kanavelićeve pjesničke tvorevine treba da izbjegnu posao takva smještaja i smještanja ili da treba da budu podvrgnute nekom posebnom mjerilu. Nema pjesnika koji to očekuje i kojemu se prilazi na »poseban« način. A činjenica da Kanavelić i danas živi u našem sjećanju, da je prisutan i to naglašeno prisutan u hrvatskoj kulturi i književnosti rječito govori, da on i ne očekuje nikakav poseban pristup ni posebni odnos u analizi i ocjeni.

Ove napomene o pjesniku Kanaveliću imaju svoje opravdanje i nastaju isključivo zbog toga što je pred nama jedno pjesničko djelo koje se ne može izdvojiti iz svega onoga što je u svoje vrijeme značilo i predstavljalo na relaciji Dubrovnik — Dalmacija. Još manje se razgovor o ocjeni Kanavelićeva pjesničkog doprinosa može izdvojiti od pitanja što on znači danas u čitavom sklopu jedne kulture. Tek u okviru takve cjelovite slike i uloge možemo i moramo govoriti i o jednom poetskom opusu. Svaki drugi pristup bio bi jednostran, statičan, dakle nedovoljan. U jednom vremenu Kanavelićevo pjesničko djelo bilo je živo, zapaženo, prihvaćeno i hvaljeno. Ono je svojevremeno, kako bi rekao M. Franičević, imalo svoju »rezonancu«, pa zato pripada kulturnoj i književnoj baštini bez obzira u kolikoj mjeri zadovoljava naš današnji književni ukus. Spomenuti istraživač zaključuje, sasvim ispravno da ona djela koja su u jednom vremenu bila živa — »ne gube nikada svoje kulturno-historijsko značenje i teoretski, pod uslovom,

da postoji za to potreban aparat, mogu biti na svoj specifičan način do manjeg ili većeg intenziteta oživljena, neka lakše, a neka teže«.[20]

Dobro je poznato što je za oblikovanje Kanavelićeva pjesničkog stila značio Dubrovnik i njegova poezija. S određenog aspekta promatranja moglo bi se čak reći da je Kanavelić bio dubrovački pjesnik. Takav zaključak, međutim, bio bi pogrešan, površan, bio bi idealistički, bio bi iskonstruiran. Kanavelić je korčulanski pjesnik, tu se rodio i umro, Korčulu nikada nije zaboravio, ako ju je i napuštao, opet se vraćao.

Dubrovački pjesnički izraz Kanavelić je prihvatio i asimilirao svjesno i hotimično. S druge strane dubrovačka poezija nametnula mu se kao jedino moguća i jedino postojeća pjesnička škola. Upravo u dvostrukosti ove jedinstvene činjenice nalazi se polazna točka u sagledavanju Kanavelićeva velikog značenja i doprinosa u formiranju čitave naše kulture i književnosti.

Kanavelić nije bio jedini hrvatski pjesnik koji je u 17. stoljeću krenuo izrazito dubrovačkim stazama. Manje ili više radili su to i drugi. Bračanin Ivan Ivanišević (1608—1665), Višanin Andrija Vitaljić (1642—1725), Splićanin Jerolim Kavanjin (1643—1714), da spomenemo samo neke Kanavelićeve suvremenike, ne samo što su u svojim djelima slijedili Dubrovčane nego su izričito tvrdili da suvremeni pjesnik treba da uči isključivo od dubrovačke »vile«. Dubrovački pjesnički jezik i dubrovački pjesnički svijet postali su uzor za sve hrvatske pjesnike. Svi su oni bili čvrsto uvjereni kako je barokno-sečentistički izraz dubrovačkih pjesnika pravi poetski jezik pa prema tome jedini od kojega treba učiti i koji treba nasljedovati. I na dalekom sjeveru, u čakavskim i kajkavskim područjima osjetio se dubrovački utjecaj.

Korčulanski je pjesnik radio, dakle, ono što su radili i drugi. Ali Kanavelić je to radio i uradio na takav način i u takvu opsegu da je svojim postupkom i cjelokupnim književnim djelom i stavom, upravo zbog toga što je tako dosljedno i svestrano poslužio kao most utjecaju dubrovačkog poetskog svijeta i jezika, zacrtao i odredio sebi značajno mjesto u povijesti cjelokupne hrvatske književnosti. Kanavelićev udio u simbiozi što se među hrvatskim književnim središtima odigravala upravo u 17. stoljeću kvalitativno i kvantitativno je drukčiji i istaknutiji od drugih.

Pjevao je pjesme različitog tipa, oblika i metra: kratke ljubavne pjesmice, opsežnije ljubavno-idilične kancone, kraće ili duže prigodne sastave i poeme, poslanice, prigodne pjevne začinke, religiozne pjesme i ep. Znatan dio oblika dubrovačke pjesničke škole Kanavelić je pokušao oživjeti i reproducirati

[20] M. Franičević, Republika, 9, 1968.

u svom vremenu i svojoj sredini. U okviru te škole on je znao progovoriti i kao posebna ličnost i kao pjesnik. Onaj tko ima osjećaja i sluha za jedno vrijeme i za jedan kraj taj će u mnoštvu razigranih baroknih i tečnih stihova osjetiti mjesta koja i danas djeluju uvjerljivošću i emocijom. S druge strane Kanavelić je i svoj lični život u cjelini uključio u pjesnički i društveni ambijent Dubrovnika. Često je posjećivao Dubrovnik, tamo je proveo dobar dio svog života, tamo stekao rodbinu i prijatelje, bio član dubrovačke književne Akademije, svoja djela posvećivao je Dubrovčanima. A u nekoliko navrata u svojim pjesmama punom pjesničkom obuzetošću pjevao je o Dubrovniku. Dovoljno je u tom pogledu samo upozoriti kako je iskreno žalio tužno stanje grada nakon potresa i kako se zatim oduševljeno radovao kad se grad »kao fenice« obnavljao. Nema zaista nikakva razloga da ne vjerujemo kako se ispod stereotipnih izraza pomodne patetike krije iskrena radost prijatelja koji je Dubrovnik smatrao ne samo bliskim nego i svojim, svojim drugim zavičajem.

Potaknut i nadahnut Dubrovnikom, djelujući čitava života, stvarajući i pjevajući u svakoj prigodi, iživljavajući se i živući za poeziju, smatrajući poeziju neobično vrijednom društvenom djelatnošću, Korčulanin Kanavelić izvršio je i izvanredno značajnu ulogu medija pri asimilaciji pojedinih udova jednog jedinstvenog književnog tijela. Prenoseći i asimilirajući jedan zreli književni izraz i već razrađen književno-poetski svijet Kanavelić je u praksi, u prvom redu na samom sebi i svojoj Korčuli, uvelike pomagao najprvo podržavanju i širenju književnih običaja i navika, a zatim zbliženju i sjedinjenju raznih književnih središta što je bilo neophodno u vremenu kad se vidljivije počela oblikovati moderna nacionalna kultura i književnost. Ovaj podatak posebno je značajan i zanimljiv kad se zna da je i Kanavelić svojim postupkom i odnosom potpuno negirao političke granice koje su Korčulu dijelile od Dubrovnika.

Svojim pjesničkim djelom, djelovanjem i stavom Kanavelić je zapravo preteča modernih građanskih ilirskih težnji i nastojanja isto onako kao što je širenje kulturno-književnih navika i međusobno zbližavanje i upoznavanje hrvatskih pjesnika u 17. stoljeću bila zapravo predigra velikog i konačnog čina jedinstva što ga izvršiše Ilirci u prvoj polovici 19. stoljeća. Bez težnje ka jedinstvu u jeziku i književnosti očitovane i pokazane onako plodonosno u 17. stoljeću teško bi bilo shvatiti i ilirske korake i rezultate u 19. stoljeću, koji su, također, upravo u Dubrovniku našli izvore mnogih svojih inspiracija.

Svaka poezija ima dvije vrste veličina, svaka književnost ima dvije vrste značajnih poslenika. Pored onih koji napisavši djela velike umjetničke vrijednosti predstavljaju granični ili temeljni kamen jedne nacionalne kulturno-književne zgrade,

postoje i oni koji nisu napisali djela vrhunskog dometa, ali su zato pored svog umjetničkog doprinosa djelovali prenoseći, potičući, šireći, asimilirajući i utvrđujući sklonost ka poeziji tako stvarali uvjete za nove, velike i značajne korake. Gledajući iz perspektive povijesnog razmaka i sveukupne panorame jedne književnosti djelo ovakvih ljudi dobiva opsežne i značajne dimenzije. Oni predstavljaju na oko jednolične i na prvi pogled neuočljive, ali zato neophodne svodove koji ukrašenim stupovima genijalnih stvaralaca daju opravdanje postojanja. Oni velikim stvaraocima daju smisao, omogućuju razmah, proširuju relacije. Osim toga oni su i uvjet novih dostignuća. Takav je bio svojim djelom i svojom funkcijom i korčulanski pjesnik Petar Kanavelić.

Dramski rad Petra Kanavelića

Jakša Ravlić

Hrvatski književnik Petar Kanavelić (1637—1719) još je uvijek nedovoljno poznat u povijesti hrvatske književnosti, pa prema tome i u javnosti. U koliko se o njemu nešto zna, za to su zaslužne starije generacije kulturnih radnika i naših povjesnika književnosti. Većinom se o njemu nešto zna kao pjesniku u užem smislu riječi; kažem nešto, jer neka njegova djela nisu uzeta u ocjenu da se barem književno-historijski utvrdi gdje mu je mjesto. A što da o njemu kao dramatiku, i danas prigodom 330-godišnjice smrti, kažemo? Da ne odgovaram više manje neodređeno, prijeći ćemo kroz povijest hrvatske književnosti da se upoznamo tim zapletenim pitanjem.

Dok *Dolci* (Slade)[1] ne zna za Kanavelića, prvi koji ga je spomenuo i koji je bio samo 80 godina daleko od njegove smrti, bio je *Franjo Marija Appendini* koji nam je ostavio nedovoljne i netočne podatke. Prema njemu P. Kanavelić se rodio 1600, što nije točno, pa govori o tome kako je došao mlad u Dubrovnik gdje je zavolio nevjerojatnom ljubavi hrvatsku književnost; vjenčavši se u istom gradu, došao je u obiteljsko srodstvo s najuvaženijim obiteljima. Voljen i cijenjen od svih književnika njegova vremena u Dubrovniku, Appendini kaže »*da je sastavljao i recitirao drame u njihovu društvu*«. On dalje navodi njegova djela pa kaže da je Kanavelić napisao: 1. prijevod *Pastor fido*, koji — iako je vjerno preveden — nije tako elegantno pretočen u hrvatski jezik kao onaj prijevod Franje

[1] S. Dolci, *Fasti litterario-ragusini*. Mleci 1767.

Lukarića, i nastavlja da je *Pastor fido (Vjerni pastir)* prikazivan u Dubrovniku 1684. od Družine nedobitnih; — 2. *Muka Gospodinova*, tragedija posvećena Serafinu i Nikoli Vučićeviću Buniću, te je prikazana u Korčuli 1663. i — 3. *Pjesma o ljubavi promijenjenoj u mržnju i — 4. Pjesmicu o trešnji u Dubrovniku*, i da je ona bolja od onih koje su napisali Nikola Bunić i Baro Bettera. Appendini završava tih nekoliko rečenica: »iako nije velik pjesnik, njegov je stil čist i lagano piše«.[2]

Kako smo čuli, od dramskih radova P. Kanavelića Appendini spominje prijevod *Pastor fido* od G. B. Guarinija i originalno prikazanje *Muku Gospodinovu*, ali je mnogo važnije da je *sastavljao i recitirao drame*.

Pozivajući se na te riječi Fr. M. Appendinija, neki Z. u *Gazzetta di Zara* (1836, u br. 99, od 9. prosinca) kaže da je Kanavelić napisao mnogo ljubavnih i junačkih pjesama, pjesmu o trešnji u Dubrovniku, tragediju o muci Isukrsta, prijevod »Pastor fido« od Guarinija te nadodaje da je *»sastavio različite lijepe ilirske komedije«*. To je prošireno i preinačeno mišljenje Appendinijevo. »Gazzetta« nastavlja da se Kanavelić isticao blistavošću hrvatskog stila, ugodnošću sastavaka, pa kako je pisao u vijeku koji je bio blizu pokvarenom stoljeću »duha neumjerenosti i mašte Marina i onih koji su pripadali njegovoj školi, nije se mogao osloboditi toga dodira, pa je često donosio pretjerane metafore i hiperbole kako bi izazvao neugodnost kod onih koji čitaju«.[3]

Napisavši ovako rano neke točne misli, moramo smatrati da je ovaj pisac bio dobar poznavalac ne samo Kanavelića, nego i talijanske književnosti. Da li se od ovoga nešto odnosilo i na drame?

Šime Ljubić je 1845. napisao kraću biografiju P. Kanavelića u članku »P. Kanavelić i Bartul Kašić«, preuzevši nešto od Appendinija i drugih, ili prema vlastitom istraživanju — ne može se točno reći —, pa prema Appendiniju navodi Kanavelićeva poznanstva i prijateljstva s književnicima u Dubrovniku. Kaže da je »potpuno« poznavao hrvatski, latinski i talijanski jezik; da je »ostavio mnoge spise za sobom«, ali on će navesti samo hrvatske pa među njima spominje: *Život sv. Ivana Ursina* koje se »čuva (se) u kući Jeronima Arneri-a, vrijednoga muža u Korčuli«. Ljubić misli da je »u ovoj knjizi (Kanavelić htio) pokazati podobnost našega jezika« u pjes-

[2] Fr. M. Appendini, *Notizie istorico-critiche sulle antichità de Ragusei*. Dubrovnik, 1803 sv. II, str. 250 (. . . »non è gran poeta, è però assai terso, e facile nello scrivere«).

[3] Z., *Poesia illirica*. Gazzetta di Zara, 1836. br. 99 (9. XII): . . . »ma siccome scriveva in un secolo troppo vicino a quello ch'era depravato nel gusto pella smodata immaginazione di un Marini, e di quelli che si erano dichiarati dalla sua scuola, non ha potuto uscir libero da quel contagio, ed ha partecipato bene spesso di certe eccedenti metafore e di certe sperticate iperboli da mettere fastidio in chi le leggi.«

ničkom poslu. Kao drugo djelo spominje *Vjeran pastir*, »složeno po Ivanu Krstitelju Guarini-u, pa ispravlja Donata Fabijanića koji je nazvao Kanavelića *prvim* prevodiocem »Pastor fida«, dok je istina — kaže Ljubić — »da je jedan vijek prije Fr. Lukarić (u tekstu tiskano pogrešno Zukari!) biše preveo i velikom pohvalom svojih domorodaca (Appendini; nav. djelo, knj. 2, str. 225 i 250)«. Ljubić nastavlja da »bi ovo tvorenje (= drama Op. J. R.) ogovoreno (= predstavljano Op. J. R.) u prikazi (= na prikazivanju. Op. J. R.) u Dubrovniku g. 1684. od družine *Nedobitnih*«. Treće Kanavelićevo djelo Ljubić spominje »pjesanku (= pjesmu) svrhu trešnje« u Dubrovniku, za koju kaže da je ovo »plođenje doista bolje« od pjesama o istom događaju N. Bunića i Bara Bettere. Četvrto djelo Ljubić navodi »sinžalovnu« (= tragediju) svrhu *Muke Isukrstove* koja bi prikazana u Korčuli 1663.« Peto djelo »donajbolje ostaje nam još ne mali smotak neotkrivenih *različitih pjesnih«;* među njima ističe: *»Ljubav obraćena u omrazu*, ali ne u pozdrav, kako kaže D. Fabianić«; zatim *odu svrhu oslobođenja Beča od Turaka*, pa onu *»u pohvalu kralja poljskoga I. Sobjeskog*, koja toliko bi povoljna ovom kralju da mu prikazaše zadovoljnost svoju listom koji mu posla«, te prijevod *ode Fulvia Testi* s latinskoga, da bi pokazao »svoju vrijednost i moć slovinskoga narečja«, napokon *»natpisi* ili *kratke* pjesmice, slatko začinjene i smihom osoljene«.

Ljubić završava životopis Kanavelića značajkom čovjeka i pjesnika ovim riječima: »Otpert (= otprt, otvoren. Op. J. R.) i skaziv (kazivati, objašnjavati. Usp. Rječnik JAZU, s. v. skazati, skazivati) u opisivanju, prost i sočan u povijedanju, naš pjesnik, po mom sudu, osobito se odlikuje prostoćom (= jednostavnošću. Op. J. R.) jezika, pazivim (= pažljivim. Op. J. R.) stihotvorjem i šarovitim (= šarenim, živahnim. Op. J. R.) govorenjem«, što dokazuje izvatkom (7 kitica I. č.) iz *Vjernog pastira*.[4]

Kako vidimo, Ljubić je i ovdje bio djelomično preuzimač vijesti iz dotadašnje literature, ali djelomično donosilac novoga, što je on saznao vjerojatno privatnim nastojanjima. On prvi spominje rukopis *Život sv. Ivana Ursina* i navodi kod koga se čuva, saznavši i za kraće pjesme Kanavelićeve.

Nešto kasnije je *Šime Ljubić*, ne prema Appendinijevim podacima, doznao da je Kanavelić napisao *»zbirku* drama i komedija razne vrste«[5] Idući tragom vijesti, Appendinijeva množina da je Kanavelić »sastavljao i recitirao *drame* . . .« još nije davalo pravo Ljubiću da napiše da je Kanavelić napi-

[4] Š. Ljubić, *P. Kanavelić i B. Kašić*. Zora dalmatinska, 1845. br. 16, str. 125—126.

[5] Š. Ljubić, *Dizionario biografico degli uomini illustri della Dalmazia*. Beč, 1856, str. 72: »una raccolta di drammi e comedie di vario genere.«

sao »*Zbirku drama i komedija*«, ako nešto o tome nije više znao, iako nam to malo pomaže da pitanje Kanavelićevih drama riješimo tj. da doznamo *koliko* ih je i *koje* su te drame.

Međutim, Josip Juraj Strossmayer je u Beču došao do nekoga rukopisa ili kako kaže *Janko Jurković* u uvodu *prvom izdanju* »*Sv. Ivana biskupa trogirskoga*« (Osijek 1858): »Rukopis polag koga je ovo *prvo* izdanje štampano, kupljen je od preuzvišenoga Gospodina izdatelja u Beču i nije autograf, nego noviji prepis od njeke dosta nevješte ruke«. On je nešto ispravljao po smislu jer »drugih prepisah ne imadosmo u pomoć sravnjivanja radi . . .«[6] Kako smo naveli, Š. Ljubić tvrdi da je on »pružio« rukopis »Sv. Ivana, biskupa trogirskog« Strossmayeru iz kojega se štampao prvi i jedini put (Osijek 1858). Ovaj čas nisam u mogućnosti utvrditi ništa o tom rukopisu, jedino se može naslućivati, pošto je Ljubić znao za rukopis »Sv. Ivana« kod J. Arnerija, da je i Ljubićev prijepis iz njega prepisan.

Ne želeći ovdje ulaziti u ostalo, iznosim da je Jurković (odnosno Š. Ljubić) navodeći djela Kanavelićeva, pod b) napisao: »*Žalosno stihotvorje o muci Isukrstovoj*« prikazano u Korčuli g. 1663. Uz to *skup igrokazah*, između kojih broji se *Andro Stitikeca*, smiešna narodna povjest, koju napisa u dubrovačkom narječju«.[7] To je ono isto što sam naveo da je Šime Ljubić spomenuo u svome *Dizionario* 1856, ali i ovdje opet samo općenito, što nam, na žalost, ne može koristiti da dođemo do stvarnih podataka.

Konzultirao sam i *Pavla Josipa Šafařika*[8], pa sam našao u posljednjoj knjizi nekoliko podataka. On kaže da je radio prema Stulliju[9] i Fr. M. Appendiniju (nav. djelo). Spominje poznate podatke, a o Kanavelićevim dramama nema ni spomena.

[6] *Sveti Ivan, biskup trogirski i kralj Koloman* . . . Osijek 1858, str. XII. Od koga je Strossmayer dobio ovaj rukopis, J. Jurković ne kaže. Međutim o tome je rekao Š. Ljubić (*Ogledalo književne povijesti jugoslavenske*, knj. II, Rijeka 1869, str. 407): spominje Strossmayera zaslužna za prvo izdanje »Sv. Ivana« i kaže . . . »po rukopisu što smo mu mi pružili s dotičnimi životopisimi, ondje mal da ne od riječi do riječi priloženimi«.

Od koga je taj Ljubićev rukopis? Možda od Jeronima Arneri! Da bih zaokružio naše znanje o ovom izdanju »Sv. Ivana«, obavješćujem javnost da sam — proučavajući P. Kanavelića — našao primjerak istog izdanja u Knjižnici Jugoslavenske akademije, na kome je nečija ruka, prema nekim rukopisima ispravljala pojedine riječi, cijele stihove, gotovo na svakoj stranici knjige, da se može reći da je taj zasad nepoznati ispravljač imao, koliko se dalo razabrati, dva rukopisa.

[7] Uspor. pod 6, str. V.

[8] P. J. Šafařik, *Geschichte der slavischen Sprache und Literatur nach allen Mundarten*. Ofen, 1826; — Isti, *Geschichte der südslav. Literatur*. Prag, 1864/1865; — Isti, *Geschichte der illirischen und kroatischen Literatur*. Prag, 1865.

[9] Joakim Stulli, *Rječosložje slovin. — ital. — latinsko*. Dubrovnik, 1806, knj. II, str. 672.

Vrijedni *Šime Ljubić* koji je od početka svoga posla težio znanstvenome radu po arhivima, napisao je pored ostaloga, svoje »Ogledalo književne povijesti jugoslavjanske«, (knj. I, II, Rijeka 1864, 1869). U drugoj knjizi[10] obradio je i Kanavelića. Spomenuvši sva važnija pjesnička djela koja su se i dosad spominjala, pod točkom h) kaže: »*Muka Isukrstova*«, tragedija prikazana 1663, i još *njekoliko komedija*, a med ovimi jedna smiješna pod naslovom: *Andro Stitikeca*, u pučkom narječju dubrovačkom, a u njoj podaje živu sliku ondašnjih dubrovačkih plemića«. Ovdje je, kako se vidi, ponovio drugim riječima ono što smo naveli da je kazao na drugim mjestima (v. ispred). Niti ovdje nema pojedinosti o Kanavelićevim komedijama. Da je nešto o tome čuo iz vrela kojemu je morao vjerovati, svjedoči nam njegovo stalno ponavljanje iste misli: da je napisao (kako je prije naveo) *zbirku drama i komedija*, ili kako ovdje kaže da je osim tragedije »Muke Isukrstove« napisao *i još njekoliko komedija*, među kojima spominje *Andra Stitikecu*. Da li je Ljubić prvašnju *zbirku*, u ovoj knjizi sveo na *još njekoliko komedija* prema novim podacima ili je to napamet tako naveo, teško je kazati. Ali ako poznamo čovjeka radnika Ljubića, onoga koji je arhivima posvećivao posebnu pažnju — dokaz je i to što je on Strossmayeru dao rukopis »Sv. Ivana . . .« — onda bismo morali pomisliti na to da je on sebe ispravio pretvorivši nekadašnju *zbirku* u još *nekoliko komedija*. To bi moglo biti posljednje što je Ljubić o tome doznao.

Idući slijedom događaja, moramo spomenuti rad, zapravo kompilaciju *Janka Tomića, Hrvatski pisci*.[11] U njoj je on govoreći o P. Kanaveliću, napisao sve ono što je Janko Jurković naveo u uvodu knjizi »Sv. Ivan, biskup trogirski«, a vidjeli smo da je te podatke uz rukopis svoga djela, dao Strossmayeru Šime Ljubić. Što se drama tiče, J. Tomić navodi o njima od riječi do riječi isto ono što sam ovdje naveo kad sam spomenuo uvod J. Jurkovića. Dakle, to znači da to nije istraživački rad već prenošenje podataka bez provjeravanja.

Vid Vuletić-Vukasović je dva puta pisao o P. Kanaveliću; on je jedini među dosadašnjim piscima o Kanaveliću koji je u rukama imao neke njegove rukopise pošto je živio u Korčuli pa je do njih mogao najlakše doći. U prvom svome radu *Pabirci po historiji književnosti hrvatske*[12] on prvi donosi točne datume rođenja i smrti. Donosi neke podatke o zbornicima pjesama na Korčuli, o rukopisima u knjižnici Mate i Ivana Ka-

[10] Nav. dj., str. 406—407.

[11] J. Tomić, *Hrvatski pisci*. Napredak. Glasilo Hrvatskoga pedagoškoga književnog zbora, Zagreb, 1873, br. 36, str. 565—568.

[12] Vid Vuletić-Vukasović, *Pabirci po historiji književnosti hrvatske*. Vijenac, 1891, br. 16, str. 254; br. 21, str. 331—334; br. 22, str. 346—350; br. 23, str. 361—362.

pora, o majci Kanavelićevoj i o njemu. U *Memorijama* Mate Kapora našao je i ovu bilješku: »25. travnja 1827 — g. Teodor Španić mi je kazao da je na molbe arhidijakona Foretića iz Hvara *poslao istome dvadeset komedija Kanavelića . . . pa kako je ovaj umro, nije ih više vidio«*.[13] Iako se u toj bilješci navodi kod koga su te komedije mogle ostati, do danas se o njima ništa ne zna.

Ova je bilješka vrlo važna, jer je *prva pisana vijest*, istina 108 godina poslije smrti pjesnika, ali data od njegova nasljednika koji je izvršio tu pošiljku od 20 komedija. Baš zato se na njoj gradi zgrada koja ne može biti čvrsta dok se mnoge stvari *ne dokažu* ili dok se te komedije ne pronađu. Ali da ne govorim unaprijed, poći ćemo slijedom događaja.

Vid Vuletić-Vukasović se godinu dana poslije ovoga vratio P. Kanaveliću, napisavši »Oporuka i drugi dokumenti koji se odnose na njegovo nasljedstvo«.[14] Kanavelić je svoju oporuku diktirao 19. siječnja 1718. Ne ulazeći u druga pitanja, pokušat ćemo rekonstruirati ono što je za naš predmet važno. Kanavelić je namijenio svoje imanje poslije smrti žene Katice rođ. Antica Antunu Grisogono iz Zadra i Petru Antunu Španiću pok. Vicka. Kako se vidi, Teodor Španić je bio jedan od nasljednika Kanavelićevih, pa je vjerojatno naslijedio i njegove rukopise.

U ovom svom radu V. Vuletić-Vukasović od dramskih djela spominje pod br. 8. *Muku Isukrstovu*, a pod br. 9. *Andru Stitikecu;* inače on navodi mnogo njegovih djela, većinom u rukopisu. I ovdje V. V. Vukasović citira već spomenutu vijest kako je arhidijakonu hvarskome Foretiću poslao Teodor Španić 20 komedija Kanavelićevih koje nisu nikad vraćene. Ovdje spominje što prije nisam prenio. Mate Kapor je napisao da mu je T. Španić rekao da su komedije prešle u vlasnost nekoga (bez imena) Politea, šefa carinarnice, koji je bio u Korčuli, pa će vjerojatno nešto biti kod njega. Sve bi ovo trebalo ispitati, ali kako je to davno napisano (1891, 1892), vjerojatno nasljednici Foretića, odnosno ovdje spomenutog Politea, nisu se javljali, iako je ta obitelj imala u Hrvatskoj odličnih članova. Prema tome dosad ne znamo ništa stvarno. Pored svega toga naše traganje ne bi smjelo prestati dok se sve ne iscrpi.

U jednoj od prvih povijesti književnosti koju je napisao *Đuro Šurmin*, spominju se do 1898. poznate stvari o radu i

[13] V. Vuletić-Vukasović, isti rad, Vijenac, 1891, br. 23, str. 362: »Memoria (M. Kapora) — 25. aprile 1827 — il signor Teodoro Spanich mi dice, che alle preghiere del archidiacono Foretić da Lesina gli spedì venti comedie del Canavelli del carattere dell'archidiacono d'Angolis, e che morì e non le potè veder più«.

[14] V. Vuletić-Vukasović, *Il testamento di Pietro Canavelli ed altri documenti attinenti all'eredità dello stesso Canavelli*. Bullettino di archeologia e storia Dalmata. Split, 1892, prilog.

djelovanju P. Kanavelića, pa među njima, što se ove naše teme tiče, pisac kaže da je od drama Kanavelić napisao komediju *Andro Stitikeca, Muku Gospodina našega Jezusa* i da je preveo *Vjernog pastira* od Guarinija. Iako je već tada J. Jurković u izdanju *Sv. Ivana trogirskog* spomenuo da je Kanavelić napisao *skup drama*, toga u Šurmina nema.[15]

Prelazeći preko nekih članaka koji u ovoj stvari ne donose ništa novo, pregledat ćemo dalje književne povijesti i studije o tom pitanju. *Branko Vodnik* koji je napisao prvu znanstvenu povijest starije hrvatske književnosti ima točne osobne podatke o Kanaveliću, navodi glavna djela te kaže da mu je »izvorna . . . komedija iz dubrovačkoga života *Andro Stitikeca«*, spominje *Muku Isukrstovu*, pa je to sve jer problem Kanavelića kao dramatika uopće ne dira.[16] *David Bogdanović* u *Pregledu književnosti hrvatske i srpske* (Zagreb, 1915, knj. I, str. 221—222) kao neistraživač kaže za Kanavelića da je »napisao (je) dalje drame: *Andro Stitikeca* u pučkom dubrovačkom govoru«; po Guariniju je napisan *Vjerni pastir* (kao da nije *preveden!)* i dalje spominje *Muku Gospodina našega Jezusa.*

U svome *»Pregledu srpske književnosti«* Pavle Popović obrađuje i hrvatsku književnost iz Dubrovnika i nekih drugih naših krajeva, pa eto i P. Kanavelića. O njemu je kazao, prema književnim vrstama, opće poznato, ali nas ovdje zanima ono o dramama (i komedijama jer ih on odvojeno obrađuje). Spominje *Muku Isukrstovu*, prijevod Guarinijeve pastorale *Vjernog pastira;* govoreći o komediji, kaže: *»Komedija* (vjerojatno rukopis! Op. J. R.) ima dva dela. Jedna je *Andro Stitikeca*, pisana u dubrovačkom dijalektu, i koja predstavlja tačnu sliku domaćeg života dubrovačkog plemstva«. Nju je napisao P. Kanavelić. »Komedija *Jerko Škripalo«* kaže da je »od nepoznata pisca«; ova se komedija »naslanja na komedije Nalješkovića i Držića po tipovima i situacijama«.[17] Više nije ništa o dramama kazao.

Dok se sve ovo vrtjelo više manje oko istoga, istraživač dubrovačke književnosti, i općenito dubrovačke prošlosti, *Milan Rešetar* se spremao na pothvat. On je negdje pronašao *Čulićev rukopis* sa četiri drame *Jerko Škripalo, Pijero Muzuvijer, Beno Poplesija* i *Vučistrah* — nekada vlaništvo knjižnice franjevaca u Dubrovniku pod naslovom »Komedije slovinske četiri«. Ovo je izdao M. Rešetar pod naslovom: »Četiri dubrovačke drame u prozi iz kraja XVII veka«[18]. U

[15] Đ. Šurmin, *Povijest književnosti hrvatske i srpske*. Zagreb 1898, str. 105—106.

[16] Đ. Šurmin, *Povijest književnosti hrvatske i srpske*, Zagreb Zagreb, 1913, str. 265.

[17] Pavle Popović, *Pregled srpske književnosti*. Treće izdanje. Beograd, 1919.

uvodu Rešetar se poziva na *A. Pavića* koji je u svojoj *Historiji dubrovačke drame* (Zagreb, 1871, str. 198) mogao po katalogu franjevačke knjižnice u Dubrovniku tek spomenuti nekoliko drama u prozi iz Dubrovnika XVII st., među njima i ove četiri. Rešetar kaže da je »čudno... da Pavić ni riječju ne spominje komedija Petra Kanavelića, koje bi baš po njegovu računu spadale sasvim u XVII vijek«, premda mu je moralo biti poznato da je već Appendini (u II. knj., str. 250) rekao za Kanavelića »*componeva*, e recitava drammi in lor compagnia«. Zatim je spomenuo, što je već nama poznato, a što je Š. Ljubić kazao u svome *Dizionario*. Zatim M. Rešetar prelazi na J. Jurkovića, uvod izdanju »Sv. Ivana« (Osijek 1858, str. V), što sam ja naveo, gdje kaže da je »nešto konkretnija vijest o Kanavelićevim dramama«, te pri tome ne spominje javnu izjavu Š. Ljubića da je on (Ljubić) »pružio« rukopis »Sv. Ivana« sa svim podacima što je u uvodu tiskano. Spominjući V. Vuletića-Vukasovića *(Il testamento di Pietro Canavelli)*, navodi onu bilješku Mate Kapora iz 1827, u kojoj je zapisao da je Teodor Španić jedan od nasljednika Kanavelićeva imanja, posudio onih dvadeset Kanavelićevih komedija Foretiću na Hvaru. Rešetar se pita, odakle je Jurković uzeo ovu vijest o komedijama i napose o *Andri Stitikeci*, što sam ja pošavši drugim, genetičkim putem, već na to upozorio. Rešetar se čudi toj Jurkovićevoj vijesti, kad on (Rešetar) zna »da ih nije bilo ni u Gajevoj ni u Kukuljevićevoj biblioteci«, »kao što ih ni danas nema u Zagrebu, ni u Dubrovniku ni u Zadru«. Iz toga Rešetar izvodi da se nije dakle čuditi »što naši noviji literarni historičari (Popović, Gavrilović, Vodnik, Bogdanović) ne umiju ništa više da kažu, već da je Kanavelić napisao i *jednu* komediju *Andro Štitikeca* po čemu se vidi da su svi crpili iz istoga izvora i da nitko od njih nije zavirio ni u Ljubića ni u Uvod *Sv. Ivana*, gdje se izrijekom govori da je Kanavelić ostavio cijelu zbirku drama, od kojih je *Andro Stitikeca* samo jedna«. (str. VIII).

Kako su čitaoci mogli konstatirati, ja sam sve u razvoju to naveo, pa se vidi da je i M. Rešetar, a ne samo spomenuti »literarni historičari« štošta propustio govoreći o ovom predmetu.

M. Rešetar, ne znajući ništa o tome da li je najprije istina da je Kanavelić *napisao dvadeset drama*, kaže: . . . »ja mislim da je lako moguće da se nijesu izgubile *sve* K-ćeve drame prozom pisane...« To je on kazao da bi mogao reći svoju pretpostavku da »bi moglo biti da su sve naše četiri baš njegove« (tj. one koje je on pretpostavljao da su njegove i izdao ih!). Kako sam Rešetar kaže: »Istina dokaza za to nema, ali se može naslućivati!« Ulazeći u rješavanje toga pitanja piše: »Prije svega

[18] Srpska akademija. Zbornik za istoriju, jezik i književnost. Prvo odeljenje, knj. VI, Beograd 1922. uvod, str. VII—XXII.

može se po kompoziciji i po jeziku kazati da su sve od jednoga istoga pisca: sve četiri su, kao drame, tako slabe da se ni jednoj ne čini krivo, ako se pripišu jednomu istomu autoru; a u jeziku ima samo u toliko neka razlika, ukoliko su prve tri pune riječi pozajmljenih iz talijanskoga jezika, šta više baš talijanskih riječi i rečenica, dok u četvrtoj *(Vučistrahu)* onih prvih ima vrlo malo a nema ni jedne baš na talijanskom jeziku izrečene riječi. Ali ta razlika u jeziku zavisi o različitom karakteru ovih drama: prve su tri *komedije*, pa su zato napisane u pravom dubrovačkom govoru« pozivajući se na Držićeve tekstove i govor Dubrovčana koji upliću talijanske riječi i rečenice. »*Vučistrah (Krunoslava)* je naprotiv *ozbiljna drama* koja je napisana dubrovačkim *književnim jezikom*...« (str. VIII).

»... Da su sve četiri drame od jednog istog pisca«, upućuje »nas donekle i to da su sve četiri sačuvane u jednom istom rukopisu i da su sve prikazivane iste godine 1699. Ako su pak zbilja od jednog istog autora, onda ja ne znam komu bi se prije mogle pripisati do Kanaveliću: za njega eto znamo da je pisao u drugoj polovici XVII vijeka drame u prozi, a ove četiri su baš iz toga vremena: napisane su najkasnije god. 1699, jer su te godine prikazane« (kako na naslovnoj stranici prijepisa stoji. Op. J. R. str. IX). Govoreći dalje o nekim tuđim stihovima u njima (Gundulićevim i dr.) nastavlja: »Za Kanavelića govori i to što natpisi *Jerko Škripalo, Pijero Muzuvijer* i *Beno Poplesija* lijepo pristaju uz natpis *Andro Stitikeca*«. I sad dolazi zaključak, poslije više manje — kako smo čuli — samo nabačenih pretpostavki: »Nego Kanavelića ja samo tako spominjem kao eventualnog pisca, a inače trebalo bi stvar tek ispitati a prije svega isporediti njegovu tehniku i dikciju i njegov jezik s tehnikom, dikcijom i jezikom ovijeh drama« (str. X).

Nastavljajući svoja izlaganja literarni historičar M. Rešetar je kazao u istom predgovoru dalje: »Nego, da li su ove drame Kanavelićeve ili nijesu, to nije toliko važno koliko to što ih uopće imamo: one prve tri su gotovo jedine drame iz dubrovačkoga života što nam je ostavio XVII vijek, upravo što su nam od toga vijeka ostale, a *Vučistrah (Krunoslava)* je uopće jedina ozbiljna drama starije dubrovačke literature koja je napisana prozom« (str. X).

Evo ovako je M. Rešetar, jedan od »najboljih poznavalaca dubrovačke književnosti« — kako se općenito mislilo tada — pisao 1922; znanost mora misliti i govoriti drukčije: kolikogod je važno da ih imamo, barem isto toliko je važno da smo otkrili i ustanovili njihova pisca ili barem da se pokušavalo znanstvenije prići tome da se to utvrdi. Međutim eto, ni prigodom 330-god. rođenja P. Kanavelića, na žalost se ne može mnogo više sa sigurnošću kazati jer oni koji su dosad bili pozvani nisu učinili svoju dužnost.

Istaknuti poznavalac povijesti dubrovačke književnosti *Petar Kolendić* se prvi osvrnuo na izdanje M. Rešetara »Četiri dubrovačke drame u prozi« pod naslovom *Komedije Petra Kanavelovića*, koji je već svojim naslovom još određenije prihvatio tezu Rešetarovu, te svojim prvim rečenicama kazao da »u posljednje doba izvija se sve to jače pred nama jedna simpatična ličnost s kraja sedamnaestoga veka, Korčulanin P. Kanavelović«; i dalje nastavlja »da mi imamo posla s vrlo okretnim organizatorom diletantskih pozorišnih družina« koji je »priređivao naše predstave po Primorju, jer barem za Dubrovnik i Trogir dade se to ubedljivo dokazati«. Smatrajući stvar neriješenom, on tvrdi ovom svojom izjavom: »Nekontrolovane vesti tvrde o njemu da je napisao oko *dvadesetak* drama«; poneke od tih vijesti izbile su bojažljivo. »P. Karlić je već izdao *njegovu* (podcrtao J. R.) komediju *Lukreciju ili Lovra Kalebića*, g. dr Rešetar pored komedije *Krunoslave* ili *Vučistraha* još i komedije: *Jerka Škripala, Pijera Muzuvijera* i *Robinju* ili *Bena Poplesiju*, dok g. K. Dominković u Dubrovniku poseduje jedan noviji prepis komedije *Andro Stitikeca*, koju je za jednu od narednih svezaka *Starih pisaca* (hrvatskih) već priredio g. dr Körbler«.[19] Govori najprije o *Krunoslavi* ili *Vučistrahu* pa onda nastavlja: »Zadržaćemo se radije na njegovim (= Kanavelićevim. Op. J. R.) komedijama«, pa iznosi općenito o njima da ponovo napiše: »Kanavelićeve su komedije (= misli na sve njih: *Lukreciju*, poznata i kao *Ljubovnici*, pa na *Jerka Škripala, Pijera Muzuvijera* i *Bena Poplesiju*. Op. J. R.), priznaćemo monotone . . .«, »pune su . . . svakih neverojatnosti, pobrkana psihologija . . .« One su »sve bez iznimke, živahne, pikantne i vragoljaste . . .« »Elemente sadržine mogao je pre svega crpsti iz klasične starine i iz komedija, koje su po ugledu na nju rađene . . .« »Druge elemente mogla je da mu dade talijanska novelistika i komedija . . .« »Ali i realnost savremenog života nametala se u ovakvim komadima«. Završavajući veli da »zaključna reč o originalnosti ovih komedija još ne može pasti, imaćemo vrlo verojatno, posla s kontaminacijama a manje s direktnim prevodima, iz suvremene talijanske komedije, ali ko će da nam spori izvesni, ako ćete bibliomanski, užitak, da ćemo naskoro, pogotovo iz tako teško pristupačnih privatnih biblioteka po Korčuli, imati prijatnu priliku dobiti još ceo niz ovakvih Kanavelićevih komedija! A to će za našu ne samo literarnu nego i kulturnu istoriju biti neosporan dobitak«.[20]

[19] Andro Stitikeca, tiskana u »Građi za povijest književnosti hrvatske«, knj. XIII, Zagreb, 1938, str. 1—42. Đ. Körbler je tada bio mrtav.

[20] P. Kolendić, *Komedije Petra Kanavelovića*. Život, list dalmatinskih demokrata, Split 1922, br. 766 (29. VII); — P. Kolendić, *Iz staroga Dubrovnika*, Beograd, 1964, str. 187—190.

Iznio sam malo opširnije izlaganje P. Kolendića da vidimo kako on gleda na pitanje *drama P. Kanavelića*, pa osim na jednom mjestu u početku, nigdje ne ističe svoju sumnju da li je P. Kanavelić napisao ne samo one tri komedije (= *Jerko Škripalo, Pijero Muzuvijer, Beno Poplesija)* koje je izdao M. Rešetar, već i *Lukreciju* (poznatiju pod *Ljubovnici!)* i *Andra Stitikecu*.

Kolendić se zalaže da bi se otvorile knjižnice privatnika da bi se pronašle nove drame, a ja nadodajem da bi se potkrijepila sva naslućivanja i sve pretpostavke, možda autentičnim i izvornim dokumentima da jednom skinemo veo s ove tame u koju je naša povijest književnosti zapala.

Da ne razbijamo cjeline, ovdje treba spomenuti Kolendićevu studijicu »Pulcinella u Kanavelovićevim komedijama«[21] u kojoj misleći na našu temu — pisac najprije kaže da je tip Pulcinelle »koliko dosad o tom znamo«, »uveo (u našu književnost) Korčulanin Petar Kanavelović, jedan filodramatik naš, koji je radio i u Trogiru i u Dubrovniku, a verovatno s trûpôm nekom i u još kome gradu Dalmacije, i to, izgleda, vrlo agilno, jer je baš u poslednje vreme (= misli na objavljivanje »Četiri drame u prozi« od M. Rešetara. Op. J. R.) malo pomalo uspelo izvući iz zaborava više njegovih drama. Znamo već tako, da i ne pominjemo *Muku* (Isukrstovu. Op. J. R.), za njegovu *Lukreciju, Vučistraha, Andra Stitikecu, Bena Poplesiju, Jerka Škripala, Pijera Muzuvijera*, pa evo sad i za *Šimuna Dundurila* i za *Iliju Kuljaša*«.

Kako vidimo, Kolendić otvoreno priznaje da je *osam* gore navedenih komedija Petra Kanavelića, što znači više moralno da jedan takav stručnjak — koji se, jasno, može i prevariti — to tvrdi.

Osvrćući se na *Četiri dubrovačke drame u prozi* što je izdao M. Rešetar 1922, *Branko Vodnik* — prvi znanstveni književni povjesničar starije hrvatske književnosti — što smo i spomenuli na svome mjestu — prikazao je Rešetarovo izdanje[22] i pristao uz hipotezu njegovu, ali s ogradom da bi prve tri *(Jerko Škripalo, Pijero Muzuvijer* i *Beno Poplesija)* mogle biti Kanavelićeve, dok za *Vučistrah* iznosi svoju pretpostavku dosta opsežnu, ali posve teoretsku (on ovdje vidi »posve jasne crte borbe dvaju književnih pravaca«; *Vučistrah* »po svome duhu, tendenciji i stilu predstavlja oštru borbu protiv suvremene renesansne komedije, pa baš zato *Vučistrah* morao je napisati jedan odlučni protivnik autora spomenutih komedija«,

[21] P. Kolendić, *Pulčinela u Kanavelovićevim komedijama*. Novo doba, Split, 1925, br. 87, 12. V. — O komedijama *Šimun Dundurilo* i *Ilija Kuljaš*, koje Kolendić pridaje Kanaveliću, govori malo poslije u ovom članku.

[22] Br. Vodnik, *Četiri dubrovačke drame*. Jugoslavenska njiva, Zagreb, 1922, br. 6, str. 276—278.

zapravo ovdje prvih triju). Da izrazim Vodnikovu misao još bliže: »Autor *Vučistraha* hoće — kaže Vodnik — da utvrdi egzistenciju protivureformatorske romantične tragikomedije koja je poslije smrti Palmotićeve počela vidno opadati, a o suvremenoj renesansnoj komediji koja se ponovo vraćala na pozornicu, govori s visoka, pače i posprdno (»bufonarije«)«. Ukazavši na to, Vodnik nije riješio ni predložio rješenje, ali je za to dao dobar prilog teoretskom raspravljanju razvitka drame u hrvatskoj književnosti u Dubrovniku.

Iste godine, 1922, *Đuro Körbler* je spremio za tisak *Andra Stitikecu*, smatrajući autorom Petra Kanavelića. Međutim to se sporo tiskalo, pa je Đ. Körbler napisao članak *Andro Stitikeca, komedija Petra Kanavelovića, Korčulanina.*[23] Kako se iz naslova vidi, *A. Stitikecu* pripisuje Körbler P. Kanaveliću, jer je tako bilo i na rukopisu koji je dobio iz Dubrovnika (1921). Mjeseca kolovoza 1922. saznao je Đ. Körbler da Frano Ivančević u Korčuli ima stariji i potpun rukopis *Andre Stitikece*, pa je zamolio Ambroza Kapora da ga prepiše, što je ovaj spremno i učinio. Na rukopisu ima opet naslov *Komedija Petra Kanavelichia*, ali komedija nema naziva *Andro Stitikeca*. Međutim, Đ. Körbler — da ne ulazimo u potankosti — smatra »jasnom potvrdom . . .« da je komediju napisao P. Kanavelić. Körbler je imao u ruci nekadašnji rukopis dum Iva Stojanovića (S), Frane Ivančevića (I), M. Rešetara (R) i fragment V. Vuletića-Vukasovića, pa je zaključio da je *Andro Stitikeca* rađen prema Molièrovima *L'Avare* i *Le malade imaginaire* kao i prema Plautovoj *Aulularijі*.

Zbog lascivnih izraza u *Jerku Škripalu, Pijeru Muzuvijeru* i *Beni Poplesiji*, Körbler kaže da se ne bi »lako dao skloniti na mišljenje da te tri komedije držim za plod Kanavel(ov)ićeva duha, a nije ih dosudio njemu ni profesor Rešetar, premda smo nas dvojica zajednički čitali *Andra Stitikecu* mjeseca novembra 1921, dakle u vrijeme kad je on bio zabavljen izdavanjem onih četiriju dubrovačkih drama u prozi«. Navodi protivno mišljenje prof. B. Vodnika koje smo mi već vidjeli. Körbler prigovara Vodniku — što se može zamjeriti ne samo njemu nego svima (Op. J. R.) — što nije priopćio »analizu jezika, frazeologije, stila, komike i komičnih tipova«, što je kako kaže — proveo te se »potpuno uvjerio da je Kanavelović autor *Andre Stitikece*, bez sumnje napisao i komedije *Lukrecija, Jerko Škripalo, Beno Poplesija i Pijero Muzuvijer«*. Körbler dalje analizira *Andra Stitikecu* i iznosi dokaze utjecaja na Kanavelića. Na pitanje da li je Kanavelić znao francuski, odgovara da iako nema spomena da je taj jezik poznavao, djela su Molièrova bila prevedena na talijanski, pa se je time mogao

[23] Đ. Körbler, *A. Stitikeca, komedija P. Kanavelića Korčulanina.* Prilozi za književnost . . . Beograd, 1922, knj. II, str. 227—256.

poslužiti. Na kraju zaključuje: »Unatoč velikome srodstvu i jezika, frazeologije i stila između *Andra Stitikece* i onih drama u prozi koje su štampane prošle godine, ja se ne bih usudio ustvrditi da su sve te drame, ili dajbudi, komedije rād jednoga istoga pisca, Petra Kanavelića, a razloge zašto se skanjujem što reći, svak će, držim, razabrati iz ovoga članćića . . .« koje sam ovdje uglavnom spomenuo.

Kako vidimo, što dalje idemo, sve se više stvar zamršuje.

Malo poslije njega pojavila se rasprava *Vinka Radatoviću: Petar Kanavelović kao pisac komedija,*[24] u kojoj autor govori pojedince o nekim komedijama, pa se priklanja nekim mišljenjima, tako da je *Andra Stitikecu* napisao P. Kanavelić; tek što je dobio rukopis *Šime Dundurila*, pomislio je da je i ona P. Kanavelića »jer je taj rukopis iz pjesnikove knjižnice«. Poslije objavljivanja M. Rešetara »Četiri dubrovačke drame u prozi« činilo mu se da Rešetar ima u mnogome pravo. Prema svemu sudeći, Radatović drži da sada ima osam drama koje bi mogle pripasti P. Kanaveliću; on je tako uvjeren poslije analize koje je on proveo. Iznosi neke elemente svojih analiza; ali moram reći da *nije dokazao* što je mislio.

Radatović dijeli te drame na nekoliko perioda: u prvi broji »Fabricio Pisoglavić« (kako on naziva *Ljubovnike* odnosno *Lukreciju)* i *Šimu Dundurila;* u drugi period svrstava: *Jerka Škripala, Pijera Muzuvijera* i *Bena Poplesiju* (ili kako neki ovu posljednju zovu i *Robinja);* najkasnije je nastala tragikomedija *Vučistrah (Krunoslava).* Za *Andra Stitikecu* misli da je napisan prije *Vučistraha,* ali iza *Jerka Škripala,* jer je ova posljednja prerada Molièrove *Tvrdice* za koju je Kanavelić »mogao doznati tek u kasnije doba svoga života«.

O »Iliji Kuljašu« *(Slovinac,* I, 1880) kaže: . . . »ne bih mogao ustvrditi da je to Kanavelovićeva prerada Molièrova »Građanina plemića«, jer se tome protivi jezik, premda je način kompozicije sličan komediji *Andra Stitikece«.*

Kako se može konstatirati, Radatović je mnogo toga htio riješiti pod utjecajem prethodnika (P. Kolendića, M. Rešetara i dr.), a njegove analize ne govore uvjerljivo, iako među njima ima točnih elemenata.

Franjo Fancev vraća se na pitanja dubrovačkih drama u radu *»Dvije dubrovačke pučanske družine iz kraja 17. st.«*[25] Tu kaže da se u povijesti dubrovačke drame počelo tek u najnovije vrijeme utvrđivati jedan period potkraj 17. st., u kome se osobito gojila komedija. Pozivajući se na svoj rad *»Dva dubrovačka komediografa«*[26] tu kaže: . . . »postankom iz kraja

[24] U Prilozima za književnost, jezik . . ., knj. IX, 1929, str. 32—70.

[25] Fr. Fancev, *Dvije dubrovačke pučanske družine iz kraja 17. st.* Nastavni vjesnik, Zagreb, 1930/1931, str. 136—164.

[26] Fr. Fancev, *Dva dubrovačka komediografa.* Prilozi za književnost . . ., Beograd, 1928, knj. VIII, str. 160, Bilješka 1.

17. st. ja sam označio komedije u rukopisima: »Đono Funkjelica«, »Sin vjerenik jedne matere«, »Mäda«, »Starac Klimoje«, »Lukrecija« i »Šimun Dundurilo«, zatim »Ljubovnici« (izdanje P. Karlića), »Jerko Škripalo«, »Pijero Muzuvijer«, »Beno Poplesija« (izdanja 1922 M. Rešetara) i tragikomedije »Sužanjstvo srećno« (izdanje 1871. A. Šimunića) i »Vučistrah — Krunoslava« (izd. M. Rešetar). Ne brojim ovamo ni komedije »Andro Stitikeca«, a ni komedije »Ilija Kuljaš«, koja se još naročito ne može odvojiti od komedije »Žene pametne« ... jer idu u dubrovačku prijevodnu Molièrovu komediju«.

Fancev je nešto prije spomenuo poznate predstavnike dubrovačke dramske književnosti u drugoj polovini 17. st. Jaketu Đonovića Palmotića (umro 1680), Šiška Ivana Gundulića (u. 1682), Iva Šiškova Gundulića (u. 1721), Antuna Gleđevića (u. 1728); spominju se iz toga perioda još i imena kao Frano Radaljević (u. 1667), Đanluka Antica (u. 1668 ili 1688), Šiška Menčetića (u. 1708), sina pjesnika »Trublje slovinske« i Ivana Sarova Bunića (u. 1712), nadovezavši na njih da im se književna djelatnost sastojala pored ostaloga u pisanju odnosno prevođenju drama [Rad JAZU, 166; — Prilozi za književnost, knj. VIII, str. 165—166; Fr. M. Appendini, Notizie, II, str. 284 (Antica), 288 (Radulja), 312 (Menze — Menčetić)].

»U najnovije vrijeme kad se iz zaboravi počela izvlačiti raspršana dramska proizvodnja onoga vremena, i ne misli se da se zajedno s time otmu zaboravu ta u 18. i još na početku 19. st. s poštovanjem spominjana imena dubrovačkih dramatika, naročito komediografa Đanluke Antice i Iva Sarova Bunića — ovdje se na čelo dubrovačke drame i dubrovačkoga teatra kao isključivi gospodar počeo stavljati Korčulanin Petar Kanavelović (Đ. Körbler: *Andro Stitikeca, komedija P. Kanavelovića Korčulanina.* Prilozi za književnost, knj. II, str. 227 i d.; — V. Radatović: *P. Kanavelović kao pisac komedija.* Prilozi za književnost, knj. IX, str. 32 i d.; gdje je navedena i ostala literatura«. To je Fancevljeva možda opravdana teza.

Da ne duljim: Franjo Fancev traži još proučavanja da se ne bi nekome nanijela nepravda i da bi se, po mogućnosti, svakome dalo svoje. U tom pravcu se kreće i najbolja povijest starije hrvatske književnosti *Mihovila Kombola.*[27] Proučivši sve što je o pitanju drama u starijoj hrvatskoj književnosti napisano, a nemajući mogućnosti da sve do kraja i iz originala vidi i pročita, kao objektivan znanstveni radnik, Kombol je neke stvari kazao nove, tj. da je bio pod utjecajem Gian Battista Marina, a što se drama njegovih tiče, on da se »okušavao« u većim kompozicijama, najprije u drami. Spominje njegovu

[27] M. Kombol, *Povijest hrvatske književnosti do narodnog preporoda*, Zagreb, 1945, str. 280—284. Kombol nešto poslije u *Hrvatska drama do 1830.* Hrvat. kolo, 1949, br. 2—3, str. 305—307, daje kraće analize lica prema tuđim dramama.

Muku Isukrstovu, prijevod Guarinijeva *Vjernog pastira*, pa nastavlja u tonu novih, nesigurnih mišljenja: »Ova dva zajamčena djela neće biti međutim jedino, što je plodni Kanavelović radio za pozornicu; ne varaju li neki noviji podaci, bit će po svoj prilici njegova i tragikomedija *Vučistrah* (ili *Krunoslava*), prikazana 1696. od družine *Razbornih* i dva puta 1699. od družine *Nedobitnih*, a vjerojatno i srodna joj tragikomedija *Sužanjstvo srećno*, sigurno također prikazivana negdje oko 1700«.

Kako vidimo, ovo je novo u dosadašnjoj literaturi, prihvativši (str. 286—291) opravdane sumnje onih koji su smatrali da što nije *dokazano* da se ne može konačno prihvatiti (Fr. Fancev u prvom redu). Uvažio je Fancevljeve prijedloge da se uzmu u obzir i Dubrovčani iz 17. i 18. st. koje je on spomenuo, ali sve to treba proučiti.

Korčulanin rodom, *Stjepan Kastropil* je zadužio hrvatsku nauku o književnosti raznim radovima, a posebno svoj rodni otok raspravom *Nacrt za književnu povijest otoka Korčule do sredine prošlog stoljeća.*[28] U njemu je dao prikaz dosad još dovoljno neispitana gradiva, a posebno se dotakao Petra Kanavelića, upotrebljujući mnogu literaturu koja je o njemu raspravljala. Navodi da je »suvremena književna historija svela (je) na pravu mjeru sva pretjerivanja u vezi s Kanavelovićevim književnim radom i (pozivajući se na Kombola) odredila ovom pjesniku prilično tačno mjesto koje mu pripada u razvoju naše književnosti, *iako još nije potpuno rasvijetlila udio u obnovi dubrovačke renesansne komedije na prijelazu iz 17. u 18. st.*« Kastropil je poznajući spomenutu literaturu došao do ovoga uvjerenja: »Ne vodeći ovdje računa o Kanavelovićevu pasionskom sastavu prikazanu 1663. u Korčuli (=*Muka Gospodina našega Jezusa Isukrsta.* Op. J. R.), Kanavelić je neosporno autor tragikomedije *Vjerni pastir*, koja je u stvari slobodan, vješt i duhovit prepjev u osmercima Guarinijeve pastorale *Il pastor fido*, i romantičke tragikomedije *Vučistrah*, prikazane u Dubrovniku po družini Nedobitnijeh 1699. Isto tako vjerojatno je on i autor i *Andra Stitikece*, komedije nastale pod očitim utjecajem Molièrea i koja se, kao što su to, najprije Đuro Körbler (= djelima koja smo ovdje spomenuli. Op. J. R.), a onda Vinko Radatović (raspravom koju smo naveli Op. J. R.), utvrdili nastala kontaminacijom triju Molièrovih komedija: Škrtac, Ženidba na silu i Umišljeni bolesnik. Po našem mišljenju — kaže dalje Kastropil — Kanavelović je također autor i komedije *Šimun Dundurilo*, kao što to tvrde Kolendić i Vinko Radatović«, što smo ovdje spomenuli. »Kanavelović je osim *Dundurila* i (već. Op. J. R.) ovdje navedenih djela,

[28] Stjepan Kastropil, *Nacrt za književnu povijest otoka Korčule do sredine prošlog stoljeća.* Zadarska revija, 1965, br. 2, str. 117—146

vjerojatno napisao ako ne sve one komedije koje mu neki pripisuju, a ono bar neke od njih«, s izuzetkom *Jerka Škripala*, u čemu se poziva na M. Pantića i njegov rad u *Analima* Historijskog Instituta u Dubrovniku IV—V, str. 393—400.

Da li je Stjepan Kastropil ovim riješio ona sporna pitanja o kojima smo govorili? Na žalost, po objektivnoj ocjeni nije; on je svoj glas dao za neko rješenje, ali kako se o tome ne radi, moramo tražiti dokaze u interesu i Kanavelića i dubrovačke drame, posebno o komedijama vremena o kome govorimo.

Možda će netko pomisliti: čuli smo mnoga mišljenja, pa bismo htjeli znati što vi mislite!? Iako imam već davno svoje mišljenje, smatram da ni ono nije važno, jer jedan glas više ili manje, u onome o čemu se još ne radi, neće riješiti ovo krupno pitanje, pa ću predložiti ovo:

Eto, ni mi danas slaveći 330-godišnjicu rođenja P. Kanavelića, nismo u mogućnosti da o njegovu dramskome radu dademo definitivniji sud. Smatrali smo ako ovom prigodom iznesemo skup ovih pitanja u javnost da smo učinili najviše što smo mogli, pa je naša želja da nam ova proslava ukaže, podcrta probleme koje naša znanost o književnosti mora riješiti u dogledno vrijeme. Zbog toga vidim jedinu mogućnost: 1. da svi u Kanavelićevu rodnom gradu Korčuli i na istoimenome otoku otvore svoje privatne i ostale arhive za proučavanje ovoga pitanja; 2. da se preporuči i zamoli Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti da izabere nekoga stručnjaka kome će povjeriti brigu: a) oko organizacije posla na prikupljanju svih rukopisa (u prijepisima i fotokopijama) P. Kanavelića na otoku Korčuli, u Dubrovniku, Zagrebu, Zadru, Pragu, te ma gdje se oni nalazili; b) oko proučavanja i sakupljanja arhivske građe i za Kanavelića i za dubrovačko-dalmatinsko 17. i 18. st., osobito što se drama tiče; 3. da određeni znanstveni radnik sve ovo prouči i vidi da li se na temelju toga može dati konačna povijest hrvatske drame u 17. i 18. st. u Dubrovniku zajedno s Korčulom; 4. ako to ne bi bilo moguće, da Jugoslavenska akademija pod vodstvom toga stručnjaka organizira *znanstvene analize* djelâ koja bi došla u obzir i vremena u kome su nastala, kako bi se mogla atribuirati pojedinim ljudima; 5. u slučaju da ni ovo ne bi uspjelo, onda napisati znanstvenu povijest dramskog stvaranja ovog perioda, u što uklopiti sve ono što nije do kraja riješeno; 6. da se, na kraju, tiska knjiga o P. Kanaveliću u *Starim piscima hrvatskim*, gdje bi se unijeli *svi* njegovi radovi, pa i 7. da se sav ostali materijal tiska, u vezi s ovim predmetom, u posebnoj knjizi. Ovo bi bio moj prijedlog da se ovo važno pitanje kulture naše prošlosti riješi što bolje na zadovoljstvo svih nas.

Na kraju bih kazao i ovo: da se ne bi dogodilo da se ovo shvati prema onoj »brigo moja prijeđi na drugoga«, zahtijevam da se u spomenutom radu osjećaju obveznima svi, konkretno od pojedinaca, društava, općinske skupštine i mjesnih zajednica na otoku Korčuli, do Dubrovnika i svih njegovih ustanova, pa republičkih ustanova kao što su Prosvjetno kulturno vijeće Sabora, Savjet za naučni rad SR Hrvatske, Sekretarijata za prosvjetu i kulturu, sve do najviše naše znanstvene i umjetničke ustanove Jugoslavenske akademije. Jer, ako tako upremo svoje umne i materijalne snage, tad ćemo riješiti ovo veliko pitanje.

Književno stvaralaštvo Petra Kanavelića u korespondenciji između Matije Kapora i Inoćenca Čulića

Ambroz Kapor

Petar Kanavelić (1637—1719) rođen je u Korčuli gdje je živio i radio, ali je s Dubrovnikom usko vezano njegovo književno stvaralaštvo. Prirodno je stoga da su za ta dva mjesta vezane i uspomene na njegovo literarno djelovanje. Međutim, dosada poznati podaci o njegovom književnom radu bili su nepotpuni, što je prouzrokovalo dosta nesuglasica, posebno u pogledu na autorstvo jednog dijela njegovih radova.

Za razliku od mnogih drugih književnika, Kanavelić nije za života imao svog biografa. Sredinom XVIII st. ponešto je o njemu notirao Paulini,[1] a početkom XIX st. Appedini,[2] dok se je iz 1827. sačuvala jedna »Memoria«, koju je zabilježio Matija Kapor.[3]

[1] Antonio Paulini, *Memorie de uomini riguardevoli ch'ebbe Corzola dal 1400. sino a tempi correnti-Pietro Canavelli*, cap. XXIII djela *Istoria ecclesiastico-profana di Curzola* . . . . Postoji više primjeraka u rukopisima, od kojih je dio o Kanaveliću kao autograf sačuvan u Arhivu Kapor-Korčula. Ono što se odnosi na Kanavelića tiskano je u V. V. Vukasović, *Il testamento di Pietro Canavelli ed altri documenti* . . ., Spalato 1892, p. o., VII—VIII.

[2] Fr. M. Appendini, *Notizie istorico-critiche sulla antichichità* . . . . ., tomo II, Ragusa 1803, str. 250.

U odnosu na položaj i ulogu ovog književnika trebalo je očekivati da bi podataka o njemu još bilo, što su najnovija istraživanja potpuno i potvrdila.

Dosada nepoznati podaci o njegovom književnom radu nastali su na početku prve polovine XIX stoljeća. U tom razdoblju Dalmacija je proživljavala tešku ekonomsku krizu i kulturnu depresiju. Kultura je životarila radom i djelovanjem malog broja idealista. Nekolicina tih ljudi održavali su kulturne tradicije istraživanjem, skupljanjem arhivskog blaga i historijskih spomenika, razmjenom knjiga te izmjenom misli, dotično korespondiranjem. Kada je riječ konkretno o Kanaveliću, dva su se čovjeka bavili njegovim književnim opusom i skupljanjem njegove književne ostavštine, a to su Matija Kapor[4] i fra Inoćenco Čulić.[5]

I

Matija Kapor i Inoćenco Čulić dopisivali su se o raznim pitanjima. Književni rad Petra Kanavelića jedan je od najranijih i sigurno najzanimljivijih problema te korespondencije. Korespondencija između Matije Kapora i Inoćenca Čulića u stanju kako je sačuvana u Arhivu Kapor u Korčuli predstavlja samo jedan dio spomenute korespondencije. Koliko pisama nedostaje i kako su nestala, ne može se utvrditi. Isto tako ne može se utvrditi kada je dopisivanje započelo ni

[3] V. V. Vukasović, *n. dj.*, str. XVI.

[4] Matija Kapor se je rodio u Korčuli 1789. godine, gdje je 1842. i umro. Uprkos nemogućnosti da se posveti znanosti zbog obiteljskih poslova, stekao je kao samouk solidno znanje iz povijesti, paleografije i numizmatike, te se je posebno orijentirao na studij i istraživanje rodnog kraja. Naročito je značajan bio njegov kolekcionarski rad.

U kulturnim uvjetima i mogućnostima Dalmacije prve polovine XIX stoljeća posebno je važno spomenuti niz zapaženih radova koje je objavi u »Gazzetta di Zara«, kao i znanstvenu korespondenciju koju je vodio s istaknutim kulturnim ličnostima Dalmacije kao što su: Petar Nisiteo, Nikola Tommaseo, Carrara, fra Inoćenco Čulić i dr.

Bio je predsjednik Korčulanske općine u razdoblju od 1834—1842, na kojem se je položaju posebno istakao opsežnim građevinskim radovima te rješavanjem ekonomskih i kulturnih problema otoka Korčule.

[5] Fra Inoćenco Čulić je podrijetlom iz Splita. U Samostan Male braće u Dubrovnik došao je pred sam pad Dubrovačke Republike. Zbog svog temperamenta i posebno zbog političke orijentacije došao je vrlo brzo u sukob sa svojom sredinom. To, a naročito okolnost da je rano oglušio, uputilo ga je da se još intenzivnije posveti znanosti, istraživanjima i sakupljanju dokumentacije iz domaće prošlosti. Prema jednom pismu upućenom Matiji Kaporu 1815. godine, njegov istraživalački rad bio je usmjeren u sakupljanju građe i to u tri smjera: za povijest književnosti u Dalmaciji, za sastav biografskog zbornika znamenitih Dalmatinaca i za svjetovnu i crkvenu povijest Dalmacije.

kada je završeno, ali je vjerojatno da mnogo pisama nije prethodilo prvom postojećem pismu iz 1814. godine, kao i da je zadnje pismo iz 1841. godine vjerojatno posljednje iz ukupne korespondencije.

Od te korespondencije u Arhivu Kapor nađeno je svega 40 pisama, plus jedno nesačuvano u zbirci, ali objavljeno.[6] Od ovih pisama osam su koncepti Matije Kapora, a trideset dva su originali Inoćenca Čulića.

Problematika Kanavelića tretirana je samo u šest pisama i to u dva pisana od Inoćenca Čulića i četiri pisana od Matije Kapora, sve u vremenu između 1814. i 1819. godine (U prilozima donesenim na kraju radnje navedeni su kronološkim redom kao I, II, III, V, VI i X. pismo).

Iz sačuvanih pisama vidi se da je nit tretirane problematike isprekidana vremenski i bitno. Ipak sadržaj sačuvanih pisama omogućuje da se o Kanavelićevom književnom radu postave odgovarajući zaključci. Kanavelićeva problematika u predmetnoj korespondenciji zauzima samo pojedine pasuse šest obimnih pisama različitog sadržaja, koji se u prijevodu i izvodu ovdje donose kronološkim redom:

Iz I pisma od 15. VI 1814:

»Pjesnička djela Kanavelića nisam još prepisao iz razloga, što je ovdašnji tiskar riješio da objavi zbirku hrvatskih pjesama, između kojih će se nalaziti i Kanavelićeve, pa smatram stoga suvišnim da ih prepisujem . . .«

Iz II pisma od 12. VIII 1815:

». . . stoga nisam još prepisao komediju 'Vučistrah', kako sam Vam bio obećao. Premda je vrlo duga, prepisat ću je, ukoliko Vam bude trebala . . .«

»U odnosu na 'Život Joba' i razne druge pjesme Kanavelića, on (Stulli, op. m.) *se nikako ne sjeća gdje ih je vidio, ni koliko su obimne . . . . . Cijenjeni P. Appendini, moj prijatelj, rekao mi je da je vidio 'Ljubav pretvorenu o omrazu' kod gosp. D. Petra Bašića, koji je umro prošle godine . . .«*

[6] Vid Vuletić Vukasović je objavio ovo pismo, datirano 12. VIII 1815. u radnji *Corrispodenza archeologica*, Zara 1897, str. IX. Zbog važnosti, preglednosti i cjelokupnosti smatrao sam potrebnim donijeti u prilozima dijelove pisma koji se odnose na Kanavelića. Nalazi se pod brojem II.

Franjo Fancev poslije radova u kojima je odbacio mogućnost o Kanavelićevom komediografskom radu, namjerio se na dva pisma datirana 11. IX 1815 (br. III kod nas) i 28. XII 1815 (br. V kod nas) o kojima je ponešto pisao u radnji *Naučna istraživanja starije hrvatske književnosti g. 1933 i 1934*, Ljetopis JAZU, 1935, sv. 47, str. 118—120. Ta pisma ne mijenjaju njegov prvotni stav.

»Međutim, u dva priložena lista šaljem Vam dva sastava od Kanavelića, koje ste tražili. U drugom listu nalazi se katalog sastava koje ja posjedujem. Ako od ovih neke želite pišite mi, nastojat ću da Vam odmah udovoljim . . .«

Iz III pisma od 11. IX 1815:

». . . Najprije želim da Vam se posebno zahvalim za dostavljene mi Kanavelićeve sastave . . .«

»Komediju 'Vučistrah' nije potrebno da prepišete. Očekujem od Vaše uobičajene ljubeznosti 'Ljubav pretvorenu u omrazu' od Kanavelića, a također bih Vas zamolio da mi po Vašem nahođenju prepišete od istog pisca 'Život Tobijin' . . .«

»Ostale Kanavelićeve sastave koji mi još nedostaju, nadam se da ću dobiti od fratara na Badiji, nakon što se promijeni sadašnji gvardijan koji je malo prijazan. Kako kod njih postoji čitava tragedija 'Muka Isukrstova', poslat ću Vam što Vama nedostaje . . . . .«

»U koliko se tiče prijevoda 'Vjernog pastira' ne bih želio, da bude zabranjen, kako je bio original Gvarinijev zbog samo jedne izreke, što Vam je sigurno poznato . . . .«

»Želim da Vam priložim jedan podsjetnik o Kanaveliću, sažet iz zbirke raznih spisa Arhidijakona Dr. Kapora, što će Vas, nadam se, veseliti . . . . . .«

Iz V pisma od 28. XII 1815:

»Osim toga šaljem Vam dio 10. i 11. scene trećeg čina 'Muke Isukrstove' od Kanavelića, kako biste mogli nakodnaditi manjkavost koja se nalazi u Vašem rukopisu. U slučaju da Vam manjka neka druga strofa, javite mi da bi Vam je poslao u prijepisu. Rukopis ove tragedije, čiji sam vlasnik, otkupio sam nedavno. Pripadao je našoj obitelji i bio je jedan od kodeksa Arhidijakona Kapora, prisnog prijatelja Kanavelića i sakupljača njegovih djela . . .«

Iz VI pisma od 17. I 1816:

»Petar Kanavelić slavni hrvatski pjesnik. Osim pjesama koje su nam poznate, ima ih raznih drugih ovdje kod G. Jakova Arneria, ali ih ne bih mogao svih razlikovati, budući da su pomiješane sa sastavima drugih autora. Šaljem Vam popis spomenutih, u slučaju, ako ih budete mogli bolje od mene razdvojiti i kazati mi za svaku autora, gdje nema posebne oznake. 'U pohvalu Ivana Sobjeskog poljskog kralja' ne ćete imati nego samo jedan sastav. Iz pisma kojeg mu je kralj

napisao u znak zahvale vidi se da ih ima više i ovi će biti kod Arneria registrirani. Osim knjižice raznih njegovih manjih sastavaka, ovdje kolaju pod njegovim imenom još drugi nabožni koji se od bratovština pjevaju najviše u Velikoj sedmici i ovi su vrlo čuvstveni, a jedan od njih ovako počinje:

Pjesan više Slike Gospodina izmučena

Sliko slavna, sliko sveta
Draga sliko kralja od svijeta
Sliko izgleda verni i pravi
Naše zloče tve ljubavi.

Ovaj je sastavljen od 100 stihova ne računajući ponavljanja od četiri gornja stiha koja se susreću devet puta.

Drugi sastavak je:

U Petak veli ujutro

Kad pod križem ucviljena
I žalosna majka staše
Groznijem suzam oblivena
Srce u rijeku prolivaše.

i tako do četvrte strofe. Da su ovi sastavi uistinu Kanavelićevi, ne mogu ustvrditi, dapače o prvom jako sumnjam, budući da je najpravilnije pisan i čini mi se da prepoznajem rukopis Opata Gjorgjića.

Šaljem Vam prve dvije scene prvog čina dviju komedija (commedie buffe) koje je sastavio Kanavelić: Andro Stitikeca, je kako ćete vidjeti vanredno djelce. Drugoj nedostaje natpis, ali držim se originala autorovog, sa njegovim ispravcima. Ove dvije komedije su u stanju propadanja. Ne bi trebalo drugo nego moja strpljivost i štovanje, koje imam prema ovom piscu i rodoljubu, da ih pažljivo i najbolje prepišem i tako ih povratim u život. Ali s ovim bi trebalo uskladiti moje vrijeme, koje postaje sve rijeđe. Kazano mi je da se je jednoć od ovih njegovih komedija (commedie buffe) prikazivalo u mjestu nekoliko, te između ostalih jedna pod naslovom 'Spadafranka', napisana protiv Bokelja . . . . . .«

»On (Nikola Arhidijakon Kapor, op. m.) *je bio najprisniji prijatelj Kanavelića, u čiju je čast sastavio na talijanskom jednu pohvalu na običnom listu papira, gdje je dodao dva-tri kratka epigrama, dok je njegov prijatelj sastavljao na hrvatskom 'Život sv. Ivana Ursina' . . . .«*

Također u Kanavelićevoj 'Muci Isukrstovoj' prepisanoj od Arhidijakona, a koju sam nedavno stekao, na jednom pa-

piru nalazi se natpis i primjećuju se slijedeći brojevi: 175, malo niže, t. j. ispod natpisa.

Ovo je zasigurno neka numeracija knjiga, rukopisa, možda također djelâ njegovog prijatelja Kanavelića, od kojih je sastavio zbirku . . . .«

»Iako mi je gosp. Arneri pokazao hrvatske sastave, neznam da li bi mi dopustio prepisati sve koji pripadaju Kanaveliću, a koji me zanimaju više od ostalih, od čega mi je najviše 'Vjeran Pastir' ostao u svoje vrijeme u sjećanju. Uspoređujući sastave koje ste mi Vi podnijeli, ili koje mi je brat nadpop prepisao sa ovim koji se ovdje nalaze (budući da je na jednom također 'Trstenko pastijer'), nalazim ne male razlike u ortografiji i ne znam da li je to bilo izvršeno ovdje ili tamo . . . .«

Iz X pisma od 20. X 1819:

»Uspjelo mi je naći neke stvari Kanavelićeve, o čemu ćemo razgovarati pri Vašem povratku . . .«

Izneseni podaci su zapravo najvećim dijelom registracija onoga što je utvrđeno na osnovu tada postojećih i raspoloživih rukopisa, a manjim dijelom fiksacija onog mišljenja i vjerovanja, koja su o Kanaveliću kao književniku postojala punih sto godina poslije njegove smrti, tj. poslije jednog razdoblja, koji je mogao vrlo malo ili nikako da predajom bude alteriran.

Ako naprijed iznesene izvode sistematiziramo i analiziramo, dolazimo do slijedećih zaključaka:

1. Iz prvog pisma se vidi da je dopisivanje o književnom radu Petra Kanavelića započelo neposredno prije I pisma datiranog 15. VI 1814. godine, traženjem Matije Kapora da mu Inoćenco Čulić dostavi prijepise Kanavelićevih radova koje je posjedovao. Dopisivanje o Kanaveliću je, kako izgleda, iscrpljeno oko 1819. godine desetine registriranim pismom, u kojem se Kanavelić faktično samo uzgred spominje. Moglo bi se prema tome zaključiti da je period konzultiranja Kapor-Čulić o Kanaveliću trajao oko pet godina, dok je intenzivni dio izvršen oko 1815. godine.

2. Također se iz I pisma doznaje da se je u Dubrovniku 1814. godine pomišljalo tiskati neku vrstu zbornika pjesničkih sastava hrvatskih pisaca, do čega sigurno nije došlo, jer već u III pismu Čulić-Kapor vode razgovore o nabavljanju, prepisivanju i izmjeni Kanavelićevih književnih djela, odnosno rukopisa.

3. U pismima koja su registrirana pod brojem II, III i V u vremenu od 1815—1816. godine tretiraju se u punoj mjeri pitanja dostavljanja, nabavljanja i međusobne izmjene prijepisa raznih Kanavelićevih književnih djela.

4. Iz predmetne korespondencije može se zaključiti da su koliko Kapor, toliko i Čulić išli za tim da svaki za sebe formira potpunu zbirku svih Kanavelićevih djela, bilo u prijepismima ili u originalima (Iz korespondencije se vidi da je jedna obimna zbirka Kanavelićevih djela postojala i u tadanjem Arhivu Arneri u Korčuli).

5. Autorstvo djela spomenutih u pismima pod brojem II, III i V nije uopće dolazilo u pitanje. Ono je rezultiralo kao činjenica postojanja samog rukopisa tretiranog djela ili kao poznata činjenica uopće. Takva djela jesu: Vučistrah, Život Joba, Ljubav pretvorena u omrazu, Život Tobije, Muka Isukrstova, Vjerni pastir (Gvarinijev prijevod), te niz drugih imenom neoznačenih pjesama i pjesničkih sastava.

6. Za rješavanje najakutnijih pitanja Kanavelićeva književna rada bez sumnje je najvažnije i najzanimljivije pismo registrirano pod brojem VI. To je pismo nastalo povodom namjere Čulićeve da izda biografski zbornik znamenitih Dalmatinaca i s tim u vezi su njegova nastojanja oko prikupljanja građe za sastav biografija pojedinih ličnosti. Želji Čulićevoj, Matija Kapor se je odazvao dopunjujući Paulinijeve biografije znamenitih Korčulana posebnim podacima. U koliko je riječ o Kanaveliću, Matija Kapor nastupa u ovom pismu kao njegov literarni biograf, dopunjujući ranija pisma podacima literarnog karaktera.

Potrebno je naglasiti da Kapor u tom poslu nastupa s mnogo pažnje, opreznosti, savjesnosti i kritičnosti, birajući riječi i izraze za svaki pojedini slučaj, što je uostalom posebna karakteristika njegova karaktera.[7] Tako odmah na početku tog pisma piše Čuliću da mu šalje stanovit broj pjesama, koje je našao kod Arneria bez oznake autora, a među kojima ima i Kanavelićevih. Obraća mu se zbog njihova razdvajanja, odnosno oznake po pjesnicima.

U pogledu većeg broja pjesama koje je Kanavelić spjevao u čast poljskog kralja Ivana Sobjeskog, od kojih je Čuliću poznata samo jedna, navodi da bi ostale trebale biti kod Arneria registrirane.

Knjižicu raznih profanih pjesama prima bez daljnjega kao Kanavelićeve sastavke, dok se naprotiv ograđuje od jedne nabožne pjesme koju pjevaju bratovštine, jer mu se čini da u jednoj od njih prepoznaje kaligrafiju Ignjata Gjorgjića.

Najzanimljiviji je, međutim, Kapor u tom pismu kad izlaže pitanje Kanavelićevih komedija ili kako ih on naziva »komedije buffe«. Tako za »Andra Stitikecu« izričito kaže da ju je sastavio (fece) Kanavelić, pri čemu uopće ne pokazuje

[7] Vid Vuletić Vukasović, *Corrispodenza archeologica*, Zara 1897, str. III—VIII.

bilo kakvu sumnju ili nesigurnost, jer to tvrdi na osnovu rukopisa za kojeg navodi da je u vrlo lošem stanju.

Za drugu Kanavelićevu komediju kaže da je bez naslovne strane i stoga bez imena, ali da je rukopis Kanavelićev autograf u kojem ima njegovih korektura. Potrebno je napomenuti da je konfrontaciju Kanavelićevog rukopisa Matija Kapor mogao lako izvršiti, jer je posjedovao autograf »Sv. Ivana Trogirskog« (Ursinijade) koji još danas u Arhivu Kapor postoji, te autograf »Muke Isukrstove« što bi se moglo zaključiti iz V pisma. (Matija Kapor je bio dobar poznavalac kaligrafija. U Arhivu Kapor u Korčuli česte su njegove opaske u odnosu na kaligrafije raznih dokumenata.)

Dalje navodi da mu je rečeno kako se je nekada nekoliko Kanavelićevih komedija prikazivalo u Korčuli, a između ostalih i jedna pod nazivom »Spadafranka«, pisana protiv jednog Bokelja.

Ovaj navod je posebno zanimljiv, jer Kapor i ovdje u autorstvo »većeg broja« Kanavelićevih komedija uopće ne sumnja, niti dovodi u pitanje. Izraz »kazano mi je« odnosi se samo na prikazivanje Kanavelićevih komedija u Korčuli, (dakle znači da je tada u Korčuli postojalo kazalište ili barem kazališna družina koja je te komedije prikazivala) a što je zapravo prvi i jedini put u čitavoj korespondenciji o Kanaveliću da Kapor predaju navodi kao izvor podataka o Kanavelićevom djelovanju, odnosno u vezi s njegovim radom.

Mislim da su dokazi iz ovog pisma jasni i da oni ne dopuštaju uopće više sumnju o tome da li je Kanavelić bio dramatik, odnosno pisac komedija.

Ovim ne želim kazati da su sve one bezimene i adespotne komedije koje su se ne tako davno atribuirale od jednog dijela književnih historičara kao Kanavelićeve, faktično njegova djela. O tome će književni historičari i kritičari kazati zadnju riječ, ali je jasna činjenica iz predmetne korespondencije, da je Petar Kanavelić uz pjesničko djelovanje pisao i dramska djela, odnosno komedije, što mu se nerijetko i osporavalo. Ta je spoznaja dovoljna da bude polazna točka za sva daljnja ispitivanja i istraživanja o Kanavelićevom književnom opusu.

Konačno postavlja se pitanje, kako je uopće moglo doći do toga da je ova korespondencija do danas ostala gotovo sasvim nepoznata, iako je Arhiv Kapor u prošlosti bio otvoren istraživačima.

Mada na prvi pogled izgleda teško shvatljivo, stvar se može lako objasniti. Za hrvatske književne historičare dokumentacija pisana na hrvatskom jeziku svakako je bila zanimljivija od spisa pisanih na talijanskom. Tako je jednostavno objasniti zašto je od možda najkompletnije zbirke Kanavelićevih književnih djela, koja je postojala u Arhivu Kapor u Korčuli što se vidi iz spomenute korespodencije, danas ostao

samo autograf »Sv. Ivana Trogirskog« (Ursinijade). Talijanski spisi nisu bili zanimljivi, pa im se nije ni pridavala važnost, tako ni korespondencija Kapor-Čulić koja je pisana na talijanskom jeziku. Mišljenja sam ipak da je osim onih najkraćih navoda prof. Fanceva netko tu korespondenciju uočio, jer se ne dade protumačiti, kako je ona samo djelomično, a ne u potpunosti sačuvana. Izgleda da njoj nije bila poklonjena odgovarajuća pažnja ili se možda htjelo nešto o njoj napisati, a u stvari se tek nešto malo uzgred dodirnulo.

II

Kao što je poznato u toku nekoliko posljednjih decenija ovog stoljeća, postavilo se pitanje da li je Kanavelić pisac nekoliko komedija, koje mu se atribuiraju od većeg broja književnih historičara, naime da li je uopće bio komediograf.

Glavni predstavnik struje koja osporava Kanavelićev komediografski rad bio je dr. Franjo Fancev.

Mora se priznati da su dosadašnji dokazi o Kanavelićevom dramskom radu dosta oskudni, nerazrađeni i općenitog karaktera i da su se oni tokom XIX i XX stoljeća prerađivali i razrađivali od niza književnih historičara. Potrebno je, međutim, istaknuti da ni protudokazi dr. Fanceva nisu bili jači ni uvjerljiviji, već je i kod njih pretežni dio argumentacije predstavljao lično mišljenje.

Tek korespondencija Matija Kapor-fra Inoćenco Čulić, iako nažalost nepotpuna, bez sumnje unosi niz dokaza o Kanaveliću kao komediografu, kako po razradi i argumentaciji, tako i po značaju iznijetih podataka.

Korespondencija, osim toga, dopunjuje, razrađuje i utvrđuje dosadašnje oskudne podatke o Kanavelićevom književnom radu.

Posebno je značajna za rasvjetljavanje djelovanja Kanavelićevog kao komediografa. Tako n. pr. škrti navodi Appendinija o dramatičarskom radu te »Memoria« Matije Kapora s podatkom o 20-tak Kanavelićevih komedija, dobivaju VI-im pismom korespondencije poseban okvir i vrijednost. Ovim pada i niz najosnovnijih tvrdnji dr. Fanceva, kao što su:

1. da su se tek u drugoj polovini XIX stoljeća Kanaveliću počele »pripisivati« komedije, kao dio njegova stvaralaštva. Jasno se vidi da je na početku XIX stoljeća, nepunih sto godina iza Kanavelićeve smrti, Kanavelić bio poznat kao dramatik, odnosno pisac komedija.

2. da je »netko naknadno na rukopisu komedije Andro Stitikeca napisao Komedija Petra Kanavelića«, a što da je postala polazna točka za Kanavelićevo autorstvo dubrovačkih

komedija 17. stoljeća. Iz pisanja Matije Kapora autorstvo »Andra Stitikece« je stvar van diskusije, što smo ranije šire obrazložili.

3. da je »Andro Stitikeca tek prvi put 1858. godine, kao Kanavelićeva komedija spomenuta«. Iz VI pisma jasno je, da je to Matiji Kaporu bilo poznato na početku XIX stoljeća, a sigurno još i ranije i prema tome ne radi se o nikakvoj »fami neke nove Kanavelićeve djelatnosti«.

4. Tvrdnja »da nitko od suvremenika ne daje za čudo naslućivati da bi Petar Kanavelić bio komediograf« nije neki posebni dokaz, jer su u pitanju navodi samo tri njegova suvremenika koji su slučajno, odnosno prigodimice o Kanavelićevom književnom radu nešto pisali, ne razrađujući opširnije i detaljnije samu stvar. S druge strane vidljivo je, da je Matija Kapor o Kanaveliću pisao opširno biografski, starajući se da o njemu dade punu i stvarnu sliku i to samo nepunih sto godina iza njegove smrti, kada su pisani podaci o Kanaveliću i njegovu književnu radu bili obilni. Također ni predaja nije mogla biti alterirana, budući da se je radilo samo o prijenosu podataka preko dvije, a u povoljnom slučaju preko jedne generacije.

Konačno može se zaključiti da objavljivanjem korespondencije Matija Kapor-fra Inoćenco Čulić otpada tvrdnja da su dokazi o komediografskom radu Petra Kanavelića nepouzdani, nedovoljni i mistificirani. Štaviše iz pisama se doznaje i autorstvo ponekih djela, posebice komedija.

[8] Franjo Fancev, *Dva dubrovačka komediografa iz kraja XVIII stoljeća*, Prilozi za književnost, istoriju, jezik i folklor, VIII/1928, str. 163—166; isti, *Dvije pučanske družine iz kraja 17. stoljeća*, Nastavni vjesnik, 39/1930—31, sv. 5—8, p. o., str. 4—29; isti, *Sitni*

PRILOZI

Dopisivanje između Matije Kapora i fra Inoćenca Čulića u kojemu se tretira problematika Kanavelića donosi se u prijepisu prema dokumentaciji kako je sačuvana u Arhivu Kapor u Korčuli za razdoblje od 1814—1819. Pisma se donose u cijelosti zbog preglednijeg sagledavanja, osim pisma od 12. VIII 1815. kojeg je objavio Vid Vuletić Vukasović (vidi bilj. 6):

I

Inoćenc Čulić Matiji Kaporu 15. VI 1814. iz Dubrovnika

Illumo. Sig.

Ho ricevuto dalle mani del P. Aghich la sua stima. lettera e le rendo le dovute grazie per il sonetto speditomi. *Le opere poetiche del Canavelli non ho ancora transcritto a motivo che questo stampatore ha risolto di pubblicare la compiuta raccolta di poesie illiriche, tra le quali avrá luogo il Sigr. Canavelli: perció credo superfluo trascriverle* (kurziv m. i dalje u tekstu). Se poi V. S. Illuma. desidera averle mi scriva, e sará servita. Lo stampatore vá raccogliendo le opere, indi pubblicherá il manifesto per avere le associazioni. Le altre opere indicatemi nella lettera del Sigr. Arcip. suo degnissimo fratello mettró in ordine sull'incominciare delle vacanze. Ella disponga di me in tutto ció che posso servirla, e mi troverrá inalterabilmente

Ragusa S. Franco. 15. Giugno 1814

Foris:

All'illumo. Sigr. Pron. Colmo.

Sigr. Matteo Capor
Curzola

Umo. Div. Serd.
F. Innocenzo di Spalato.

II

Inoćenc Čulić Matiji Kaporu 12. VIII 1815 iz Dubrovnika

Sigr. Matteo Inde. mio Stimo.

Del gentillissimo Sigr. Barlam mio amico quest'oggi soltanto ho ricevuto la sua lettera dei 12. Mago. unitamente al libercolo manoscritto del F. Ab. Giorgi, per cui le rendo molte grazie. Io da cinque mesi in qua mi trovo quasi sempre indisposto ora dall' acrimonia, ora dal dolore delle orecchie: malori che non sono di conseguenza, sono peró seccanti non poco: *perció non ho ancora trascritto la Comedia Vucistrah per V. S. come avevo promesso, Sebbene sia lunghissima la trascriveró ció nonostante quallor Ella ne avesse bisogno . . . . .*

. . . Ora rispondo alla stima. lettera di V. S. Illuma. Il P. Gioachino Stulli é un uomo di cosí poca abilitá, che in vita sua non ha mai letto alcun poeta Illirico, e non sá nemmeno i nomi de'poeti. Egli ha trovato qui dopo la soppressione dei Gesuiti molti materiali per formare il dizionario suo, e lo formó coll'ajuto de' dizionarj Russi, ma é tuttavia imperfetto, e molti termini non sono tra noi conosciuti. Egli per dar maggior autoritá al suo dizionario ha inserito quel catalogo in fine, non só pró quando sia esatto. *In quanto alla Vita di Giobbe, e le altre diverse poesie del Canavelli lui piú non si riccorda affato ne dove l'ha vedute, ne quanto siano voluminose.* Non vorrei che costui o le avesse inserite a proprio capriccio, oppure sull'altrui relazione. *Il bravissimo P. Appendini mio amico mi disse d'aver veduto L'amore convertito in odio dal Sigr. D. Pietro Bassich morto l'anno scorso.* Diffatti questo religioso avea (come disse lui medesimo) la raccolta perfetta di tutt' i poeti illirici, che volea stamparla: ma questa oggi giorno non si puó vedere, e gl'eredi vogliono cento Colonnati. È divisa in 23. grossi tomi. Il Fratello del defonto e all'isola di Giuppana, e non ritornerá prima d'ogni Santi: allora cercaró di averla per servire V. S. se pur mi riuscirá di trovarla.

Intanto nei due anessi fogli le mando le due composizioni richiestemi del Canavelli. Nel secondo foglio ho inserito il catalogo di quelle composizioni, che trovansi in mio potere. Se alcuna delle medesime V. S. volesse avere mi scriva, e procureró di servirla sul momento.

Intanto pieno di stima mi dó l'onore di essere

Raga. S. Francesco 12. Agosto 1815

Umo. divo. Serve. ed Amico
F. Innocenzo di Spalato

Foris:
All Mto Rdo. Pe Sgr. Pn. Calmo
Il Pe Innocenzo da Spalato ex lette ne M. O.
Ragusa

III

Matija Kapor Inoćencu Čuliću 11. IX. 1815. iz Korčule

Molto Re. Pre. Sig. Sig. Colmo.

La pregiatisa. Sua dei 12. ulto. decco. mi pervenne soltanto ai 3. del corre. motivo per cui non le dó risposta prima di questo giorno in cui spero di avere un occasione per cotesta volta. *E primierame. vengo a darle i piú distinti ringraziamenti per le composizioni acclusemi del Canavelli.* In secondo luogo le resto del pari grato alla confidenza, che mi fece di quanto coll'ajuto del Signore risolse di dare un giorno alla luce, e di ogni altra cosa, che mi fece consapevole, e che lessi con somma mia soddisfazione. In quanto a me posso ben chiamarmi persona inutile, ma quando Ella stimasse che potessi in qualche modo esserle giovevole, coll'opera mia all'esecuzione di ció che si ideó e deliberó ultimare, eccomi tutto pronto e disposto a servirla. Mi spiego. Ella ha fatto e fá una raccolta di Composizioni degli Autori Nazionali, ed io se Ella comanderá le procureró trascrivere qualcuna almeno dei miei Patriotti, che Ella presenteme. non avrá e ció in aumento della di lei. Forse nelle vite degli Uomini illustri della nostra Nazione avrá riservato il posto a qualche mio Patriotta, o almeno sará per riporre qualcuno di essi nel Dizionario, per cui col di Lei comodo grazierá dirmi quali sono questi Soggetti, che Ella pensa d'immortelare nei di Lei scritti, e quali notizie tiene de medesimi, onde mancando fra stessi qualcuno che potrebbe essere degno di tal onore possa indicarglielo con ogni schietezza, e come non fossi Curzolano, lasciando poi al di Lei giudizio di esaminare i meriti di ciascheduno con rigore della critica. Soltanto la prego a dirmi se il di Lei Dizionario comprenderá gli uomini celebri per dottrina o indiferentemente per dottrina, santitá e valore e ció per mio lume, mentre se saró in grado di darle qualche notizia in aumento di quella che possiede su quei soggetti che fin ora si meritarono da Lei qualche stima, gliela daró voletieri in quello dipenderá da me, dopoché sapró quello che a Lei manca. Io poso ben credere che tanto a Ragusi quanto fuori per la Dalmazia si sará penetrata la di Lei idea e risoluzione, per cui direi che quelle persone le quali a bella posta le venissero defraudare di qualche notizia almeno dei loro ascendenti consenguinei meritorebbero d'essere abbandonati nell'oblio, e ben di questa direzione Ella potrebbe giustificarssi presso il Publico nelle prefazioni, o nel corpo delle opere.

Se Ella mi graziasse del catalogo delle memorie storiche della mia patria che possiede, potrá sempre escludere tutte quelle che si trovano nell'Illirico sacro del Farlati, e se egli su-ccintame. alcune á portato, pure qui si sanno piú diffuse nonostante sono pochissime quelle, che appartengono ai passati secoli, che qui si conosce averle egli omesse e che sono interessanti, per conseguenza quando Ella le avesse mi fará sempre un favore di trascrivermele, o per lo meno indicarmele.

Della comedia Vucistrah puo dispensarsi dal farmi una copia. Attenderó dalla solita di Lei gentilezza L'amore convertito in odio del Canavelli, come anche col di Lei comodo farei per pregarla di trascrivermi la vita di Tobia dello stesso. Qui si trova presso il Sgr Giacomo Arneri, persona in qualche modo letterata e sebbene questi mi compatisce pure temo di ricercargliela per non ricevere una negativa. Da questo signore deve essere qualche notizia che a Lei potrebbe interessare ma é tanto stitico a dar fuori una memoria che nulla piú, per cui bisogna deporre ogni pensiero. Sebbene pochi, tiene anco degli originali, il piú nobile dei quali, e che vale piú di tutti gli altri uniti, é la storia de Regno Dalmatiae et Croatiae di Gio: Lucio. Vi é anche una Famiglia Spanich (non quella a cui appartiene il diletante della Poesia Italiana S. Fco.) ma un altra, e qta. tiene delle memorie, composizioni, che non si lasciano vedere per qualunque costa ed il Capo di tal Famiglia si sogna di avere tante altre cose, che realmente non á. Queste due famiglie sono patricie. Le cittadine, come costó sono assai piú scarse di consimili scritti, e da queste quando vi fossero si potrebbero avere con poca difficoltá. *Le altre composizioni del Canavelli che ancora mi mancano spero di procuramente da qti. Padri della Badia quando si cambierá il presente Guardiano del Convento che é una persona poco compiacente, e trovando ivi intiera la tragedia di Mukká Issukarstova le spediró quanto a Lei manca.* Non vorrei peró che questa fosse stata stampata, poiché la osservo in un catalogo di libri Illirici, che giá un secolo circa si vendeva alla stamperia Ochi in Venezia, ma questa forse sará stata di altro autore. *In quanto alla traduzione del Pastor Fido non vorrei, che questa fosse proibita come fú l'originale del Guarini per una sola proposizione che le sará noto.* Non é molto, che seppi essere proibito un tal libro, ed allora fu che lo bruciai, per non avere un rimorso tenendolo. Le dico il vero; io che restai tenero dopo la morte di mio Padre, con Famiglia lasciata da altri due fratelli maggiori di me, con Madre di spesso infermiccia, non potei attendere di molto allo studio, e la mia applicazione al miglioramento delle nostre campagne da cui la

casa nostra ritrae quasi la sola sua rendita, m'impedí che anco quel poco di scuola che ebbi non fosse metodica, motivo per cui mi sono applicato alla lettura e collezione di buoni libri si editi che inediti, e con qto. tenore ó acquistato alla meglio che ó potuto delle notizie sebbene indigeste in piú scienze. La mia maggior applicazione é stata sul antiquaria sempre, per cui mi sono procurato anche qualche piccola collezione, anzi dovevo dire picciolissima ma non per la speranza di accrescerla, massime coll' opportunitá, che ó un fratello a Roma. La cosa é che per aumentarla vi voglion denari, ed io che sono alla direzione della Famiglia non devo caricarla con spese se non inutili almeno non tanto neccessarie. Ci ó anco inclinazione alla poesia Illirica, ed infatti gia qualche anno feci delle composizioncelle amorose che in oggi vorrei bruciare, ma credo di non essere piú a tempo, mentre fra i giovanni di questo paese vi sono alcuni esemplari, e difficilissimo mi sarebbe ritirarli tutti. Siccome l'uomo crescendo in etá acquista piú cognizioni, cosí non riescendomi bruciarle come vorrei sarebbe necessario che le ritochi almeno per levare alcune cosette, sebbene anche prima andai colla riserba, schivando le parole libere, ed avendo di mira la modestia onde non venisse essere offesa ma a dirle il vero non so accingermi a ció conoscendo di non aver studiato la Poesia Illirica, e di non avere per lo meno un tratatello sulla mea. per potervi studiare sopra, perché la sola applicazione sui Autori Illirici non mi par bastante a schivare ogni e qualunque errore. Si dice che Poeta nascitur, ma questo forse piú riguarderá l'invenzione, che le regole della Poesia, e siccome la lettura degli libri Illirici é qui moltissimo trascurata, cosí per mia disgrazia non trovo Pna. che mi potrebbe dare qualche lezione su qto. desidero per cui di-bel-nuovo le raccomando la provista del tratatello.

Se Ella si é difusa nella giá motivata sua, anche io mi sono ben esteso colla presente e per non annojarla viemaggiome. colla mia prolissitá prontissimo a servirla, con tutto l'ossequio mi protesto ed alla P. V. M. bacio L. M.

Curzola 11. settembre 1815

Le voglio accludere un Memoriale del Canavelli, cavato da una raccolta di Scritture diverse dell Archidiacono Dr. Capor, e che spero non le rincrescerá.

Umilisso. Devo. Obbmo. Servite. Vo.
Matteo Capor

Foris
Al Mto. Rvo. Pe. Sigr. Pe. Colmo.
Il Pe. Innocenzo da Spalato ex Lette.
ne M. O. Ragusa.

V

Matija Kapor Inoćencu Čuliću 25. prosinca 1815 iz Korčule
Molto Re. Pe, ed Amco. Stimatiso.

É tropo ormai, che risponda alla stimatisa. sua 16. Otte. deco., della quale le accusai il ricevimento coll'ultima mia, che accompagnava una mia composizioncella Illirica e molto bramo sapere se le sia arrivata per mia regola e lume. Intanto io sempre piú la ringrazio delle notizie, che di tratto in tratto mi comunica. Io vado ambizioso per la confidenza che Ella mi fá, e godo moltissimo, che é costante nella propostasi idea del dare alla luce gli uomini illustri della mia nazione, nonostante, che il S. Kreglianovich in ció sará per precederla Col metodo, che Ella pensa

tenere dopo di lui, io spero che la di lui opera sara piú compita, e perció piú ricercata. Oltre i Re Illirici, che Ella pensa portare nella medesima, portar potrebbe anco quei tali, che sebbene non sono nativi Illirici pure han conosciuto perfetamente la lingua, nella medema. han scritto, e có loro scritti furono utili alla Nazione. Tale potrebbe essere il Padre Della Bella Fiorentino mo. benemerito per il noto dizionario da lui formato, per le di lui prediche e discorsi. in cui si scorge la puritá della nostra lingua. Tale potrebbe essere un Pe. Appendini Lucchese, per la prima volta, che compose la gramatica della lingua Illirica. Tutto questo io propono, e lascio tutto al di Lei savio giudizio di esaminare, e quindi deliberare di tutto.

Le composizioni del Co. Michele Spanich, che Ella mi indica io non tengo, Dello stesso mi trovo possesore di una anacreontica, e di un sonetto, e di tutto questo le spedisco una copia. Mi sará facile probabilmente avere col tempo qualche altra cosa del medo. Col di Lei comodo Ella mi potrá spedire cio ché mi á citato di tenere di tal sogetto.

Piú le spedisco porzione delle scene 10. e 11. del 3. atto di Mukka Isukarstova del Canavelli, onde Ella possa suplire alla mancanza che si trova nel di Lei M. S. S. In caso che le mancasse qualche altra stanza mi avvisi, per spedirgliela trascritta. Il M. S. S. di questa tragedia di cui sono possessore ó ricuperato ultimamente. Apparteneva alla nostra Famiglia ed era uno dei codici dell'Archidiacono Capor, amicissimo del Canavelli, e racoglitore delle di lui opere. Noi abbiamo la disgrazia di essere senza la maggioor parte de di lui libri per combinazioni, che forse un gno. gliele diró.

Le accludo parimenti la Nota delle composizioni, che io tengo d'Autori Illirici. Ella é meschinissima, nonostante se ció le gradisce mi comandi che col tempo le seviró di tutto ma per avere un poco di comodo per servirla, bisogna che V. P. M. Ra. costá si interessi per me. Ulteriormente qui sono stato fatto per membro del Consiglio di Amministrazione di Fabrica, e per uno dell'Uffizio de Santesi. Quest'ultima figura porta un disturbo grandissimo, ed una occupazione non troppo interotta. Io che tanto e tanto per affari di Famiglia ed altri non posso per dir cosí respirare, come adempire a tante incombenze ed abbandonare qualche occupazione di mio aggradimento, che mi ricrea il piú delle volte? Da una di Lei lettera ó conosciuto, che il Governo Pnte. le é di genio. Probabime. avrá dei rapporti anche coll'Intenderée. Le accludo perció un memoriale per il medo., e la raccomando di procurare possibilmente, che abbia il suo effetto, e di spedirmi quanto piú presto sará possibile il decreto del mio sollievo. Bramerei molto averlo per la prima domca. del mese ente. Gennajo, gno. in cui deve seguire la prima seduta. A chi consegnerá la di lei lettera gliela raccomandi assai. Sula sopracoperta potrá qui raccomandarla al Capo. di qto. Porto. Mancandola incontri particolari potrebbe servirsi della corriera. Tengo costó altri amici a cui potrei appoggiare quest'affare, ma a Lei con cui ó maggior servitú farei torto se si vorebbero molti mezzi per ottenere tale solievo. Potrebbe a nome della mia Famiglia pregare anche il S. Biaggio Sigismondo de Ghetaldi, se qto. puó qualcosa presso l'Intendatura, onde si interessi per ció. Insomma io spero tutto dalla di Lei amicizia. Non badi alla spesa se questa occorerá, e quello potesse abbisognare dar si facci a nome mio dal S. Nicoló di Nicoló Vecarich; accendogli vedere quest'ultimi periodi.

In seguito le spediró i nomi di qualche Sogetto illustre della mia Patria, con quelle memorie, che di questi portó procurarmi.

Per le due copie delle Opere del Ch. P. Cunich ó scritto al Frallo. Arcipe. Se saró sollevato come sopra, chi sa che anch. io non facci una scappata a Roma quest'estate vento., e non la serva di persona, se intanto il frallo. non avrá con chi fargliele avere.

E collo stare ansioso dei riveriti di Lei caratteri, assieme ai di Lei comandi, mi dó l'alto onore di essere

della R. V. M. Rpe.

Curzola 25. dicembre 1816

Foris:

Pre. Innozo. da Spalato
Ragusa

Umilisso. Devo. Obbmo. Servite. Vo.
Matteo Capor

VI

Matija Kapor Inoćencu Čuliću 17. I 1816. iz Korčule

Molto Rdo. Pre. ed Amico Stimatisso.

Presentandomisi l'occasione sicura per costá del mio Cognato Marco Dimitri, a tenore delle mie promesse, le spedisco col medmo. un piego di molte carte, e sono composizioni diverse de miei Patrioti per mezzo delle quali Ella potrá alla meglio conoscere di che taglio essi siano stati, oltre di che una copia delle Memorie di Uomini riguardevoli che ebbe Curzola negli ultimi quattro secoli, cavate dalla storia M. S. S. di questa cittá del dr. Anto. Paulini. Molti ne ó omesso, come meno meritevoli e quei poi che la Patria, ed io con essa stimiamo di piú li porto al di Lei savio giudizio, onde decidere, se tutti loro á da portare nel noto Dizionario, oppure in parte.

Ed in de. Memorie da me trascritte primierame. é portato Luca de Tolentis, fu Vescovo di Sebenico, persona in vero grande per le sue nunciature, Ambascierie felicemente terminate presso piú e piú corti d'Europa, per il sapere, e per i suoi maneggi, il quale doveva, e non so per qual combinazione non ottenne il Capello Cardinalizio, gista le repplicate raccomandazioni fatte alla Santa Sede da Massimiliano Impe. Veggessi che di lui ne dice, anche il Pre Riceputi nell'Istoria Ecclesiastica di Curzola, e spezialmente il Pre. Farlati nel Tom 4 dell'Illirio Sacro, e propriamente nella serie dei Vescovi di Sebenico, coe anche nel Tomo 6. nella vita del Vescovo di Curzola Marco Malipietro. Qui di passaggio potrebbe nominarsi un parente di Monsig. Luca Bonino de Tolentis Dottore de Canoni, Canonico ed Archidiacono di Zagabria, e finalmente Vicario dell'Arcivescovo di Ragusi Giacopo Venerei, il quale Bonino é nominato dal Pre. Riceputi nella vita s'Andrea Canavelli Vescovo di Curzola, e nella Serie de Vescovi di Ragusi. Anche il Pre. Serafino Cerva lo qualifica per uomo dottissimo, come dice il Paulini.

Nicoló Tolentis uomo illustre per la figura, che faceva nella Corte di Federico Impe. da cui fu adoprato piú volte per le ambascierie presso il Ré di Polonia e che in vista de suoi servizi lo arrichí con tutta la di lui Famiglia i maschi cioé come le femine e loro successori con un diploma assai onorifico e vantagioso, che corre sotto il nome del Privilieggio de Tolentis, forse in oggi poco avuto in considerazione dal nro. Sovrano istesso, perché traffusosi quasi in tutte le cittá della Provincia, ed in molti vilaggi ancora.

Giacomo Banisio il vecchio uomo insigne per lettere, e per gli impieghi di Secretario e Consigliere lodevolmente sostenuti presso Massimiliano Imp., e per i servigi prestati al Duca di Milano Fco. II. Il di lui nipote Giacomo il giovine si potrebbe menzionare di passaggio.

Franco. Niconizio uomo versatissimo nelle Leggi, in materia de quali scrisse diverse opere, alcune delle quali uscirono alla compianta la di lui morte infelice seguita con letteraria jattura. Il Medaglione di Franco. Niconizio portato altrove dal Paulini io attribuisco a lui. In primo luoco perché in certi abbozzi di detto Paulini mi sembra giá anni d'avere osservato, che egli stesso da principio era questa opinione. In secondo luoco perché di detta Famiglia Ninocia. qui mai ó letto oppure inteso parlare cosa alcuna. In terzo luoco, perché l'incisore della forma per abbreviare la parola é facile che abbia fatto Ninocius per Niconizius, come anche presso l'antichitá si trovano cosimili abbreviature.

Niconizio Nicoló Vescovo distinto per le di lui qualitá e per gli impieghi sostenuti presso varij Cardinali. Tanto il Pre. Riceputi come il Paulini portano una lettera a lui scritta dalla Republica di Ragusa da cui si conosce quanto conto essa faceva di qsto. Prelato Veggassi anche il Pre. Farlati nella serie, de Vescovi di Curzola e Stagno.

Gian Giorgio Niconizio si distinse nella cariera militare come dal Pre. Riceputi.

Antonio Archidiacono Rosaneo celebre per il valore e sapere dimostrato nell'assedio di Curzola fatto da Uccelino Ve. Re di algeri e felice di penna per l'opuscolo formato in raguaglio di do. assedio.

Giovanni Petreo considerato assai per l'impiego di Secretario sostenuto presso Ferrante Gonzaga Capitano generale dell' armata di Carlo V. Vicere di Sicilia.

Nicoló Petreo Uomo eccelente in ogni Facoltá, che scrisse in varie professioni ma questi scritti in oggi non esistono, quando non fossero tenuti occulti da qualcuno. Tengo io anche il di lui testamento, e da lui rilevo che deve essere stato soggetto di molte pietá mentre fra l'altre cose dispone quasi di tutti li suoi mobili e stabili sull'Isola di Curzola e Sabioncello per l'instituzione di un Fontaco de viveri in benefizio de poveri, non solo ma di tutta la popolazione, il qual capitale sino ad ultimi decorsi anni esistette, ma in oggi sembra che piú non esiste. La di lui libreria ben copiosa, composta di libri editi ed inediti Greci, latini e volgari lasció ai Pri. della Badia, come pure l'occorente denaro per formare le scanzie della Biblioteca, ed á mostrato un vivo desiderio di essere ivi sepelito senza pompa di funerali, e con semplice iscrizione al di lui sepolcro. Qui jace Nicoló Petreo, la quale per quanto sembra, in oggi non esiste, perché forse mai fatta.

Agostino Vidossio Cave. e Dre. delle Leggi, Sindico dell'Universitá di Padova in onore di cui fu incisa ed eretta la nota Iscrizione nell'Universitá meda

Pietro Canavelli celebre Poeta Illirico. Oltre le composizioni che ci sono note, vi sono diverse altre qui presso il S. Giacomo Arneri, ma che non saprei distinguerle tutte, essendo confuse con delle composizni. d'altri autori. Io le spedisco una memoria di dette onde, se é caso, ella possa separarle meglio di me, e dirmi di caduana gli Autori, ove non vi é una annotazione. In lode di Gio. Sobieschi Re di Polonia Ella non avrá che una Composizne. sola. Dalla lettera che il Re gli scrisse in segno di ringraziamento si conosce, che sono diverse, e qte. saranno dall'Arneri registrate. Oltre il libercolo di diverse sue composicioncelle profane qui corrono sotto il di lui nome altre ancora sacre, che dalle Confraternite si cantano massime di Settimana Santa, e qte. sono molto tenere, una di qte. cosí incomincia

Piesan visce Slikke Gospodina ismucena

Sliko Slavna, sliko Sveta
Draga sliko Kraglia od Svieta
Sliko isgleda verni i pravi
Nasce Slochie tve gliubavi

e qta é di versi 100 non comprese le ripetizioni dei quattro versi sudetti, che si incontrano nove volte.

L'atlra

U Petak veli u iutro

Kad pod krisciem uzviliena
I salosna Maika stasce
Grosniem susam oblivena
Sarze ú rieku prolivasce.

e cosí sino a stanze 4. Che queste composizioni siano realmente del Canavelli non posso asserirlo, anzi della prima molto dubito, avendo la prima coretissimame. scritta, e mi sembra riconoscere il carattere dell'Abate Giorgi.

Le spedisco le prime scene del primo atto di due comedie buffe, che fece il Canavelli. Andro Stitichezza, come Lei ben vedrá é un operetta curiosissima. Alla seconda manca l'intestatura, ma la Comedia osservo in originale dell'Autore, che á pure delle correzioni. Queste due Comedie sono in tale stato, che quasi vanno perire. Non ci vorebbe altro che la mia pazienza e stima, che ó per questo Autore e Patriotta, onde attentamente ed alla meglio trascriverle, e ridonarle in pote la vita. Ma qui si vorrebbe conciliare il mio commodo che sempre piú raro diventa. Mi si dice, che un gno. di qte. di lui Comedie buffe si vedevano in Paese piú di una, e fra l'altre una intitolata Spadafranca scritta contro ad un Bocchese.

Marco Ghericeo Dr. Bravo Poeta Italiano e Latino. Poche composizioni di lui tengo, e quasi tutte gliele spedisco.

Nicoló Archidiacono Capor Bravo Predicatore. Compose un opera piutosto sulla Sacra Scrittura, che come si dice, l'aveva riposta nell'Archivio di qto. Capitolo de Canonici, ma ben presto, di la é sparita, cosiché in oggi, e da molti anni indietro nemeno si sá la di lei intitolazione. Le di lui composizni. latine, che ó potuto raccoglire gliele spedisco. Parlo delle Poetiche, mentre delle de. in prosa non ne trovo, e poi forse ne avró, ma mancandovi la neccessaria annotazione temo asserirlo di averne. Tengo spezialmente un Orazione fatta nella partenza da Curzola di Carlo Zane Co., e non posso far a meno di non attribuirla al Capor. Egli aveva per il motivato Zane della gran stima. Si conosce da tante compni. poetiche che fece in onor suo. In qta. orazione ci vedo anche qualche piccola correzione del Capor il che mi fa fare delle congieture maggiori in favor suo. E siccome di da. Orazione tengo due originali cosí uno di qti. glielo spedisco, onde Lei col comodo mi sappia dire qualcosa dopo aver confrontato la medesima cogli altri di lui scritti. *Egli é stato amicissimo del Canavelli in onore di cui fece un Elogio italiano in un foglio ordinario di carta, ove aggiunse due tre brevi eppigrammi, e ció nel mentre il do. di lui amico componeva in verso Illirico la vita di S. Giovanni Ursino.* Questo elogio oltre che é in cattivo stato per l'umiditá soferta, é anche logorato dai topi. Sembra anche che col Pre. Abb. Giorgi abbia avuto un qualche carteggio, mentre a di lui instanza compose il Discorso sul naufraggio di S. Paolo in Meleda Illiricana, nel fine di cui 10 chiama uomo di fecondo intendimento. Chi sia certo Luca Ferro di Spalato non lo so, ma da certe composizioni fatte in lode di Tullio Co. Smachia, nel

mentre era sindico dell'Universitá di Padova frá quali vi esiste un Sonetto del Ferro, sembra che questi fosse un qualche tale letterato. Insomma con lui é stato intrisechissimo amico. Tengo piú d'un libro su cui vi é anotaze. del Capor Ex dono Illmi. Dni. Luce Fero Spalaten. Giá di tutte queste memorie sono scarsissimo, e cosí saró anche delle di lui composizioni, poiché alla nostra Famiglia direttame. non pervennero di lui effetti, come per linea di sangue pervenir dovevano. Cosí andarono anche quei del di lui Nipote secolare Dr. Nicoló, dal di cui Testamento si rileva, che era possessore di buona libreria nella quale vi erano diversi M. S. S. *Anche nella Mukka Isukarstova del Canavelli di carattere dell'Archidiacono, e che ultimamente mi venne nelle mani, su d'una carta esiste l'intostatura si osservano i segti. numeri 175 e piú in giú, cioé sotto l'intestatura meda. X. Qui vi é certamente una qualche numeraze. di libri M. S. S., e forse anche dell'opere del di lui amico Canavelli, delle quali faceva raccolta.* Trá i scritti anche in verso, che tengo a Casa vi sará qualche altra di lui compcella. Su diversi libri leggo di suo carattere de distici, e altre cose simili e tutte queste tengo per sue di lui. Per esempio sul discorso sudo. del Giorgi, e di cui le spedij copia cosí stá scritto

Scire pigat post tale decus, quod fecerit ante,

Quamvidi, satis est hanc mihi nosse manum.

Se avró tempo le trascriveró anche 18 distici di riccordi e sentenze scritte di suo carattere su d'una carta, d'un libro di lui situata tra il cartone e l'intestatura del libro stesso, e sembra, che dti. distici lui li abbia fatti tenere a qualche persona di sua confidenza mentre nel principio é scritto. Ad Illm. et Eccm. D. e po-i il nome che siegue ed il cognome é cassato. Fin anche sulle lette. che gli arrivarono, abbenche queste mi sono rarissime, tengo dei versi di suo pugno. Per esempio: Un certo Polani da Traú'gli raccomandava per le fedi di certa Margareta Lucich e cosí stá scritto di mano dell'Archido., in fine di da. letta.:

Omnis amans pallet, pallet studiosus et omnis;

Si studiosus amat, nonne cadaver erit?

Giacomo Sallecich Canonico dottissimo ed eruditissimo, come con qto. ultimo nome lo chiama l'intestaura non so da chi fatta, sulla traduzione italiana che fece il Sallecich sudo., dell'Istoria del Rosasneo, che ó veduto in qti. gni. in cui é chiamato anche Dottor e veramente un di lui Nipote mi assicura, che in Sacra Teologia. e Filosofia fu laureato. Eruditissimo pure é chiamato dal Pre Appendini, ove nomina una disertazione di lui de Advento Divi Pauli in Melitam Illiricanam. Di qto. degnissimo soggetto la spedisco le disertazni, che tengo, eccentuando quella, che é qui sopra nominata, e che si troverá a Ragusi. Di piú un di lui sonetto, e tengo anche una composicioncella latina, sia iscrizione, o in verso non so precisamente, ma da qualche tempo mi é fuori.

Giacomo Canco. Arneri celebre predicatore, e Economista. La prima cosa viene comprovata dal premio (ben raro sino a que tempi, e forse anche in seguito) che ebbe dalla Republica di Ragusi, per il Quaresimale ivi recitato del 1740. In tal incontro qto. Oratore fu celebrato, per quanto io sappia da due sonetti del Pre. Alberto Castelli, da Nicoló Vladislavo de Bona con un Epiga. latino, da P. Gio. Ivussich con un altro il tutto in Saló presso Anda. Bossetti, come anche da Giorgio Bosdari, da Vinzo. Petrovich e da un anonimo con tanti altri Epigrammi inediti. Tutto qto. tengo a casa, e vi saranno suppongo delle altre cose fatte in lode di lui, ma io di qte. non ó cognizione. La seconda cosa poi é comprovata da un discorso fatto sopra d'un quesito, che le spedisco. Quando

era necessitato sapeva fare anco verseggiava. Due de suoi sonetti si trovano fra quei del Co. Tullio Smachia, che le spedisco. Altre di lui composizioni esisteranno probabilme. in casa Arneri, ma io simai di non ricercar conto delle mede. Qui si potrebbe dire, che egli sortisse d'illustre Famiglia, e molto antica di Curzola qual'é Petris, o Petroscevich, e che Dobroslavo Petri del 1420. nel momento della dedizione di Curzola a S. Marco, fu Rettore ut in 6. Tom. Farlati come pure, che da un discendente di tal Famiglia Arneri di nome uscisse il Cognome Arneri ob raritatem nominis. Che finalmente, il vivente S. Giacomo Arneri sia una persona, fra l'altre doti che lo distinguono, moltissimo é versato nelle cose della Patria, e che si bramerebbe, che non stiano occulte quelle memoire, che come si suppone, gli scrivi delle vicende ulte, deccorse della di lui Patria, come anche che escano al chiaro le diverse memorie antiche, che egli tiene in sua casa, che potrebbero illustrare la giá da. di lui Patria, e forse di qualche altro luoco ancora.

Pade. Francesco Trojanis M. O., di cui é tuttora qui viva la fama, bravissimo Predicatore, e molto benemerito di qto. Convento. Se non a lui solo, piú che ad ogni altro certamente si attribuisce la raccolta di non ordinari fondi per la fabrica feliceme. eseguita, mediante la di lui asistenza, della Capella del miracoloso Crocifisso della Badia. Io piú volte di qto. Pre ó recercato qti. Padri M. O., ma che nulla sapiano di preciso, o che nulla vogliono dire, molto poco mi sodisfano. Quando loro han detto: il Pre Curzola! é stato uomo veramente grande. Bastava nominarlo per far conoscere la di lui abilitá, sapere e virtú, credono d'avere adempito a tutto. Si legge nella parete di da; Cappella una Iscrizione latina, ed altre tre sepolcrali sul suolo, molto ben fatte, e qto. ci resta di do. soggetto, quando aggiuger non si dovesse la Narazione del trasporto di do. Crocifisso seguito con gran pompa, e straordinario concorso di popolo, e che io giá anni lessi alla Badia con molta mia soddisfazione. Anche da ció che segue Ella si puó conoscere sia egli stato buon oratore. Per terminare la motivata Capella egli aveva fatto dele generose impestanze da piú Cipitanj di Sabioncello. Entrati che furono i fondi, onde farne la restituzione furono invitati i medmi. di portarsi alla Badia coi loro titoli. Ed infatti venuti, che furono qti, i Pri. per un picciolo segno di gratitudine diedero loro un pranzo e qto. terminato, il Pre Trojanis loro fece un discorso lodandoli e ringraziandoli di quanto fatto avevano per dar fine ad un opera tanto pia ed invece di ritirare la propria moneta qti. di spontanea volontá dal primo sino all'ultimo lacerarono le cauzioni, ed ogni cosa perdonarono al Convento.

Antonio Paulini Dr. Fisico bravo nell'arte sua, e benemerito della Patria averle scavernato si puó dire, e coadunato da tutte le parti tutto ció che poteva darle lustro. E tacciato di prolissitá massima perche volette parlare di molte cose, che riguardavano l'intiero della Provincia, ma non vogliogno considerare, che cosí fecero tanti altri frá quali Gio. Lucio nell'istoria di Traú. La cosa é, che non ebbe e abilitá del Lucio nel riferirle, e poi qti. é assai considerato perché fu uno dei primi, che riferí molte cose di ció han tratato. É ripreso anche d'avere alquanto ingrandito della provincia e perció forma piú autoritá che i susseguenti, che di vió han tratato. E ripreso anche d'avere alquanto ingrandito le cose Patriotiche, ma ció ordinariame. quei Scrittori che trattano della propria Nazione o Patria sebbene é sempre meglio scrivere la veritá genuina, che se poi, come si dice, l'Abate Fortis quandi fu a Curzola, e lesse qta. istoria ebbe a dire, che le migliori carte erano nel fine perche non scritte, da ció nulla si deve inferire, mentre egli é stato con tutti satirico ove con una particolar maniera veniva essere tratato. Si potrebbe qui dire che molto si desidera, che con piú felicitá venghi continuato dal Dr. d'ambe le leggi Matteo Milos bravo avvocato, ed ottimo per intavolare qualche affare d'importanza, del consiglio di cui per quanto é apparito molto si ser . . . anche Tomaso Franco. Fremantle Ammiraglio Comandante i Bastimenti di S. Maestá Britanica nell'Adriatico dopo ché Curzola passo sotto la protezne. di questa Corona, mentre si dice che abbia intavolata la Storia delle vicende accadute in Patria dopo la decadenza della Republica di Venezia, ed é certissimo se ció é vero, che riescerá ottimamente. Questo Ammiraglio veramente gli si dimostró grato per molte ragioni, e nella sua partenza dall'Adriatico spedí una diploma dandogli due tre campi in feudo su quest'Isola di ragione del contado, facendo a lui e i suoi discendenti maschi Conti di Curzola. Questa cosa poi non ebbe buon fine, mentre non essendo ancora ció approvato dalle Camere nell'Ingliterra vennero gli Imperiali a Curzola, e per quanto sembra i tutto anderá a vuoto. Ció a lei scrivo per darle qualche notizia di questo Soggetto, ma Ella mai deve nominare quest'ultima cosa, mentre i Curzolani, che non la sentono bene essendo fatto il tutto in loro pregiudizio, l'avessero con me perche suporebbero, gliel'abbia comunicato onde possa comunicarlo anche colle stampe.

Tullio Conte Smachia pro Rettore e Sindaco nell Universitá di Padova negli anni 1728, 1729. e 1730, sebbene il Paulini di quest' ultimo anno nulla dice, ma ben si rileva dalla intestatura delle Composizioni in sua lode fatti, e stampati nel 1730. dal Penadá in Padova. Questi fu bravo Poeta. Le spedisco una copne. di lui lungetta piutosto, e qualche sonetto italiano. Piú le spedisco, sebbene si trova in cattivo essere, la traduzione in verso illirico di detta composizione latina fatta dal Proposito di qta. Cattedrale S. Gregorio Ghericeo.

Marco Lessio Archidiacono buon poeta latino, e cioché é piu buon servo di Dio. Pochissime composizioni di lui tengo, e quasi tutte gliele spedisco. Quelle che vedrá di carattere minuto e molto legato mi assicurano che sono suoi originali, ma perché é carattere scrabroso, e perche non ó tempo da trascrivere ogni cosa gliele spedisco, ed Ella si benignerá spedirmi una copia. Su di uno di dti. fogli le lettere M. A. L. si leggono Marcus Archidiaconus Lessio. Egli veramente per propria umiltá, come suppongo, non ne componeva troppo come avrebbe potuto, né sempre segnava il proprio nome sulle composizioni, per cui é difficile poterle distinguere. Cosí io a lui attribuisco i due Eppigrammi in lode delle prediche fatte a Curzola del 1740 dal Canco. Sallecich, ma qui vi é una semplice congiettura non troppo fondata. Questo Lessio siccome stava sempre ritirato in Casa cosí sembra che si occupasse molto nelle meditazioni, e nelle cose piú fine dello spirito. Sembra anche, che fosse agitato molto dai scrupoli. Da una lettera dell'Arcivescovo Smajevich, che le spedisco, a primo slanzio si rileva, che egli perché non li frequentava avesse dell'avversione per i Capitolari, ma chi la esamina piú da vicino non lo trova cosí, sambra piutosto, che la di lui delicatissima coscienza non andasse d'accordo con loro. Egli come vengo ad essere assicurato, negli ultimi anni di sua vita non celebrava Messa chiamandosi indegno di toccare colle proprie dita il Corpo di Gesú Christo, e nei gni. festivi andava soltanto nella Cattedrale vicinissima alla di lui Casa, la mattina di buon ora per sentire la Messa e cosí adempire al precetto della Chiesa. Ci voleva pertanto l'autoritá del Vescovo diocesano per obbligarlo, che la celebrasse, come dei faceva finché poté, almeno nei giorni festivi. A motivo della di lui singolaritá non era da tutti ben veduto, come esser doveva, ma seguita che fu la di lui morte, molti potevan dire: Nos insensati

vitam eius estimabamus insaniam, et finem eius sine honore = ecce quomodo computatus est. Se qui si dovesse parlare dell'Epigrama fatto nella di lui morte del S. Michiele Spanich lare dell' Epigramma fatto nella di lui morte del S. Michiele Spanich di passaggio si potrebbe lodare le di lui compni. poetiche, ed il di lui sapere, essendo stato anche bravo Avvocato.

Con ció terminiamo i soggetti nominati dal Paulini, e che stimo in confronto d'altri che omisi.

Ora ne aggiugeró altri due.

Pre. Marco da Curzola morto a Rimini in buon concetto di servo di Dio, uomo di esemplarissima e mortificatissima vita. Le spedisco quanto di lui si scrisse nel foglio d'Europa di quel tempo il che si trova registrato qui negli atti Capitolari, ed alla Badia nella forma che lei vedrá. Del medmo. le spedisco anche una lettera da cui si capisce essere egli stato uomo semplice, ma Santo nello stesso tempo. Da Rimini bisognerebbe procurarsi di lui maggiori notizie. Qti. Pri. quando l'un scritto nel catalogo de Santi, o Servi di Dio del loro Ordine della Dalmazia col nome di Vene. non ci pensano di piú e poi non so quando non gli é stato intavolato il Processo per la Canonizazione se anche il nome di Venerabile gli posson dare.

Vincenzo Ce. e Kavr. Ismaelli, vivente ultimo stipite di questa Illustre Famiglia, persona di gran penetrazione, bravo politico e versegiatore. Sostiene attualmente l'onorevol carico di Consigliere del Governo di Zara. Riesce molto nella Satira. Talvolta non á perdonato verseggiare anche contro i Generali che assisteva come si dice. Molte di lui satire potrei raccogliere, ma siccome sono oltre misura ciniche, e non poco libere, cosí tralascio. Egli peró é un Signore di gentilissime manire, e la di lui politezza io non saprei descrivere.

Vi sarebbe anche il S. Franco. Co. Spanich, che di passaggio come poeta si potrebbe menzionare. Egli, non vi é dubbio á buon estro. Talvolta scrive assai, e con una rara facilitá. Riescerebbe assai meglio se piú seriamente, sempre e con un fine onesto alla poesia si applicasse, ma il di lui scioperato vivere gli fá acquistare poca stima in Patria, e fuori, mentre le di lui compi, spezialmente satiriche si trovano disperse nella Provincia, e piú in lá ancora.

Ecco tutto quello e quando io ó creduto schiarire ed ó potuto aggiungere a quanto gli altri han scritto sui motivati soggetti. V. S. M. R. scielga, aggiuga, diminuisca come le sembra meglio. Diró soltanto, che per Luca de Tolentis, Giacomo Banisio il vecchio, Franco. Niconizio, Pietro Canavelli, Giacomo Sallecich, e Pre. Marco da Curzola si dovrebbe avere del riguardo, vale a dire meriterebbero che li si scrivano le vite, In qto. ai primi tre non sarei in grado di darle alcun altra memoria nemeno della loro nascita poiche un Provede. Generale di Dalmazia (non so precisamente quando ma forse non vi sará un secolo) richiamó a Zara qti. libri e mai piú si videro, ne si sá ove qti. esistono presentemente, ma dall'altro canto colle notizie che si hanno si potrebbero scrivere, sebbene in parte sarebbero imperfette. Dei ultimi tre le potrei dire qualcosa dopoché vedessi cosa a lei manca. Peró in quando alla nascita dei due primi ed anche la morte loro é ben nota. Si rileva dai Atti Capitolari di Curzola che Luca de Tolentis quando lo crearono i Canonici Vescovo in Patria (e che non fu approvato dalla Santa Sede per ragioni) il che segui ai 2. Luglio del 1462 aveva gia terminati i 32 anni. La di lui morte si rileva dal Farlati. Del Banisio e la nascita e la morte si rileva dall'iscrizione posta al di lui sepolcro.

Diró un altra cosa, come si suol, dire in aria. Forse io farei il possibile di fare a mie spese in rame le teste di qti, soggetti,

per improntarli al luoco dele loro vite, quando peró combinar si dovesse, che a Sebenico vi fosse il ritratto del Tolentis, a Venezia dai Dolfin, o costá quello del Canavelli, mentre per quello del Canavelli, mentre per quello del Banisio si potrebbe cavare dal di lui Medaglione, che forse in oggi sará dal Cardinal Brancadoro, avendo il S. Ismaelli avuto e medaglie tutte del Spanich, e regalatele poi a questo Cardinale. Per quello del Nicrozio, o Niconizio come io dico anche attualmente si trova a Venezia dai Eredi Gradenigo. Ad un amico l'anno antipassato aveva raccomandato che me lo procurasse avere con qualche sacrificio, e gli fu risposto con qti. termini = Appagaressimo molto volentieri il vostro desiderio, ma essa medaglia abbiamo senza copia, e la mancanza di una sola cosa dal detto museo, guasta in lui l'ordine, e la dimostrazione della sua cronaca resta mutilata.

Per quello del Salecich vi é qui il di lui ritratto. E per quello del Servo di Dio Pre. Marco da Curzola potrebbe farsi ad un dispresso, informandosi de suoi lineamenti dalle persone che qui lo conoscono, ed a Rimini pure. Tutte queste cose peró difficilmente si combinerebbero. Ella nonostante veda la mia buona disposizione. Questa volta si che ó fato uno sforzo grande per spedirle le cose le piú interessanti che riguardano i miei Patriotti, ma mi sono indotto far ció e per servire a Lei come brama, per non perdere il bello e sicuro incontro del mio Cognato Marco Dimitri, e per sollevarmi da una cosa, che mi stava sempre a cuore, mentre conosco, che per quanto mi vorrei applicare a questa ed altre consimili cose sempre piú mi vanno mancando i momenti *Si il S. Arneri mi fece vedere le composizioni Illiriche non so se di tutte che appartengono al Canavelli, e che mi premono piú che le altre, mi lasciarebbe fare una copia, per cui massime il Pastor Fido mi tenga memore a suo tempo. Confrontando quelle Componi. che Ella mi favori, o che il mio Frallo. Arcipe. costi copió con queste che qui esistono (poiché in un luoco vi é anche il Tarstienko Pastir) ci trovo non poca alterazione nella ortografia, e non so, se questa sia stata fatta costá oppure qui.*

Questa lettera si che é lughissima, ma per tutte le ragioni cosí doveva essere. In appresso saró assai piú breve certamente. Bramo la risposta alle due passate, anzi non so a che attribuire il di lei silenzio. Dopo ché avrá esaminato le memorie che vi spedisco la prego di dirmi il di lei sentimento sui soggetti, che le propono da inserirli nel Dizionario. E coll'offrirle anche per l'appresso la mia servitú in cioché posso, resto con vera stima e distinto attacamento

Curzola 17. Genno. 1816.

Umilisso. Devmo. Obbmo. Serve Vro.
Matteo Capor

Foris
Curzola 17. GeGnno. 1816.
Il Pre. Innocenzo da Spalato
ex Lete. O. M.
Ragusa

X

Inoćenc Čulić Matiji Kaporu 20. X 1819. godine iz Dubrovnika

Sigr. Matteo Amico mio Simatiso.

Il desiderio di possedere tutte le opere stampate di Cunich mi costringe di ricorrere colla presente alla di lei sperimentata gen-

tilezza. Io vorrei avere l'Iliade tradotta da quel gran Poeta, che fú stampata magnificamente a Roma, ed é l'unica opera che manca alla mia raccolta, di quell'uomo celebratissimo, e molto piú mi preme di averla, perché in questi giorni mi sono proveduto l'Odissea di Zamagna stampata a Siena, che nell'edizione é consimile all' Iliade di Cunich. Il nostro bravo. P. Aghich mi scrisse, che un tai stampatore Romano chiamato de Romanis abbia molte copie sciolte dell'Iliade di Curich stampata a Roma. La prego di provedermela, e di farla legare in rustico (nel legarla in rustico faccia avvertito il Librajo, che non debba legare in pelle) e di portarmela al suo ritorno. So che Lei non ha denaro da spendere per gl'altri, perió mi scriva il valore, e la legatura dell'esemplare, ed io sul fatto consegnaró l'occorente somma al Sigr. Canco. D. Marino Chiprich, oppure a quello, ché Ella mi ordinerá *Mi é riuscito di trovare alcune cose del Canavelli, di cui parlaremo al, suo ritorno. Stando* Lei in cotesta Capitale proccuri di cercare la seguente opera inedita, ch'é molto lodata da Monsigr. Asseman nel suo Kalendarium Universalis Šalesiae, ed io da alcuni frammenti veduti la giudico eccelente. É probabile che vi sia o nella Vaticana, oppure in Propaganda perché non fú mai stampata, ma composta per Commissione del Papa Benedo. XIV . . . olo = Identitá della lingua litterale Slava, e necessitá di conservara nei Libri Sagri, Considerazioni, che si umiliano alla Santitá di N. S. P. P. Bened. XIV. da Matteo Caraman Arcivo. di Zara sopra l'annotazioni del Sacerdote . . . (questi era un certo Tripcovich da Cattaro Vescovo di Nona allora eletto) . . . in ordine alla versione del Messale Romano stampato in Roma L'anno 1741. = Questa Dissertaz. é composta di cento trenta nove Capitoli ossia paragrafi. Se Lei a trova, e trascrive per uso suo, anch'io col tempo potró averla. Il Martirologium Illiricum per Lei ho dato al Sigr. Cono. D. Marino Chiprich, da cui mi fú pagato. Mi saluti il suo Degniso. fratello Sigr. Arcipe, come pure i PP. Aghich e Tommaseo. Per non disturbarla d'avvantaggio finisco col dirmi, che sono costantem.

Ragusa S. Francesco 20. Ottobre 1819.

Tutto Suo
F. Innocenzo di Spalato.

Foris
All Ornatissimo Sigr. e Sigr. Pron. Colmo.
Sigr. Matteo Capor
Roma

BIBLIOGRAFIJA

Bibliografija radova Petra Kanavelića

Pokušaj sastavljanja cjelovite bibliografije radova pisca starije hrvatske književnosti predstavlja općenito nemaleni problem. To je naglašenije u onim slučajevima — a takvi su česti — kad postoje tek skromne predradnje, usputni ili prigodni bibliografski naputci. Točno utvrđivanje tiskanih radova je otežano nizom okolnosti od kojih su najvažnije: neidentificiranost opusa dotičnog pisca i sporna pitanja o autorstvu pojedinih djela. Kako je ovdje riječ o piscu osrednjeg značenja, vjerojatno najproduktivnijem u staroj hrvatskoj književnosti — ogledao se, naime, obilno u svim književnim vrstama koje su se tada njegovale — problem se povećava. Tim više što su djela, ponajviše pojedinačni piesmotvori, objavljivani većinom u manje poznatim i pristupačnim časopisima i novinama, u raritetnim i prigodničarskim zbirkama, ili pak u specijalističkim raspravama.

Kao početni putokaz pri ovom sastavljanju poslužila nam je *Bibliografija rasprava, članaka i književnih radova* (V, Zagreb 1960, 295—296) Jugoslavenskog leksikografskog zavoda, na ovom primjeru ne baš pouzdana, i kratki naputak u *Pet stoljeća hrvatske književnosti* (Zbornik stihova XVII st., prir. Rafo Bogišić, 239 sa svega 13 jedinica). Ostalih bibliografskih uputa glede objavljivanja radova gotovo i nema, osim što se u pojedinim raspravama (V. V. Vukasović, F. Fancev i drugi) obilježava dio Kanavelićeva[1] opusa. Kao daljnji neosporno va-

[1] Već dulje vrijeme postoje prijeporna mišljenja o uporabi imena Kanavelić i Kanavelović, pa je stoga ovdje nužno dati kratko objašnjenje. Smatrajući da priklanjanje jednom ili drugom obliku uopće nije bitna odrednica u sagledavanju cjelokupna suda o književnom stvaralaštvu i liku pisca treba istaći da se oba oblika podjednako javljaju u rukopisnoj građi od najranijih vremena, a potom u literaturi (dakako, upotrebljava se i talijanizirani ili latinizirani oblik). Sastavljač se odlučio za kraći oblik ponajviše zbog toga, jer se on danas isključivo upotrebljava na Korčuli, gdje postoji živi odjek najvećeg pisca ovog našeg otoka.

Ovom zgodom potrebito se je ipak osvrnuti na pisanje Miroslava Pantića, koji nedavno u navijačkom tonu za dulji oblik imena, dijeli »lekcije« sudionicima znanstvenog savjetovanja o Kanaveliću, ujedno i piscima ovoga zbornika, o tobožnjem neznanju i ignoranstvu, samo

žan čimbenik u utvrđivanju objavljenih djela jest rukopisna grada o kojoj na kraju iscrpno obavještavamo i relativno brojna literatura. To poglavito u svrhu sustavnosti i kontroliranja tzv. netočnih i spornih slučajeva.

Pri konačnom utvrđivanju objavljenih djela sastavljač je nailazio na ove glavne teškoće: radovi pogrešno pripisivani Kanaveliću i kao takovi objavljivani, njegova djela pripisana drugim pjesnicima, radovi bez autorstva a koji su nepobitno Kanavelićevi, te oni koji su problematični. U pogledu prvoga treba ponajprije istaći rukovijet pjesama — njih devet i to bez pojedinačnog naslova koje je objavio V. V. Vukasović pod skupnim imenom *Različite pjesni Petra Kanavelovića* u teže pristupačnom listu *Novi hercegovački bosiljak* godine 1885. (br. 5.) Iz tog ciklusa samo su neki pjesmotvori Kanavelićevi (III, IV, IX — v. bibl.),[2] a vrlo vjerojatno i ona s početnim stihom. *O pridraga Tratorice*. Također je pogrešno pripisana Kanaveliću pjesma *Uspomen ljubežljiva* objavljena u istom listu (1885, br. 10), a koja ustvari pripada Dž. Š. Gunduliću.[3] Pjesmotvor *Plač i jadikovanje Marka Koćine za izgubljenim tovarom u Zavaladici* objavljen u »Pučkom listu« (1906, br. 13, 135) kao vjerojatno Kanavelićev, pripada A. Draginiću, također Korčulaninu, što je i prije isticano u literaruri.[4] Jedna nabožna pjesma spjevana u praktične svrhe objavljena je kao poseban letak (I. Borovina) sa slikom autora 1937. prigodom

zato što su se usudili upotrijebiti oblik *Kanavelić*. On u ovećoj radnji netočno tvrdi da »je korčulanski pesnik..., počev od vremena »Zore dalmatinske« i Šime Ljubića pogrešno nazivan *Kanavelićem*« (usp. *Petar Kanavelović i Dubrovnik*, Zbornik Matice srpske za književnost i jezik, knj. XVIII/2, za 1970. str. 258—259), iznoseći jednostrano dokaze za svoju tvrdnju. Taj inače revni istraživač arhivske i rukopisne građe ili prešućuje ili ne zna za više od desetak rukopisa u kojima se do pojave *Zore dalmatinske* 1844. navodi kraći oblik (v. popis rukopisa).

Zanimljivo je istaknuti da prepisivač Jakov Arneri (1706—1754), kanonik u Korčuli i lokalni povjesničar, dakle autentični znalac upotrebljava oblik *Kanavelić* (usp. Historijski arhiv u Dubrovnik — Arhiv Arneri, poz. 214, str. 1)

[2] Pod br. I je osam početnih stihova Gundulićeve *Dubravke;* pod br. II je 11. pjesma iz *Plandovanja* I. Bunića; pod br. V je 7—9. strofa iz *Suze i tužbe Radmilove* Dž Š. Gundulića (V pjesma); pod br. VI je kontaminacija pojedinih strofa iz pjesama I. Gjurgjevića *Otkriva ljubav gospodi, Gospodi, koja reče pjesniku: »Ostavi me stat!«;* pod br. VII je kontaminacija raznih (9) strofa iz Kanavelićeve pjesme o Sobjeskom (to s pravom nije uvršteno u bibliografiju); pod VIII je kontaminacija pjesama I. Gjurgjevića *Sunčanici ugrabljenoj, Odkriva ljubav gospodi, Slados zamjeniti ljubavi*. Sve te pjesme kao Kanavelićeve pogrešno navodi već spomenuta *Bibliografija*.... Leksikografskog zavoda, str. 296.

[3] Uz pjesmu je podnaslov *Priopćio kod č. p. Kapora na Korčuli Vid-Vuletić-Vukasović*. Isti je navodi kao Kanavelićevu u *Slovincu*, 1880, 22. 428; preuzima Fancev (*Građa za pov. knj. hrv.* XI. 221) i *Bibliografija*... Leks. zavoda.

[4] usp. V. V. Vukasović: Slovinstvo na otoku Korčuli, *Slovinac*, 1880. br. 18, 250; *Bibliografija*... Leks. zavoda (str. 296) je uvrštava pod imenom Kanavelić.

300-godišnjice pjesnikova rođenja s naslovom *Blagoslov na Veliki petak večer*, a pripada A. Draginiću.

Kadšto su pojedini sastavljači poneke Kanavelićeve pjesme pripisivali drugim pjesnicima, što je isticano u dosadašnjoj literaturi. Tako na primjer I. Gjurgjević (Kurelac, V. Radatović) ili M. Burešiću (S. Žepić), što je navedeno u svakoj jedinici.

Poneki radovi su objavljivani bez imena autora, što je istaknuto u svakom takovom slučaju u bibliografskim jedinicama, nakon pažljive usporedbe s rukopisnom građom.

Teškoće identificiranja su također prisutne pri iscrpnom sastavljanju bibliografije. Jedan takav pjesmotvor pod naslovom *Tratorka sama* objavljen kao Kanavelićev, nema prema sastavljačevom uvidu potvrdu autorstva u rukopisima. Nakon više analiza uvrštena je u popis.[5]

Posebnu teškoću pri uvrštavanju u ovu bibliografiju predstavljalo je utvrđivanje nabožnog pjesništva. Gotovo je sigurno da je Kanavelić pisao takvu vrst pjesništva u praktične svrhe za potrebe korčulanske liturgije, u vrijeme kada su slične stvari pisali i njegovi korčulanski suvremenici (A. Draginić, J. Salečić-Šale) i narod stvarao svoje verzije-inačice. Držeći se rukopisnog gradiva kao temeljnog polazišta, sastavljač je pronašao neke nove stvari. Iz tiskanih zbirki takvog pjesništva[6] nije mogao ništa vjerodostojno uzeti kao radove našega pisca, mada korčulanska tradicija kaže da su zasigurno među njima i Kanavelićevi pjesmotvori. Stilske, metričke i poetičke analize su bespomoćne, jer je takva uglavnom slična knjiška produkcija dosta njegovana u to vrijeme. Neke indicije upućuju da bi možda ona pod br. VIII u trećoj zbirci iz 1940. mogla biti Kanavelićeva, ali analiza i usporedbe nisu donijeli konačni rezultat.[7] Među nabožnim pjesništvom uvrštena je pjesma-prepjev *Stabat mater dolorosa (Sliednica)*, tri puta objavljena u XIX. st. kao Kanavelićeva, mada nema rukopisnu potvrdu autorstva.

---

[5] Objavljena je u *Slovincu*, 1880, br. 18, 355—356; preuzimlje je u već spomenutoj publikaciji Fancev : *Bibliografija* . . . . . Leks. zavoda. Postoji samo u jednom rukopisu i to Arhivu opatsko-nadžupnom u Korčuli u poziciji u kojoj su uglavnom Kanavelićeva djela (br. 4).

[6] To su: *Starodrevne molitve na čast blažene Djevice Marije od sedam bolesti koje se govore u crkvi Svih Svetih u gradu Korčuli, i u drugim crkvama na istom otoku, svake korizmene nedjelje počam od »šezdesetice«*. Korčula 1925; *Starodrevne pjesme, koje se pjevaju u nekim župama otoka Korčule u procesiji na Veliki petak ujutro, »preko gora« i »od večer«*. Korčula 1930; *Starodrevne molitve i pjesme koje se mole i pjevaju u gradu Korčuli i nekim selima Korčule*, Zagreb, 1940. O tom problemu je pisao S. Kastropil: Nacrt za književnu povijest otoka Korčule do sredine prošlog stoljeća, *Zadarska revija*, 1965, br. 2.

[7] Ta pjesma s početnim stihom *Zdravo tilo Božje sveto* samo u nekim strofama odgovara rukopisnoj pjesmi *U Veliki četvrtak večer* (rukopis u Arhivu opatsko-nadžupnom u Korčuli, br. 8), dok se drugdje spominje kao Draganićeva. S. Kastropil u spomenutom radu vjeruje da je Kanavelićeva.

Ono što predstavlja već duže vrijeme sporno pitanje su Kanavelićevi dramski radovi, prvenstveno *komedije*. Bez podrobnijeg obrazloženja na ovom mjestu, sastavljač je našao da neke drame (*Vučistrah, Sužanjstvo srećno*) i dvije komedije *Andro Stitikeca* i *Šimun Dundurilo* uvrsti u bibliografiju, prvenstvo na temelju saznanja iz rukopisa i literature. Varijanta komedije *Šimun Dundurilo* pod nazivom *U čemu ga nije, nije* — gotovo vjerna reprodukcija I čina, stavljena je u ovaj popis radova, jer se bitno podudara s originalom, bez obzira što možda prerađivač i nije bio sam Kanavelić.

U bibliografiju nije unesena posebna knjižica nabožnog pjesništva pod imenom *Korunica tomačena u slovinski*, objavljena u Ankoni 1689, koju je Kanavelić posvetio prijateliu Jerku Bundiću, sudioniku izvedbe njegova komada *Vjeran pastijer* 1688. u Dubrovniku. Zbirka se sastoji od sedam prepjeva posvećenih Mariji, koji su u cjelini sačuvani u dva rukopisna primjerka, a kao pojedinačni pjesmotvori rastrkani su u niz rukopisa. Do danas nije pronađen niti jedan primjerak dotične brošure. Kako je bibliografija sastavljena po načelu provjeravanja i uvida u sve jedinice, navedena knjižica je izostavljena.

Bibliografija je donijeta kronološkim redom i daje vjernu sliku viđenog gradiva. Uvršteni su i važniji odlomci kao poseban odjeljak. Objavljeni su većinom u pristupačnijim izdanjima (antologije, čitanke), pa je sastavljač smatrao da to ima svoju svrhovitost, kako bi se vidjela nazočnost našega pisca u popularnijim izdanjima. Cjeloviti samostalno objavljeni radovi su tiskani kurzivom, dok su ostale jedinice tiskane običnim slovima. Cjelovitih radova ima ustvari 62, a ne 55, što je posljedica naknadnog provjeravanja i novih saznanja sastavljača u toku tiskanja.

Gotovo iznenađuje činjenica, da su objavljeni radovi dosta brojni prema sastavljačevu uvidu u cjelokupno Kanavelićevo stvaralaštvo.[8]

Dakako, da priroda ovakovog posla nikada ne može jamčiti potpunost, tako da svaka naknadna nadopuna je samo dobro došla.

---

[8] Specijalisti, naprotiv, smatraju da je veći dio Kanavelićevih radova ostao u rukopisu. Usp. *M. Pantić*: Pesništvo renesanse i baroka. Dubrovnik, Dalmacija i Boka Kotorska, Beograd 1968, str. 250 i *Z. Bojović*: Pesma Petra Kanavelovića »Trstenko pastijer u veselju«, Zbornik otoka Korčule, 2, Zagreb 1972, str. 258.

1. DUBROVINK (!) V TREXGNIV. /Grad Dubrovnik vlastelom u trešnji./ PIESAN gospodina Petra Canaveli, vlastelina corcivlanscoga. — Ancona, 1667, str. 6—18, Nella Stamperia Camerale.
/Zajedno s pjesmama o *Trešnji* N. D. Bunića i B. Bettere/

2. INVETTIVA CONTRO AMORE. Prev. Ferdinando di Pellegrini. — *Gazzetta di Zara* (Zadar), 5/1836, br. 99, str. 394—395.
/Objavljeno u rubrici *Poesia illirica.*/

3. IL BACIO. Prev. Ferdinando di Pellegrini. — *Gazzetta di Zara,* 5/1836, br. 99, str. 395.
/Objavljeno u rubrici *Poesia illirica.*/

4. GRAD DUBROVNIK VLASTELOM U TREŠNJI. Pěsan gospodina Petra Kanaveli, vlastelina korčulanskoga. — *Danica ilirska* (Zagreb), 7/1841, br. 42, str. 172; br. 43, str. 176; br. 44, str. 179—180.
/Objavljeno u rubrici *Različito cvětje iz redkih knjiga i rukopisah izverstnih ilirskih pesnikah.*/

4a. IL BACCIO Prev. Ferdinando de Pellegrini — *Favilla* (Trst), 9/1844, br. 4, str. 64.

5. PIEVANJE (Ave Maris Stella — Zdravo od mora zvijezdo mila). *Duh kerstjanski očitovan u molitvah, razmišljanjih i pievanjih . . po Antunu Rocci.* — U Beču, 1844, str. 142—143.

6. SLIEDNICA (Stabat mater dolorosa — Staše majka boležljiva). *Duh kerstjanski očitovan u molitvah, razmišljanjih i pievanjih . . . po Antunu Rocci.* — U Beču, 1844, str. 157—160.

7. IN LODE DEL PITTORE RAGUSEO BENEDETTO STAY. — *Gazzetta di Zara,* 13/1844, br. 63, str. 365—367.

8. DUBROVNIK OSLOBODJEN OD HARACJA. NA BLAGDAN RUKE SVETOGA VLAHA GODINE 1695. Pěsan Petra Canaveli. — *Zora dalmatinska* (Zadar), 3/1846, br. 10, str. 78—79.

9. *IVANU SOBIESKI KRALJU POLJAČKOMU OSLOBODITELJU BEČA.* Spievao Petar Kanavelović vlastelin Corčulanski. — U Dubrovniku, Troškom P. Fr. Martecchini, 1850, 19 str.

10. *SVETI IVAN BISKUP TROGIRSKI I KRALJ KOLOMAN.* Pjesan Ivana /!/ Kanavelića vlastelina hvarskoga sad prvi put izdana od preuzvišenoga i prečastnoga gospodina gospodina /!/ Josipa Jurja Strossmayera. Uvod napisao Janko Jurković. — U Osieku, 1858, XII+616 str.

11. ZAHVALA VILE ZORISLAVE. Začinka Petra Kanavelića vlastelina hvarskoga. — *Glasonoša* (Karlovac), 2/1862, br. 57, str. 3—4. /Nepag./

12. /LJUBAV SJEDINJENA./ *Franjo Kurelac: Runje i pahuljice.* Pěsni porugljive i pastirske ponajveć Dubrovačke. — U Zagrebu, 1866—1868, str. X—XI.
/Nedostaje 4 i 5 strofa. Kurelac je sklon mišljenju da je autor Đorđić./

13. PROLĚTJE. /Veselje primaljetju./ *Franjo Kurelac: Runje i pahuljice . . .* — U Zagrebu, 1866—68, str. 44.
/Priređivač sklon mišljenju da je autor I. Đorđić./

14. ZORISLAVA. /Zahvala vile Zorislave./ *Franjo Kurelac: Runje i pahuljice . . . . .* — U Zagrebu, 1866—68, str. 45—47.
/Priređivač sklon mišljenju da je autor I. Đorđić./

14.a) RADMIO i RAKLE. /Radmio zatravljen za Raklom./ *Franjo Kurelac: Runje i pahuljice. . .* — U Zagrebu, 1866—68., str. 50—51.
/Priređivač sklon mišljenju da je autor I. Đorđić./

14.b) /SLIEDNICA — Staše majka boležljiva/. *Kita duhovnoga cvieća* (priredio Mato Štuk) — U Zadru, 1870, str. 16—17.

15. *SUŽANJSTVO SREĆNO.* Tragikomedija dubrovačka u tri čina. Za tisak priredio Antun Šimonić. — U Zadru, 1871, 92 str. /Bez imena autora./

15.a) /SLIEDNICA — Staše majka boležljiva./ *Svibanj . . . Kita pjesmica na čast bl. Djevice Marije.* Uredio Stjepan Skurla. — U Dubrovniku, 1876., str. 349—352.

16. BOJ OD CELOVA. *Stari pisci hrvatski,* knj. XI. — Zagreb, 1880, str. 240—241, JAZU.
/Pogrešno uvrštena među pjesme Marina Burešića./

17. ZAMANI MU SE POVRAĆA PRIMALJETJE. *Stari pisci hrvatski,* knj. XI. — Zagreb, 1880, str. 241, JAZU.
/Pogrešno uvrštena među pjesme Marina Burešića./

18. PJESAN II. U POHVALU ISTOGA KRALJA IVANA SOBJESKI. V/id/ V/uletić/ V/ukasović/: *Slovinstvo na otoku Korčuli.* — *Slovinac* (Dubrovnik), 3/1880, br. 18, str. 353.

19. TRATORKA SAMA. V/id/ V/uletić/ V/ukasović/: *Slovinstvo na otoku Korčuli.* — *Slovinac* 3/1880, br. 18, str. 355—356. /Bez imena autora./

20. PISAN JEDNOJ GOSPOJI KOJA REČE NE UMJET CELIVAT. Petra Kanavelića (Iz početka osamnaestog vijeka). Priopćio V/id/ V/uletić/ V/ukasović/. — *Slovinac,* 3/1880, br. 22, str. 428.

21. GRAD DUBROVNIK VLASTELOM U TREŠNJI. Gosp. Petra Kanavelića Vlastelina Korčulanskoga. Sa

slovoregjem dalmatinskim. U Jakinu 1667. Uredio V/id/ V/uletić/ V/ukasović/. — *Slovinac*, 3/1880, br. 24, str. 461—463.

22. /SVOJOJ VJERENICI. PJESAN I — Mojim željam stravljenima./ Različite pjesni Petra Kanavelovića. Priopćio V/id/ V/uletić/ V/ukasović/. — *Novi hercegovački bosiljak* (Mostar), 2/1885, br. 5, str. 2.
/Nepag., pod brojem III; na nju se pod istim brojem nakon tri strofe nastavlja *Svojoj vjerenici. Pjesan II.*/

23. /SVOJOJ VJERENICI. PJESAN II. — Eto vedri zrak sunčani./ Različite pjesni Petra Kanavelovića. Priopćio V/id/ V/uletić/ V/ukasović/. — *Novi hercegovački bosiljak*, 2/1885, br. 5, str. 2.
/Nepag., pod brojem III; nastavlja se na pjesmu *Svojoj vjerenici. Pjesan I.*/

24. /MRE BEZ UFANJA — Rakle kruno svijeh Gospoja./ Različite pjesni Petra Kanavelovića. Priopćio V/id/ V/uletić/ V/ukasović/. — *Novi hercegovački bosiljak*, 2/1885, br. 5, str. 2.
/Nepag., pod brojem IV; nastavlja se na pjesmu *O pridraga tratorice;* 2 zadnja stiha nadodana, ne nalaze se u rukopisima./

25. /SERENATA UČINJENA GOSPOGJI N. N. U TRI GLASA./ Različite pjesni Petra Kanavelovića. Priopćio V/id/ V/uletić/ V/ukasović/. — *Novi hercegovački bosiljak*, 2/1885, str. 3.
/Nepag., pod brojem IX./

26. (O pridraga Tratorice.) Različite pjesni Petra Kanavelića. Priopćio V(id) V(uletić) V(ukasović). — *Novi hercegovački bosiljak*, 2/1885, br. 5, str. 2. /Nepag., pod brojem IV; na nju se pod istim brojem nakon 6 strofa nastavlja pjesma *Mre bez ufanja.*/

26a. PJESAN SLOŽEN OD GOSPODINA PETRA KANAVELI VLASTELINA KORČULANSKOGA /Prisvitlomu i pripoštovanomu gospodinu Andriji Zmajeviću . . ./. *Spomen-knjiga radostnom prigodom posvećenja presvietloga i prečastnog pragospodina Tripa dra. Radoničića za bokokotorskog biskupa, svećenik Srećko Vulović P. P.* — Zagreb, 1888, str. 12—15.

27. PARAPHRASIS SUPER ORATIONEM JEREMIAE PROPHETAE, ALITI MOLITVA JEREMIE PROROKA. *V. V. Vukasović: Pabirci po historiji književnosti hrvatske. O Petru Kanaveliću.* — *Vienac* (Zagreb), 23/1891, br. 16, str. 254—255.

28. ZAČINKA. OD OCA I OD MATERE SVOJOJ KĆERI /Ori Tudizi koja se udava za Damjana Bobali./ *V. Vuletić-Vukasović: Pabirci po historiji hrvatske književnosti. Starinske hrvatske ljubavne pjesme.* — *Vienac*, 23/1891, br. 22, str. 350. /Bez imena autora./

29. ZAČINKA. OD BRATA SESTRI /Ori Tudizi koja se udava za Damjana Bobali./ *V. Vuletić-Vukasović: Pabirci po historiji hrvatske književnosti. Starinske hrvatske ljubavne pjesme.* — *Vienac*, 23/1891, br. 22, str. 350. /Bez imena autora./

30. ZAČINKA ISTOJ /Od sestre nepući istoj Ori./ *V. Vuletić-Vukasović: Pabirci po historiji hrvatske književnosti. Starinske hrvatske ljubavne pjesme.* — *Vienac*, 23/1891, br. 22, str. 350. /bez imena autora./

30a. (SERENATA GOSPOGJI N. N. . . . — Ah, obrati liepa i mila.) *V. Vuletić-Vukasović: Pabirci po historiji hrvatske književnosti. Starinske hrvatske ljubavne pjesme.* — *Vienac*, 23/1891, br. 22, str. 350. (Bez imena autora.)

31. DOGJI, O LJUBI MA LJUBJENA (Ban Petar Zrinski, dovcden gdje mu se imaše glava odsjeći po zapovijesti Leopolda prvoga, česara rimskoga, može biti da ovako govoraše). *Tomo Matić: Nepoznati Dubrovčanin o smrti Petra Zrinskoga.* — Zbornik u slavu Vatroslava Jagića. Berlin, 1908, str. 338. /Bez imena autora./

32. VUČISTRAH (Krunoslava). *Četiri dubrovačke drame.* Izdao Milan Rešetar. — *Zbornik za istoriju, jezik i književnost srpskog naroda*, SKA, knj. VI, Beograd—Zagreb, 1922, str. 147—209.
/Priređivač sklon mišljenju da je Kanavelić autor./

33. ZAMAN MU SE POVRAĆA PRIMALETJE. *David Bogdanović: Antologija hrvatske lirike, I. Stara hrvatska lirika.* — Zagreb, 1924, str. 80.
/Pogrešno uvrštena među pjesme Marina Burešića./

34. BOJ OD CELOVA. *David Bogdanović: Antologija hrvatske lirike, I. Stara hrvatska lirika.* — Zagreb, 1924, str. 80.
/Pogrešno uvrštena među pjesme Marina Burešića./

35. ZAČINKA PIRNA I (Od oca i matere Ori Tudizi koja se udava za Damjana Bobali). *Vinko Radatović: Nepoznate pjesme Ignjata Đorđića.* — *Prilozi za književnost, jezik, istoriju i folklor*, Beograd, VI/1926, sv. 1, str. 78—79.
/Pogrešno pripisana I. Đorđiću./

36. ZAČINKA PIRNA II (Od brata Ori Tudizi, koja se udava za Damjana Bobali). *Vinko Radatović: Nepoznate pjesme Ignjata Đorđića.* — *Prilozi za književnost, jezik, istoriju i folklor*, VI/1926, sv. 1, str. 79.
/Pogrešno pripisana I. Đorđiću./

37. /OD SESTRE NEPUĆI ISTOJ ORI./ *Vinko Radatović: Nepoznate pjesme Ignjata Đorđića.* — *Prilozi za književnost, jezik, istoriju i folklor*, VI/1926, sv. 1, str. 80.
/Pogrešno pripisana I. Đorđiću./

38. *ŠIMUN DUNDURILO.* Dubrovačka komedija XVII veka. Objavio dr. Vinko Radatović. — *Zbornik za isto-*

riju, jezik i književnost srpskog naroda, SKA, I, knj. XXIII, Beograd — Sr. Karlovci, 1931, str. 1—67, rječnik str. 69—93.
/Priređivač vjeruje da je autor Kanavelić./

39. STOJKA POKOJNA. *Mirko Deanović; Odrazi talijanske akademije »degli Arcadi« preko Jadrana. — Rad JAZU,* knj. 248, Zagreb, 1933, str. 65—66.

40. U ČEMU GA NIJE, NIJE. Komedija 1705. Varijanta dubr. komedije »Šimun Dundurilo«. — *Ljetopis JAZU* za godinu 1933/34, sv. 47, Zagreb, 1935, str. 133—142. /Bez imena autora./

41. ANDRO STITIKECA. Priopćio dr Gjuro Körbler. — *Građa za povijest književnosti hrvatske,* knj. XIII, Zagreb, 1938, str. 1—42.
/Priređivač tvrdi da je autor Kanavelić./

41a. PLAČNA USPOMENA OD SMRTI PRISVITLOGA GOSPODINA KNEZA VISKA BUJEVIĆA U PERASTU. NA SVITLOST IZNESENA PO GOSPODINU PRISVITLOMU PETRU KANAVELOVIĆU VLASTELINU KORČULANSKOMU. PRIKAZANA NA POŠTENJE I NA SLAVU PRISVITLOMU KNEZU I VITEZU STUPNIKU FRANU VISKOVIĆU NA USPOMENU I NA POŽELJENJE SVOGA KUMA PRIDRAGOGA: SMRT PRIJEKA I NEMILA PRISVIJETLOGA VISKA BUJEVIĆA U PERASTU. *Miroslav Pantić: Manji prilozi za istoriju naše starije književnosti i kulture (III). — Zbornik istorije književnosti.* SAN. Odeljenje literature i jezika, 2, Beograd, 1961, str. 88—90.

42. DOĐI, O LJUBI MA LJUBJENA. *Tomo Matić: Urota P. Zrinskoga i F. K. Frankopana u prigodnim pjesmama njihova doba. — Građa za povijest književnosti hrvatske,* knj. 28, Zagreb, 1962, str. 260—261.

43. BOGOLJUBNOM ŠTIOCU, A OSOBITO TROGIRANINU. Uvod sv. Ivana Trogirskoga. *Dušan Berić: O autorstvu uvodne pjesme uz epos Petra Kanavelovića — Sveti Ivan biskup trogirski. — Anali Historijskog instituta u Dubrovniku,* X—XI/1962—1963, Dubrovnik, 1966, str. 229—230.
/Navodimo ga uvjetno kao samostalni pjesmotvor./

44. BOJ OD CELOVA. *Zbornik stihova XVII stoljeća.* Priredio Rafo Bogišić. — Pet stoljeća hrvatske književnosti, knj. 10, Zagreb, 1967, Matica hrvatska — Zora, str. 243—244.

45. ETO RANO PRIMALJETJE (Veselje primaljetju). *Zbornik stihova XVII stoljeća.* Priredio Rafo Bogišić. — Pet stoljeća hrvatske književnosti, Zagreb, 1967, knj. 10, str. 245.

46. STOJKA POKOJNA. *Zbornik stihova XVII stoljeća.* Priredio Rafo Bogišić. — Pet stoljeća hrvatske književnosti, knj. 10, Zagreb 1967, str. 246—248.

47. DOĐI, O LJUBI MA LJUBJENA. Ban Petar Zrinski doveden gdje mu se imaše glava odsjeći po zapovijedi Leopolda prvoga, česara rimskoga , može biti da ovako govoraše. *Zbornik stihova XVII stoljeća.* Priredio Rafo Bogišić. — Pet stoljeća hrvatske književnosti, knj. 10, Zagreb, 1967, str. 29.

48. ZAČINKA OD KOLA PJEVANA PO VEČERI KOJU UČINIŠE VLASTELI U DUBROVNIKU NA 29. ĐENARA 1696. *Zbornik stihova XVII. stoljeća.* Priredio Rafo Bogišić. — Pet stoljeća hrvatske književnosti, knj. 10, Zagreb, 1967, str. 250.

49. PJESAN PIRNA KOJA JE PJEVANA BILA OD GOS. — A RAFAELA ARNERI NA SVOM PIRU U KOTORU GOS-ĐI FRANI BIZANTI SVOJOJ VJERENICI. *Zbornik stihova XVII stoljeća.* Priredio Rafo Bogišić. — Pet stoljeća hrvatske književnosti, knj. 10, Zagreb, 1967, str. 251.

50. BOJ OD CELOVA. *Pesništvo renesanse i baroka. Dubrovnik, Dalmacija, Boka Kotorska.* Priredio Miroslav Pantić. — Beograd, Prosveta, 1968, str. 251—252.

51. STOJKA POKOJNA, *Pesništvo renesanse i baroka. Dubrovnik, Dalmacija, Boka Kotorska.* Priredio Miroslav Pantić. — Beograd, 1968, str. 252—256.

52. LJUBAV PROMIJENJENA U OMRAZU. (Bijeg u prirodu). *Zlatna knjiga hrvatskog pjesništva od početka do danas.* Sastavio Vlatko Pavletić. — Zagreb, 1970, str. 141; II. izd.; III izd., 1971, str. 147.

53. BOJ OD CELOVA. *Zlatna knjiga hrvatskog pjesništva od početka do danas.* Sastavio Vlatko Pavletić. — Zagreb, 1970, str. 142; II. izd; III izd., 1971, str. 148.

54. DOĐI, O LJUBI MA LJUBJENA. Ban Petar Zrinski doveden gdje mu se imaše glava odsjeći po zapovijedi Leopolda prvoga, česara rimskoga, može biti da ovako govoraše. *Zlatna knjiga hrvatskog pjesništva od početka do danas.* Sastavio Vlatko Pavletić. — Zagreb 1970, str. 143; II. izd.; III. izd., 1971, str. 149.

55. TRSTENKO PASTIJER U VESELJU. Priredila Zlata Bojović. — *Zbornik otoka Korčule,* 2, Zagreb 1972, str. 260—268.

56. (1) IZ IVANA TROGIRSKOGA. Iz 16. pjevanja. /1—268 stih./ *Ilirska čitanka za gornje gimnazije*, Uredio Antun Mažuranić. — U Beču, 1856, str. 248—256.

57. (2) DUBROVNIK I SV. VLASIJ. /Odlomak iz »Dubrovnik oslobođen harača na blagdan sv. Vlaha 1695.«; od 53 stiha do kraja./ *Franjo Kurelac: Runje i pahuljice...* U Zagrebu, 1866—68, str. 37—38.
/Bez imena autora; tiskana kao cjelovita pjesma./

58. (3) TREŠNJA U DUBROVNIKU. /7 strofa./ *V. Makušev: Izsljedovanija ob istoričeskih pamjatnikah i bitopisateljah Dubrovnika.* — Sanktpetersburg, 1867, str. 255—256.

59. (4) DUBROVNIK OSLOBOĐEN OD HARAČA. /4 strofe./ *V. Makušev: Izsljedovanija ob istoričeskih pamjatnikah i bitopisateljah Dubrovnika.* — Sanktpetersburg, 1867, str. 256.

60. (6) TREŠNJA U DUBROVNIKU. /102 stiha./ *Antologija pjesništva hrvatskoga i srpskoga narodnoga i umjetnoga.* Sastavio August Šenoa. — Zagreb, 1876, str. 306—307.

61. (7) IZ »ŽIVOTA SV. IVANA«. Iz pjevanja XIII. /Stihova 152./ *Hrvatska čitanka za više gimnazije i nalik jim škole.* Sastavio Franjo Petračić. Knj. II, Historija literature u primjerah. — U Zagrebu, 1880, I izd., str. 223—227.
Isto. *Franjo Petračić: Hrvatska čitanka za više razrede srednjih učilišta.* Knj. II, Povjest književnosti u primjerima. Priredio Ferdo Ž. Miler. — U Zagrebu, 1895, II izd., str. 281—285.
Isto. — U Zagrebu, 1898, III izd., str. 257—261.

62. (8) /SJAJ DUBROVNIKA. *Živi, živi po sve vike, o Dubravo svim ugodna.*/ /Kraći odlomak iz »Dubrovnik oslobođen harača . .«/ — *Narodna svijest* (Dubrovnik), 11/1929, br. 5, str. 1.

63. (9) VJERAN PASTIJER. /Kraći odlomak, II čin, stih 45—88./ *Mirko Deanović: Odrazi talijanske akademije »degli Arcadi« preko Jadrana.* — Rad JAZU, knj. 248, Zagreb, 1933, str. 65—66.

64. (10) SVETI IVAN TROGIRSKI. EVO ČOVJEK, ON OVO JE! /Odlomak, 60 stihova — početni: »Evo čovjek jur kojeg«./ *Iz govora sv. Ivana biskupa trogirskoga u Šibeniku 1102. u stihovima Petra Kanavelića Korčulanina.* — *Novo doba* (Split), 19/1936, br. 86, str. 1.

65. (11) SVETI IVAN I KRALJ KOLOMAN. Pjevanje sedmo. /4 strofe./ Pjevanje deveto. /3 strofe./ *Hrvatska poezija sedamnaestog stoljeća.* Priredio Ivan Slamnig. — Zagreb, 1964, Matica hrvatska, str. 62—63.

66. (12) SVETI IVAN BISKUP TROGIRSKI. XII Pjevanje /Manji odlomak, 20 stihova./ *Zbornik stihova XVII stoljeća.* Priredio Rafo Bogišić. — Pet stoljeća hrvatske književnosti, knj. 10, Zagreb, 1967, str. 241—242.

67. (13) AH, DA JE PROKLET. /Kraći odlomak iz 9 pjevanja »Svetog Ivana i kralja Kolomana«./ *Hrvatska duhovna lirika.* Uredio Đuro Kokša. — Rim, 1968, str. 109.

68. (14) SVETI IVAN BISKUP TROGIRSKI I KRALJ KOLOMAN /XX pjevanje/, /9 strofa/. *Mare nostrum.* Antologija hrvatske poezije o moru. Sastavili: Marijan Grakalić i Milan Osmak. — Zagreb, 1971, str. 74—75. /pogrešno navedeno XX pjevanje, iz XV pjevanja, stih 900—945/.

Literatura o Petru Kanaveliću

Literatura radova o Petru Kanaveliću obuhvaća djela u najširem opsegu, koja imaju raznoliku vrijednost i važnost. Pri tome je sastavljač uzeo u obzir kadšto i tek sitne podatke ili naputke, ponavljanje već poznatog, bilo činjenica ili sudova, pogotovu u općim pregledima i popularnim sintetskim prikazima. Opravdanost i svrhu tome nalazimo u praćenju kontinuirane prisutnosti zanimanja ili spomena našega pisca u literaturi.

Zbog šire čitalačke publike (?), a donekle i stručnjaka, sastavljaču se činilo prikladnijim i praktičnijim podijeliti ovaj popis prema nekim osnovnim značajkama u tri dijela. Prvi dio pod A) obuhvaća radove koji imaju širi i općenitiji značaj, a to su uglavnom povijesti književnosti, pregledi, čitanke, priručnici (enciklopedije i rječnici), rasprave i članci sintetskog obilježja; pod B) su specijalistički radovi koji isključivo raspravljaju ili se bave Kanavelićem; pod C) su posebne rasprave u kojima se među ostalim govori i o našem piscu. Iznimno je Paulinijeva *Povijest Korčule...* uvrštena pod B) zbog rukopisa. Nekoliko jedinica nije uvršteno (uglavnom pod A/), jer sastavljač nije imao mogućnosti da ih vidi i pregleda.

Dakako, da ova podjela ne znači i šablonsko sistematiziranje važnosti tretiranja problematike Kanavelićevih djela, niti ona predstavlja strogo omeđenje. Katkada je moguće i spreplitanje značajki u podgrupama.

Dosada je tek jednom navedena važnija literatura o Petru Kanaveliću (svega 26 jedinica) u *Zborniku stihova XVII stoljeća* (Pet stoljeća hrvatske književnosti, knj. 10, Zagreb 1967), koju je sastavio Rafo Bogišić. To kao i manji napuci u *Bibliografiji rasprava, članaka i književnih radova* (1, Zagreb 1956 i 2, 1957) Leksikografskog zavoda poslužili su kao početni putokaz, koji je rastao mnogim provjerama i konzultiranjem raznovrsne literature.

U literaturi nisu uvrštena dva važna kataloga rukopisa, pa ih ovdje ističemo, tim više što u njima ima dosta rukopisne građe o Kanaveliću. To su *M. Brlek: Rukopisi knjižnice Male braće u Dubrovniku*, Zagreb 1952 i *S. Kastropil: Rukopisi Naučne biblioteke u Dubrovniku*, Zagreb 1954.

Informativni osvrti i kritike o izvedbama *Andra Stitikece* i *Šimuna Dundurila* navedeni su bez obzira da li se spominje Kanavelić.

Jedinice u popisu literature su u okviru posebnih dijelova donesene kronološkim slijedom, bez strogih pridržavanja bibliofilskih načela, ali s vjernom slikom viđenog materijala.

A) Opća

1. F. M. APPENDINI: Notizie istorico-critiche sulle antichità, storia e letteratura de' Ragusei. Tomo II, Ragusa, 1803, str. 250.
2. JOAKIM STULLI: Kanav. Rjecsosloxje slovinsko-italiansko-latinsko. Csast druga, razdjeljak drugi. Kazalo Knjgocsinaca slovinskieh koiemsam se u ovoj radnji upotrebio. Knj. II, Dubrovnik, 1806, str. 672.
3. DONATO FABIANICH: Alcuni cenni sulle scienze e lettere dei secoli passati in Dalmazia. In Venezia, 1843, str. 29—30.
4. Ilirska čitanka za gornje gimnazije (Uredio **Antun Mažuranić**), knj. I. U Beču, 1856. str. 248.
5. SIMEONE GLUBICH (ŠIME LJUBIĆ): Canavelli Pietro. Dizionario degli uomini illustri della Dalmazia. Vienna, 1856, str. 71—72.
6. IVAN KUKULJEVIĆ: Slovnik umjetnikah jugoslavenskih. (Pod natuknicom Staj Benko). Zagreb, 1858, str. 425. isto: Leben südslavischer Künstler. (Pod natuknicom Benedikt Stay. Maler des XVII Jahrhunderts.) Heft V. Agram, 1868, str. 64—65.
7. PAUL JOSIP ŠAFARIK: Geschichte der illirischen und kroatischen Literatur. Prag, 1865, str. 37, 131—132, 167.
8. V. MAKUŠEV: Izsledovanija ob istorričeskih pamjatnikah i bitopisateljah Dubrovnika. Sanktpetersburg. 1867, str. 255—257, 275—276.
9. ŠIME LJUBIĆ: Ogledalo književne poviesti jugoslavjanske, Knj. II Rieka, 1869, str. 406—407.
10. ARMIN PAVIĆ: Historija dubrovačke drame. Zagreb, 1871, str. 40—41, 177.
11. LUIGI MASCHEK: Manuale del regno di Dalmazia per l'anno 1871..., anno I, Zara 1871, str. 93.
12. NIKOLA OSTOICH: Compendio storico dell'isola di Curzola per Nicolò Ostoich da Blatta di Curzola. Zara, 1878, str. 72—73.
13. MELKIOR LUCIJANOVIĆ: Storia della letteratura Slava (Serba e Croata) dalle origini fino ai giorni nostri. Knj. I. Spalato, 1880, str. 117—118.
14. FRANJO PETRAČIĆ: Hrvatska čitanka za više gimnazije i nalik jim škole. Knj. I — Historija literature u primjerah. U Zagrebu, 1880, str. 222—223. II izd. — **Franjo Petračić-Ferdo Ž. Miler:** Hrvatska čitanka za više razrede srednjih učilišta. Knj. II — Povjest knjiže-

vnosti u primjerima. U Zagrebu, 1895, str. 279—281. III izd. U Zagrebu, 1898, str. 255—256.

15. S. FERRARI-CUPILLI: Cenni biografici di alcuni uomini illustri della Dalmazia. Zara, 1887, str. 35.

16. VID VULETIĆ-VUKASOVIĆ: Pietro de Canavelli. Galleria di Dalmati illustri. Ragusa, 1896. /sa slikom, 4 str. nepag. teksta./

17. KANAVELIĆ. Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. Obrađuje P. Budmani. Knj. IV. Zagreb, JAZU, 1892—1897, str. 816.

18. ĐURO ŠURMIN: Povijest književnosti hrvatske i srpske. Zagreb, 1898, str. 105—106.

19. A. STEPOVIČ: Očerki istorii serbo horvatskoj literaturi. Kijev, 1899. str. 91.

20. IVAN STOJANOVIĆ: Dubrovačka književnost. Dubrovnik, 1900, str. 14,252.

21. JOVAN GRČIĆ: Istorija srpske književnosti (prema nastavnom planu za srednje škole). U Novom Sadu, 1903, str. 51.

22. PAVLE POPOVIĆ: Pregled srpske književnosti, I izd. Beograd, 1909, str. 255, 257, 260, 267, 297—299, 301—302, 304, 327. II izd. Beograd, 1913, str. 176—177, 178, 180, 205—207, 208—209, 210. i druga izdanja.

23. KERUBIN ŠEGVIĆ: Kratka povijest hrvatske (srpske) književnosti od prvih početaka do god. 1900. Zagreb, 1911, str. 79.

24. BRANKO VODNIK: Povijest hrvatske književnosti. Knj. I. Zagreb, 1913, str. 263, 267—266.

25. DAVID BOGDANOVIĆ: Pregled književnosti hrvatske i srpske.Knjiga prva. Zagreb, 1914, str. 131, 160, 161—162. II izd. Zagreb, 1915, str. 181, 208—209, 221—222. III izd. (s bibliografijom). Zagreb, 1932, str. 168, 250—252, 285, 312, 327.

26. PAVLE POPOVIĆ: Jugoslovenska književnost. Cambridge, 1918, str. 40.

27. DRAGUTIN PROHASKA: Pregled hrvatske i srpske književnosti i ogledi. I (Do Realizma 1880). Zagreb, 1919, str. 53. II izd. Zagreb, 1923, str. 48—49. III izd. Zagreb, 1929, str. 49.

28. BRANKO VODNIK: Pregled hrvatsko-srpske književnosti u ogledima za više razrede srednjih škola. Knj. I. II izd. Zagreb, 1923, str. 204.

29. LJ(UBOMIR) M(AŠTROVIĆ): Petar Kanavelić. Znameniti i zaslužni Hrvati, te pomena vrijedna lica u hrvatskoj povijesti od 925—1925. Zagreb, 1925, str. 126.

30. TOMO MATIĆ: Hrvatski književnici mletačke Dalmacije i život njihova doba. Rad JAZU, knj. 231. Zagreb, 1925, str. 247; knj. 233, Zagreb, 1927, str. 31, 57, 83. Isto: *Iz hrvatske književne baštine* (priredio J. Pupačić), Zagreb — Slavonska Požega, 1970., str. 84, 142, 176, 209—210.

31. ANDRE GAVRILOVIĆ: Istorija srpske i hrvatske književnosti za školsku i ličnu nastavu. Beograd, 1927, str. 120, 138, 140.

32. M(ILAN) REŠETAR: Kanavelović Petar. — Prof. St. Stanojević: Narodna enciklopedija srpsko-hrvatsko-slovenačka. II knjiga. Zagreb, 1929, str. 244—245.

33. FRANK WOLLMAN: Dramatika slovanskèho jihu. V Praze, 1930, str. 4, 8, 17, 19.

34. PETAR GRGEC: Hrvatsko euharistijsko pjesništvo. **Selo i grad.** Almanah sv. Jerolima. (Zagreb), III/1931, str. 50.

35. MATE UJEVIĆ: Hrvatska književnost. Pregled hrvatskih pisaca i knjiga. Zagreb, 1932, str. 43—44.

36. MIRKO DEANOVIĆ: Petar Kanavelović (1637—1719). Odrazi talijanske akademije »degli Arcadi« preko Jadrana. Rad JAZU, knj. 248. Zagreb, 1933, str. 60—73 i (p. o.).

37. KONSTANTY WISKOWATYJ: Poglosy historji polskiej w epice jugoslowianskiej. Prace Slovanskeho ustavu v Prace, sv. XI. V Praze, 1933, str. 74, 209—213.

38. VINKO LOZOVINA: Dalmacija u hrvatskoj književnosti. Povijesni pregled regionalne književnosti u Dalmaciji, Hrvatskom primorju i Istri (800—1899). Zagreb, 1936, str. 91—92, 158.

39. SLAVKO JEŽIĆ: Hrvatska književnost od početka do danas (1100—1941). Zagreb, 1944, str. 117, 155, 157—158, 240.

40. MIHOVIL KOMBOL: Poviest hrvatske književnosti do preporoda. I izd. Zagreb, 1945, str. 30, 275, 276. 277, 280—283, 284, 286, 291, 380, 419. II izd. (priredili Jakša Ravlić i Milan Ratković). Zagreb, 1961, str. 288—290, 293—297, 299, 304, 433 (literatura).

41. MIHOVIL KOMBOL: Hrvatska drama do 1830. godine. **Hrvatsko kolo** (Zagreb), II/1949, br. 2—3, str. 305—307; isto: Drama i problemi drame, Zagreb, 1949, str. 305—307.

42. FRANJO TROGRANČIĆ: Storia della letteratura croata dall' umanesimo alla rinascita nazionale (secolo XV—XIX). Roma, 1953, str. 206, 209, 211—212, 213—215, 218, 235.

43. M(ARIN) FRA(NIČEVIĆ): Kanavelović Petar. Enciklopedija Jugoslavije, sv. 5. Zagreb, 1957, str. 186.

44. ARTURO CRONIA: Storia della letteratura serbo-croata. Varese-Milano, 1956, str. 97.

45. KANAVELIĆ PETAR: Enciklopedija Leksikografskog zavoda, sv. 4. I izd. Zagreb, 1959, str. 102. II izd. Zagreb, 1967, sv. 3. str. 387 (tekst nadopunjen.)

46. ANDREAS ANGYAL: Slavische Barockwelt. Leipzig, 1961, str. 64, 70—77.

47. IVAN SLAMNIG: Hrvatska poezija sedamnaestog stoljeća. Zagreb, 1964, str. 86, 96.

48. STJEPAN KASTROPIL: Nacrt za književnu povijest otoka Korčule do sredine prošlog stoljeća. **Zadarska revija,** 1965, br. 2, str. 118—119, 121—122, 125, 128—134, 135—136, 145 (i p. o.).

49. MARKO FOTEZ: Hrvatske komedije XVII i XVIII stoljeća. **Kolo,** 1966, br. 3—4, str. 279—283. isto: Hrvatske komedije... Pet stoljeća hrvatske književnosti knj. 20, Zagreb, 1967, str. 11—14.

50. RAFO BOGIŠIĆ: Petar Kanavelović. Zbornik stihova XVII stoljeća. Pet stoljeća hrvatske književnosti, knj. 10. Zagreb, 1967, str. 237—238.

51. RAFO BOGIŠIĆ: O hrvatskoj poeziji 17. stoljeća. Kolo 1967, br. 3, str. 190, 195, 200. (nebitno mijenjan tekst): Zbornik stihova XVII stoljeća (uvod). Zagreb, 1967, str. 12, 18, 24; isto: O hrvatskim starim pjesnicima. Zagreb, 1968, str. 268, 293, 300.

52. MIROSLAV PANTIĆ: Petar Kanavelović. Pesništvo renesanse i baroka. Dubrovnik, Dalmacija, Boka Kotorska. Beograd, 1968, str. 249—250.

53. MARINKO GJIVOJE: Otok Korčula, I izd. Zagreb, 1968, str. 266, 268—269. II izd. ispravljeno i prošireno. Zagreb, 1969, str. 267, 269—270.

54. JAKŠA RAVLIĆ: More u starijoj hrvatskoj književnosti. Rasprave iz starije hrvatske književnosti. Zagreb, 1970, str. 220—221.

55. IGOR FISKOVIĆ: Kulturno-umjetnička prošlost Pelješkog kanala. **Mogućnosti,** 1971, br. 12, str. 1519—1520, **isto,** zasebna knjiga, Split, 1972, str. 108—109.

B) Specijalna

56. (1) BRNO RICCIARDI (RIĆARDIĆ): G. Petru Kanaveli, kad se odijeli iz Dubrovnika. **Građa za povijest književnosti hrvatske,** knj. XI, Zagreb, 1932, str. 213 u članku F. Fanceva, Sitni prilozi za povijest hrvatske književnosti — Građa za bibliografiju Petra Kanavelovića (1637 do 1719).

rukopisi:

a) (prijepis — 1761, br. 1081, l. 15' — 16 nepag.) KMB

b) (prijepis — sred. 19. st., br. 170, str. 29—30) NB

57 (2) NIKOLA KAPOR: Pohvale u čast Petra Kanavelića

I *Al pregiatissimo merito dell Sig. Petro Canavelli poeta famosissimo mentre in verso illyrico corrigeva la vita di San Giovanni vescovo di Traù. Elogio.*

a) (prijepis — 18. st., VII A 15—9, l. 1) HAZ (Ostavština Š. Ljubića))

II *Illustrissimo domino, domino Petro de Canavellis, viro poetae laurea insigni, beati Joannis praesulis Traguriensis vitam Illyrico carmine egregie scribenti. Epigramma.*

a) (prijepis — 18. st., VIII 147, l. II') JAZU

b) (prijepis — 18. st., VII A 15—9, l. 1) HAZ (Ostav. Š. Ljubića)

III *In eundem nobilis Petrus de Canavellis vates canit. Anagramma purum mut. e in i Beati Joannis Preasulis laudes tulit: cane (!). Epigramma.*

a) (prijepis — 18. st., VIII 147, l. II') AJAZU

b) (prijepis — 18. st., VII A. 15—9, l. 1') HAZ (Ostav. Š. Ljubića)

IV *In eundem distichon.*

a) (prijepis — 18. st., VIII 147, l. II') AJAZU

b) prijepis — 18. st., VII A. 15—9, l. 1') HAZ (Ostav. Š. Ljubića)

V *In obitu illustrissimi domini Petri de Canavelli patricii curzulensis. Vir poetica ac oratoria arte nec non U: Juris peritia insignis.*

a) (prijepis — 18—19. st., br. 648, str. 14—15 nepag.) KMB

b) prijepis — sredina 19. st., br. 175, str. 22—23) NB

4 stiha *Zadarska revija,* 1965, br. 2, str. 134 u *S. Kastropila,* Nacrt za književnu povijest otoka Korčule...

57. (2) JAKOV SALEČIĆ-Šale: U smrti gospodina Petra Kanavelovića, vlastelina hvarskoga i korčulanskoga, nadgrobnica spjevana po kanoniku, D. Jakovu Sa-

lečiću Korčulaninu meu prastarim zvanijem Krilko.

a) **Slovinac** (Dubrovnik), 3/1880, br. 18, str. 352 (dijelom drukčiji naslov) u članku V(ida) V(uletića) V(ukasovića), Slovinstvo na otoku Korčuli.

b) **Obzor** (Zagreb), 69/1928, br. 154, str. 352 (nepotpuno, 8 strofa) u članku **Petra Giunia** (io), Nacionalna svijest dalmatinske inteligencije za vrijeme Mletačke republike. Jedan historijski dokumenat kao odgovor talijanskoj megalomaniji.

c) **Građa za povijest književnosti hrvatske,** Zagreb, 1932, knj. XI, str. 213—214, u navedenom članku **F. Fanceva.**

d) **Obzor,** 25. I 1938 (nepotpuno 6 strofa) u članku **P. Giunia** (nio.) Zahvalno pismo poljskog kralja Ivana Sobjeskog korčulanskom pjesniku Petru Kanaveloviću.

rukopisi:

a) (prijepis — I pol. 18. st., BK, l. 10'—11)
KMB

b) (prijepis — 1750, I b 40, str. 410—412, rkp. oštećen)
AJAZU

c) (prijepis — 18. st., poz. 216, l. 179—180)
HAD (Arhiv Arneri)

d) (prijepis — 18. st., sv. VII, nepag.)
HAZ (Ostav. Š. Ljubića)

e) (prijepis — sred. 19. st., br. 138, str. 13—15)
NB

59. (4) ANTONIUS CARAMANEUS-ISSANUS VATES (ANTUN KARAMAN): Domino Petro Canavellio illyrico eximio alios aliis occupationibus teneri, se autem poeseos studio, cum victus sobrietate. **Il testamento di Pietro Canavelli (Kanavelović)...** Vida Vuletića-Vukasovića, Spalato 1892, str. XII—XIII.

rukopisi:

a) (prijepis — I pol. 18. st., BK, l. 1')
KMB

b) (prijepis — 18. st., br. 15, poč. nepag.)
A O N K

c) (prijepis — sred. 19. st., br. 138, str. 45—46)
NB

d) (prijepis — 19. st., br. 18, str. 1—2)
AONK

60. (5) ANTONIO PAULINI: Pietro Canavelli (oko 1760); u djelu »Istoria ecclestiastico-profana di Curzola che contiene anche le cose principali della Dalmazia, e varie dissertationi sopra diverse cose relative a Corzola — cap. XIII: Memorie de uomini riguardevo li ch'ebbe Corzola dal 1400. sino a tempi correnti. (objavio V. V. Vukasović u »Il testamento...«)

rukopisi:

a) (autograf, b. s., nepag.)
posebno; izvan kompletnog rukopisa
Arhiv Kapor — Korčula

b) (prijepis — 18. st., poz. 381/13, nepag.)
HAD (Arhiv Arneri)

c) (prijepis — 18. st., R. 5534, l 229')
NSKZ

d) (prijepis — 18—19. st., II c 34, l. 7)
AJAZU

e) (prijepis — II pol. 19. st., I a 119a, str. 1120—1123)
AJAZU

f) (prijepis — II pol. 19. st., R 6310/5, nepag.)
NSKZ (Ostav. F. Radića)

61. (6) ĐURO FERIĆ: Epigrami u počast Kanavelića (u djelu »Ragusinorum poetarum qui illyrica lingua scripserunt. Elogia a Georgio Ferrich Ragusino latine exarata« — kraj 18. st.)

I *Petri Canavelli de Tragaedia Mortis Christi*

rukopisi:

a) (autograf — Ms. 29 (br. 93), l. 20')
B K C

b) (prijepis — kraj 18. st., BK, izm. l. II—III)
KMB

c) (prijepis — 18—19. st., I b 62, l. 3')
AJAZU

d) (prijepis — 18—19. st., I b 41, l. 12' nepag.)
AJAZU

e) (prijepis — 18—19. st., br. 127, str. 303—304)
KMB

f) (prijepis — sred. 19. st., br. 18, str. 101)
HAD (Ostav. L. Pavlovića)

g) (prijepis — 1857, R. 5191, l. 133' nepag)
NSKZ

h) (prijepis — 1857, br. 199, str. 2)
NB

II *Ejusdem de eadem (De musis Canavelle tuis sentio quaerunt).*

rukopisi:

a) (autograf, Ms. 29 (br. 94), l. 20')
BKC

u ostalim rukopisima prema gore navedenom, iza epigrama I

III *Petri Canavelli de terraemotu ragusino anno 1667.* — Petra Kanavelića o dubrovačkom potresu. *Hrvatski latinisti,* II (na lat. i hrv. — prev. Veljko Gortan), Pet stoljeća hrvatske književnosti, knj. 3, Zagreb, 1970, str. 630—631.

rukopisi:

a) (autograf, Ms. 29 (br. 160), l. 36')
BKC

ostali primjeri prema gore nav. pod c, d, e i f.

IV *Petri Canavelli de libro Tobiae a se illyrice verso*

rukopisi:

a) (autograf, Ms. 29 (br. 125), l. 27')
BKC

ostali primjeri prema gore nav. pod c, d, e i f.

61. (6) Z. Poesia illirica. **Gazzetta di Zara** (Zadar), V/1836, br. 99, str. 393—394.

61a. (6a) F. /errari/ C. /upilli/: Invito del poeta al pittore. **Gazzetta di Zara,** 1844, br. 63, str. 367; br. 64, str. 371—372.

62. (7) FABIANICH (DONAT FABIJANIĆ): Cenno d'alcune poesie di Pietro Canavelli. **La Dalmazia** (Zadar), 1/1845, br. 4, str. 22—23.

63. (8) G.(IUSEPPE) F.(ERRARI) — C.(UPILLI): Documento onorifico al Canavelli. **La Dalmazia,** I/1845, br. 4, str. 25.

64. (9) S. LJUBICH (ŠIME LJUBIĆ): Životopisje. P. Kanavelić i B. Kašić. A) P. Kanavelić. **Zora dalmatinska** (Zadar) II/1845, br. 16, str. 125—127.

65. (10) JANKO JURKOVIĆ: Uvod k izdanju »Sveti Ivan biskup trogirski i kralj Koloman. Pjesan Ivana /!/ Kanavelića vlastelina hvarskoga sad prvi put izdana od preuzvišenoga i prečastnoga gospodina gospodina /!/ Josipa Jurja Strossmayera«. U Osieku, 1858, str. III—XII.

66. (11) V(ID) V(ULETIĆ) V(UKASOVIĆ): Slovinstvo na otoku Korčuli. **Slovinac,** III/1880, br. 18, str. 350—351.

67. (12) P(ETAR) F(RANASOVIĆ): Velecijenjeni g. Uredniče! (Prijedlog korčulanskoj općini da se podigne spomenik Kanaveliću). **Slovinac,** III/1880, br. 24, str. 463.

68. (13) VATROSLAV ROŽIĆ: Petra Kanavelića pjesan »Sv. Ivan, biskup trogirski«. **Godišnje izvješće kraljevske velike realke i spojene s njom trgovačke škole u Zagrebu koncem školske godine 1886.** Zagreb, 1886, str. 7—64.

69. (14) VID-VULETIĆ-VUKASOVIĆ: O Petru Kanaveloviću. Pabirci po historiji književnosti hrvatske. **Vienac,** XXIII/1891, br. 16, str. 254—255.

70. (15) VID-VULETIĆ-VUKASOVIĆ: Još o Petru Kanaveloviću. Stari klasični zbornici. Pabirci po historiji hrv. književnosti. **Vienac,** XXIII/1891, br. 23, str. 361—362.

71. (16) FERDO Ž. MILER: Petra Kanavelića »Sv. Ivan biskup trogirski«. **Izvješće kralj. velike gimnazije o Osijeku god. 1891,** str. 43—45.

72. (17) VID-VULETIĆ-VUKASOVIĆ: Il testamento di P. Canaveli (Kanavelović) ed altri documenti attinenti all'eredità dello stesso Canavelli. **Bullettino di archeologia e storia dalmata** (Split), XV/1892—93. br. 5, I supplemento, 30 + XIX str. p. o., Spalato 1892.

73. (18) IVAN SCHERZER: P. Kanavelovića »Sv. Ivan, biskup trogirski«. **Nastavni vjesnik** (Zagreb), IV/1896, str. 268—281.

74. (19) Z(LATKO) KOLANDER: O Petru Kanaveloviću, dalmatinskom pjesniku. **Prosvjeta** (Zagreb), VIII/1900, br. 19, str. 598—599.

75. (20) BENJAMIN DOGAN (čuo i zabilježio): Uz »Plač i jadikovanje Marka Koćine za izgubljenim tovarom u Zavalatici«. **Pučki list** 16/1906, br. 13, str. 135. (Bilješka o vjerovatnom autorstvu P. Kanavelića; danas je poznato da je to pjesma J. Salečića-Šale).

76. (21) T(OMO) MATIĆ: Nepoznati Dubrovčanin o smrti Petra Zrinskoga. **Zbornik u slavu Vatroslava Jagića,** Berlin, 1908, str. 338—342. (Ne spominje se Kanavelić, jer pisac nije znao autora pjesme).

77. (22) FRANCISZEK RAWITA-GAWRONSKI: Ku czci Jana Sobieskogo poemat dalmatyński XVII w. **Pamiętnik Literacki,** Lwów, 1917, XV, sv. 3—4, str. 304—316. (Sadržava također prevedeni odlomak Kanavelićeve pjesme, zahvalno pismo Sobjeskog i pismo Kanavelićevo Barberiniju.)

78 (23) Š(IME) Š(ESTAN): Rukopis Kanavelovićeva eposa. **Narodni list** (Zadar) 57/1918, br. 12, str. 1.

79. (24) GJURO KÖRBLER: P. Kanavelovića »Sveti Ivan biskup trogirski«. **Nastavni vjesnik,** 28/1919—20, br, 8, str. 372—377; br. 9—10, str. 405—412

80. (25) GJURO KÖRBLER: Autograf Kanavelovićeve pjesme »Sveti Ivan biskup trogirski« i docnija prerada. **Nastavni vjesnik,** 30/1921—22, str. 433—441.

81. (26) ANTUN DELLALE: »Ljubovnici«. Tko je pisac ove komedije? Gdje se događa? **Novo doba,** IV/1922, br. 11, str. 2—3.

82. (27) PETAR KOLENDIĆ: »Ljubovnici«, trogirska komedija 17. vijeka. **Život** (Split), IV/1922, br. 644, str. 2—3.

83. (28) PETAR KOLENDIĆ: Komedije Petra Kanavelovića. **Život** IV/1922, br. 766, str. 2; br. 767, str. 2. isto: **Iz starog Dubrovnika** (uredio M. Pantić), Beograd, 1964, str. 187—190.

84. (29) GJURO KÖRBLER: Andro Stitikeca, komedija Petra Kanavel(ov)ića, Korčulanina. **Prilozi za književ-**

nost, jezik, istoriju i folklor, II/1922, sv. 2, str. 227—259.

85. (30) IVAN DELALLE: Sv. Ivan i naša starija književnost. Petar Kanavelić u Trogiru. **Novo doba,** 1923, br. 264.

86. (31) PETAR KOLENDIĆ: Pulcinella u Kanavelovićevim komedijama. **Novo doba,** VII/1925, br. 17, i pos. o. isto: **Iz starog Dubrovnika,** Beograd, 1964, str. 191—197.

87. (32) IO. (PETAR GIUNIO): Nacionalna svijest dalmatinske inteligencije za vrijeme Mletačke republike. Jedan historijski dokument kao odgovor talijanskoj megalomaniji (pismo Sobjeskom.) **Obzor,** 69/1928, br. 154, str. 2—3.

88. (33) JOSZEF BAJZA: Horvat eposz Kàlmàn kiràlyròl. **Budapesti Szemle** (Budimpešta), 1928, listopad, str. 11—50.

89. (34) MILAN ŠUFFLAY(osvrt): Hrvatski epos o kralju Kolomanu. Kanavelićeva alegorija o ujedinjenju Dalmacije i Hrvatske. Psihoanalitička studija prof. Bajze. **Obzor,** 69/1928, br. 287, str. 2—3.

90. (35) VINKO RADATOVIĆ: Petar Kanavelović kao pisac komedija. **Prilozi za književnost, istoriju, jezik i folklor,** IX/1929, sv. 1, str. 32—70.

91. (36) ŠPIRO ŠANTIĆ: Petar Kanavelović, korčulanski pesnik. **Nova Evropa,** XXI/1930, br. 6, str. 439—440.

92. (37) FRANJO FANCEV: Dvije pučanske dužine iz kraja 17. stoljeća. **Nastavni vjesnik,** 39/1930—31, sv. 5—8, str. 136—164.

93. (38) LUNINSKI ERNEST: Sobieski w piesni jugoslowianskiej. **Kurier Warszawski,** 1931, br. 316, str. 4—5.

94. (39) VINKO RADATOVIĆ: Šimun Dundurilo, dubrovačka komedija XVII veka (predgovor i uvod), SKA Beograd, 1931, str. I—XX.

95. (40) M(ILAN) REŠETAR: Šimun Dundurilo, dubrovačka komedija XVII veka, objavio dr. Vinko Radatović (osvrt) — Beograd, 1931. **Slavia. Časopis proslovanskou filologii,** XIII/1934—1935, str. 188—189.

96. (41) BRATOLJUB KLAIĆ: Tko je autor komedije »Ljubovnici«. Povodom skorašnje premijere u Hrvatskom narodnom kazalištu. **Obzor,** 73/1932, br. 143, str. 2—3.

97. (42) JOZSEF BAJZA: Podmanicsky-Magyar Benigna a horvat kolteszetben, Budapest, 1935, str. 41—54. isto: Benigna Magyar-podmaniczky in der kroatischen Dichtung, str. 77—92.
(O Hanibalu Luciću i Petru Kanaveliću.)

98. (43) MARIJAN STOJKOVIĆ (osvrt): Jozef Bajöa o hrvatskoj književnosti. **Jadranski dnevnik** (Split), IV/1937, br. 73, str. 23. (spominje i druge njegove radove.)

99. (44) I(VAN) E(SIH): Petar Kanavelović. Uz tristotu obljetnicu rođenja hrvatskog književnika iz Korčule (1637—1937). **Obzor,** 77/1937, br. 243, str. 2.

100. (45) FRANJO FANCEV: Građa za bibliografiju P. Kanavelovića. Sitni prilozi za povijest hrvatske književnosti. I. **Građa za povijest književnosti hrvatske,** knj. XI, Zagreb, 1932, str. 211—221.

101. (46) (IVO DELLALE): Sv. Ivan Trogirski. **Život s crkvom,** 3/1936—37, br. 51, str. 4—5.

102. (47) NIO (PETAR GIUNIO): Zahvalno pismo poljskog kralja Ivana Sobjeskog korčulanskom pjesniku Petru Kanaveliću (Prikaz života i rada Petra Kanavelića). **Obzor,** 78/1938, br. 19, str. 1—2.

103. (48) DUŠAN BERIĆ: Problem komedije »Ljubovnici«. **Brazda** (Sarajevo), 1951, br. 1—2, str. 81—86.

104. (49) DUŠAN BERIĆ: Nekoliko napomena o komediji »Ljubovnici«. **Slobodna Dalmacija** (Split), XIII/1955, br. 3122, str. 3.

105. (50) D—Ć (DRVIŠ): Obnavljaju se dvori pesnika Petra Kanavelića Korčulanina. Ovaj stari pesnik i dramatičar pisao je samo na materinjem jeziku. **Politika** (Beograd), 1958, 20. IV.

106. (51) MIROSLAV PANTIĆ: Pesnički odeci pogibije Peraštanina Vicka Bujevića. Manji prilozi za istoriju naše starije književnosti (III). **Zbornik istorije književnosti,** SAN. Odelenje literature i jezika, 2, Beograd, 1961, str. 86—91.

107. (52) DUŠAN BERIĆ: O autorstvu uvodne pjesme uz epos Petra Kanavelovića. **Anali Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku,** X—XI/1962—1963, Dubrovnik, 1966, str. 225—230.

108. (53) F(RANO) KLISURA: Kompletna književna ličnost. Znanstveno savjetovanje u Korčuli povodom 330-godišnjice Petra Kanavelovića. **Slobodna Dalmacija,** 18. XII 1967, br. 7092, str. 4.

109. (54) RAFO BOGIŠIĆ: Obuzetost stvarnim ljepotama. 330-godišnjica Petra Kanavelića. **Telegram** (Zagreb), 29. XII 1967, br. 400, str. 11.

110. (55) J(AKŠA) R(AVLIĆ): Savjetovanje o Petru Kanaveliću. U povodu 330-godišnjice pjesnikova rođenja (Korčula, 15—16. XII 1967). **Kolo** (Zagreb), br. 1—2, 1968, str. 129—130.

111. (56) RAFO BOGIŠIĆ: Petar Kanavelić, pjesnik. O hrvatskim starim pjesnicima. Zagreb, 1968, Matica hrvatska, str. 345—368.

112. (57) BOGDAN BULJAN: Praizvedba »Šimuna Dundurila«. **Slobodna Dalmacija**, 28. VIII 1969, br. 7617, str. 4.
Isto: Petar Kanavelić, Šimun Dundurilo. Petar Kanavelić i komedija »Šimun Dundurilo«, 1719—1969. —U spomen 250-godišnjice smrti Petra Kanavelića. **XV Splitsko ljeto**, str. 4—5 (program za predstavu).

113. (58) IVAN BOŠKOVIĆ: Jezik »Dundurila«. **Slobodna Dalmacija**, 28. VIII 1969, br. 7617, str. 4.
Isto: O jeziku komedije »Šimun Dundurilo« . . . . **XV Splitsko ljeto**, str. 5—6 (program za predstavu).

114. (59) M. GRGIČEVIĆ: Prvi put »Šimun Dundurilo«. Komedija s krajem XVII stoljeća u režiji Ante Jelaske. **Večernji list**, 1. IX 1969, str. 19.

115. (60) ANATOLIJ KUDRJAVCEV: Iskušenje za gledaoce. Komedija »Šimun Dundurilo« u izvedbi Splitske drame na Carrarinoj poljani. **Slobodna Dalmacija**, 4. IX 1969, br. 7623 ,str. 4.

116. (61) TOMISLAV SLAVICA: Na pola puta, Splitska praizvedba »Šimuna Dundurila«. **Telegram**, 12. IX 1969, str. 6—7.

117. (62) ANATOLIJ KUDRJAVCEV: Pohvala publici. »Šimun Dundurilo« na pozornici Splitskog narodnog kazališta. **Slobodna Dalmacija**, 30. X 1969, br. 7671, str. 4.

118. (63) JAKŠA RAVLIĆ: Petar Kanavelić pjesnik i dramatik 17. stoljeća. Rasprave iz starije hrvatske književnosti. Zagreb, 1970, Matica hrvatska, str. 123—165.

119. (64) MIROSLAV PANTIĆ: Petar Kanavelović i Dubrovnik. **Zbornik Matice srpske za književnost i jezik**. Novi Sad, 1970, knj. XVIII/2, str. 225—265; XVIII/3, str. 429—465 (i p. o.).

120. (65) ZLATA BOJOVIĆ: Pesma Petra Kanavelovića »Trstenko Pastijer u veselju«. **Zbornik otoka Korčule**, 2, Zagreb, 1972, str. 259—260.

C) Posebna

121. (1) JEROLIM KAVANJIN: Bogatstvo i uboštvo (Povijest vanđelska), VIII, 44; IX, 23, 39—40; XVI, 110.
a) Zagreb, 1861, str. 158, 160, 161, 324.
b) **Stari pisci hrvatski**, knj. XXIII, Zagreb, 1913, str. 138, 155, 156, 317.
(Ne navode se razni napisi u kojima su citirani Kavanjinovi stihovi o Kanaveliću).

122. (2) BERNARDINO PRODI: Vita di S. Giovanni Ursini (vescovo, e prottetore della città di Traù . . . . . copiata, e pubblicata dal sig. D. Andrea Ciccarelli . . . . .), Spalato, 1814, str. 96.

123. (3) ANTONIO CASNACICH (ANTUN KAZNAČIĆ): Della lingua e letteratura Slava in Dalmazia. **Gazzetta di Zara**, 1839, br. 85, str. 340 (4).

124. (4) IDA VON DÜRINGSFELD: Aus Dalmatien, II. Prag, 1857, str. 238.

125. (5) Književni spomenici u Boki Kotorskoj. Opis staroga rukopisa. **Narodni list**, 14/1875, br. 104, str. 2—3.

126. (6) V(ID) V(ULETIĆ) V(UKASOVIĆ): Slavenska pobjeda u Beču. **Slovinac** (Dubrovnik), VI/1883, str. 398. (Uglavnom o Petru Bogašinoviću).

127. (7) VID-VULETIĆ-VUKASOVIĆ: Corrispodenza archeologica fra Matteo Capor da Curzola e Pietro Nisiteo da Cittavecchia. Zara, 1897, str. XI, XIII. (Pismo I. Čulića od 12. VIII 1815. u kojem se govori i o Kanaveliću).

128. (8) IVAN SCHERZER: J. Kavanjina »Bogatstvo i oboštvo«. **Nastavni vjesnik** (Zagreb), VII/1899, br. 4. str. 105—106.

129. (9) N(IKO) ĐIVANOVIĆ: Nekoliko priloga literarnoj prošlosti dubrovačkoj (III). **Prava Crvena Hrvatska** (Dubrovnik) I/1905, br. 36, str. 1.

130. (10) TOMO MATIĆ: Molièrove komedije u Dubrovniku. **Rad JAZU** (Zagreb), 1907, knj. 166, str. 126. (Odnosi se na Kanavelićev »Vjeran pastir).

131. (11) IVAN KASUMOVIĆ: Utjecaj grčkih i rimskih pjesnika na dubrovačku liričku poeziju. **Rad JAZU**, knj. 201, 1914, str. 226. (O utjecaju Katula na pjesmu **Boj od celova** P. Kanavelića, krivo pripisina Marinu Burešiću.)

132. (12) PAOLO ANDREIS: Storia della città di Traù. Split, 1908, str. 283—284.

133. (13) ŠIME URLIĆ: Crtice iz dalmatinskog školstva, I. Zadar, 1919, str. 13.

134. (14) MILAN REŠETAR: Četiri dubrovačke drame u prozi iz kraja XVII veka (uvod). **Zbornik za istoriju, jezik i književnost srpskog naroda,** I odelenje, knj. III, SKA, Beograd, 1922, str. VII—XIII.

135. (15) BRANKO VODNIK (osvrt): Četiri dubrovačke drame. **Jugoslavenska njiva** (Zagreb), VI/1922, knj. II, br. 6, str. 276—278.

136. (16) FR. (ANJO) WOLLMAN (osvrt): Osvrt uz Rešetarovo izdanje. Četiri dubrovačke drame u prozi iz 17. st. **Slavia, Časopis pro slovanskou filologii** (Praha), II/1923, str. 516—524.

137. (17) PETAR KOLENDIĆ: Učitelji u dubrovačkoj komediji. **Dubrovački list,** I/1924, br. 34.
Isto: Iz starog Dubrovnika (priredio Miroslav Pantić). Beograd, 1964, str. 201—202.

138. (18) FRANJO FANCEV: Dva dubrovačka komediografa iz kraja XVIII stoljeća. **Prilozi za književnost, istoriju, jezik i folklor,** VIII/1928, str. 160—167.

139. (19) IVAN ESIH: Jan Sobieski u hrvatskoj narodnoj i umjetnoj poeziji. **Obzor,** 5. V 1932, br. 103.

140. (20) IVAN ESIH: Odjeci poljske povijesti u hrvatskoj epici. O 250-godišnjici pobjede poljskog kralja Jana Sobieskog. **Obzor,** 1933, br. 230.

141. (21) FRANJO FANCEV: Naučna istraživanja starije hrvatske književnosti g. 1933. i 1934. **Ljetopis JAZU** za god. 1933/34. Zagreb, 1935, sv. 47, str. 117—120.

142. (22) BOŠKO DESNICA: Proces prilagođavanja Dalmacije mletačkoj dominaciji. **Novo doba,** 1936, br. 86, str. 27.

143. (23) MARKO FOTEZ: Dubrovačka komediografija potkraj 17. stoljeća. **Hrvatska revija** (Zagreb), X/1937, br. 10, str. 528—531.

144 (24) IVAN ESIH: dr. Joszef Bajza (in memoriam). **Obzor,** 10. I 1938, str. 1. (Između ostalog i o radovima u kojima ima o P. Kanaveliću).

145. (25) FRANJO FANCEV: Četiri dubrovačke komedije iz kraja 17. st. **Građa za povijest književnosti hrvatske.** Zagreb, 1938, knj. XIII, str. 228—229.

146. (26) MIRKO DEANOVIĆ: Anciens contacts entre le France et Raguse, Zagreb 1950, str. 132—133.

147. (27) STANISLAV BAJIĆ: Tri komedije nepoznatih autora (između ostalog o Andru Štitikeci i P. Kanaveliću). **Borba** (Beograd) XV/1950, 19. IX, br. 224. (Osvrt na predstave na Prvom dubrovačkom festivalu).

148. (28) IVO HERGEŠIĆ: Dodatak »Ženidbi na silu«. O Molièrovim dramama u ovom svesku. Molière: Izabrana djela, sv. I, Zagreb, 1951, str. 398—399.

149. (29) MIROSLAV PANTIĆ: Arhivske vesti o dubrovačkom pozorištu druge polovine XVII veka. **Zbornik radova Instituta za proučavanje književnosti,** SAN, knj. 2, Beograd, 1952, str. 48—49, 52—53, (i p. o.).

150. (30) MARKO FOTEZ: O dubrovačko-dalmatinskoj dramatici. **Naša scena** (Novi Sad), VII/1953, br. 57—58, str. 8; br. 59—60, str. 8.

151. (31) MIROSLAV PANTIĆ: Nekoliko beležaka o dubrovačkoj komediji »Jerko Škripalo«. **Anali Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku,** IV—V/1955, Dubrovnik, 1956, str. 394—395, 398—400.

152. (32) TOMO MATIĆ: Lexicalia iz starih hrvatskih pisaca. **Rad JAZU,** knj. 315, Zagreb, 1957, str. 49, 63—64, knj. 327, Zagreb 1962, str. 200.

153. (33) MIROSLAV PANTIĆ: Prepiska Srećka Vulovića i Valtazara Bogišića. **Zbornik istorije književnosti,** Odelenje lit. i jezika, SAN, knj. 2. Beograd, 1961, str. 228, (i p. o.).

154. (34) TOMO MATIĆ: Urota P. Zrinskoga i F. K. Frankopana u prigodnim hrvatskim pjesmama njihova doba. **Građa za povijest književnosti hrvatske,** knj. 28, Zagreb, 1962, str. 238.

155. (35) RENATE LACHMANN-SCHMOHL: Ignjat Đorđić. Eine stilistische Untersuchung zum slavichen Barock. Köln—Graz, 1964, str. 31, 109.

156. (36) ANDRIJA AN̄ĐAL (ANGYAL): Nekoliko pitanja slavenskog baroka. **Prilozi za književnost, jezik, istoriju i folklor,** knj. 25, sv. 1—2, 1959, str. 21.

157. (37) ANDRIJA ANGYAL: Aspekti književnog baroka. **Zadarska revija,** XIII/1964, br. 2, str. 103.

158. (38) VINKO FORETIĆ: Vjekovne veze Dubrovnika i Korčule. **Dubrovnik,** VIII/1965, br. 4, str. 47—49, 51—52, (i p. o.).

159. (39) FRANO ČALE: Torquato Tasso e la letteratura croata. **Studia e Romanica et Anglica Zagrabiensia** (Zagreb), 27—28, 1969, str. 196, 179, 185, (i p. o.).

160. (40) ZDENKA MARKOVIĆ: Pjesnikinje staroga Dubrovnika, Zagreb, 1970, str. 116—117, 245.

161. Uspjela premijera komedie »Andro Štitikeca« od nepoznatog Dalmatinskog pisca. **Slobodna Dalmacija,** VIII/1950, br. 1554, 27. I.

162. IVO HERGEŠIĆ: »Andro Štitikeca«. **Vjesnik,** 1950, 19. IX, s. 4.

163. VLADIMIR KOVAČIĆ: Dubrovački festival godine **Hrvatsko kolo,** III/1950, br. 4, str. 705. (O Andru Stitikeci.)

164. ANDRIJA ANĐAL: Mađarski i slavenski barok. **Prilozi za knj., jezik, istoriju i folklor,** 1961, knj. 27, sv. 3—4, str. 167—168.

165. ZLATA BOJOVIĆ: Barokni bard Korčule. 250 godina smrti korčulanskog pesnika Petra Kanavelovića. **Politika,** LXVI/1969, br. 20026, 6. VII, s. 22.

166. JAKŠA RAVLIĆ: Izvještaj o radu u toku 1969. godine. **Ljetopis JAZU** za god. 1969. i 1970., knj. 75, Zagreb 1971, str. 499—500.

167. CVITO FISKOVIĆ: Urbanističko usavršavanje Korčule Kanavelićeva vremena. **Mogućnosti,** 1972, br. 2, str. 111—148.

168. MARIN FRANIČEVIĆ: O stihu hrvatske književnosti XVII stoljeća. **Rad JAZU,** knj. 362, Zagreb, 1972, str. 31, 35—36, 39.

169. BRANKO LETIĆ: Šiško Gundulić, dubrovački pesnik XVII veka (1634—1682). **Zbornik radova posvećenih uspomeni Salke Nazečića,** Sarajevo, 1972. str. 176—179.

Radovi (rukopisi djela) Petra Kanavelića

Popis rukopisa, odnosno pokušaj identificiranja cjelokupnoga književnog stvaralaštva tako plodnog i raznorodnog pisca starije hrvatske književnosti kao što je Petar Kanavelić predstavljao je dosta složen posao. Da bi se sustavno sistematizirala građa, trebalo je osim strpljivih, često puta mehaničkih provjeravanja i istraživanja, pristupiti i komparativno — strukturalnim analizama. Popis i sređivanje rukopisa bilo je otežano time, što postoje tek rijetki tiskani katalozi rukopisa, vrlo dobri, ali ne cjeloviti i do kraja dorađeni glede autorstva.[1] Interni popisi arhiva i knjižnica, često su nepotpuni i ne uvijek stručno obrađeni, a posebna teškoća je što su rukopisi nerijetko anonimni, katkada i krivo atribuirani, dosta rastrkani i ponekad teže pristupačni.[2]

Temeljeći rad na obradbi rukopisne građe, na usporedbi s drugim književnim djelima onoga vremena i relativno brojnoj literaturi, sastavljač je strukovno podijelio radove. Time se, uz lakše snalaženje i pristupačniju uporabu, dobija i sustavnije saznanje o piscu. Dva su osnovna dijela: I PJESNIŠTVO i II DRAMSKI RADOVI. *Pjesništvo* je razvrstano u nekoliko podvrsta: A) Ljubavno, B) Začinke i začinke pirne, C) Prigodničarsko, D) Satirično-šaljivo, E) Nabožno i D) Epsko. Dakako, da se stroge razlike i odvojenosti unutar takove podjele ne mogu uvijek vršiti, i da nije sasvim prikladno šablonski omeđivati književni rad. Tako npr. ljubavno pjesništvo i poneke začinke su po mnogim obilježjima kadšto vrlo slične. Uopće se pojam začinki u nekim rukopisima starijih hrvatskih književnika shvaća vrlo rastezljivo, pa su nekad i čisto nabožni pjesmotvori nazivani tim imenom. Stanovita razlika između lirskog ljubavnog pjesništva i kasnijeg pastirsko-arka-

[1] *M. Brlek:* n. dj. (v. str. 188); *S. Kastropil:* n. dj. (v. str. 188).

[2] Uz navedene radove u bibliografiji i literaturi u kojima se katkada spominju rukopisi v. i *K. Vojnović:* Starine, 28, 1896 (Biskupsko sjemenište i Dominikanci); *K. Stošić:* Croatia sacra, 1931—2, br. 5 (Sv. Franjo—Šibenik); *M. Pantić:* Anali HIJAZU u Dubrovniku, VIII—IX (1960—61); *O. Berkopec:* Rešetarova knihovna ragusian výberový soupis vzáchných knih a rukopisu, Prag 1967. Čuličev katalog KMB (1860) za ovaj rad nema praktičnu vrijednost.

dijskog prisutna je u Kanavelićevim pjesmotvorima, no bitne značajke su ipak zajedničke. Začinke i začinke pirne su razvrstane po temeljnim rukopisima za proučavanje Kanavelićevog opusa (I b 21 AJAZU, br. 329 i 305 NB). One imaju i prigodničarsko značenje vezano uz pirove i proslave, a imaju katkada i satirično obilježje. Prigodničarsko pjesništvo je vrlo raznorodno. Načelo koje je rukovodilo sastavljača bilo je to da su sve te pjesme napisane uz neku prigodu. U njima ima elemenata političkog i ljubavnog, epskog i pastoralnog pjesništva.

Glavna vodilja rukopisne obradbe jest praktična upotrebljivost. Svrha je dakle najlakše snalaženje, orijentir za stručnjake pri daljem proučavanju i eventualno priređivanju kritičkog izdanja, te ocrtavanje popularnosti Kanavelića kao pisca. Sastavljač se trudio donijeti što iscrpniji i potpuniji prikaz. Ograničen vremenom i mogućnostima, nužnim za jedan ovakav posao, uz sve ostale objektivne okolnosti, nastojao je iznijeti što cjelovitiju sliku ove zanimljive književne ličnosti starije hrvatske književnosti, makar ne i toliko kvalitetne. Svjestan da se u ovakovoj vrsti posla nikada ne može jamčiti potpunost, razumljivo je da će svaka daljnja nadopuna samo dobro doći.

Brojna rukopisna građa očito je svjedočanstvo o popularnosti i pridavanju zapaženog značenja ovom piscu. I preveliko precjenjivanje — zvali su ga među ostalim »glasoviti pjevaoc«, »celebre, famosissimo poeta«, »poeta insignis«, »poeta di vaglia«, »izvrsni pjesnik« itd. — pokazuje razloge tolikih, nama tek vjerojatno u manjem broju, danas dostupnih rukopisa... Suvremeno mišljenje o estetičkoj vrijednosti Kanavelićevog djela svedeno je u razumnije okvire, ali njegova vrijednost se povećava uvrštavanjem dviju komedija *Andro Stitikeca* i *Šimun Dundurilo* koje su se izvodile i do naših dana, uglavnom kao anonimne.

Kako ovo nije samo popis rukopisa već i pokušaj identificiranja cjelokupnoga Kanavelićevog stvaralaštva potrebito je ukazati na neke okolnosti. Kao vjerodostojna djela uzeta su samo ona koja imaju potvrdu autorstva u rukopisima, osim u rijetkim slučajevima kad su poredbene metode i sudovi znanstvenika navodili nas na usvajanje takovih iznimki. Bez autorstva ima dosta rukopisa, odnosno radova i to je istaknuto u pojedinim jedinicama. To su većinom pjesmarice s djelima raznih autora . . . Postoje i krivo atribuirani rukopisi. Osnovno načelo u obradbi rukopisne građe je u neku ruku kronološke naravi, mada se sastavljač nije mogao upuštati da to dosljedno provede, što je uostalom i vrlo teško ostvarljivo. Također nije imao ambiciju da se upušta u specijalističku problematiku pojedinih prepisivača rukopisa. Nije ulazio ni u neke sporedne detalje (pr. označavanje redaka u naslovima, isticanje praznih stranica). Rukopisne varijante nisu isticane, jedino su naznačeni fragmenti. Iz tehničkih razloga grafem ſ je zamijenjen sa s. Navođenje autorstva je izvršeno u onim slučajevima — takovi su dosta brojni — gdje su Kanavelićevi pjesmotvori pomiješani s pjesništvom drugih književnika ili ako samo jedno djelo ispunja čitav rukopis. Ako pak ime pisca nije u naslovu, a nije istaknuto da je rad anoniman, znači da se negdje u rukopisu ili naknadno novijom rukom ili pak u literaturi spominje ime Kanavelićevo. Oni rukopisi koji su isključivo ispunjeni radovima korčulanskoga pisca nisu navedeni s autorstvom jer se nalazi skupni naslov. To su u Arhivu Jug. akademije u Zagrebu (AJAZU) pod nazivom *Raslike pjesni, i sacinke rasparsciane po Dubrovniku Skladane po gospnu Petru Canavelovichiu grada Corcjule vlastelinu, ki sloviasce oko litta Gosp.va 1680. A skupiene, pripisane, i sloscgene u ovo libro po Gospnu Mihu Gjona Rasticja vlastelinu Dubrovackomu Litta Gospodinova 1752* (I b 21) i *Sveta Tomacegna Petra Canavelli Vlastelina Corcjulanskoga* (I a 95). Nadalje tu spadaju i dva rukopisa iz Naučne biblioteke Dubrovnik (NB) sa nazivom *Pjesni raslike Gosp.a Petra Canavelovichja Vlastell.a Corcjulanskoga* (br. 329) i novijom rukom ispisan naslov *Različne pjesme Petra Kanavelovića* (br. 305). Donekle se tu može ubrojiti i rukopis Nacionalne sveučilišne knjižnice u Zagrebu (NSKZ), mada se sastoji iz dva oveća djela, *Pjesni Gosp. Petra Kanavelli Vlas. Korculanskog* (R. 5191).

Signature su donijete prema današnjem stanju stvari. Potrebito je upozoriti na neke naizgled nelogičnosti. U pozicijama *Arhiva Ostojić* u Blatu (SKM) u sklopu cjeline (sv. 1325 — očito stara signatura) nalazi se nekoliko posebnih sveščića, koji nisu posebno obilježeni, pa otuda ista signatura, odnosno paginacija za različite književne sastavke. Iz *Arhiva Opatsko-nadžupnog u Korčuli* (AONK) signature s rimskim brojevima su prema posebnoj poziciji o Kanaveliću, a ne prema sastavu čitavog arhiva.[3]

Rukopisi su obrađeni prema današnjem stanju stvari, na temelju provjeravanja i viđenog materijala osim u rijetkim iznimkama (primjerice Prag).

U mnoštvu rukopisne građe Kanavelićevih djela koja upravo iznenađuje, dakako da se nalazi i netočnosti, nepreciznosti, što se katkada prenosilo i u stručnu literaturu. U nekoliko rukopisa je pogrešno navedeno autorstvo Kanavelića. Tako u Arhivu JAZU (br. I b 109) pod nazivom *Rasne piesni hrvatske i talijanske — del. s. Pietro Canavelli di Curzola.* Pjesme u tom kodeksu s početnim stihovima *Objavi jasni zrak objavi* (str. 16), *Ubiraj diklice, dočim je prolitje* (s. 16), *Ako zvijezde nebo ima* (s. 20) ne pripadaju našem piscu.[4] Rukopisni kodeks u istom arhivu I b 137 *Piesme Petra Kanavelića*

[3] Zahvaljujem opatu Ivu Matijaci, koji me upozorio na ovu poziciju. Kako mi je rečeno, nešto ranije ju je našao J. Ravlić. Obradbu i identificiranje tekstova izvršio sastavljač.

[4] Objavljene su u *Novom hercegovačkom bosiljku* (1885, br. 5 — v. str. 173, bilj. 2). Prva iz Gundulićeve *Dubravke* znade imati i samostalan naslov *Molba Danici* (NB, br. 314, 39).

pod naslovom *Suze i tužbe Radmilove Petra Kanavelovića*, što je ustvari začinka I. Đurđevića *Radmio svjetuje Ljubmira*. U rukopisu Knjižnice Male braće (br. 245) uz pjesmu s početnim stihom *Svjetovaše pridragoga* stoji P. Canavelli, [6] a to je ustvari začinka I. Đurđevića *Radmio svjetuje Ljubimira*. Na rukopisu iste knjižnice (br. 1296 — svega 3 str.) stoji novijom rukom napisano »Odlomak Kanavelićevog Trstenka pastijera«, što nije točno . . . U Nacionalnoj sveučilišnoj knjižnici (R. 3875) uz *Stojku pokojnu* nalazi se pjesma*Došastje primaljetja* uz naznaku da je Kanavelićeva, a u stvari je autor I. Đurđević.

Zbog nepreciznosti u rukopisima znalo je doći i do stanovitog brkanja. Naime, začinka *Radmio zatravljen za Raklom* pojavljuje se i pod naslovom *Vila kamenita*, što je shvaćeno i kao poseban pjesmotvor.[7] S. Kastropil je posebno naveo ciklus u četiri pjesme *Gospogji* kao posebnu cjelinu povodeći se očito rukopisom Naučne biblioteke (br. 305), a to su ustvari pjesme koje su u drugim rukopisima navedene pod ispravnim naslovom i koje nisu nikakva posebitost.[8]

Posebnu teškoću je predstavljalo odgonetavanje nabožnog pjesništva, o čemu je u bibliografiji nešto rečeno. Većinom su to prepjevi (prijevodi) i adaptacije sa latinskog i talijanskog jezika (stari zavjet, razne novije molitve) uz nešto malo izvornih. Te su pjesme općenito uzev i najlošije, uglavnom plod prigodničarsko — praktičkih namjena . . . Više puta se isticalo, kako u Korčuli postoji tradicija da je Kanavelić spjevao dosta crkvenih pjesama koje se i danas vjerojatno pjevaju i koje su popularne. Sastavljaču, nakon niz analiza dostaje ovdje cjelovitosti radi upozoriti na možebitno autorstvo korčulanskog pjesnika u nekim slučajevima. U arhivu Opatsko-nadžupnom u Korčuli (AONK) u rukopisu pod br. 3 na omotu piše novijom rukom (kraj 19 ili poč. 20. st.) *Kanauelli sacre*. Uz navedene pjesme nalaze se i: *Ispovies, Piesam B. G. u pohvalu*. Kako ih nismo našli drugdje nismo ih uvrstili. U rukopisu korčulanskog podrijetla su i ove pjesme (AJAZU — VIII 146) *Što se veseli na Božić*, dvije pjesme *Što se veseli na prvi dan godišta* i tri pjesmotvora *Što se veseli na Vodokršte*. Kako ih nismo našli u drugih pjesnika tadašnjeg doba, možda su i one našeg pisca. . Pjesmu *U veliki četvrtak večer* uvrstili smo u-

[5] Prvi dio (s. 1—11) je dio istoimene pjesme (Pjesan V), dok je drugi dio (s. 12—18) *Nestavnos u ljubavi* objavljena kao Kanavelićeva u prošlom stoljeću (usp. s. 173) pod nazivom *Uspomen ljubežljiva*.

[6] usp. M. Blek: n. dj. (str. 250).

[7] V. V. Vukasović u *Slovincu* (1880, 350) navodi je kao *Vila zlamenita*, a u *Il testamento*... ispravlja u *Vila kamenita*. Fancev to preuzima (*Građa*..., XI); Kastropil (Nacrt za knj. pov ... 129) navodi je kao ljubavnu i posebno pod prvim naslovom kao začinku (130).

[8] Također i V. V. Vukasović u *Il testamento* ... (VI). Br. 1 je pjesma *Serenata gospodji N. N. u tri glasa*, br. 2 *Zaman se povrati primaljetje*, br. 3 je I pjesma iz ciklusa *Svojoj vjerenici*, br. 4 je IX iz navedene skupine.

vjetno u ovaj popis, jer se u jednom dosta starom rukopisu nalazi Kanavelićevo ime, dok je neki pripisuju A. Draganiću.[9]

Od parafraza *Davidovih psalama* osim navedenih možda je još koji Kanavelićev, ali za poznati 50-ti *Miserere* često prepjevan od starih hrvatskih pjesnika (primjerice Stj. Đurđević, I. Gundulić, I. Bunić, I. Đurđević i drugi) što ga kao Kanavelićev spominju S. Kastropil i J. Ravlić nismo našli potvrdu u rukopisima.[10]

Korunica tomačena u slovinski u cjelosti je sačuvana u dva rukopisa (AJAZU, I b 21, I a 95), a kao pojedinačni pjesmotvori (naime sastoji se od sedam samostalnih prepjeva) u nekoliko, pa smo svaku pjesmu posebice naveli.

Ono što je uvijek predstavljalo najspornije pitanje glede autorstva jesu dramski radovi, odnosno komedije. Mnogi su se književni povjesničari obreli u žučnim rasprama oko ove problematike (v. literaturu). U ovakvom sumarno-sintetičkom prikazu dovoljno je istaknuti: rukopisna građa, literatura (posebice radovi M. Rešetara, P. Kolendića, Gj Körblera, M. Kombola, S. Kastropila i M. Pantića) i poredbeno ispitivanje rukovodili su sastavljača pri uvrštavanju u Kanavelićeva djela.

Što se tiče rukopisa tzv. »spornih« dramskih djela danas je situacija izmijenjena prema prijašnjem stanju. Neki su zagubljeni ili nestali. Mnogi su novi pronađeni, a posebice je zanimljiv onaj iz AONK (1817—18) sa naslovom o Kanavelićevom autorstvu *Andra Stitikece* i *Šimuna Dundurila*. Zanimljivo je da su od 6 rukopisa *Andra Stitikece* čak 4 posve dosada nepoznata. Rukopisno bi jedno mogla biti problematična tragikomedija *Sužanstvo srećno*, ali i taj rukopis bez autorstva potječe iz Korčule i dosta je star, a tom mišljenju se priklanjaju i Kombol i Pantić.

Od spominjanih Kanavelićevih radova koje nismo mogli uzeti u obzir, jer ih nismo našli u rukopisima su *Mala kronika* u prozi nesvršena[11] i prepjevi Torquata Tassa.[12]

[9] Tako npr. rukopis NB Dubrovnik (br. 138) iz 1857 (Tomaševićev prijepis), dok se bez izričitog autorstva nalazi i u AONK (II—27 — 19. st.) koji je inače ispunjen Draganićevim pjesmama.

[10] *S. Kastropil*: n. dj., 130; *J. Ravlić*: Petar Kanavelić pjesnik i dramatik, Zagreb, 1970, s. 132. Taj se psalam nalazi u rukopisima korčulanske provenijencije (Arhiv Arneri — HAD, 217 poz. l. 35'—37 i AJAZU — VIII 146, l. 93—') bez autorstva i u trećoj zbirci korčulanskih liturgijskih pjesama (v. s. 174, bilj. 2, s. 21—23), no on gotovo u potpunosti odgovara istoimenom prepjevu S. Đurđevića-Gimana (v. Sedam pokornijeh psalama kralja Davida, Padova 1686 i rukopise NB, br. 314, s. 48—49 i Hist inst. JAZU u Dubrovniku D. a. 28).

[11] *V. V. Vukasović*: Slovinac, 1880, s. 350—351.

[12] *Paulini* spominje da je napisao »e non poca parte del Tasso«; Riceputi u *Illyricum sacrum*: »Aliuot libros poema's Torquati Tassi in nostraten linguam vertit« (isto u rukopisu BS A 19). To se često navodi u literaturi.

U popisu nisu navedeni prepjevi motiva bilo marinističkih pjesnika (pr. G. B. Marino, G. Preti, F. Testi) ili parafraze nabožnih pjesama (F. Testi i molitve), jer je to vidljivo iz originalnih naslova i literature.

Na kraju čini nam se potrebitim istaknuti barem informativno neke važnije bibliografske naputke i stanovite pokušaje identificiranja Kanavelićeva stvaralaštva. Manje informacije o Kanavelićevim radovima nalaze se u nekim rukopisima s djelima korčulanskog pisca (pr. najstariji NB br. 329, zatim BS — A 19, VII HAZ i drugi). Kraći navod od svega nekoliko radova, ali i sa važnom naznakom o tragikomediji *Zorislavi* dao je *Paulini* u svom radu o Korčuli. Zanimljiv je rukopis dosad ne istican u literaturi pod nazivom *Kašalo od razlikjeh pjesni slovinskoga jezika složene od pjesnika dubrovačkijeh i ost. u prednja vremena u Dubrovniku* (pressiati di Pier F. Martecchini 1856 — KMB, br. 1292) u kojem postoji opširan popis na talijanskom Kanavelićevih radova (preko 40 pjesmotvora). Ne otkriva nam nešto novo, ali je zanimljiv kao dotada najkompletniji bibliografski navod i što je izgleda bio tiskan ili barem namjeravao se objaviti. Primjerak nismo uspjeli naći.[13]

Tome bi se mogao nadodati i kraći navod I. A. Kaznačića, sastavljen uglavnom na temelju tiskanih radova i rukopisa Male braće.[14] Kroz 19. stoljeće uglavnom su se ponavljala općenita saznanja o Kanavelićevom opusu, osim V.V. Vukasovića koji je u nekoliko radnji bitno proširio spoznaju o tome. Zanimljiva je napomena u zadarskom *Narodnom listu* da su se Kanavelićeva djela imala čak i tiskati i to sva.[15]

U novije vrijeme svakako najveće zahvate u Kanavelićevo stvaralaštvo učinili su F. Fancev (ne uvijek kritičan!), M. Deanović i ponešto M. Pantić, dok je R. Bogišić estetičkom analizom pristupio stanovitoj sistematizaciji pjesništva.[16]

KNJIŽNICA ČITAONICA Ilčićeva ZAGREB OPĆINA CENTAR

[13] Spominje i dvije pjesme koje je preveo Pellegrini (v. bibl.) Da li su to prijevodi pjesama navedenih u popisu ili su kontaminacije ili pak nove nismo uspjeli odgonetnuti. Zanimljivo je da se pjesma posvećena Sobjeskom spominje kao hrvatska verzija slične talijanskog pjesnika *Filicaie*. Koliko nam je poznato taj podatak dosada nigdje nije istaknut. Nabožno pjesništvo je tek neznatno navedeno, a ne spominju se komedije.

[14] Popis u dva primjerka u HAD (Arhiv Martecchini, XXI, b 14 i 52—XXVI).

[15] *Književni spomenici u Boki Kotorskoj...*, XIV, 1875, 104. Doslovce stoji: »Rado čujemo da Kanavelića sugrađanin, mladi profesor kod koje naše gimnazije, uređuje za tisak sva Kanavelićeva djela.«

[16] F. Fancev (*Nastavni vjesnik*, 1931, *Građa...*, XI, 1932), M. Deanović (*Rad JAZU*, 248, 1933), S. Kastropil(*Zadarska revija*, 1965, 2), M. Pantić (Zbornik MS za knj. i jezik, XVIII/2, 3, 1970) i R. Bogišić (v. radnju u ovom zborniku).

Arhivi, knjižnice, zbirke u kojima se nalaze rukopisi

AFO — Arhiv Fisković — Orebić
(2 ruk. bez sign.)

AJI —Arhiv Jadranskog instituta JAZU — Zagreb
(Arhiv Balović: br. 63)

AJAZU — Arhiv Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti — Zagreb
(I a 37, I a 95, I a 109, I b 14, *I b 21,* I b 40, I b 41, I b 48, I b 62, I b 80, I b 90, I b 109, I b 137, I c 5, I c 24, I c 68, I c 70, IV b 82, *IV c 28,* IV c 41, *VIII 45,* VIII 146, *VIII 147)*

Arhiv Kapor — Korčula
(1 rk. b. s.)

AONK — Arhiv opatsko-nadžupni — Korčula
(posebna pozicija: br. *1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 (?), 13,* 14, 15, 17, 19; II-27 (?), II-30)

Arhiv SR Hrvatske — Zagreb
(Msc-77)

Biblioteka Odseka za juž. knjiž. Filološkog fakulteta — Beograd
(1 rk. b. s.)

BS — Biskupsko sjemenište — Dubrovnik
(A 19, A 20)

BSS — Biskupsko sjemenište — Split
(LVII 3. 12)

BKC — Bogišićeva knjižnica — Cavtat
(E-12)

HAD — Historijski arhiv — Dubrovnik
(Arhiv Arneri: *211/1* poz., 214, 216, 217, *218,* 221, *222;* Arhiv L. Zore: *VI/4, VI/5,* VI/6, VI/7; Arhiv P. Franasovića: *48-III 15 b-3, 48-III 15 b-* , 48 XIV-1b, *48 XIV-1c, 48 XIV-1d, 48 XIV-2d)*

HAZ — Historijski arhiv — Zadar
(Ostavština Š. Ljubića: *9 VII A-11, 9 VII A-14)*

Historijski institut JAZU — Dubrovnik
(D. a. 35)

KD — Knjižnica Dominikanaca — Dubrovnik
(36-I-34, 35-IV-3; prijevod v. bibl. br. 2 i 3: 36-III-16)

Knjižnica Fanfogna-Garagnin — Trogir
(X h-40)

KMB — Knjižnica Male Braće — Dubrovnik
(br. *30*, *31*, 59, 124, 133, 135, 153, *178*, *223*, *229*, 230, 245, *489*, *652*, 895, *963*, — Badijski kodeks BK b. s.)

Knjižnica Slade-Šilović — Trogir
(*1 rk.* b. s.)

Knjižnica Zemaljskog muzeja — Sarajevo
(B 1414/2)

Muzej grada Šibenika — Šibenik
(Arhiv Marasović: 1 rk. b. s.)

NKZ — Nadbiskupska knjižnica — Zadar
(1 rk. b. s.)

NSKZ — Nacionalna sveučilišna knjižnica — Zagreb
(R.*3120*, *3184*, 3875, 3969, *5191*, 5249, *5264*)

NB — Naučna biblioteka — Dubrovnik
(br. 117, *159*, 163, *199*, *305*, 314, *329*, *362*, 381, 611/7, *630*, 634, *641*, 651, *662*, *681*)

Samostan sv. Franje — Šibenik
(*br. 119*)

SKM — Samostan kćeri milosrđa — Blato
(Arhiv Ostojić: 6 rk. pod br. 1325; 2 rk. b. s.)

SKP — Slovanská knihovna — Prag
(Arhiv M. Rešetara: T. *408/II. 20*, 4148/C. 23, *4163*/C. *40*, 4216/D. 10)

Vatikanski arhiv — Rim
(Barb. lat. 2074)

Župni ured — Perast
(1 rk. b. s.)

---

* brojevi tiskani kurzivom označavaju rukopise koji su ispunjeni samo Kanavelićevim djelima.

I

PJESNIŠTVO

Ljubavno
Začinke i začinke pirne
Prigodno
Satirično — šaljivo
Nabožno
Epsko

Ljubavno

— Boj od celova
— Zaman se povrati premaljetje
— Zelenko
— Pjesan jednoj mladici, koja reče ne umjet cjelivat
— Jednoj mladici, kojom je bio obraz oteko
— Ljubav sjedinjena
— Svojoj vjerenici gospoji Pauli Stay — X pjesama (1680—1681)
— Mre bez ufanja
— Serenata gospođi N. N. (u tri glasa g. g. 1693)
— Prsi neka ove u moje
— Ljubav promijenjena u omrazu
— Tratorka sama
— Satir sam
— O pridraga Tratorice
— Stojka pokojna (1708)

Boj od celova

a) (Boj od Zellova)
/prijepis — 1752, I b 21, l. 37—'/
A J A Z U

b) (Boj od zeloua)
H A D (Arhiv Arneri)
* bez imena autora
/prijepis — 18. st., 216 poz., l. 167—'/

c) (Boi od Zeloua)
/prijepis — 18. st., 217 poz., l. 247'—248 nepag./
* bez imena autora
H A D (Arhiv Arneri)

d) (Boi od Zeloua)
/prijepis — 18. st., I b 90, l. 29'—30/
A J A Z U

e) (Boi od Celoua)
/prijepis — 18. st., VI/6, l. 1 nepag./
* bez imena autora; rukopis oštećen.
H A D (Arhiv Luka Zore)

f) (Boji od celova)
/prijepis — II pol. 19. st., br. 305, str. 109—110/
N B

Zaman se povrati premaljetje

a) (Samanimuse pourati Primalietie)
/prijepis — 1745, br. 245, str. 844/
K M B

b) (Samanse povrati Primalietie)
/prijepis — 1752, I b 21, l. 43'/
A J A Z U

c) (Zamanimuse pourati Priemalitie)
/prijepis — 18. st., 217 poz., l. 248 nepag./
* bez imena autora.
H A D (Arhiv Arneri)

d) (Gospoghi 2.)
/prijepis — 18. st., br. 329, str. 67—68/
* neispravan naslov.
N B

e) (Serenata)
/prijepis — 18. st., 221 poz., l. 155'/
* bez imena autora.
H A D (Arhiv Arneri)

f) (Samani mu se pourachia primaletie)
/prijepis — 18. st., I b 90, l. 30—'/
A J A Z U

f¹) (Samanse povratj Primaljechje)
/prijepis — 18. st., br. 124. str. 38—39/
* bez imena autora
K M B

g) (Samanimuse pourati Primalitje)
/prijepis — 18—19. st., I b 109, str. 8/
A J A Z U

h) (Zaman se povrati Primaljetje)
/prijepis — II po. 19. st., br. 305, str. 118—119/
N B

i) (Zamani mi se povrati Primaliće)
/prijepis — II pol. 19. st., I b 137, l. 1' — dodatak III/
A J A Z U

Zelenko

a) (Selenko)
/prijepis — 1752, I b 21, l. 25—'/
A J A Z U

b) (Selenko — Pjesan)
/prijepis — 18. st., br. 329, str. 64—66/
N B

c) (Selenko sam. Piesan)
/prijepis — 18. st., I b 90, l. 33'—34/
A J A Z U

d) (Selenko sam)
/prijepis — 18 st., I b 109, str. 3—4/
A J A Z U

e) (Zelenko)
/prijepis — II pol. 19. st., br. 305, str. 89—90/
N B

f) (Zelenko)
/prijepis — II pol. 19. st., br. 314, str. 42—43/
N B

g) (Zelenko)
/prijepis — II pol. 19. st., br. 651, str. 65—66/
N B

h) (Zelenko Sam)
/prijepis — II pol. 19. st., I b 137, str. 2 nepag. — dodatak I/
A J A Z U

Pjesan jednoj mladici, koja reče ne umjet cjelivat

a) (Ad una Sig.ra che disse non saper baciar)
/prijepis — 18. st., 214 poz., str. 26 nepag./
* bez imena autora
H A D (Arhiv Arneri)

b) (Pissam Jednoj Gospogi Koia rece neumiet zelivati)
/prijepis — 18. st., I b 109, str. 1/
A J A Z U

Jednoj mladici, kojom je bio obraz otekao

a) (Jednoi Mladizi, koiomie bio Obras oteko)
/prijepis — I pol. 18. st., br. 153, str. 171—172/
K M B

b) (Jednoj Mladizi, kojomie bio Obras oteko)
/prijepis — 1752, I b 21, l. 10'/
A J A Z U

c) Jednoj Mladici, Kojom je bio obraz oteko)
/prijepis — II pol. 19. st., br. 305, str. 88—89/
N B

Ljubav sjedinjena

a) (Gliubav siedignena)
/prijepis — 1752, I b 21, l. 36—'/
A J A Z U

a¹) (Piesma 9: Musga i Sgene Gliubau siedignena)
/prijepis — 1734, br. 245, str. 268/
* bez imena autora
K M B

b) (Gliubau siedignena)
/prijepis — 18. st., 214 poz., str. 21 nepag./
* bez imena autora.
H A D (Arhiv Arneri)

c) (Gliubau siedigniena)
/prijepis — 18. st., I b 90, l. 11'—12/
* nedostaje 3. i 4. strofa.
A J A Z U

c¹) (Musgia i sgene gljubav)
/prijepis — 18—19. st., I b 48, str. 6—7/
* bez imena autora
A J A Z U

d) (Ljubav sjedinjena)
/ prijepis — II pol. 19. st., br. 305, str. 108/
N B

Svojoj vjerenici gospoji Pauli
Stay — X pjesama

a) (Svoioj Vierenizi)
/prijepis — 1752, I b 21, l. 38—42'/
A J A Z U

b) (Piesni pisane i pieuane od Gospodina Petra Canauelli
suoioi Vierenizi Gospoj Pauli Staj)
/prijepis — 18. st., 214 poz., str. 23—26 nepag./
H A D (Arhiv Arneri)

c) (Piesni pisane i pieuane od Gna Petra de Canauelli Gospoghi Pauli
Stai suoioi Vierenizi)
/prijepis — 18. st., 216 poz., l. 176'—178'/
H A D (Arhiv Arneri)

d) (Svojoj Vjerenici)
/prijepis — II pol. 19. st., br. 305, str. 110—117/
N B

nekompletne

e) (Gospoghi) — 3—4.
/prijepis — 18. st., br. 329, str. 66—70/
N B
br. 3 odgovara 10. pjesmi — nedostaje zadnja strofa
br. 4 odgovara 9. pjesmi

f) (bez naslova) 1—2.
/prijepis — 18. st., I b 109, str. 16—17/
A J A Z U

Mre bez ufanja

a) (Mre bes uffagnia)
/prijepis — 1752, I b 21, l. 44—'/
A J A Z U

b) (Gliubounik mre bes ufania)
/prijepis — 18. st., VIII 146, l. 46'/
* bez imena autora.
A J A Z U

c) (Mre bes ufania)
/prijepis — 18. st., VI/7, l. 259'/
* bez imena autora; nepotpuna.
paginacija stara, rukopis ima svega 12 l.
H A D (Arhiv Luka Zore)

d) (bez naslova — Rakle kruno svijeh gospoja)
/prijepis — 18. st., I b 109, str. 19—20/
A J A Z U

e) (Mre bez uhvanja)
/prijepis — II pol. 19. st., br. 305, str. 119—120/
N B

Serenata gospogji N. N. (u tri glasa g. g. 1693)

a) (Serenata uccigniena Gospoghi N. N. u tri ghlasa, Godi: 1693)
/prijepis — 1752, I b 21, l. 43/
A J A Z U

b) (Gospoghi 1.)
/prijepis — 18. st., br. 329, str. 66—67/
* neispravan naslov.
N B

c) (Serenata)
/prijepis — 18. st., I b 109, str. 2/
A J A Z U

d) (Serenata Gospogi N. N. u tri glasa g. g. 1693)
/prijepis — II pol. 19. st., br. 305, str. 117—118/
N B

e) (Serenata)
/prijepis — II pol. 19. st., I b 137, str. 1 — dodatak IV/
A J A Z U

Prsi neka ove u moje

* početni stih

a) (Pjesan)
/ prijepis II pol. 19. st., br. 305 ,str. 120 /
N B

Ljubav promijenjena u omrazu

a) (Gliubav promiegniena u Omrasu)
/prijepis — 1752, I b 21, l. 27—35/
A J A Z U

b) (Gliubau u Omrasu promiegnena. Piessam is Girolama Preti)
/prijepis — 18. st., 216 poz., l. 102—106/
* bez imena autora.
H A D (Arhiv Arneri)

c) (Gliubau u omrasu promiegiena)
/prijepis — 18. st., I b 90, l. 34—40'/
A J A Z U

d) (Ljubav promjenjena u omrazu)
/prijepis — II pol. 19. st., br. 305, str. 91—106/
N B

Tratorka sama

a) (Tratorka sama)
/prijepis — 19. st., br. 4, str. 1—8/
* bez imena autora
A O N K

Satir sam

a) (Satir sam)
/prijepis — 18. st., I b 109, str. 5—7/
A J A Z U
* u skupnom obilježavanju rukopisa stoji da je autor Kanavelić.

b) (Satir sam Petra Kanavelovića)
/prijepis — II pol. 19. st., I b 137, l. 1—' III dod.)
A J A Z U

O pridraga Tratorice

a) (Canzonetta)
/prijepis — 18. st., II — 30, l. 24 nepag./
* bez imena autora
* 3 strofe prema 5 u ruk. pod b.
A O N K

b) (bez naslova — O Pridragha Tratorize)
/prijepis — 18. st., I b 109, str. 18/
* sa strane stoji da je pjesma Kanavelića.
A J A Z U

Stojka pokojna

a) (Stoika Pokoina)
/autograf? — 1708, R. 3875, l. 1—2/
N S K Z

b) (Sacinka)
/prijepis — 18. st., 217 poz., l. 219'—220 nepag./
* bez imena autora.
H A D (Arhiv Arneri)

c) (bez naslova — Jutros siela)
/prijepis — 18. st., 211/1 poz., 2 l. nepag./
* bez imena autora
* nekompletna; 30 strofa prvih, nedostaje 21 strofa.
H A D (Arhiv Arneri)

d) (Stojka Pokojna. Piesan)
/prijepis — II pol. 19. st., I c 2, 2 str. nepag./
A J A Z U

Začinke i začinke pirne

— Veselje primaljetju
— Radmio zatravljen za Raklom (Vila kamenita)
— Gospođa Mare Tudizić pjeva, kad se načini odar pirni, gosparu Orsatu Sorkočević nje bratu (1681 ili 1682)
— Gospođa Mare Tudizić pjeva na piru Orsata Sorkočevića brata svoga (1681 ili 1682)
— Pjesan koja je pjevana bila od gos.-a Rafaela Arneri na svom piru u Kotoru gospođi Frani Bizanti svojoj vjerenici
— Pjesan pjevana na istom piru gosp. Marini Vitaljevića Bizanti punici
— Pjesan pjevana na istom piru od Rafaela Arneri gosp. Nikoli Bizanti svome tastu
— Začinka od družine na piru prisvitjeloga gosp. Maroja Gradića (1687)
— Začinka po večeri pirnom pjevana od družine gosp. Maroja Gradića (1687)
— Gospar Maro Tudizić i gospođa Mare Sorkočević pjevaju na piru g. Ore njihove kćeri koja se udava za g. Damjana Bobaljevića (Od oca i matere kćeri) (1688)
— Začinka pjevana od gospara Frana Tudizića na piru istoj gospođi Ori svojoj sestri (Od brata sestri) (1688)
— Začinka pjevana od gospara Orsata, i Sorkočević na piru istoj gospođi Ori od sestre nepući (Od sestre nepući istoj Ori (1688)
— Zahvala vile Zorislave (1690)
— Začinka pjevana od poštov. oca F. Atanasia Parcis vikara u Rozariju u Vignju na 25. marza 1691. na piru oca F. Valentinu Lašici kad reče prvu misu
— Začinka od kola pjevana po večeri koju učiniše vlasteli u Dubrovniku na 29. đenara 1696.

Veselje primaljetju

a) (Etto ranno primaliechie)
/prijepis — 1734, br. 245, str. 366—367/
K M B

b) (Vesseglie Premalietiu)
/prijepis — 1752, I b 21, l. 60'/
A J A Z U

c) (Sacinka)
/prijepis — 18. st., 217 poz., l. 197—'nepag./
* bez imena autora.
H A D (Arhiv Arneri)

d) (Sacinka)
/prijepis — 18. st., 216 poz., l. 122—'/
* bez imena autora.
H A D (Arhiv Arneri)

e) (Sacinka 5)
/prijepis — 18. st., I b 90, l. 14—'/
A J A Z U

f) (Primaljechje)
/prijepis — 18—19. st., I b 48, str 4./
* bez imena autora
A J A Z U

g) (Veselje Primaljetju)
/prijepis — II. pol. 19 st., br. 305, str. 123—124/
N B

Radmio zatravljen za Raklom

a) (Radmio satravglieni sa Raklom)
/prijepis — 1752, I b 21, l. 59—60/
A J A Z U

b) (Vila kamenita)
/prijepis — 18. st., br. 329, str. 60—64/
N B

c) (Sacinka)
/prijepis — 18. st., 216 poz., l. 118—'/
* bez imena autora.
H A D (Arhiv Arneri)

d) (Sacinka)
/prijepis — 18. st., I b 90, l. 51'—52'/
* bez imena autora.
A J A Z U

e) (Sacinka)
/prijepis — 18. st., VI/7, l. 267—'/
H A D (Arhiv L. Zore)

f) (Radmio stravljen sa Raklom)
/prijepis — II pol. 19. st., br. 305, str. 121—123/
N B

nap.: primjetne su razlike u rukopisima, kako u broju stihova, tako i u odnosu riječi; tako na pr. rkp. I b 90 nema 18 zadnjih stihova prema rkp-u I b 21; br. 305 prema rkp. I b 21 ima ponešto promijenjen slijed stihova; rkp-u VI/7 nedostaju 4 stiha.

F. Kurelac (Runje i pahuljice) objavio prema rukopisu I b 90 (Arhiv JAZU)

Gospođa Mare Tudizić pjeva, kad se načini odar pirni, gosparu Orsatu Sorkočević nje bratu

a) (Sacinka pirna IV Pievana od Gos.e Marre Tudisi, kad se nacigno Odar Pirni Gos.a Orsatu di Sorgo gne Brattu)
/prijepis — 1752, I b 21, l. 67—'/
A J A Z U

b) (Gosp. Mare Tudizi pjeva, kad se načini Odar Pirni, Gosp. Orsatu di Sorgo, nje Bratu)
/prijepis — II pol. 19. st., br. 305, str. 132—134/
N B

c) (Sestra Bratu)
/prijepis — II pol. 19. st., br. 163, str. 23—24/
N B

d) (Sacinka. Od Sestre Brattu)
/ prijepis — 1744, br. 245, l. XVI' /
* bez imena autora
K M B

Gospođa Mare Tudizić pjeva na piru Orsata Sorkočevića brata svoga

a) (Sacinka pirna V. Pievana od iste Gosp: Marre in Tudisi na Piru Gos:na Orsata di Sorgo svogha Bratta)
/prijepis — 1752, I b 21, l. 68/
A J A Z U

b) (Od sestre brattu)
/prijepis — 18. st., I b 90, l. 41'/
A J A Z U

c) (Ista pjeva istomu priko Pira)
/prijepis — II pol. 19. st., br. 305, str. 134—135/
N B

Pjesan koja je pjevana bila od gos.-a Rafaela Arneri na svom piru u Kotoru gospogji Frani Bizanti svojoj vjerenici

a) (Pjesan pirna I koja je pjevana bila od gosp.-a Rafaela Arneri na svom piru u Kottoru Gos-gi Frani Bisanti svojoj Vierenici)
/prijepis — 1752, I b 21, l. 69'—70/
A J A Z U

b) (Piesan, koiaie bila pieuana od Gospodina Raffaela Arneri na suomu Piru u Kottoru Gosp. Frani Bisanti suoioi Vierenizi)
/prijepis — 18. st., 217 poz., l. 204' nepag./
* bez imena autora
H A D (Arhiv Arneri)

c) (Piessam Gosp. Raffaela Arneri na suomu Piru u Kottoru Gospoghi Frani Bisanti suoioi Vierenizi)
/prijepis — 18. st., I b 109, str. 9—10/
A J A Z U

Pjesan pjevana na istom piru Gosp. Marini Vitaljevića Bizanti punici

a) (Sacinka Pirna II. Pievana na istom Piru Gosp.na Rafaella Arneri Gosp.gi Marini Vitaglievicha Bisanti Vladizi roghienoj Hvarskoj svojoj Punizi)
/prijepis — 1752, I b 21, l. 70'/
A J A Z U

b) (Saçinka pieuana na istomu Piru Gossp. Marini Vitaglieuichia Bisanti Vladizi rodienoi Huarskoi suoioi Punizi)
/prijepis — 18. st., 217 poz., l. 204'—205 nepag/
* bez imena autora.
H A D (Arhiv Arneri)

c) (Sacinka. Pievana na istomu Piru Gosp. Marini Vitaglievichia Bisanti Punizi)
/prijepis — 18. st.,, I b 109, str. 11—12/
A J A Z U

d) (Na Piru Gosp: Marina Vitaljevića Bizanti Radić pjeva Gosp.r Rafael Arneri)
/prijepis — II pol. 19. st., br. 305, str. 135—136/
N B

Pjesan pjevana na istom piru od Rafaela Arneri gosp. Nikoli Bizanti svome tastu

a) (Sacinka, alliti Piesan od kolla III pievana od istogha)
/prijepis — 1752, I b 21, l. 71/
A J A Z U

b) (Piesan od Kolla pieuana na istom Piru Gosp. Nikoli Bisanti suomu Tastu)
/prijepis — 18. st., 217 poz., l. 205 nepag./
* bez imena autora.
H A D (Arhiv Arneri)

c) (Piessan, alliti Sacinka od kolla III Pievana na istom Piru od istogha Rafaella Arneri Gosp: Nikoli Bisanti svomu Tastu)
(prijepis — 18. st., I b 109, str. 12—13/
A J A Z U

d) (Na istom Piru pjeva isti, svomu Tastu Gosp.u Nikoli Bizanti)
/prijepis — II pol. 19. st., br. 305, str. 136—137/
N B

Začinka od družine na piru prisvijetloga gosp. Maroja Gradića

a) (Sacinka od Druscine na Piru Prisvietloga Maroja Gradichia)
/prijepis — 1752, I b 21, l. 63—'/
A J A Z U

b) (Sacinka od druscine na piru Gosp. Pris. Maroia di Gradi)
/prijepis — 18. st., I b 109, str. 13—15/
A J A Z U

c) (Za Pira Gosp. Maroja di Gradi)
/prijepis — II pol. 19. st., br. 305, str. 128—129/
N B

d) (Začinka od družine Na piru gosp. Prisv. Maroja di Gradi)
/prijepis — II pol. 19. st., I b 137, 2 str. — dodatak II nepag./
A J A Z U

Začinka po večeri pirnom pjevana od družine gosp. Maroja Gradića

a) (Sacinka od istich istomu Maroju po Večeri)
/prijepis — 1752, I b 21, l. 64—65/
A J A Z U

b) (Začinka. Po večeri pirnom pjevana od Družine Gosp. Maroje de Gradi)
/prijepis — II pol. 19. st., br. 305, str. 150—152/
N B

Gospar Maro Tudizić i gospoda Mare Sorkočević pjevaju za na piru g. Ore njihove kćeri koja se udava g. Damjana Bobaljevića (Od oca i matere kćeri)

a) (Sacinka Pirna I. Od Gos. Mara Tudisi, i od Marre di Sorgo in Tudisi gnieghove Scene pievana na Piru Gos: Ore gnihiove kchiere, kadsene udali sa Gos: Damiana Bobali)
/prijepis — 1752, I b 21, l. 65'/
A J A Z U

b) (Saçinka od Matere Hchieri)
/prijepis — 18. st., 216 poz., l. 129/
* bez imena autora
H A D (Arhiv Arneri)

c) (Sacinka Od Oza i Matere suoioi Kchieri)
/prijepis — 18. st., 217 poz., l. 198 nepag./
* bez imena autora.
H A D (Arhiv Arneri)

d) (Od oza i Matere Hchieri)
/prijepis — 18. st., I b 90, l. 40'—41/
A J A Z U

e) (Gosp.r Maro Tudizi i G. Mare di Sorgo Žena mu pjevaju na Piru G. Ore, njihove kćeri, koja se udava za G. Damjana Bobali)
/prijepis — II pol. 19. st., br. 305, str. 130/
N B

f) (Otac i Mati kčeri)
/ prijepis — II pol. 19. st., br. 163, str. 21-22 /
N B

g) (Od Ozza i mattere Hchierri)
/ prijepis — 1744, br. 245, l. XVI' /
* bez imena autora
K M B

Začinka pjevana od gospara Frana Tudizića na piru istoj gospođi Ori svojoj sestri (Od brata sestri)

a) (Sacinka Pirna II, Pievana od Gosp. Frana Tudisi na Piru istoj Gos: Orri svojoj Sestri)
/prijepis — 1752, I b 21, l. 66/
A J A Z U

b) (Saçinka od Bratta Sestri)
/prijepis — 18. st., 216 poz., l. 129—'/
* bez imena autora
H A D (Arhiv Arneri)

b) (Sacinka od Bratta Sestri)
/prijepis — 18. st., 217 poz. l. 198 nepag./
* bez imena autora
H A D (Arhiv Arneri)

d) (Od bratta sestri)
/prijepis — 18. st., I b 90, l. 41—'/
A J A Z U

c) (Na Piru G. Ore Tudizi pjeva nje G. Frano, Brat)
/prijepis — II pol. 19. st., br. 305, str. 131/
N B

f) (Brat Sestri)
/prijepis — II pol. 19. st., br. 163, str. 22—23/
N B

e) (Sacinka. Od Bratta Sestri)
/ prijepis 1744, br. 245, l. XVI' /
* bez imena autora
K M B

Začinka pjevana od Gospara Orsata, i Sorkočevića na piru istoj gospođi Ori od sestre nepući (Od sestre nepući istoj Ori)

a) (Sacinka Pirna III. Pievana od Gos: Orsata, i di Sorgo na Piru istoj Gosp: Ori od Sestre Nepuci)
/prijepis 1752, I b 21, l. 66'/
A J A Z U

b) (Sacinka)
/prijepis — 18. st., 217 poz., l. 197 nepag./
* bez imena autora
H A D (Arhiv Arneri)

c) (Sacinka istoi)
/prijepis — 18. st., 216 poz., l. 129'/
* bez imena autora
H A D (Arhiv Arneri)

d) (Od dunda Nepuci)
/prijepis — 18. st., I b 90, l. 42/
A J A Z U

e) (Na piru iste G. Ore pjeva G.r Orsat di Sorgo, od Sestre Nepući)
/prijepis — II pol. 19. st., br. 305, str. 131—132/
N B

f) (Dundo Nepuči)
/prijepis — II pol. 19. st., br. 163, str. 24/
N B

g) (Sacinka. Od Dunda Nepuci)
/ prijepis — 1744, br. 245, l. XVII /
* bez imena autora
K M B

Zahvala vile Zorislave

a) (Sahvala Vile Zorislave)
/prijepis — 1752, I b 21, l. 61—62'/
A J A Z U

b) (Sahvala Vile Zorrislave)
/prijepis — 18. st., br. 329, str. 55—60/
N B

c) (Sacinka)
/prijepis — 18. st., 216 poz., l. 119'—120'/
* bez imena autora.
H A D (Arhiv Arneri)

d) (Sacinka)
/prijepis — 18. st., I b 90, l. 43'—45/
A J A Z U

e) (Sacinka)
/prijepis — 18. st., VI/7, l. 11—12/
H A D (Arhiv Luka Zore)

f) (Zahvala Vile Zorislave)
/prijepis — II pol. 19. st., br. 305, str. 124—128/
N B

g) (Sacinka II: Ljepa vila Zorislava)
/prijepis — 18. st., br. 124, str. 117—123/
* bez imena autora
K M B

h) (bez naslova)
/ prijepis — 18. st., br. 124, str. 150 — 156 /
* bez imena autora
K M B

i) (Sacinka 3)
/ prijepis — 1745, br. 245, l. XVII' — XVIII /
* bez imena autora
K M B

Začinka pjevana od poštov. oca F. Atanasia Parcis vikara u Rozariju u Vignju na 25. Marza 1691. na piru ocu F. Valentinu Lašici kad reče prvu misu

a) (Sacinka Pievana od Posct: Oza F. Atanasia Parcis Vekara u Rosariu u Vighgnu na 25. Marza 1691. na Piru Ozu Valentinu Lascizi kada recce parvu Missu)
/prijepis — 1752, I b 21, l. 68—69/
A J A Z U

Začinka od kola pjevana po večeri koju učiniše vlasteli u Dubrovniku na 29. đenara 1696.

a) (Piessan alliti Sacinka Od Kolla tkoju uccinisce vlastelli Pievana po Veceri)
/prijepis — 1752, I b 21, l. 71'/
A J A Z U

b) (Pjevana po večeri, Koju učiniše Vlastela Dubrovačka na 29. Sječnja 1696.)
/prijepis — II pol. 19. st., br. 305, str. 137—138/
N B

Prigodno

— Dubrovnik u trešnji (Grad Dubrovnik vlastelom u trešnji) (1667)
— Dođi, o ljubi ma ljubljena (Ban Petar Zrinski doveden gdje mu se imaše glava odsjeći po zapovijedi Leopolda prvoga, česara rimskoga, može biti da ovako govoraše) (1671)
— Prisvijetlomu i pripoštovanomu gospodinu Andriji Zmajeviću u zgodi kad bi posvećen nadbiskupom grada Bara (1671)
— Pjesan u pohvalu privedroga Ivana Sobjeskoga, kralja poljačkoga, obranitelja Beča (1683)
— Pjesan II. U pohvalu istoga kralja Ivana Sobjeskoga (1683)
— Invito ad amico pittore in Ragusa di pinger un quadro (Sulla liberazione di Vienna ode italiana a Benedetto Stay) (1683—1687?)
— Budući gosp. Maro Rastić poslo kus kamena crna Petru Kanaveliću (pjetniku) da čini vidjeti od škrpionika srpi je li mramor, i naredio nešto ličine za vrše; odgovori da kami ne valja, a ličine da nije
— Pjesan prijatelju od kojega ne videći knjige, posumnji da mu je zabranjeno pisati
— In lode del poeta nuovo
— Dubrovnik oslobođen od harača na blagdan ruke sv. Vlasi (1695)
— Trstenko pastijer u veselju (1703)
— Plačna uspomena od smrti prisvitloga gospodina kneza Vicka Bujevića (1709)

Dubrovnik u trešnji (Grad Dubrovnik vlastelom u trešnji)

a) (Pievagnie suarhu tresgnie koia sliedi u Dubrouniku na 6 Aprila 1667)
/ prijepis — II pol. 17. st., B 1414/2, str. 65—79 /
* bez imena autora
Knjižnica Zemaljskog muzeja — Sarajevo

a1) (bez naslova — ... vtuarghiene koie ostaui ...)
/prijepis — 17—18. st., br. 329, 1 l. — II dodatak/
* odlomak, stihovi 177—236.
N B

b) (Grad Dubrounic Vlastelom u Trexgniu. Piesan Gospodina Petra Canauelli Vlastelina Corciulanscoga)
/prijepis — 1705, br. 7, str. 6—20/
A O N K

c) (Treacgnia u Dubrouniku Po Petru Canauelouichiu)
/prijepis — I pol. 18. st., br. 153, str. 157—170/
K M B

d) (Piesan Varhu Trescgne u Dubrouniku Godi:a Gospod: 1667 na 6 Apla Gospa Petra Canaueli)
/prijepis — 1733—34, br. 245, str. 294—298/
K M B

e) (Dubrovnik, Piesan Gospodina Petra Canavelovichia Vlastelina Hvarskoga, i Corciulanskogha)
/prijepis — 1750, I b 40, str. 377—390/
A J A Z U

f) (Trescgnia u Dubrovniku)
/prijepis — 1752, I b 21, l. 4—10/
A J A Z U

g) (Varhu Trescgne u Dubrouniku na 6 Aprila God. Gosp.a 1667 Petra Canavelli)
/prijepis — kraj 18. st., br. 117, str. 80—89/
N B

h) (Varhu Trescgne u Dubrovniku. Pjesan Gosp.a Petra Canavelli Vlastellina Corciulanskoga)
/prijepis — 18. st., A 19, l. 27—34'/
B S

i) Grad Dubrounik u Trescgni Piesan Gosp — Petra de Canavelli Vlastelina Corciulanskoga)
/prijepis — 18. st., VIII 146, l. 48—51'/
A J A Z U

j) (Dubrovnik. Pjesan Petra Canavelli)
/prijepis — 18—19. st., I b 41, l. 14—23 nepag./
A J A Z U

k) (Piesan Varhu Trescgne u Dubrovniku God. Gospod. 1667 na 6. Apla Gosp. Petra Canavelli)
/prijepis — 18. — 19. st., 48 XIV—1 b, str. 1—5/
H A D (Arhiv P. Franasovića)

l) (Varhu Trescgnje u Dubrovniku. God.a Gospod.a 1667 na 6. apla, Gosp.a Pettra Canavelli. Pjesan)
/prijepis — 18—19. st., I b 48, str. 21—33/
A J A Z U

m) (Tresnja Dubrovnika Gosp. Petra Canavellichia. Piesan 1667 — Grad Dubrovnik Vlastelom u tresnji)
/prijepis — 19. st., sv. 1325, str. 1—19/
S K M (Arhiv Ostojić)

n) (Grad Dubrovnik Vlastelom u tresnji — Gosp. Petra Kanavelichia Vlastelina Korculanskoga. Piesan)
/prijepis — sredina 19. st., br. 634, str. 12—17/
N B

o) (Grad Dubrovnik Vlastelom u trešnji. Piesan Gospodina Petra Kanavelichia Vlastelina Korciulanskoga)
/prijepis — II pol. 19. st, br. 329, str. 1—5 — I dodatak/
N B

p) (Trešnja u Dubrovniku)
/prijepis — II pol. 19. st., br. 305, str. 77—88/
N B

r) (Dubrovnik u trescgnu na 6 Aprila 1667. Piesan Gospodina Petra Canaveli)
/prijepis — poč. 19. st., T 4148—C. 23, str. 1—22/
S K P

Dođi, o ljubi ma ljubljena (Ban Petar Zrinski doveden gdje mu je imaše glava odsjeći po zapovijedi Leopolda prvog, česara rimskoga, može biti da ovako govoraše)

a) (Ban Petar Srinski doueden gdiemuse imasce glaua odsiechi po sapouiedi Leopolda paruogha Cesara Rimskoga, scienim da uoako ghouorasce)
/prijepis — 1733—34, br. 245, str. 307/
* bez imena autora
K M B

b) (Ban Petar Srinski knes doveden gdiemuse immasce ghlava odsicchi po sapoviedi Leopolda Parvogha Cessara Rimskogha mosce bitti da ovako ghovorasce)
/prijepis — 1752, I b 21, l. 24—'/
A J A Z U

c) (Ban Petar Srinski doveden ghdjemuse imasce glava odsjechi po Sapovjedi Leopolda I Cessara Rimskoga, ovako govorasce)
/prijepis — 18. st., br. 124, str. 25'/
K M B

Prisvijetlomu i pripoštovanomu gospodinu Andriji Zmajeviću u zgodi kad bi posvećen nadbiskupom grada Bara

a) (Piesan sloxena od Gospodina Petra Kanaveli Vlastelina Korculanskoga)
/ prijepis — II pol. 17. st., br. 63, l. 2—4 /
A J I (Arhiv Balović)

b) (Pjesan složena od Gospodina Petra Kanavelića Vlastelina Korčulanskoga — Perast, Zmajević — Prepisana iz Albuma prikazanog Nadb. Andriji Zmajeviću god. 1671. prigodom njegovog posvećenja za Barskog nadbiskupa)
/prijepis — II pol. 19. st., IV c 41, str. 1—5 — II list, nepag./
A J A Z U

c) (Prisvjetlomu i Pripoštovanomu Gospodinu Andriji Zmajeviću u zgodi kad bi posvećena Nadbiskupom Grada Bara i Primatom Kraljevstva Servije. Petra Kanaveli Vlastel. Korčulanskog Pjesan)
/prijepis 19. st., br. 329, str. 43—46/
N B

Pjesan u pohvalu privredroga Ivana Sobjeskoga, kralja poljačkoga, obranitelja Beča

a) (Anno 1683. Sacrae Maiestati Joannis Sobieski Polonorum Regis, Turcarum Scytarumque devictoris eximij Petrus de Canavellis dicat carmen Illyrico Idiomate conscriptum)
/autograf — ?, Barb. lat. 2074, l. 356—380/
Vatikanski arhiv — Rim

a1) (Piesan u Pohualu Priuedroga Iuanna Sobieskoga, kraglia Pogliackoga)
/prijepis — 17. — 18. st., br. 59, str. 167—193/
* bez imena autora
K M B

a2) (Piessam)
/prijepis — I pol. 18. st., Badijski rukopis, l 5—10/
* bez imena autora
K M B

b) (Juanu Sobiesku Pogliackomu kragliu, Slaunomu Turaka Predobitniku i Vienne, alliti Becia Obranitegliu Petar Canaueloulch)
/prijepis — 1733—34, br. 245, str. 299—306/
K M B

c) (Piesam)
/prijepis — oko 1740, br. 15, str. 3—7/
A O N K

d) (V Poualu Kraglia Pogliackoga Slauodobitnika)
/prijepis — 1742, br. 15, str. 11—13/
nepotpuno, od 289 — 481 i 489 — kraja.
A O N K

e) (Piessan)
/prijepis — 1750, I b 40, str. 394—409/
A J A Z U

f) (Piesan Slavnomu kragliu Pogliackomu Ivanu Sobieski Turaka Predobitniku, i Becia Obranitegliu)
/prijepis — 1752, I b 21, l. 12—22'/
A J A Z U

g) (Piesan Gosp.: Petra Kanauellichia ucignena Prisuietlomu I Vzuiscenomu Kragliu Iuannu Pogliascomu)
/prijepis — 18. st., 214 poz., str. 1—8 nepag/
H A D (Arhiv Arneri)

h) (V Pohualu Iuanna Kraglia Pogliasckoga, a u sramotu Karra Mustafe Velikoga Vesira iz pod Beca Cesara Leopolda)
/prijepis — 18. st., 214 poz., str. 9—12 nepag./
* bez imena autora; nepotpuno, od 73 strofe do kraja.
H A D (Arhiv Arneri)

i) (Slavnom kraglju Pogljackomu Ivannu Sobjeski Turaka Pridobitniku- i Becja Obraniteglju — Pjesan)
/prijepis — 18. st., br. 329, str. 7—35/
N B

j) (Canzone della liberazione di Viena, del Cannavelli)
/prijepis — 18. st., VIII 45, l. 3—12/
A J A Z U

k) (Petra Canavelovichia. Od Beca sloboiena)
/prijepis — kraj 18. st., R 5249, l. 8'—12'/
N S K Z

l) (Composizione, o sia Canzone Illirica del. Sing. Pietro Canavelli sopra l'Assedio, e liberazione di Vienna)
/prijepis — 18—19 st., b. s. str. 161—172/
N K Z

• u okviru rukopisa *Cronica dell'isola della Brazia* . . . Di Vicenzo Prodi.

m) (U pohvalu Privedroga Ivana Sobjeskoga, Kralja Poljačkoga)
/prijepis — II pol. 19 st., br. 630, str. 32—51/
• bez imena autora
N B

Pjesan II. U pohvalu istoga kralja Ivana Sobjeskoga

a) (Piesam u pohualu Istoga Kraglia)
/prijepis — 1742, br. 15, str. 13—14/
A O N K

b) (Piesan u pohualu Kraglia Pogliasckoga)
/prijepis — 18. st., 214 poz., str. 15—16 nepag./
• bez imena autora
H A D (Arhiv Arneri)

c) (Piesan II. U pohvale istoga kralja Ivana Sobieski)
/prijepis — II pol. 19. st., br. 17, str. 5—6/
A O N K

Invito ad amico pittore in Ragusa di pinger un quadro. Oda. Sulla liberazione di Vienna ode italiana a Benedetto Stay.

a) (S'invita l'Illmo. Sigr. Benedetto Staij Pittore eruditisimo in Ragusa, a dipinger in un quadro la liberazione di Viena. Oda di Pietro Canavelli d.º l'Indiscreto fra gl' Accademici Oziosi eruditi della med.ma Città di Ragusa)
/prijepis — 18. st., b. s. BK, l. 2—3/
K M B

a1) (S'inuita L'Illmo S. Benedetto Staij Pittore eruditiss.º in Ragusa, adipinger in un quardo La liberazione di Vienna Oda dj Pietro Canuelli d.º L'Indiscreto fra gli Accademici Oziosi eruditi della med.ma Città di Ragusa)
/prijepis — 1740, br. 15, str. 1—2/
A O N K

b) (Inuito ad Amico Pittore in Ragusa di pinger un Quadro. Oda)
/prijepis — 18. st., 214 poz., str. 12—15 nepag./
• bez imena autora
H A D (Arhiv Arneri)

c) (S'invita L'Illus.mo Sig.r Benedetto Staij Pittore eruditi.mo in Ragusa, a dipingere in un Quadro la Liberazione di Vienna Oda di Pietro Canavelli detto l'Indiscreto fra gli Accademici oziosi eruditi della medesima Città di Ragusa)
/prijepis — 19. st., br. 2, str. 3—9/
A O N K

d) (S'invita l'Illmo Sig.n Benedetto Staij Pittore eruditissimo in Ragusa a dipingere un Quadro la liberazione di Vienna)
/prijepis — 19. st., sv. 1325, l. 1—5 nepag.)/
S K M (Arhiv Ostojić)

Budući gosp. Maro Rastić poslo kus kamena crna Petru Kanaveliću (pjetniku) da čini vidjeti od škrpionika srpi je li mramor, i naredio nešto ličine za vrše; odgovori da kami ne valja, a ličine da nije

a) (Buduchi Gosp: Maro Rastich poslo kus kamena zarna Petru Kanavelli, da cini vidieti od Sckarpionika Scarpi ielli

mramor, i naredio gniesto licine sa varsce. odghovori da kammi nevaglia, a licine da nje)
/prijepis — 1752, I b 21, l. 26—'/
A J A Z U

b) (Budući Gosp. Maro Rastić poslo kus kamena carna Pjetniku da ćini vidjeti ga Sckarpionicima jeli Mramor, i naredio ličine za varšavâ, odgovori mu da kami nevalja, a ličine da nije)
/prijepisk — II pol. 19. st., br. 305, str. 90—91/
N B

Pjesan prijatelju od kojega ne videći knjige, posumnji da mu je zabranjeno pisati

a) (Piesan Priategliu, od kojegha ne videchi kgnighe, possumgni damuje sabragnieno pisati)
/prijepis — 1752, I b 21, l. 35'/
A J A Z U

b) (Prijatelju, komu je cienio, da je zabranjeno pisati)
/prijepis — II pol. 19. st., br. 305, str. 107/
N B

In lode del poeta nuovo

a) (In lode del Poeta nuovo. Sonetto del S: Pº: Canavelli)
/prijepis — 18. st., I b 109, str. 21/
A J A Z U

Dubrovnik oslobođen od harača na blagdan ruke sv. Vlasi

a) (Dubrovnik sloboghien od Haracia na blagh dan Ruke Suetieh Vlasi)
/prijepis — I pol. 18. st., br. 230. l. 34—35'/
• bez imena autora
K M B

b) (Dubrounik slobodien od haracia na Blaghdan S. Vlasi 1695. Piesan Petra Kanauelli)
/prijepis — 1745, br. 245, str. 834—844/
K M B

c) (Dubrounik, slobodien od Haracia na blagh Dan S. Vlasi 1695.)
/prijepis — 1752, I b 21, l. 51'—53'/
A J A Z U

d) (Dubrovnik slobodjen od haracja na Blagh Dan S. Vlasi God. 1695 Pjesan)
/prijepis — 18. st., br. 329, str. 36—42/
N B

e) (Dubrovnik slobodien od haracia na Blagdan S.ieh Vlasi God.a Gosp.a 1695 Petra Canavelli)
/prijepis — kraj 18. st., br. 117, str. 76—79/
N B

f) (Dubrovnik slobogjen od Haraca na Polaghdan Ruke Svetjeh Vlasi 1695. Petra Kanavelli)
/prijepis — kraj 18. st., IV b 82, str. 37—40/
• na hrvatskom i prepjev na latinskom
A J A Z U

g) (Dubrovnik slobodjen od haracja na Blagh Dan S. Vlasi God. 1695)
/prijepis — 18.—19. st., l. 10'—13 nepag./
A J A Z U

i) (Dubrovnik slobodjen od haracja na Blaghdan S. Vlasi God.a 1695. Pjesan Gosp.a Petra Canavelli)
/prijepis — 18. st., A 19, l. 37'—40/
B S

j) (Dubrovnik slobodjen od Haracja na blaghdan S Vlasi God.a Gosp.a 1695 Pettra Canavelli Piesan)
/prijepis — 18—19. st., I b 48, str. 33—38/
A J A Z U

k) (Dubrovnik slobodjen od Haracja na Blagdan Ruke Svetieh Vlasi g. g. 1695. Petra Canavelli Piesan)
/prijepis — II pol. 19. st., br. 305, str. 1—5/
N B

l) (Dubrovnik Sloboghien od Haracia na Blag dan Ruke Svetich Vlasi 1695.)
/prijepis — 18. st., T 4216 — D. 10, str. 4/
S K P

Trstenko pastijer u veselju

a) (Tarstenko Pastjer u vesseglju. Pjesan G.a Petra Canavelli)
/prijepis — 18. st., br. 124, str. 355—397/
K M B

b) (Tarstenko Pastier u uessegliu pomlaghien)
/prijepis — 18. st., 216 poz. l. 168—176/
* bez imena autora
H A D (Arhiv Arneri)

c) (Taerstenko Pastier u Vessegliu pomlaghen Gosp. Petra Canavelli)
/prijepis — 18. st., 48 XIV—lc, 11 str./
H A D (Arhiv P. Franasovića)

d) (Taerstenko pastjer u vesseglju pomlaghen. Gosp: Petra Canavelli)
/prijepis — 18. st., br. 652, str. 1—31 nepag./
K M B

e) (Pjesan II)
/prijepis —18. st., I b 41, l. 23'—27' nepag./
* u produžetku pjesme Dubrovnik . . .
A J A Z U

f) (Pjesan g.a Petra Canavelli) i
/prijepis — 18. st., A 19, l. 79'—84'/
B S

h) (Terstenko Pastier u veselju)
/prijepis — sredina 19. st., sv. 1325, l. 1—5 nepag./
S K M (Arhiv Ostoić)

i) (Tarstenko pastier u veselju P. Canavelli)
/prijepis — II pol. 19. st., br. 630, str. 1—27/
N B

j) (Dubrovniku, Pjesan)
/prijepis — II pol. 19. st., br. 329, str. 75—77/
N B

k) (Trstenko. Pastjer u veselju)
/prijepis — 1886, br. 329, str. 9—28 — I dodatak/
N B

l) (Trstenko pastjer u veselju pomlagjen Petr. Kanav. — 1703)
/prijepis — II pol. 19. st., 48 III 15 b — z, 11 str./
H A D (Arhiv P. Franasovića)

* *Dubrovniku* označena kao *Pjesan* i *Pjesan II* je ustvari sastavni dio *Trstenka* . . . (498—656 stihova). Ova pjesma se naziva i *Život Joba* ili *Job* (usp. V. V. Vukasović, Il testamento, IV; F. Fancev, Građa XI, 421).

Plačna uspomena od smrti prisvitloga gospodina kneza Vicka Bujevića

a) (Placnia uzpomena od smrti Prissuitloga gospodina Kneza Viska Buievichia, a u Perastu. Na suitlos isnesena po Gospodinu Prissvitlomu Petru Kanavelovichu Vlastelinu Korculansckomu Pricazana. Napostegnie i na slauu Prissuitlomu Gospodinu knezu, i Vitezu Stupnichu Franu Viscovichiu. Na uspomenu i na posaglienie Suoga kuma pridragoga.
— kraći naslov: Smart prieka, i nemilla Prissuietloga Viska Buievichia V Perastu)
/prijepis — I pol. 18. st., IV c 41, 2 str. nepag./
A J A Z U

b) (Piesna. Smart pricha i Nemilla prisuietloga Vicha Iuanna Buiovigia Vitesa Suetoga Marcha u Perastu Spicvana Godiscta — 1709)
/prijepis — II pol. 18. st., bs., l. 159—163'/
* u sastavu »Pjesmarice Nikole Mazarovića«.
Župni ured — Perast

Satirično-šaljivo

— Manduša (Maruša) kupuje u ribara gruja
— L'inimitabile poema di cacarella

Manduša (Maruša) kupuje u Ribara gruja

a) (Sacinka za smiatse)
/prijepis — 18. st., 217 poz., l. 196' nepag./
* bez imena autora
H A D (Arhiv Arneri)

b) (Sacinka)
/prijepis — 18. st., 216 poz., l. 119/
* bez imena autora
H A D (Arhiv Arneri)

c) (Piesni, u kojeh Marusca kupuje u Ribara Gruja)
/prijepis — 18—19. st., b. s., nepag./
* bez imena autora
A F O

d) (Sacinka Gosp. Petra Kanavelovichia dikke illirskoga naroda i slavve Korčulanske)
/prijepis — 18—19. st., b. s., nepag./
A F O

* između a), c) i b), d) neznatne razlike, ime u dvije varijante.

L'inimitabile poema di cacarella

a) (L' innimitabile Poema De Cacarella. Canauelli)
/prijepis — kraj 18. st., br. 5, str. 1—7/
A O N K

Nabožno (duhovno)

— Nemoćnik na času smrti
— Nije pokoja nego na nebu
— Život Tobije
— Molitva Jeremije proroka
— Tužba Jeremije proroka (?)
— Kralju, svoj sud podaj Bože (71. psalam Davidov)
— Svjedočanstva, Gospodine... (iz 118. ps. Dav.)
— Više slave rajske
— Krunica tomačena u slovinski
  — Zdravo od mora zvijezdo mila (Ave maris stella)
  — Moja duša šlave poje (Magnificat anima mea)
  — Ako s višnjih strana od nebi (119. ps. Dav.)
  — Robu tvomu Bože odvrati (iz 118. ps. Dav.)
  — Istom Gospod od nebesi (125. ps. Dav.)
  — Ah, eto ove oči moje (122. ps. Dav.)
  — Marija majko milostiva (Maria mater gratiae)
— Molitva sv. Patrijarke Domenika
— Uspomena od svetaca reda sv. Dominika
— Molitva sv. Antuna od Padove
— Staše majka boležljiva (Stabat mater dolorosa — Slijednica)
— Vele litanije
— Tebe Boga hvalimo
— Početak Ivanova evanđelja
— O Isuse naš ljubljeni, molimo te poniženi (Četvrtak večer — 1706) ?
— O Isuse Gospodine ki kraljuješ vrh visina (Veliki Petak — 1713)

Nemoćnik na času smrti

a) (Nemochnik na ciassu od smarti)
/prijepis — 1752, I b 21, l. 54—'/
A J A Z U

b) (Nemochnik na cjassu od smarti)
/prijepis — 18. st., br. 329, str. 47—49/
N B

c) (Nemochnik na cjassu od smarti)
/prijepis — 18—19. st., I a 95, l. 13—14 nepag/
A J A Z U

d) (Nemoćnik na čas od Smrti)
/prijepis — II pol. 19. st., br. 305, str. 139—140/
N B

Nije pokoja nego na nebu

a) (Nje Pokoia negh na Nebu = is Fuluia Testi = Petra Canauelouichia)
/prijepis — 1733—34, br. 245, str. 291—293/
K M B

b) (Piesan, tkoia usdarsgi da nje pokoia negh na nebbu Petra Canauelli Korcjulanina)
/prijepis — 1744, br. 245, XIX str./
K M B

c) (Nie Pokoia, negho na Nebbu)
/prijepis — 1752, I b 21, l. 55—57'/
A J A Z U

d) (Piesan Koaa uzderzi da nije pokoaa neggo na Nebbu iz Fuluia Testi)
/prijepis — 18. st., 214 poz., str. 21—23 nepag./
* bez imena autora
H A D (Arhiv Arneri)

e) (Onu iskru, ka oghgnevita — Pjesan predgna is Fulvia Testi bj sloscena od G.a Petra Canavellovichja, u kojoj kascese, da nije pokoja, negh na Nebu)
/prijepis — 18. st., br. 124, str. 129—137/
K M B

f) (Nie pokoja negh na Nebu is Fulvia Testi Petra Canavellovichia)
/prijepis — I pol. 19. st., 48 XIV — 1 d, str. 1—2/
H A D (Arhiv Petra Franasovića)

g) (Nie pokoja negh na Nebbu. Pjesan g: Petra Canavellovichia prinesenna is Fulvia Testi)
/prijepis — sredina 19. st., br. 381, str. 55—60/
N B

h) (Nie pokoja neg na Nebu)
/prijepis — 1858, R. 5191, l. 138—'/
N S K Z

j) (Nije pokoja neg na Nebu)
/prijepis — II pol. 19. st., br. 305, str. 153—158/
N B

k) (Nije pokoja nego na Nebu. Prinesenje iz Fulvia Testi)
/prijepis — II pol. 19. st., br. 630, str. 27—32/
N B

l) (Nije pokoja neg na Nebu. Pjesan talijanska Fulvia Testi prevedena od Kanaveli)
/prijepis — II pol. 19. st., br. 329, str. 71—74/
N B

m) (Nije pokoja neg na nebu. Piesan Fulva Testi)
/prijepis — II pol. 19. st., 48 III — 15 b — γ. 3 str./
* bez imena autora
HAD (Arhiv P. Franasović)

Život Tobije

a) (Paraphrasis ex Veteri Testamento in Tobiae Lectionem alliti Tobiae sgiuot is Starogha Pisma)
/prijepis — 1733—34, br. 245, str. 261—289/
K M B

b) (Paraphrasi in Librum Tobiae ex Vetri Testamento)
/prijepis — 18. st., 217 poz., l. 1—29 nepag./
* nedostaje 29—68 stih
* bez imena autora
H A D (Arhiv Arneri)

c) (Paraphrasis ex Vetri Testamento in Tobiae lectionem. Aliti Tobie Scivot is Staroga pisma tomaceno)
/prijepis — 1752, I b 21, l. 77—116'/
A J A Z U

d) (Tobje Scivot is starogha Pisma. Tomacen po Petru Canavellichju)
/prijepis — 18. st., br. 133, str. 187—258/
* nedostaje završetak
K M B

e) (bez naslova — Mlada gniemu odgouori)
/prijepis — 18. st., 48 XIV — 2d, str. 1—15/
* nedostaje 89—128 stih
H A D (Arhiv P. Franasovića)

f) (Ex veteri testamento in Tobia)
/prijepis — 18.—19. st., I a 109, l. 1—32' nepag./
A J A Z U

g) (Paraphrasis ex Veteri Testamento in Lectionem Tobiae. Caput Primum)
/prijepis — 18.—19. st., I c 5, str. 207—212/
* kao što se vidi samo prva glava
A J A Z U

h) (Tobijin život. Parafrasi ex Veteri Testamento)
/prijepis — 18—19. st., br. 362, l. 1—15. . . 4'—5 i 11 prazni/
N B

i) (Tobia. Parafrazi iz Svetoga Pisma Starog Zakona)
/prijepis — 1857., br. 963, str. 1—34/
* završetak s početkom 10. pjevanja
K M B

j) (Tobia. Parafrasi is Svetoga Pisma Staroga Uvjeta)
/prijepis — 1858., b. s., l. 1—11' nepag./
S K M (Arhiv Ostojić)

k) (Tobia. Parafrasi iz Svetoga Pisma Staroga Uvjeta)
/prijepis — II pol. 19. st., b. s., l. 1—8 nepag./
* nekompletno — do početka 9. pjevanja
S K M (Arhiv Ostojić)

l) (Tobia. Parafrasi iz Svetoga Pisma Staroga Uvjeta Petra Kanavelića)
/prijepis — II pol. 19. st., I c 24, str. 1—56/
A J A Z U

m) (Život Tobie iz Svetoga Pisma)
/prijepis — II pol. 19. st., br. 305, str. 7—76/
N B

n) (Tobijin život. Prevod iz Svetog Pisma Starog Uvjeta po Petru Kanaveliću Korčulansk. Vlastel.)
/prijepis — II pol. 19. st., br. 662, str. 1—24/
N B

o) (Tobia. Parafrasi iz Svetoga Pisma Staroga Uvjeta Gos. Petra Kanavelića Vlastelina Korčulanskoga)
/prijepis — II pol. 19. st., br. 1, str. 3—29/
A O N K

Molitva Jeremije proroka

a) (Paraphrasis Super Orationem Jeremiae Prophetae aliti Molitua Jeremie Proroka, istogha Canauellouichia)
/prijepis — 1733—34, br. 245, str. 290—291/
K M B

b) (Paraphrasis Super Orationem Ieremiae Prophetae Alliti Molitua Ieremie Proroka)
/prijepis — 1752, I b 21, l. 117—118'/
A J A Z U

c) (Paraphrasis Super Orationem Ieremiae Prophetae)
/prijepis — 18. st., 217 poz., l. 29—30' nepag./
* bez imena autora
H A D (Arhiv Arneri)

d) (Ricordare Domine, quid acciderit nobis Hier: Proph:)
/prijepis — 18. st., br. 329, str. 49—54/
N B

e) (Oro Hieremiae Prophetae)
/prijepis — 18. st., I b 62, l. 24—25/
A J A Z U

f) (Recordare Domine, quid acciderit nobis)
/prijepis — 18—19. st., I a 95, l. 2—3'/
A J A Z U

* Kako se s ovim prepjevom može pobrkati onaj iz *Vulgate* — Lamentationes, caput I iz rukopisa br. 329 Naučne biblioteke Dubrovnik, to ovaj stavljamo pod posebnu pjesmu

Tužba Jeremije proroka (?)

a) (Tuseba Jeremie Proroka. Pog: 1: Aleph)
/prijepis — 18. st., br. 329, str. 1—6 — II dodatak/
N B

Kralju, svoj sud podaj Bože (71. psalam Davidov)

* kompletan prema *Vulgati*

a) (Paraphrasis in Psalmum David Aliti Molitva Kraglia Davida)
/prijepis — 1752, I b 21, l. 73'—75/
A J A Z U

b) (Paraphrasis in Psalmum Dauid 71)
/prijepis — 18. st., br. 14, str. 5—7/
* bez imena autora
A O N K

c) (Deus judicium tuum Regi da Psalm: 71)
/prijepis — 18—19. st., I a 95, l. 14 — 16 nepag./
A J A Z U

d) (Pjesan sedamdeseta i parva Svetoga Kraglja Davida u slovinski jezik prinesena od Gosp. Petra Kanavelovichja Korcjulanina)
/prijepis — 19. st., br. 895, str. 1—4 nepag./
K M B

Svjedočanstva, Gospodine . . . (iz 118. ps. Dav.)

* Redak 119—144 prema *Vulgati*

a) (Paraphrasis in Psalmum David Aliti Molitva Kraglia Davida)
/prijepis — 1752, I b 21, l. 75'—76'/
A J A Z U

b) (Paraphrasis in Psalmum Dauid 118)
/prijepis — 18. st., 217 poz. l. 32—33 nepag./
* bez imena autora
H A D (Arhiv Arneri)

c) (Mirabilia testimonia tua, ideo scrutata est Psalm: 118)
/prijepis — 18—19. st., I a 95, l. 16'—18/
A J A Z U

Više slave rajske

a) (Paraphrasis in Hymnum Beati Petri Damiani ex dictis Sancti Augustini de Paradisi Gloria, alliti Piesni usce Slaue Raiske)
/prijepis — 1733—34, br. 245, str. 307—308/
* bez imena autora
K M B

a1) (Paraphrasis in Himnum B. Petri Damiani ex dictis S. Augustini de Paradisi gloria, aliti pjesni više slave rajske)
/prijepis — 1752, I b 21, l. 119—122'/
A J A Z U

b) (Paraphrasis in Hymnum Beati Petri Damiani, ex dictis Sancti Augustini. De Paradisi Gloria)
/prijepis — 18. st., 216 poz., l. 49—51'/
* bez imena autora
H A D (Arhiv Arneri)

c) (Paraphrasis in hymnum B. Petri Damjani)
/prijepis — 18—19. st., I a 95, l. 5'—10 nepag./
A J A Z U

d) (Varh Slave Rajske — Ad perrennis Votae pontem: S. August:)
/prijepis — II pol. 19. st., br. 305, str. 140—147/
N B

Zdravo od mora zvijezdo mila

a) (Ave Maris Stella — Pjesan S. Tomasa od Aquina)
/prijepis — 1752, I b 21, l. 124—'/
A J A Z U

b) (Pharaphrasis in Hymnum B. M. V.)
/prijepis — 18. st., 217 poz., l. 31'—32 nepag./
* bez imena autora
H A D (Arhiv Arneri)

c) (Ave Maris stella — Pjesan s. Tomasa od Aquina)
/prijepis — 18—19. st., I a 95, l. 23—'/
A J A Z U

d) (Ave Maris Stella)
/prijepis — 19. st., br. 3, str. 9—10/
* bez imena autora
A O N K

e) (Tomaćenje: Ave Maris Stella)
/prijepis — II pol. 19. st., br. 305, str. 148—149/
N B

f) (Ave Maris Stella)
/prijepis — II pol. 19. st., br. 611/7, str. 4 nepag./
* bez imena autora
N B

Moja duša slave poje

a) (Magnificat anima mea Dominum — Moja duša slave poje, ljubljenoga Gospodina)
/prijepis — 1752, I b 21, l. 124'—125'/
A J A Z U

b) (Paraphrasis in Canticum B. M. V.)
/prijepis — 18. st., 217 poz., l. 34'—35 nepag./
* bez imena autora
H A D (Arhiv Arneri)

c) (Magnificat anima mea Dominum)
/prijepis — 18—19. st., I a 95, l. 18—19 nepag./
A J A Z U

d) (P. Kanavelli. Canticum B. M. V.)
/prijepis — 19. st., br. 3, str. 1—2/
A O N K

Ako s'višnjih strana od nebi (119. ps. Dav.)

* kompletno iz *Vulgate*

a) (Ad Dominum cum tribularer clamavi, et exaudivit — Ako s'višnjih strana od nebi . . . . .)
/prijepis — 1752, I b 21, l. 125'—126/
A J A Z U

b) (Pharaphrasi in Psalmum Dauid 119)
/prijepis — 18. st., 217 poz., l. 33'—34 nepag/
* bez imena autora; manje razlike prema rukopisu pod a)
H A D (Arhiv Arneri)

c) (Paraphrasis ex Psalmum Dauid 119)
/prijepis — 18. st., br. 19, str. 15/
* bez imena autora; rukopis oštećen
A O N K

d) (Ad Dominum cum tribularer clamavi)
/prijepis — 18—19. st., I a 95, l. 19—' nepag./
A J A Z U

Robu tvomu Bože odvrati (iz 118. ps. Dav.)

* Redak 17—24 prema *Vulgati*

a) (Retribue servo tuo vivifica me — tvomu Bože odvrati)
/prijepis — 1752, I b 21, l. 126'—127/
A J A Z U

b) (. . . . . asis ex Psalmum Dauid)
/prijepis — 18. st., br. 19, str. 18/
* bez imena autora; naslov i rukopis oštećeni
A O N K

c) (Paraphrasis in Psalmum David 118)
/prijepis — 18. st., 217 poz., l 35—'nepag./
* bez imena autora
HAD (Arhiv Arneri)

d) (Retribue servo tuo, vivifica me)
/prijepis — 18—19. st., I a 95, l. 20—' nepag./
A J A Z U

Istom Gospod od nebesi (125 ps. Dav.)

* prema *Vulgati* kompletno

a) (In convertendo Dominis captivitatem Sion — Istog Gospod od Nebesi . . . . .)
/prijepis — 1752, I b 21, l. 127'—128/
A J A Z U

b) (Pharaphrasi in Psalmum Dauid 125)
/prijepis — 18. st., 217 poz., l. 33—' nepag./
* bez imena autora
H A D (Arhiv Arneri)

c) (Paraphras . . . . . Dauid)
/prijepis — 18. st., br. 19, str. 13/
* bez imena autora; naslov i rukopis oštećen
A O N K

d) (In convertendo Dominus captivitatem Sion)
/prijepis — 18—19. st., I a 95, l. 21—' nepag./
A J A Z U

Ah, eto ove oči moje (122. ps. Dav.)

* kompletno iz *Vulgate*

a) (Ad te levavi occulos meos, qui habitas in celis . . . Ah 'eto ove oči moje)
/prijepis — 1752, I b 21, l. 128—'/
A J A Z U

b) (Paraphrasi in Psalmum Dauid 122)
/prijepis — 18. st., 217 poz., l. 34 —' nepag./
* bez imena autora
H A D (Arhiv Arneri)

c) (Paraphrasis ex Psalmum Dauid 122)
/prijepis — 18. st., br. 19, str. 8/
A O N K

Marija majko milostiva

a) (Maria Mater gratiae, mater misericordia — Marija Majko milostiva . . .)
/prijepis — 1752, I b 21, l. 129—'/
A J A Z U

b) (Maria Mater gratie, Mater misericordie)
/prijepis — 18—19. st., I a 95, l 24/
A J A Z U

Molitva sv. Patrijarke Domenika

a) (Paraphrasis in Responsorium Sancti Patriarchae Dominici Aliti Molitva Svetogha Patriarke Domenika)
/prijepis — 1752, I b 21, l. 130—'/
A J A Z U

b) (Responsorium S. Patriarchae Dominici)
/prijepis — 18—19. st., I a 95, l. 4 nepag./
A J A Z U

Uspomena od svetaca reda sv. Dominika

a) (Comemoratio de Sanctis ejusdem Ordinis Aliti Uspomena od Svetaza istogha Reda od Svetogha Dominika)
/prijepis — 1752, I b 21, l. 131/
A J A Z U

b) (Comemoratio de Sanctis Ord.s Pred.m)
/prijepis — 18—19. st., I a 95, l. 4'—5 nepag./
A J A Z U

Molitva svetoga Antuna od Padove

a) (Paraphrasis in Responsorium Sancti Antonii de Padua Aliti Molitva Svetogha Antuna od Padue)
/prijepis — 1752, I b 21, l. 131'—132/
A J A Z U

b) (Responsorium S. Antonii de Padua)
/prijepis — 18—19. st., I a 95, l. 5—' nepag./
A J A Z U

Staše majka boležljiva (Slijednica)

a) (Stasse Majka bolesljiva)
/prijepis — 19. st., br. 611/7, str. 5 nepag./
* bez imena autora
N B

Vele litanije

a) (Velle Litanie Gospodina Petra Canavvelovichia Vlastellina Hvarskoga i Corciulanskoga)
/prijepis — 18. st, 9 VII A — 11, l. 1—4/
H A Z (Ostavština Š. Ljubića)

Tebe Boga hvalimo

a) (Segue Te Deum dell' istesso Canavelli)
/prijepis — 18. st., 9 VII A — 11, l. 4—8/
H A Z (Ostavština š. Ljubića)

b) (Io Deo Zaudem)
/prijepis — 18. st, I b 62, l. 25' — 26/
* bez imena autora
A J A Z U

Početak Ivanova evanđelja

a) (Paraphrasis in Euangelum S. Ioannis Cap. 1)
(prijepis — 18. stt., 217 poz., l. 37—38 nepag.)
* bez imena autora
H A D (Arhiv Arneri)

b) (Paraphrasis im Euangelium s. Joannis. Cap 1)
(prijepis — 18. st., VIII 146, l. 63—')
* bez imena autora
A J A Z U

c) (Paraphrasis in Evangelium S. Iannis Cap. I)
(prijepis — II pol. 19. st., br. 3, str. 3—5)
* na omotu: Kanauelli sacre
A O N K

d) (Početak Ivanova evanđelja preveden u stihovima)
(prijepis — kraj 19. st., IV b 2, str. 41—43)
* bez imena autora
A J A Z U

U Veliki četvrtak večer (?)

a) (O Isuse nasc gliubglieni molimo te poniseni — sig.r Pro Canauelli Cetvrtach Vecer)
/prijepis — I pol. 18 st., br. 8, str. 1—3/
A O N K

b) (U Veliki Četvrtak Večer)
/prijepis — 18. st., Bad. K., l. 18'/
* bez imena autora
K M B

c) (U veliki Četvertak večer)
/prijepis — II pol. 19. st., II — 27, l. 2—' nepag./
* bez imena autora
A O N K

U Veliki petak

a) (O Iesuse Gospodine ki kralguges Varh Visine — Veliki Petach Del S. Pietro Canauelli)
/prijepis — I pol. 18. st., br. 8, str. 4—8/
A O N K

Epsko

— Kara Mustafa vezijer Azem (početak — 1705?)
— Sveti Ivan biskup trogirski (od 1705 — iza 1711)

Kara Mustafa vezijer Azem

a) (Kara Mustafa Vezier Azem)
/prijepis — 1752, I b 21, l. 23—'/
* Prvo pjevanje — 8 x 4 strofe
A J A Z U

Sveti Ivan biskup trogirski

a) (bez naslova)
/autograf, bez sign. 2+1+258/
Arhiv Kapor — Korčula

b) (bez naslova — kasnije dodan)
/prijepis — 1723., — Badijski kodeks, l. 5—266 nepag./
K M B

c) (bez naslova)
/prijepis — I pol. 18. st., 222 poz. l. 267/
H A D (Arhiv Arneri)

d) (bez naslova)
/prijepis — I pol. 18. st., b. sign., 2+404 l. nepag./
Knjižnica Mirka Slade — Šilovića — Trogir

e) (bez naslova)
/prijepis — 1740, br. 15, str. 19—189/
A O N K

f) (Ivan Sveti biskup od Trogira Petra de Canavelli hvarskoga vlastelina)
/prijepis — 18. st., VIII 147, l. III — 280'/
* do 46 strofe 22 pjevanja, djelimice rukopis oštećen
A J A Z U

g) (Xivot sv. Ivana biskupa trogirskogha)
/prijepis — 18 st., LVII 3. 12, nepag./
Biskupsko sjemenište — Split

h) (Ivan Sveti, biskup od Trogira. Pievanie Petra de Canavelli Hvarskoga Vlastelina)
/prijepis — 18—19. st., br. 119, 540 str./
Samostan sv. Franje — Šibenik

i) (Sveti Ivan, biskup trogirski i kralj Koloman)
/prijepis — 1849, br. 30,31, str. V+293, 1+110/
K M B

j) (Sveti Ivan biskup trogirski i kralj Koloman — Ursiade illi Xivot Svetoga Ivana Ursina Biskupa od Trogira)
/prijepis — 1858, R. 5191, l. 1—121/
N S K Z

k) (Kralj Koloman i Ivan Trogirski Piesan u dvadeset i četiri pievanja od Petra Kanavelića vlastelina hvarskog)
/prijepis — 19. st., IV c 28, 138 l. nepag./
A J A Z U

l) (Ivan Trogirski od Petra Kanavelića)
/prijepis — II pol. 19. st., I C 2, 25. str. nepag./
* samo 13. pjevanje
A J A Z U

II

DRAMSKI RADOVI

— Muka Isukrstova (nabožna tragedija) (1663 ili 1678?)
— Vjerni pastijer (pastirska drama)
— Vučistrah (Krunoslava) (tragikomedija)
— Sužanstvo srećno (tragikomedija)
— Zorislava (melodrama — nesvršena)
— Venere, Kupido, Elena i Paride (dramska scena)
— Andro Stitikeca (komedija)
— Šimun Dundurilo (komedija)

Muka Isukrstova

a) (Mukka i Smaert Gosp. Nasce. Iususa Isukarsta, spievana po Petru Kanauelli vlastelinu Korciulanskomu)
/autograf ? — 1678, R. 3184, l. 1—46'/
N S K Z

b) (Muka Iesussova u Iezich Dubrovascki Slozena po Gosp. Petru Kanavelichia)
/prijepis — 17—18. st., Msc — 77, l 36—76'/
Arhiv Hrvatske — Zagreb

c) (Muka. Gospodina Nascegha Jesussa Issukarsta. Tragedia spievana po Gosp. Petru Kanavelli Grada Korcjule Vlastellinu I u Korcjuli bi prikasana Godiscta Gospod.a 1663 A prie togha velle i velle vremena bi prikasana u gradu Jerusalemu u kameri kraglievskoj)
/prijepis — poč. 18. st., B K, l. III + 1—14'/
K M B

d) (Tragedia. Mukka Isukarstova Prisfietliem Ghosparom Serafinu i Nikolizi Giua Vucicha Bunicha, od Vladalaza Ghrada Dubrounika, Ghosparom suojem. Petar Kanauellouich P. I P.)
/prijepis — 1745, br. 245, str. 806—842/
K M B

e) (bez naslova — Triesti pines srebra cista)
/prijepis — 18. st., VI/4, l 26—46/
nekompletno: od I/5 do III/6
H A D (Arhiv Luka Zore)

f) (Muka Jesussoua u Jesik Dubrouacki Sloxena po Gnu Petru Kanavelichiu Vlastelinu Korcjulanskomu)
/prijepis — 18. st., I b 62, l. 4—23')
A J A Z U

g) (Mukka Gospodina Nascega Jesussa Isukarsta, spjevana po Gosparu Petru Kanavellichju Vlastelinu Grada Korcjule. I u gnemu bj prikasana G. Gosp. 1663. A prie toga vele i vele vremena bj prikasana u gradu Jerusalemu u kamari kragljevskoj)
/prijepis — 1802, br. 135, str. 1—104/
K M B

h) (Mukka Gosp.a Nascega Jesussa Isukarsta. Tragedia Spievana po Petru Canavelli Grada Corcjule Vlastelinu . . ka u Corcjuli bij prikasana Godiscta Gospodinova 1663 a velle vremena prije u Gradu od Jerusalema u Camari Kragljevskoj)
/prijepis — I pol. 19. st., I a 37, 118 str. nepag./
A J A Z U

i) (Porzione della Scena 10: d'Atto terzo, come anche della Tragedia Mukka Issukarstova del Canavelli)
/prijepis — I pol. 19. st., I b 14, l 27—31/
*odlomci iz trećega čina: scena X, stih 61—104; scena XI, stih 1—108
A J A Z U

j) (Muka Gospodina našega Jesusa Isukarsta. Tragedia spijevana po Gosp. Petru Kanavelli Vlas. Korculanskomu)
/prijepis — 1857, R. 5191, l 122—137' nepag./
N S K Z

k) (Muka Gospodina našeg Jesusa Isukersta Xalostivo prikasanje. Spievano po Gosp. Petru Kanaveli vlastelinu korculanskomu koja bi prikasana u Korčuli god.ta gospodinova 1663 a prie toga vele i vele vremena bi prikasana u gradu Jerusalemu u kamari kraljevskoj)
/prijepis — 1857—1859, br. 199, 77 str./
N B

Vjerni pastijer

a) (Pastor Fido tradotto dal Sig.r Pjero Canauelli Originale di mano propria del autore — Pastir Verni gosp. Petra Canauelouichia Vlast. Corzulanskogha i Hhuarskogha)
/autograf — II pol. 17. st., b. s., 155' l/
* naslov i ime kasnije dodani
Biblioteka Odseka za juž. knjiž. Filološkog fakulteta — Beograd

b) (Vieran pastjer Tragicomedia Ivana Karst. Guarini is talianskoga u slovinski Jesik prinesena od Petra Canavelicha prikasana u Dubrovniku godiscta 1684. Od Druscbe Nedobitniek)
/prijepis — I pol. 18. st., D. a. 35, VI+211 l./
Hist. inst. J A Z U — Dubrovnik

c) (Pastier vieran Tragicomedia viteza Ivanna Batiste Gvarina prinesena u piesni slovinske po g-nu Petru Canavelichu. Prikazana u Dubrovniku god. 1688)
/prijepis — I pol. 18. st., E—12, 273 l./
B K C

d) (Vieran Pastier. Tragicomedia)
/prijepis — 1738, 36—I—34, 257 l./
* bez imena autora
K D

e) (Vieran Pastjer. Traggicomedia Istomacena od Gosp.a Petra Canauellouichia Grada Corciule Vlastelina Prekasa u Dubrouniku)
/prijepis — 1742, br. 245, str. 529—718/
K M B

f) (Vjeran Pastjer Sjen-Scjalovna-scpotno prikasana illiti Tragicomedia Istomacena od Gospara Petra Kanavellovichja Grada Corcjule Vlastelina U Dubrovniku prikasana)
/prijepis — 1742, br. 178, 510 str./
K M B

g) (Vieran pastir. Tragicomedia Prinessena u Slovinski Jezik Od gospodina Canavelovicha Vlastelina Hvarskogha, i Korciulanskogha)
/prijepis — 1750, I b 40, str. II + 3—376/
A J A Z U

h) (At Parvi. Scena Parva. Dubravko, i Gliubdragh)
/prijepis — 18. st., 218 poz., 186 l nepag./
* nedavno napisan pravi naslov i ime autora
H A D (Arhiv Arneri)

i) (Vieran Pastier prinesen is Italianskoga Jesika po Gnu Petru de Canauellis Vlastelinu Corciulanskomu)
/prijepis — 18. st., 221 poz., l. 1—151/
* priložen prijepis posvete u posebnom sveščiću
H A D (Arhiv Arneri)

j) (Pastier Vjerni od Petra Kanavelica Vlast. Korc. prinesen u Slovinske pjesni)
/prijepis — 1752, br. 229, 447 str./
* bez posvete i predgovora; kasnije stavljen naslov
K M B

k) (bez naslova)
/prijepis — 18. st., I c 68, l. 14—43 nepag./
* odlomak: od II/1 — III/3
A J A Z U

l) (Vieran pastier — Tragicomedia, At parvi)
/prijepis — 18. st., X h—40, 41 str./
* bez imena autora; do kraja prvoga čina
Knjižnica Fanfogna-Garagnin — Trogir

m) (Vieran Pastier Traggicomedia, Prekasana u Dubrovniku godiscta Ghospodina 1670)
/prijepis — II pol. 18. st., A 20, l. 8—264/
* bez imena autora
B S

n) (bez naslova)
/prijepis — 18. st., VI/5, 20 + 40 l. nepag./
* bez imena autora; nekompletno: od zadnje scene IV čina do kraja V čina
H A D (Arhiv Luka Zore)

o) (bez naslova)
/prijepis — 1792, br. 223, l. 23—178/
* bez imena autora; nepotpun: od I/4 (stih 80) — V/6 (stih 478)
K M B

p) (Vieran Pastjer. Tragicomedia)
/prijepis — 1796, 36—IV—3, 80 l./
* nepotpuno: do kraja II/3
K D

r) (Vjeran Pastjer. Traggicomedia)
/prijepis — 18—19. st., R. 3120, 206 str./
N S K Z

s) (Vjerni Pastjer. Sjen-xalovno i s'potno prikasana iliti Tragicomedia is Talianskoga djela Guarini Batiste istomacena u Slovinski jesik po Gosp. Petru Kanavelli Vlast. Korcjulansk. a u Dubrovniku prikasana)
/prijepis — II pol. 19. st., br. 641, 147 str./
N B

š) (Pastier vieran. Tragicomedia Prikasana u Dubrouniku od Druscine Nedobitnieh Godiscta 1688. a Pripisana godiscta 173. PoV Nicolli Aghichiu)
/prijepis — 173., T. 408/II. 20, 485 str./
S K P

Vučistrah (Krunoslava)

a) (Krunoslava)
/prijepis — sredina 18. st., I c 70, l 87—112'/
A J A Z U

b) (Comedia nasvana Vucistrah)
/prijepis — 18—19. st., b. s., str. 147—213/
* bez imena autora
Muzej grada Šibenika
(Arhiv Marasović)

c) (Krunoslava — Vučistrah)
/prijepis — 1809, R. 5264, III + 25' l./
* bez imena autora
N S K Z
* Prolog drugi ove tragikomedije nalazi se i u rukopisu IV b 82, str. 73—74 (AJAZU)

Sužanjstvo srećno

a) (Suscianstvo srechno. Tragicomedia)
/prijepis — I pol. 18. st., R. 3969, l I + 37/
* bez imena autora
N S K Z

Zorislava

a) (Zorislaua, Pieuana po Gosp. Petru de Canauelli Ulastelinu Korciulanskomu)
/prijepis — 18. st., 221 poz., l 156—181'/
* nedovršeno: do kraja II čina, scena 10
H A D (Arhiv Arneri)

Venere, Kupido, Marte, Elena i Paride

a) (Venere, Cupido, Marte, Elena i Paride)
/prijepis — 1752, I b 21, l 45—51/
A J A Z U

b) (Cantata. Venere, Cupido, Marte, Elena i Paride)
/prijepis — 18. st., 217 poz., l 187'—198' nepag./
* bez imena autora
H A D (Arhiv Arneri)

c) (Venere, Cup . . . . . .)
/prijepis — 18. st., br. 19, str. 1—8/
* bez imena autora; naslov i rukopis oštećeni
A O N K

d) (Venere, Cupido, Marte, Elena, Paride)
/prijepis — 18. st., I b 80, l 25—28/
* bez imena autora
A J A Z U

e) (Cantata Venere, Cupido, Marte, Elena i Paride)
/prijepis — 18. st., VI/7 l 260—263'/
* nepotpuno; bez imena autora
H A D (Arhiv Luka Zore)

Andro Stitikeca

a) (Andro Stitikezza. Komedija)
/prijepis — II pol. 18. st., br. 13, str. 3—39/
* rukopis manje oštećen
* bez imena autora
A O N K

b) (Andro Stitikezza — Le due Comedie Illiriche Andro Stitichezza ed il Dundurilo del celebre Sig.r Pietro Canavelli)
/prijepis — 1817—1818, br. 6, str. 3—86/
A O N K

c) (Andro Stitichezza: Comedia)
/prijepis — I pol. 19. st., sv. 1325, 23 l nepag./
S K M (Arhiv Ostojić)

d) (Andro Stitichezza. Commedia u tri Atta Gospara Petra Kanavelli Vlastelina Korculanskoga)
/prijepis — 1856, br. 489, 49 str./
K M B

e) (Andro Stitikeca. Špotno kazanje u tri cina Petra Kanavellichia)
/prijepis — sredina 19. st., T 4163/c. 40, str. 1—16/
* nepotpuno: do početka 13. prizora I čina
S K P (Knjižnica M. Rešetara)

f) (Andro Stitikeca. Spotno kazanje u tri cina Petra Kanavelicha)
/prijepis — sredina 19. st., 9 VII A—14, l 1—26/
H A Z (Ostavština Š. Ljubića)

Šimun Dundurilo

a) (bez naslova)
/prijepis — 18—19. st., br. 681, 73 str./
* naknadno napisan naslov i ime autora
N B

b) (Comedia intitolata gl.Dundurilo celebre Canavelli)
/prijepis — I pol. 19. st., sv. 1325, I (1) + 1—46' nepag./
S K M (Arhiv Ostojić)

c) (Dundurillo. Commedia)
/prijepis — 1856, sv. 1325, I (1) + 1—26 nepag./
S K M (Arhiv Ostojić)

Izvedbe

Muka Isukrstova	— 1663 (?) — Korčula
	— 1677 (?) — Korčula
Vjeran pastijer	— 25. II 1688 — Dubrovnik — Družina Nedobitnijeh
Vučistrah (Krunoslava)	— 1. III 1969. — Dubrovnik — Družina Razbornih
	— 1699 (2 puta) — Dubrovnik — Družina Nedobitnijeh
Sužanstvo srećno	— oko 1700. (?) — Dubrovnik
Andro Stitikeca	— 14. I 1950. — Narodno kazalište Zadar (za pozornicu priredio Šime Dunatov) (red. Šime Dunatov, scen. Bruno Pedišić) Šibenik, Dubrovnik (Dubrovački festival — 1950), Karlovac
Šimun Dundurilo	— 28. VIII 1969 — Split (Splitsko ljeto — red. Ante Jelaska, scen. Miodrag Adžić)

(Sastavio i napisao M. F.)

SADRŽAJ

Umjesto predgovora 3

Pero Portolan: Uvodna riječ o Petru Kanaveliću . . 5

Vinko Foretić: Korčula u doba Petra Kanavelića . . 15

Cvito Fisković: Urbanističko usavršavanje Korčule Kanavelićeva vremena 41

Ante Marinović: Korčulanska komuna u Kanavelićevo vrijeme (1637—1719) 83

Rafo Bogišić: Petar Kanavelić, pjesnik 109

Jakša Ravlić: Dramski rad Petra Kanavelića . . . 129

Ambroz Kapor: Književno stvaralaštvo Petra Kanavelića u korespondenciji između Matije Kapora i Inoćenca Čulića 147

Bibliografija (M. F.) 171

Bibliografija radova Petra Kanavelića 172

Literatura o Petru Kanaveliću 184

Radovi (rukopisi djela) Petra Kanavelića 201

R 2010.

R 2020.

886.2(091) id 431
886(091) 111.338
ZBO Zbornik
k radova o
886.2(091)
886(091)
ZBO
k
111.338

„NN" (29) - UT-XI/11-8
„ŠK" — 657 - 1971.

886.2(091)
ZBO
k
111338
KNJIŽNICA B.OGRIZOVIĆA